

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KUŞADASI'NDA KONUTTAKİ DÖNÜŞÜMLERİN
SAPTANMASINA YÖNELİK TİPOLOJİK BİR
ARAŞTIRMA

İsra MAHMUTOĞLU

Aralık, 2022

İZMİR

KUŞADASI'NDA KONUTTAKİ DÖNÜŞÜMLERİN SAPTANMASINA YÖNELİK TİPOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Bilgisi Programı

İsra MAHMUTOĞLU

Aralık, 2022

İZMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

İSRA MAHMUTOĞLU, tarafından **PROF.DR. TUTKU DİDEM ALTUN** yönetiminde hazırlanan “**KUŞADASI’NDA KONUTTAKİ DÖNÜŞÜMLERİN SAPTANMASINA YÖNELİK TİPOLOJİK BİR ARAŞTIRMA**” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.....
Prof. Dr. Tutku Didem ALTUN

Yönetici

.....
Doç. Dr. Fatma Feyzal ÖZKABAN

Jüri Üyesi

.....
Doç. Dr. Ebru YILMAZ

Jüri Üyesi

.....
Prof. Dr. Okan FISTIKOĞLU

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Tezimin gerçekleşmesinde teşekkürlerimi iletmek istediğim birçok kişi bulunmaktadır. En başta tez çalışmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen, değerli bilgileri ve deneyimiyle çalışmama katkılar sunup, çalışmamı özveriyle yönlendiren tez danışmanım Prof. Dr. Tutku Didem Altun’a içtenlikle teşekkür ederim.

Araştırmalarım sırasında Kuşadası Belediyesi arşivinden yararlanmamı sağlayan Kuşadası Belediyesi İmar Bölümü yöneticilerine ve arşiv çalışanlarına, Kùltür Bölümü yöneticileri ve arşiv çalışanlarına, Kuşadası Tapu ve Kadastro Müdürlüğü yöneticileri ve arşiv çalışanlarına, bana evlerini açan tüm Kuşadası halkına teşekkürlerimi sunarım. Tezimin ilerlemesi adına yardımlarını esirgemeyen yüksek mimar Şükrü Kocagöz’e teşekkür ederim.

Öğrenim hayatım boyunca her anlamda beni destekleyen ve yanımda olan sevgili annem Hülya Mahmutoglu, sevgili babam İbrahim Mahmutoglu, abim Neşathan Mahmutoglu’na, desteklerini esirgemeyen dostlarıma, beni bu zamana getiren tüm öğretmenlerime teşekkürlerimi iletirim.

İsra Mahmutoglu

KUŞADASI'NDA KONUTTAKİ DÖNÜŞÜMLERİN SAPTANMASINA YÖNELİK TİPOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

ÖZ

Kuşadası kenti tarihsel süreçte kültürel, sosyal, ekonomik, politik yönlerden değişime uğramış, bu değişiklikler kent planlamasını ve doğrudan konut yerleşim alanları ile konut mimarisini etkilemiştir. Bu çalışma tarihsel süreklilik içerisinde ilçedeki az katlı müstakil konut yapılarının değişim ve dönüşümlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Kuşadası konutlarını konu alan kaynakların 20. yüzyıl öncesinde yer alan geleneksel konutları incelemesi sebebiyle çalışmada Cumhuriyet'in ilanı sonrasındaki dönem konutlarına odaklanılmıştır. Konutların detaylı tipolojik analizleri yapılarak hem literatürdeki açık doldurulmaya çalışılmış hem de tipolojik okumalar için geniş bir veri aralığı sunulmuştur. Çalışmada, Türkiye'de konut kültürünün oluşumdan bu yana konut planlamasında yaşanan değişimler incelenmiş, daha sonra Kuşadası ilçesinde kent dinamiklerinin etkisiyle kentsel yerleşimin ve buna paralel olarak konut yerleşim alanlarının gelişimi dönemlere ayrılarak tespit edilmiştir. 20. yüzyıldan önceki döneme ait konutlara ilişkin veri, literatürden ve ilçe belediyesinin teşvikleriyle hazırlanan çalışmalardan toplanarak sunulmuştur. 20. yüzyıl sonrasında belirlenen her bir kırılma dönemine karşılık gelen konut yapıları ise saha çalışması kapsamında tespit edilerek, kat planlarına ulaşılan veya yerinde tespit yoluyla plan krokileri çıkarılan örneklemeler üzerinden analizler yapılmıştır. Analiz kapsamında, grafik ve şemalar oluşturularak, belirlenen parametreler üzerinden karşılaştırmalı analiz yöntemiyle konutlarda meydana gelen dönüşümlerin değerlendirmesi yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kuşadası tekil konut mimarlığı, konut mekanlarının dönüşümü, konut tipolojisi, tarihsel süreç.

TYPOLOGICAL RESEARCH FOR DETERMINING THE TRANSFORMATION OF HOUSING IN KUŞADASI

ABSTRACT

Kuşadası has undergone cultural, social, economic and political changes in the historical process, and these changes have affected the urban planning, residential areas and housing architecture. This study aims to examine the changes and transformations of detached housing building in Kuşadası. Since the sources on the houses of Kuşadası examined traditional houses before the 20th century, this study focuses on the houses after the post-Republican era. Typological analysis of the houses both filled the gap in the literature and provided data for typological readings. In this study, the changes in housing planning since the formation of the housing culture in Turkey were examined. Then, the development periods of the urban settlement and the housing areas were determined with the effect of the urban dynamics in Kuşadası. The data on the houses belonging to before the 20th century were collected and presented from the literature and studies prepared with the encouragement of the Kuşadası municipality. The housing building corresponding to each breaking period after the 20th century were determined within the scope of the field study. The analysis was made on those whose floor plans were accessed or plan sketches were drawn. Within the scope of the analysis, graphs and diagrams were created and the evaluation of the transformations in the houses was made by using the comparative analysis method.

Keywords: Housing architecture of Kuşadası, transformation of housing spaces, typology of housing, historical process.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x

BÖLÜM BİR - GİRİŞ..... 1

1.1 Giriş	1
1.2 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	2
1.3 Çalışmanın Yöntemi.....	4

BÖLÜM İKİ - TARİHSEL SÜREKLİLİK İÇİNDE TÜRKİYE’DE KONUT ... 9

2.1 Osmanlı Dönemi Konutu.....	9
2.1.1 Osmanlı’da Batılılaşma Hareketleri ve Dönem Konutuna Etkisi.....	14
2.2 Cumhuriyet Dönemi (1923-1960) Konutu	18
2.3 Planlı Dönem (1960-1980) Konutu	23
2.4 Serbest Piyasa Dönemi (1980-2000) Konutu	26
2.5 Milenyum Dönemi (2000 Sonrası) Konutu.....	29

BÖLÜM ÜÇ - TARİHSEL SÜREÇTE KUŞADASI İLÇESİ, DÖNÜŞÜM DİNAMİKLERİ, KENTSEL YERLEŞİM VE KONUT ÜZERİNE ETKİSİ ... 32

3.1 20. Yüzyıl Öncesi Kuşadası’nda Kentsel Yerleşim ve Konut.....	40
3.2 Cumhuriyetin İlanı Sonrası Kuşadası’nda Kentsel Yerleşim.....	82
3.3 1960 Sonrası Kuşadası’nda Kentsel Yerleşim	88

3.4 1980 Sonrası Kuşadası'nda Kentsel Yerleşim	91
BÖLÜM DÖRT - KUŞADASI'NDA AZ KATLI MÜSTAKİL KONUTLARIN MEKANSAL DÖNÜŞÜMÜ	96
4.1 1923-1960 Dönem Aralığı Kuşadası Konutunun Tipolojik Analizi	107
4.2 1960 Sonrası Turizmin Gelişimi ve Kuşadası Konutunun Tipolojik Analizi	132
4.3 1980 Sonrası Kuşadası Konutunun Tipolojik Analizi.....	159
BÖLÜM 5.....	187
KAYNAKLAR	197

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1.1 Tarihsel süreçte Kuşadası'nda konut yerleşim alanlarının gelişimi	5
Şekil 2.1 Orta Asya Türk çadırı	9
Şekil 2.2 Türk evinde oda	10
Şekil 2.3 Geleneksel Türk evi örnekleri.....	10
Şekil 2.4 Türk evinde odaların oluşum düzeni	11
Şekil 2.5 Türk evi plan tipleri	13
Şekil 2.6 Geleneksel Türk evinin cephe elemanları.....	14
Şekil 2.7 Sadabad Sarayları.....	15
Şekil 2.8 Baltalimanı Sahilsarayı	16
Şekil 2.9 Akaret sıraevler	17
Şekil 2.10 Kazım Paşa Evi	18
Şekil 2.11 Sait Bektimur Evi.....	19
Şekil 2.12 Seyfi Arkan'ın Çankaya'da villa tasarımı	20
Şekil 2.13 Seyfi Nasih Arkan'ın Zonguldak-Kozlu KİAŞ işçi evleri yerleşkesi maketi	20
Şekil 2.14 Seyfi Nasih Arkan'ın Ankara için ucuz aile evleri tip-1.....	21
Şekil 2.15 II. Vakıf Apartmanı.....	21
Şekil 2.16 Anadolu hisarında yazlık ev.....	22
Şekil 2.17 1950'li yıllarda Mecidiyeköy'de gecekondü alanı	24
Şekil 2.18 Özdemiroğlu Yalısı.....	26
Şekil 2.19 Kemer Country Kemer Boyu Konakları	29
Şekil 3.1 Kuşadası ilçesi lokasyon haritası	32
Şekil 3.2 İlk yerleşimi gösterir harita	34
Şekil 3.3 Kuşadası sur sınırını gösterir kroki	36
Şekil 3.4 Tarihsel süreçte Kuşadası	37
Şekil 3.5 Anaia Antik yerleşimindeki kazıda çıkarılan konut ve bu konutun duvar rölövesi	42
Şekil 3.6 Kale içi, uzun yol ve iskana koşut camileri gösterir harita	48
Şekil 3.7 Kuşadası'nın Tournefort tarafından gravürü	53

Şekil 3.8 19. yüzyıl yerleşimini gösterir harita	54
Şekil 3.9 1900 yılı konut yerleşim alanı	61
Şekil 3.10 Camikebir Mahallesi'nden tarihi sokak kesiti	63
Şekil 3.11 Dağ Mahallesi'ni tarifleyen eskiz ve fotoğraflar	64
Şekil 3.12 Kuşadası konutlarındaki süsleme detayları.....	64
Şekil 3.13 Cahit Mehmet Atlı evindeki yüklük duvarı	66
Şekil 3.14 Remziye Kural Evi.....	67
Şekil 3.15 Muttalıp İpek Evi	67
Şekil 3.16 İlyaszade Evi.....	68
Şekil 3.17 Leblebicioğlu Mehmet Ağa Evi.....	69
Şekil 3.18 Mehmet Erten Evi	69
Şekil 3.19 Burhan Bey Evi.....	70
Şekil 3.20 Paşoların Evi	70
Şekil 3.21 Esat Ekmekçi Evi.....	71
Şekil 3.22 Eti Akyüz Levi'nin çalışmasında yer alan mekânsal akış şemalarından örnekler	72
Şekil 3.23 Eti Akyüz Levi'nin çalışmasında Kuşadası konutları cephe tipleri.....	73
Şekil 3.24 Eti Akyüz Levi'nin çalışmasında Kuşadası konutları çıkma tipleri	73
Şekil 3.25 Eti Akyüz Levi'nin çalışmasında Kuşadası konutları pencere tipleri.....	74
Şekil 3.26 Eti Akyüz Levi'nin çalışmasında Kuşadası konutları kapı tipleri	75
Şekil 3.27 Nihan Üçer'in çalışması kapsamında incelenen konutlar	75
Şekil 3.28 1900-23 yılları arasında merkez yerleşimi gösterir harita	84
Şekil 3.29 1960-80 yılları arasında merkez yerleşimi gösterir harita	90
Şekil 3.30 Günümüz Kuşadası'nda mahalle sınırı	95
Şekil 4.1 Örneklemelerin kentsel dağılımı.....	103
Şekil 4.2 Kuşadası Bahçeli Plaj Evleri Kooperatifinin konut inşaatı.....	104
Şekil 4.3 Kuşadası Uydu Kent	105
Şekil 4.4 Çalışmada yer alan konutların plan tipleri	106
Şekil 4.5 Çalışmada yer alan konutların dolaşım şemaları	107
Şekil 5.1 Dışarıdan merdivenli konutların gelişim şeması.....	191

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1.1 Çalışmada kullanılan örneklem verileri	6
Tablo 1.2 Çalışmanın yöntemini gösterir akış şeması	8
Tablo 3.1 Aydın ili ilçelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması	39
Tablo 3.2 Kuşadası'nda 1676-77 yıllarındaki mahalleler	45
Tablo 3.3 1835 tarihli yevmiye defterine göre Kuşadası'ndaki mahalleler	55
Tablo 3.4 20. yüzyıl öncesinde yer alan 9 adet konutun künye bilgileri	77
Tablo 3.5 20. yüzyıl öncesinde yer alan 9 adet konutun tipolojik analizleri	78
Tablo 3.7 19. yüzyıl ve 1900-23 yılları arasında Kuşadası'nda mahalleler.....	85
Tablo 3.8 1900-23 ve 1923-60 yılları arası Kuşadası'nda mahalleler	87
Tablo 3.9 1923-60 ve 1960-80 yılları arası Kuşadası'nda mahalleler	90
Tablo 3.10 1980 ve 2006 yılları arası Kuşadası'nda mahalleler	92
Tablo 3.11 2006 sonrası Kuşadası'nda mahalleler	94
Tablo 4.1 Çalışmada incelenen konutların listesi.....	97
Tablo 4.2 1950-1960 aralığı dönem konutu-Rahmi Kocagöz Evi genel bilgiler.....	108
Tablo 4.3 1950-1960 aralığı dönem konutu-Rahmi Kocagöz Evi tipolojik analizi.	109
Tablo 4.4 1950-1960 aralığı dönem konutu-Kuşadası Kent Konseyi genel bilgiler	110
Tablo 4.5 1950-1960 aralığı dönem konutu-Kuşadası Kent Konseyi tipolojik analizi	112
Tablo 4.6 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:3 genel bilgiler	113
Tablo 4.7 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:3 tipolojik analizi	114
Tablo 4.8 1950-1960 aralığı dönem konutu-Aydın S.S Plaj Evleri Koop. genel bilgiler	115
Tablo 4.9 1950-1960 aralığı dönem konutu-Aydın S.S Plaj Evleri Koop. tipolojik analizi.....	117
Tablo 4.10 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:5 genel bilgiler	118
Tablo 4.11 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:5 tipolojik analizi	119
Tablo 4.12 1950-1960 aralığı dönem konutu-Özenç Karakurt Evi genel bilgiler ...	120
Tablo 4.13 1950-1960 aralığı dönem konutu-Özenç Karakurt Evi tipolojik analizi	122
Tablo 4.14 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:7 genel bilgiler	123

Tablo 4.15 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:7 tipolojik analizi	124
Tablo 4.16 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:8 genel bilgiler	125
Tablo 4.17 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:8 tipolojik analizi	126
Tablo 4.18 1950-1960 aralığı dönem konutu-Salim Önal Evi genel bilgiler.....	127
Tablo 4.19 1950-1960 aralığı dönem konutu-Salim Önal Evi tipolojik analizi.....	129
Tablo 4.20 1950-1960 aralığı dönem konutu-Nazmi Almış Evi genel bilgiler	130
Tablo 4.21 1950-1960 aralığı dönem konutu-Nazmi Almış Evi tipolojik analizi ...	131
Tablo 4.22 1960-1980 aralığı dönem konutu-Şeyda Kayhan Evi genel bilgiler.....	133
Tablo 4.23 1960-1980 aralığı dönem konutu-Şeyda Kayhan Evi tipolojik analizi..	134
Tablo 4.24 1960-1980 aralığı dönem konutu-Hüsniye Necla Kaya Evi genel bilgiler	135
Tablo 4.25 1960-1980 aralığı dönem konutu-Hüsniye Necla Kaya Evi tipolojik analizi	137
Tablo 4.26 1960-1980 aralığı dönem konutu-Nazilli Sitesi genel bilgiler.....	138
Tablo 4.27 1960-1980 aralığı dönem konutu-Nazilli Sitesi tipolojik analizi.....	140
Tablo 4.28 1960-1980 aralığı dönem konutu-Emektur Sitesi genel bilgiler.....	141
Tablo 4.29 1960-1980 aralığı dönem konutu-Emektur Sitesi tipolojik analizi.....	142
Tablo 4.30 1960-1980 aralığı dönem konutu-Nurettin Erbil Evi genel bilgiler	143
Tablo 4.31 1960-1980 aralığı dönem konutu-Nurettin Erbil Evi tipolojik analizi ..	145
Tablo 4.32 1960-1980 aralığı dönem konutu-Cevat Akduvar Evi genel bilgiler	146
Tablo 4.33 1960-1980 aralığı dönem konutu-Cevat Akduvar Evi tipolojik analizi	147
Tablo 4.34 1960-1980 aralığı dönem konutu-S.S. Orsen Sitesi genel bilgiler	148
Tablo 4.35 1960-1980 aralığı dönem konutu-S.S. Orsen Sitesi tipolojik analizi	149
Tablo 4.36 1960-1980 aralığı dönem konutu-Konut no:8 genel bilgiler	150
Tablo 4.37 1960-1980 aralığı dönem konutu-Konut no:8 tipolojik analizi	152
Tablo 4.38 1960-1980 aralığı dönem konutu-Ünlütürk Evi genel bilgiler	153
Tablo 4.39 1960-1980 aralığı dönem konutu-Ünlütürk Evi tipolojik analizi	154
Tablo 4.40 1960-1980 aralığı dönem konutu-Konut no:10 genel bilgiler	155
Tablo 4.41 1960-1980 aralığı dönem konutu-Konut no:10 tipolojik analizi	156
Tablo 4.42 1960-1980 aralığı dönem konutu-Mukaddes Yılmaz Evi genel bilgiler	157
Tablo 4.43 1960-1980 aralığı dönem konutu-Mukaddes Yılmaz Evi tipolojik analizi	158

Tablo 4.44 1980 sonrası dönem konutu-Konut Yapı Koop. genel bilgiler.....	160
Tablo 4.45 1980 sonrası dönem konutu-Konut Yapı Koop. tipolojik analizi.....	161
Tablo 4.46 1980 sonrası dönem konutu-Arif Altuntaş Evi genel bilgiler.....	162
Tablo 4.47 1980 sonrası dönem konutu-Arif Altuntaş Evi tipolojik analizi.....	163
Tablo 4.48 1980 sonrası dönem konutu-Yuvam Sitesi genel bilgiler.....	164
Tablo 4.49 1980 sonrası dönem konutu-Yuvam Sitesi tipolojik analizi.....	165
Tablo 4.50 1980 sonrası dönem konutu-Tuntaşlar Evi genel bilgiler.....	166
Tablo 4.51 1980 sonrası dönem konutu-Tuntaşlar Evi tipolojik analizi.....	168
Tablo 4.52 1980 sonrası dönem konutu-Sabahattin Okşan Evi genel bilgiler.....	169
Tablo 4.53 1980 sonrası dönem konutu-Sabahattin Okşan Evi tipolojik analizi.....	171
Tablo 4.54 1980 sonrası dönem konutu-Çanturoğlu Evi genel bilgiler.....	172
Tablo 4.55 1980 sonrası dönem konutu- Çanturoğlu Evi tipolojik analizi.....	173
Tablo 4.56 1980 sonrası dönem konutu-Bahçelievler Koop. genel bilgiler	174
Tablo 4.57 1980 sonrası dönem konutu-Bahçelievler Koop. tipolojik analizi	175
Tablo 4.58 1980 sonrası dönem konutu-Ada Yakası Sitesi genel bilgiler.....	176
Tablo 4.59 1980 sonrası dönem konutu-Ada Yakası Sitesi tipolojik analizi.....	178
Tablo 4.60 1980 sonrası dönem konutu-Tozkoparan Evleri genel bilgiler.....	179
Tablo 4.61 1980 sonrası dönem konutu-Tozkoparan Evleri tipolojik analizi.....	180
Tablo 4. 62 1980 sonrası dönem konutu-Fadıl Kocagöz Evi genel bilgiler.....	181
Tablo 4.63 1980 sonrası dönem konutu-Fadıl Kocagöz Evi tipolojik analizi.....	182
Tablo 4.64 1980 sonrası dönem konutu-Anıl Sitesi genel bilgiler	184
Tablo 4.65 1980 sonrası dönem konutu-Anıl Sitesi tipolojik analizi	185
Tablo 5.1 Konutların dönemlere göre ortalama taban alanı değerleri.....	188
Tablo 5.2 Çalışmada yer alan konutların dönemlerine göre plan özellikleri	192
Tablo 5.3 Çalışmada yer alan konutların dönemlerine göre yapı kütleleri	195

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Giriş

İnsanlık tarihi kadar eski olan barınma ihtiyacı ve konut konusu dönemin ekonomik, sosyal, kültürel, politik ve teknolojik değişikliklerinden etkilenmiş, bulunduğu bölgenin coğrafyasına göre şekillenmiştir. Bu bağlamda toplumda yaşanan değişikliklerin konut üzerinden okunabilmesi konutu fizik mekândan öte toplumsal bir ifade biçiminin ürünü yapmaktadır.

Kuşadası ilçesi coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle tarih boyunca farklı kültürlerle ev sahipliği yapmış, gelişime açık bir yerleşim olmuştur. Ancak ilçe bir iskân yeri olarak sahneye çıktığında farklı etnik unsurların bir arada yaşadığı bir Türk yerleşimidir. Bu dönem barınma gereksinimini karşılayan konutlar da bölgenin koşullarına göre şekillenerek, toplumun o dönemki kültürel değerlerini yansıtmıştır. Kuşadası kurulduğu ilk zamanlar küçük bir ticaret şehri iken ilerleyen süreçte ülkemizde turizmin baş aktörü haline gelmiş, önemli bir sayfiye yeri olmuştur. Bu doğrultuda ilçedeki kentsel gelişim kıyı potansiyelinden en üst düzeyde faydalanacak şekilde gelişim göstermiş, ilçede yaşanan bu sosyo-ekonomik değişim ilçenin demografik yapısını etkilemiş, konut kullanıcılarının ve beklentilerinin farklılaşması konutun planlanmasında dönüşümlere yol açmıştır. Böylece sosyo-ekonomik değişim sosyo-kültürel değişimi de beraberinde getirerek yerleşim alanlarının seyrini ve konut yapılarının planlamasını etkilemiştir. Konutlar ilçenin sayfiye yeri olarak ön plana çıkmasıyla bu işleve uygun olarak inşa edilmiş, artan talepler neticesinde konut rant nesnesi haline gelerek ilçe konut yapılanmasının esiri olmuştur. Yoğun ve hızlı yapılaşma konutun mimari özelliklerini etkilemiştir. Ancak literatürde bu hızlı dönüşüm sürecini inceleyen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Çalışmada konutta meydana gelen dönüşümlerin tespiti yapılırken Kuşadası'ndaki kentsel dinamikler ve dinamiklerin konuta etkisini araştıran herhangi bir çalışmaya

rastlanılmamış, sınırlı sayıdaki çalışmalar bir alt okuma olarak kullanılmıştır. Bu çalışmalar şu şekilde sıralanabilir:

Belen, N. (2004)'nin '1900-1973 yılları arasında Kuşadası'nın sosyal, kültürel ve ekonomik tarihi' adlı doktora tezi Kuşadası'nın 20. yüzyıl dönemine ışık tutması açısından önemli bir kaynaktır.

Bektaş, C. (1991)'in 'Kuşadası evleri' adlı çalışması Kuşadası'ndaki geleneksel konutlarının yapım tekniklerine ve cephe özelliklerine değinerek, saha çalışması sonucu konutları tipolojik olarak sınıflandırmıştır. Bu çalışma, Kuşadası geleneksel konutları üzerine yapılmış olan ilk ve en önemli kaynaktır.

Üçer, N. (2011)'in 'Tarihi dokuların sürdürülebilirliğinde turizm kaynaklı değişimlerin etkileri: Kuşadası Dağ ve Camii-Kebir Mahalleleri örneği' adlı yüksek lisans tezi seçilen mahallelerdeki geleneksel konutların ilçedeki turizm faaliyetleri bağlı olarak geçirdikleri değişimleri saptayarak koruma önerisi getirmiştir.

Levi Akyüz, E. (2000). 'Kuşadası evlerinde mekânsal örüntü ve cephe elemanları' adlı çalışması Cengiz Bektaş'ın çalışmasına atıfta bulunarak geleneksel konutlarda mekânsal organizasyon çözümlemeleri yapmış ve bu geleneksel konutlardaki karakteristik cephe elemanlarını incelemiştir. Ancak Kuşadası özelinde yapılan çalışmalara bakıldığında konut yapılarının dönüşümünü aydınlatan herhangi bir çalışmanın olmaması sebebiyle bu tez çalışmasıyla literatürdeki boşluk doldurulmaya çalışılmıştır.

1.2 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Aydın ili Kuşadası ilçesinin tarihi geçmişinin Antik Çağ'a dayanması ve bugüne kadar birçok farklı medeniyetlerin etkisi altında kalması, coğrafi konumunun getirileri, birçok farklı kentsel dinamiklerden etkilenme şekli, Türkiye'nin ilk turizm beldelerinden biri olmasıyla beraber hızla artan popülasyonu gibi ilçenin günümüze

gelene kadar yaşadığı sosyo-ekonomik, kültürel değişimler neticesinde konut tipolojisinin dönüşümü incelenmeye değer görülmüştür.

Çalışmayla Kuşadası'nda gelenekselden günümüze kadar konut mimarisinin geçirdiği toplumsal, ekonomik, sosyolojik temelli değişim ve dönüşümlerinin tarihsel süreç akışında dönemlere ayrılarak incelenmesi hedeflenmiştir. Kentsel gelişim içinde konut pratiklerinin dönemsel olarak nasıl geliştiğini ortaya koymak ve temel kırılmaları belirleyerek literatüre katkı vermek öncelikli hedeftir. Öte yandan, turizm tabanlı hızlı değişimlerin Kuşadası'nda özellikle yazlık tekil konutu dönüştürdüğü ve geleneksel konut pratiklerinden farklılaştığı gözlemlenmiştir. Bu çerçevede çalışma, Kuşadası'ndaki tekil konutlar üzerinden dönemsel bir tipolojik analize odaklanmaktadır. Bu bağlamda çalışma 5 başlık altında hazırlanmıştır.

Birinci bölümde tez çalışmasının amacı, kapsamı ve yöntemi aktarılmıştır.

İkinci bölümde tezin kuramsal çerçevesinin oluşturulması amacıyla Türkiye'de tekil konutun tarihsel süreç içinde çeşitli dinamiklerin etkisi altında yaşadığı değişimler dönemlere ayrılarak incelenmiştir. Bu kapsamda tekil konutun kırılma dönemleri 5 ana başlıkta toplanarak örneklerle birlikte detaylı olarak incelenmiştir.

Üçüncü bölümde Kuşadası'nın kentsel gelişiminin incelenmesi amacıyla, ilçedeki yerleşimler dönemlere ayrılarak her bir dönemde meydana gelen kent dinamikleri açığa çıkarılmıştır. Böylece kentsel gelişimin haritaları çıkarılmış, ilçedeki konut stokunun nasıl bir kentsel gelişim gösterdiği anlaşılmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde ilçenin kentsel gelişiminin her bir dönemine örnek teşkil edecek örneklemeler üzerinden vaka analizi yapılmıştır. Bunun için ilçede konut bölgelerinin kent içerisinde gelişim gösterdiği her bir dönem aralıkları belirlenerek, her bir dönem içerisinde üretilmiş nitelikli konutlar seçilmiş ve çeşitli şematik çözümlerle ilçenin konut envanteri oluşturulmuştur.

Beşinci bölüm olan sonuç bölümünde vaka analizlerinden çıkan bulgular değerlendirilerek ilçedeki konut stokunun nasıl bir değişim geçirdiği çeşitli parametreler altında irdelenmiştir. Böylece ilçenin konut mimarisi belgelenerek, gelecekte yapılacak benzer çalışmalara veri sağlanmıştır.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Kuşadası'nda konut yapılarının ortaya çıkışından bu yana müstakil az katlı, tek ailenin yaşayabileceği konutlar sürekli olarak gelişim göstermiş, ilçedeki konut stokunun büyük çoğunluğunu oluşturmuştur. Tezin hedefleri doğrultusunda müstakil az katlı, tek aile konutlarının konuttaki dönüşümleri tespit etmek için elverişli olması nedeniyle bu tip konutlar çalışmanın sınırlılığı olarak belirlenmiştir. Daha sonra, konut yapılarının dönüşümüne neden olan unsurların ortaya çıkarılması için Kuşadası'nın tarihi ve kentsel gelişimi farklı disiplinlerde yapılmış çeşitli yazınsal çalışmalar, tarihi belgeler ve araştırmalar üzerinden literatür taraması yapılmıştır. Ancak Kuşadası'nın tarihi geçmişini ve kentsel gelişimini aydınlatacak çok fazla kaynak olmadığı için kısıtlı sayıdaki çalışmalardan veri toplanmış, bu kaynaklara ek olarak sözlü tarih yöntemi kullanılarak ilçenin geçmişine tanıklık etmiş kişilerle görüşmeler yapılarak bilgiler elde edilmiştir. Daha sonra, hem elde edilen verilerin doğruluğunun kontrolü, hem de daha fazla veri toplamak için konut yerleşim alanlarını gösteren eski Kuşadası fotoğrafları üzerinden görsel analiz yöntemiyle analizler yapılmıştır. Analizler doğrultusunda ilçenin kentsel gelişim aşamaları çözümlenmeye çalışılmış, kentsel gelişim ile paralellik gösteren konut yerleşim alanları açığa çıkarılmıştır. Bu bağlamda;

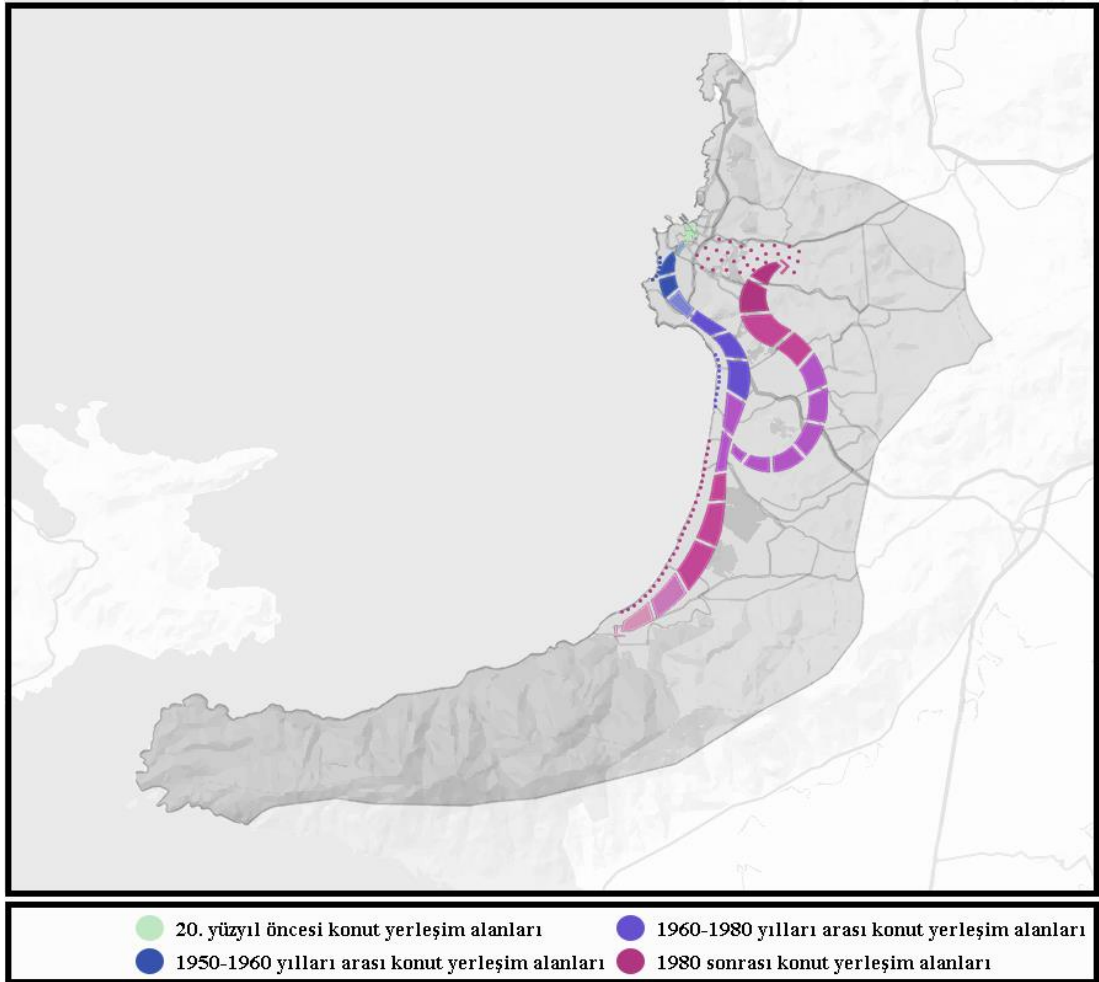
1. Dönem: Cumhuriyetin ilanı öncesi Kaleiçi ve art alanıyla bağlantılı bölgelerde kentsel gelişim ve 20. yüzyıl öncesi konut yerleşim alanı,

2. Dönem: Cumhuriyet dönemi sonrası özellikle 1950-1960 yılları arasında yerli halk tarafından ilçenin sahil bandının kullanılmaya başlandığı, Kadınlar Denizi sahil kesimini içine alan bölgede kentsel gelişim ve 1950-1960 aralığı konut yerleşim alanı,

3. Dönem: İlçede turizmin ekonomik bir girdi olarak ön plana çıktığı 1960-1980 yılları arasında kentsel gelişimin Kadınlar Denizi-Soğucak sahil kesimini kapsayacak şekilde gelişimi ve 1960-1980 aralığı konut yerleşim alanı,

4. Dönem: 1980 sonrası ilçenin önü alınamaz bir şekilde kentleşmenin etkisi altına girmesiyle kentsel gelişimin Güzelçamlı sahil kesimini kapsayacak şekilde ve aynı zamanda Aydın ili yönünde gelişmesi ve 1980 sonrası konut yerleşim alanı

olarak ilçe 4 döneme ayrılmıştır (Şekil 1.1).

Şekil 1.1 Tarihsel süreçte Kuşadası'nda konut yerleşim alanlarının gelişimi (Altlık olan uydu görüntüsü Yandex haritalardan alınmıştır, 2022)

Çalışmada sadece Kuşadası geleneksel konutları üzerine yapılan saha çalışmalarına ait kaynaklar değil, Türkiye’deki konut mimarisinin gelişim aşamaları da literatür taramasıyla araştırılmıştır. Bu doğrultuda ilçenin konut yerleşim alanlarının gelişim dönemlerinin ülkedeki mimarlık pratiğinin dönemlemeleriyle paralellik taşıdığı görülmektedir.

Kuşadası konutlarını konu alan kaynaklar 1. dönemde yer alan konutları incelemektedir. Çalışma kapsamında 2., 3. ve 4. dönem konutları tamamen özgün alan çalışmasıyla dökümanite edilmiştir. Bu bağlamda, bu tez çalışmasının ileride yapılacak tipolojik çalışmalara da kaynak teşkil edeceği öngörülmektedir.

Saha çalışmasında, dönemler bazında, ilçenin gelişim gösterdiği bölgelerde yer alan konut yapılarında döneminin mimari üslubunu yansıtmalarının yanı sıra, geleneksele ilişkin arayışlar taşıdığı düşünülen nitelikli mimarlık ürünleri seçilmeye çalışılarak örneklem belirlenmiştir (Tablo 1.1).

Tablo 1.1 Çalışmada kullanılan örneklem verileri

KUŞADASI KONUT TİPOLOJİSİ ANALİZİ		
1950-1960 DÖNEM KONUTU	1960-1980 DÖNEM KONUTU	1980 SONRASI DÖNEM KONUTU
• 10 adet dönem konutu incelenmiştir. 1. Rahmi Kocagöz Evi 2. Kuşadası Kent Konseyi 3. 3 Numaralı Konut 4. Aydın S.S Plaj Evleri Koop. 5. 5 Numaralı Konut 6. Özenç Karakurt Evi 7. 7 Numaralı Konut 8. 8 Numaralı Konut 9. Salim Önal Evi 10. Nazmi Almış Evi	• 11 adet dönem konutu incelenmiştir. 1. Şeyda Kayhan Evi 2. Hüsnüye Necla Kaya Evi 3. Nazilli Sitesi 4. Emektur Sitesi 5. Nurettin Erbil Evi 6. Cevat Akduvar Evi 7. S.S. Orsen Sitesi 8. 8 Numaralı Konut 9. Ünlütürk Evi 10. 10 Numaralı Konut 11. Mukaddes Yılmaz Evi	• 11 adet dönem konutu incelenmiştir. 1. Konut Yapı Koop. 2. Arif Altuntaş Evi 3. Yuvam Sitesi 4. Tuntaşlar Evi 5. Sabahattin Okşan Evi 6. Çanturoğlu Evi 7. Bahçelievler Koop. 8. Ada Yakası Sitesi 9. Tozkoparan Evleri 10. Fadıl Kocagöz Evi 11. Anıl Sitesi

Seçilen örneklem, dönemler bazında eşdeğer olmasına dikkat edilerek ön alan çalışması sonucunda toplam 94 adet konut tespit edilmiştir. Konutlara ilişkin mimari proje verileri, ilçe belediyesinden temin edilmiş, verisi bulunmayan konutlar yerinde

tespit yoluyla örnekleme dahil edilmiştir. Hiçbir şekilde verisine ulaşamayan konutlar örneklem dışında bırakılmıştır. Bu doğrultuda nihai örneklem toplam 32 konuttan oluşmaktadır. Örneklem grubunda yer alan bütün konutlar fotoğraflanarak belgelenmiş, 3 ana analiz başlığı altında şematize edilerek, detaylı incelenmiştir:

- Yapı Analizi
- Plan Analizi
- Cephe Analizi

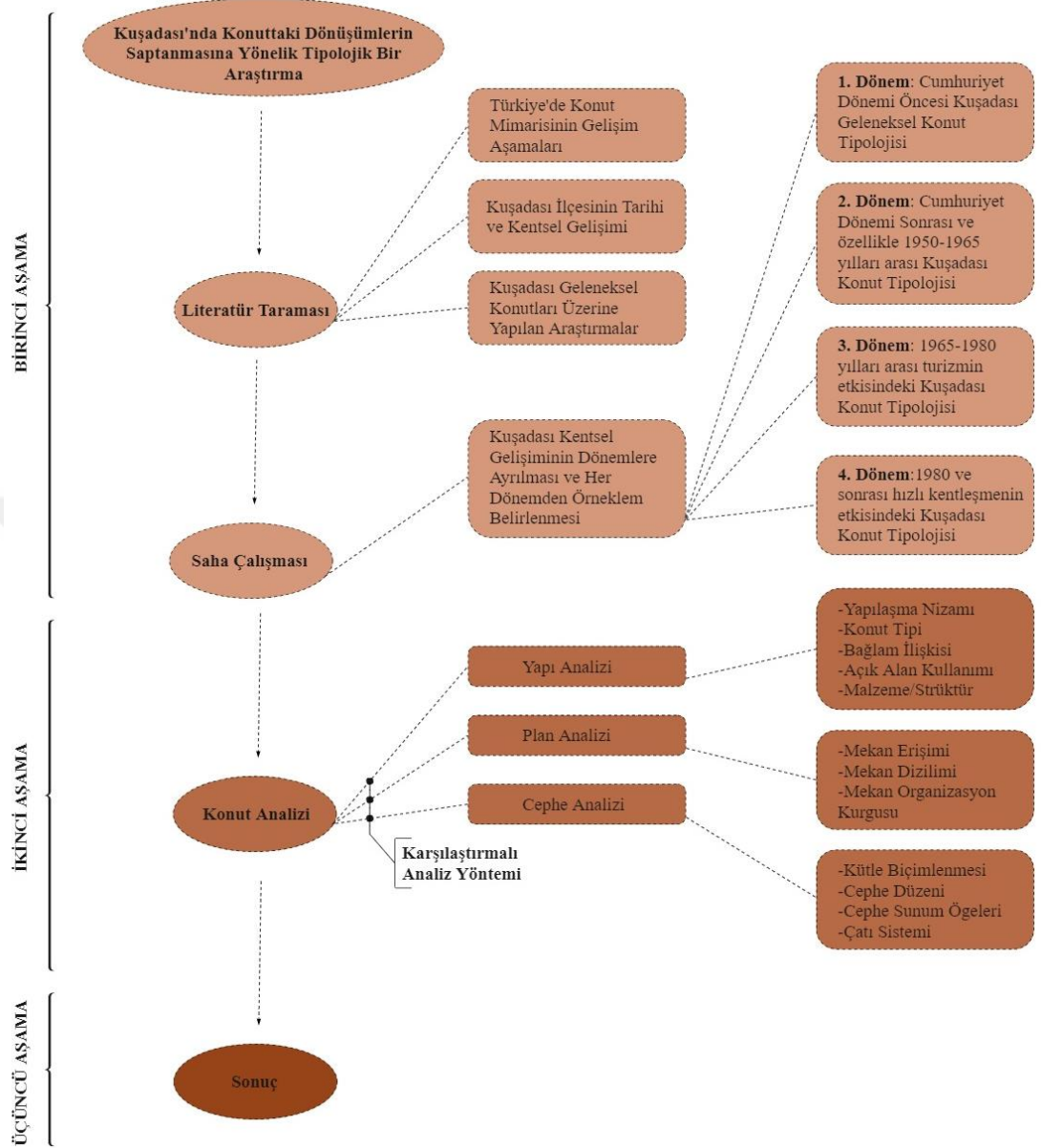
Yapı analizinde, örneklemdeki her bir konutun yapım yılı, mimarı, konut tipi, ada-parseli ile birlikte bulunduğu mahallesi, taban alanı, kat adedi, özgün-güncel işlevi, yapım tekniği, açık alan kullanımı başlıkları altında genel bilgileri tablo ile verilmiş, vaziyet planı üzerinden yapı nizamı ve bağlam ilişkisi açığa çıkarılmıştır.

Plan analizinde, konutların kat planları hazırlanarak, kat planları üzerinden leke çalışmasıyla ortak-kişisel alan ayrımları incelenmiş, mekân dizilimi görselleştirilmiştir. Konut mekanlarının erişim grubu şeması oluşturularak, diğer mekanlarla bağlantısı en güçlü ve en zayıf hacimlerin hangileri olduğunun tespiti yapılmıştır. Esas kat planı üzerinden leke çalışmasıyla dağılım mekânı gösterilmiş, konut mekanlarına yaklaşım biçimleri tespit edilerek dolaşım şeması çıkarılmıştır. Bu bağlamda literatürden süzülen bilgilere dayanarak merkezi, lineer, küme, spiral olarak 4 farklı dolaşım şeması oluşturulmuştur.

Cephe analizinde, kütlenin biçimlenme aşamaları görselleştirilerek kütle kurgusu anlaşılmaya çalışılmış, konutların görünüşleri incelenerek cephe düzeninin simetrik-asimetrik, cephe aksının kenardan-ortadan, cephe ögeleri incelenerek detay düzeyi tespiti yapılmıştır. Konutun çatı sistemi kırma-düz olarak sınıflandırılmıştır.

Çalışma kapsamında örneklem üzerinden, konut envanter çalışması hazırlanmış, belirlenen analiz başlıkları altında konuttaki dönüşümler karşılaştırmalı analiz yöntemiyle tespit edilmiştir (Tablo 1.2).

Tablo 1.2 Çalışmanın yöntemini gösterir akış şeması

BÖLÜM 2

TARİHSEL SÜREKLİLİK İÇİNDE TÜRKİYE'DE KONUT

2.1 Osmanlı Dönemi Konutu

Türkler tarımsal faaliyetlere başlamadan önce hayvancılık ekonomisine bağlı olarak göçebe yaşamı sürdürmüş, barınma ihtiyaçlarını hafif ve taşınabilir şekilde otağ, yurt gibi adlara sahip olan çadırlarla karşılamışlardır (Şekil 2.1) (Şahin Çandarlı, 2016).

Şekil 2.1 Orta Asya Türk çadırı (Sokszínü Vidék, 2016)

Çadır zamanla bir odadan oluşan ve istenildiğinde hasır paravana ile bölünerek geçici mekanların oluşturulabildiği evlere doğru gelişim göstermiş ve tek katlı sofasız Türk evlerinin ilk örneklerini oluşturmuştur. İlerleyen dönemde evler alt katlarının hayvan barınağı ve depo, üst katlarının ise yaşama alanı olduğu, sirkülasyon ve hizmet alanlarının açık alandan ziyade üstü örtülerek ev mekanına dahil edildiği ve strüktüre bağlı olarak bölünmelere imkân vermeyen sofasız evlerin ilk örnekleri ortaya çıkmıştır (Eruzun, 1989). Böylece yan yana dizilmiş ve ortalarında ortak alanın olduğu çadırlar, geleneksel Türk evindeki odalara ve ortak kullanım alanı olarak sofa biçimine dönüşmüştür (Şekil 2.2) (Tuğaç, 2021).

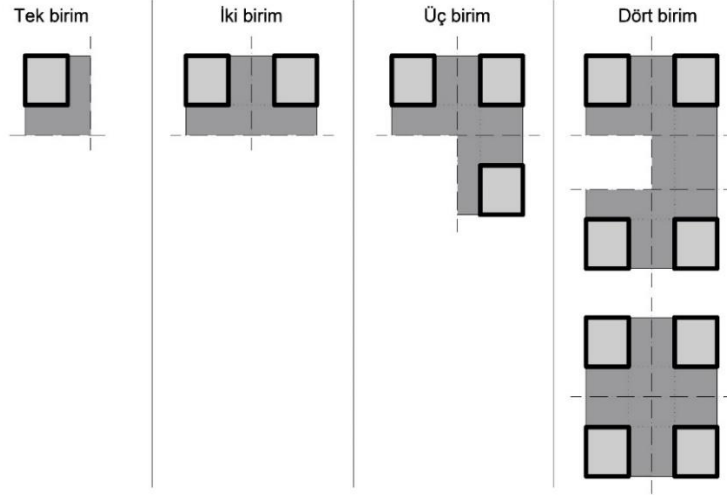
Şekil 2.2 Türk evinde oda (Schröder, b.t)

Sedad Hakkı Eldem (1954) Osmanlı Dönemi’ndeki Türk evini, Osmanlı sınırları içerisinde yer alan Rumeli ve Anadolu bölgelerinde 500 sene boyunca gelişim göstermiş kendine has bir ev tipi olarak tanımlamaktadır (Şekil 2.3). Türk evi 15. ve 16. yüzyıldan itibaren mevcut diğer ev tiplerinin yerini almış, 17. ve 18. yüzyılda da en büyük yayılımını göstermiştir (Eldem, 1954). Bu dönemin Türk evleri coğrafya, iklim, topografya, kültürel özelliklere göre şekillenmiş, gerçekçi ve akılcı çözümlerler sunmuştur (Bektaş, 1996).

Şekil 2.3 Geleneksel Türk evi örnekleri (Kişisel arşiv, 2022)

Geleneksel Türk konutunda her odanın bir hizmet alanı bulunmaktadır. Hizmet alanı da genellikle sofa olmaktadır. Oda ile hizmet alanının belirli bir çoğalma düzeni içerisinde gelişmesi ve biçimlenmesi Türk evinin süreç içerisindeki oluşum aşamasını göstermektedir (Uşma, 2021) (Şekil 2.4).

Şekil 2.4 Türk evinde odaların oluşum düzeni (Küçükerman, 1985, s.66 yazar tarafından düzenlenmiştir)

Eldem'e (1954) göre Türk evi başlangıçta tek kattan oluşmuş olup zamanla evin konumuna göre daha iyi ışık, hava, güneş, manzara olanakları için zeminden yükseltilmiş ve asıl kat üst kat olmuştur. Yükseltilen evin alt katı rutubetten korunmak için tamamen veya kısmen boş olacak şekilde dikmelerden veya bahçe duvarlarından oluşmuş olup, oturmak için kullanılmamaktadır. Ancak zamanla bu kat duvarlarla kapatılmış, depo, ahır, arabalık, samanlık ve taşlık amaçlarında kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle dar arsada inşa edilen birçok evde asıl kattan daha az yükseklikte bir ara kat mevcuttur. 19. yüzyıldan sonra ara kat ile esas kat arasındaki farklar gitgide azalsa da asıl kat her zaman üst kat olmuştur. Evin planı üzerinden yapılacak söylemler de esas kat üzerinden olmaktadır.

Birden fazla ailenin yaşadığı geleneksel Türk konutunda çok sayıda oda bulunmaktadır. Sofa da bu kapsamda odalar arasında yer alan ve odaları birbirine bağlayan toplanma yeri ve geçiş mahallidir. Türk evinde misafirler sofada veya misafir için ayrılmış bir odada ağırlanmaktadır. Üst gelir grubuna ait olan büyük evlerde ise misafir selamlıkta ağırlanırken, ev sahipleri haremde yaşamaktadır. Selamlık haremde ayrı bir yapı olabildiği gibi, evin girişinde veya alt katında hareme göre daha gösterişli olmaktadır (Nergiz, 2005). Sedat Hakkı Eldem Türk evinde önemli bir yere sahip olan sofanın konutun esas kat planındaki yerine göre sofasız plan tipi, dış sofalı

plan tipi, iç sofalı plan tipi, orta sofalı plan tipi olarak 4 ana başlıkta sınıflandırma yapmıştır (Şekil 2.5).

- Sofasız Plan Tipi

En ilkel ev tipidir. Odaların birbiriyle bağlantıları açık alanlar sayesinde. Genellikle iklimin sıcak olduğu yerlerde bu plan tipi benimsenmiştir (Eldem, 1954).

- Dış Sofalı Plan Tipi

Sofasız plan tipinden sonra gelişmiş olan plan tipidir. Odalar bir sofa ile birbirine bağlanmıştır. Sofanın üstü örtülü olacak şekilde yalnız bir yüzü, iki yüzü veya üç yüzü açık olabilmektedir (Eldem, 1954). Bu plan tipi Anadolu'nun hemen hemen her yöresinde görülmekle beraber kuzey ve doğu bölgelerinde daha çok iç sofalı plan tipinde konutlar yaygındır (Eruzun, 1989).

Günay'a göre (1999); destekleyici veriler olmamakla birlikte 15. ve 16. yüzyılda evler tek kat veya asma katlıdır. Sokak cephesi kapalı, pencereler az sayıda ve küçük boyuttadır. Evler çoğunlukla dış sofalıdır. 17. yüzyıla gelindiğinde ise, evler artık iki katlıdır. Bazı örneklerde asma kat mevcuttur. 17. yüzyılın ikinci yarısında ve 18. yüzyılın başından itibaren iç sofalı plan tipi görülmeye başlamış ve bu dönemin en yaygın konut plan tipi olmuştur.

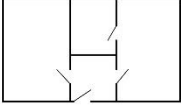
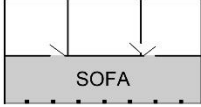
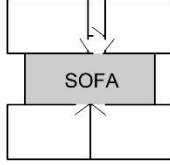
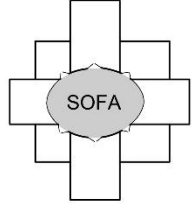
- İç Sofalı Plan Tipi

Dış sofalı plan tipinden sonra gelişmiş olan plan tipidir. Sofanın iki yanı odalar ile çevrili olduğu için karniyarık tipi de denilmektedir. İç sofaya yan sofa, eyvan veya merdiven sofası eklenerek daha genişletilmiş örnekleri mevcuttur. Bu plan tipinde konut daha çok şehir evi niteliği kazanmıştır (Eldem, 1954). Kuzey Anadolu'nun doğusundan, batısına kadar tüm yörelerinde uygulanmakla beraber en çok Marmara Bölgesi'nde görülmektedir (Eruzun, 1989).

18. ve 19. yüzyılda özellikle İstanbul'da orta sofalı plan tipi uygulanmaya başlanmıştır (Zeylan, 2009).

- Orta Sofalı Plan Tipi

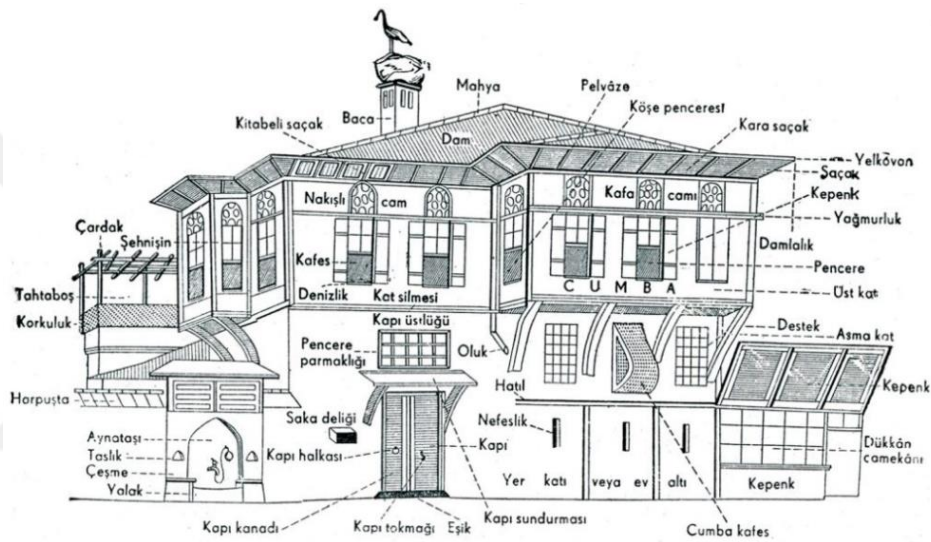
Türk evinin son gelişim aşaması olan plan tipidir. Sofa evin merkezinde yer almakla beraber dört tarafı da odalar ile çevrilidir. Sofanın aydınlık olması için odalar arasında eyvan şeklinde boşlukların bırakıldığı örnekler mevcuttur. Sofa ilk başta dört köşeli iken zamanla köşeleri pahlandırılmış, sekizgen, oval, eliptik gibi şekiller almıştır. Bu plan tipi, odalar arasındaki mesafenin azalmasına olanak tanıyarak konut planının daha toplu bir hal almasını sağlamıştır (Eldem, 1954). Orta sofalı plan tipi daha çok Anadolu'nun kuzeyinde ve en çok İstanbul'da uygulanmıştır (Eruzun, 1989).

Sofasız Plan Tipi	Dış Sofalı Plan Tipi	İç Sofalı Plan Tipi	Orta Sofalı Plan Tipi
			

Şekil 2.5 Türk evi plan tipleri (Eldem, 1954 verileri yazar tarafından düzenlenmiştir)

Geleneksel Türk konutu cephelerinin kendine has özellikleri vardır. Konutta çıkmalar, saçak, kapı ve pencere oluşumları ön plana çıkmaktadır (Şekil 2.6). 16. yüzyıl ve öncesindeki konutların çeşitli sebeplerle tahrip olması sebebiyle bu dönem konutların cepheleri hakkında pek fazla söz söylenememekle birlikte, 17. yüzyılda odalar çıkmalar ve pencereler ile sokakla bütünleşmeye başlamıştır (Eldem, 1984; Uşma, 2021). Türk evinde alt kat sokağa kapalıdır. Üst kat ise süreç içerisinde gitgide çok pencereli olacak şekilde ve çıkmalar ile hareket kazanmıştır. Pencereler önceleri camsızdır, camın yaygınlaşmasıyla iki kanatlı pencereler kullanılmıştır. İlerleyen süreçte batı etkisiyle düşey sürme pencereler görülmeye başlanmıştır (Sarılioğlu, 2008). Öte yandan Türk konutunda nakışlı kafa camları, kafesli pencereler cephelerin özelleşmesini sağlamaktadır. Kapılar, doğrudan sokağa veya bahçeye açılacak şekilde

genelde çift kanatlı olup, bazı evlerde giriş kapısından dışarıyı görmek için selamlık penceresi veya sofayı aydınlatmak için kapı üstü pencereleri yer alacak şekilde çok çeşitli kapılar mevcuttur (Eldem, 1987). Çıkmlar; oda hacmini büyütmek, sokağa doğru uzantı sağlayarak daha geniş bir görüş açısı sağlamak ve giriş kısmında dış hava koşuluna karşı üst örtü vazifesi görmesi amacıyla yapılan cepheye ve sokağa hareketlilik kazandıran Türk evinin en önemli karakteristik özelliğidir. Geniş olan saçaklar çıkmlar ile daha da genişlemektedir. Genellikle saçak altı kaplaması yoktur (Burkut, 2014).

Şekil 2.6 Geleneksel Türk evinin cephe elemanları (Arseven, 1950)

Geleneksel Türk evinde çıkma, kapı, pencere, saçakların yanında gerek iç mekân gerek cephedeki süsleme elemanlarının da karakteristik özellik verdiği görülmektedir. Çıkma desteklerindeki süslemeler, cephe duvarlarında, saçak altlarındaki iç ve dış bükey profillerde sıvanın üzerine yapılan çeşitli motifler veya köşe dikmelerde farklı malzemelerle yapılan desenler bunlara örnektir.

2.1.1 Osmanlı'da Batılılaşma Hareketleri ve Dönem Konutuna Etkisi

18. yüzyılın başında Osmanlı Devleti'nin batılı ülkelerden her anlamda geri kalmaya başladığını kabul etmesiyle Batı'yı yakından tanıma eğilimi içine girmiştir. Batılılaşma Hareketi olarak adlandırılan bu yeni dönemde Yirmisekiz Mehmet Çelebi

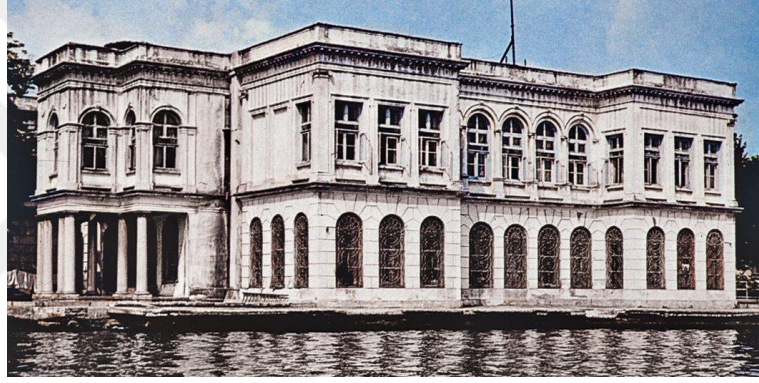
Fransa'ya elçi olarak gönderilmiş ve döndüğünde Fransız yaşam biçimleri üzerine gözlem ve görüşlerini aktarmıştır. Görüşleri neticesinde Kağıthane deresi kıyılarında köşk ve kasırların inşa edildiği Sadabad düzenlemesi yapılmıştır. Sadabad düzenlemesi, Versailles, Tiranon ve Marly gibi Fransız saraylarının bahçe düzenlemelerinin etkisinde tasarlanan, geleneksel Türk konutuyla Batılı peyzaj düzenlemelerinin harmanlaması olarak öne çıkmaktadır. Batılılaşma ile geleneksel konutlar Batılı motif ve bezemelerle inşa edilmiştir. Ancak Osmanlı saltanat mensubu kişiler ile üst düzey yöneticiler çevresinde kısıtlı kalmıştır (Şekil 2.7).

Şekil 2.7 Sadabad Sarayları (Kağıthane Belediyesi, b.t.)

Tanzimat Dönemi köklü bir devlet ve toplum çağdaştırılması adı altında çeşitli düzenlemeleri hedeflemiş, bu düzenlemeler mimarlığa da yansımıştır. Bu dönem batılı kent görünümü ve bu kent görünümüyle örtüşen yapı stoku oluşturulmaya başlanmıştır. Tanzimat'ın mimarı olarak anılan Mustafa Reşit Paşa ahşap yapım sistemiyle inşa edilen konutların yangına dayanımının az olması sebebiyle konutların batılı tarzda kâgir yapım sistemiyle inşa edilmesini, sokakların araç ulaşımına el verecek genişlikte düzenlenmesini, Batılı mimarların ülkeye davet edilmesini ve yetenekli gençlerin mimarlık eğitimi alması için Avrupa'ya yollanmasını önermiştir (Baysun, 1960). Reşit Paşa'nın önerileri doğrultusunda hareket edilmiş, kagir konutların sayısı arttırılmış, Sultan'ın mimarı Garabet Amira Balyan iken çağdaş programları uygulayabilecek Fossati kardeşler ile İngiliz mimar Smith seçilmiş, İstanbul kent planının çıkarılması için Prusyalı mühendis Helmuth von Moltke İstanbul'a davet edilmiştir. İlerleyen süreçte, Tanzimat yöneticileri ve başta Mustafa Reşit Paşa olmak üzere kendileri için inşa ettirdikleri konutlarla halkı modern

konutlara karşı özendirmeye ve batılı yaşam biçimi oluşturmaya çalışmışlardır (Yergün, 2002). Bu bağlamda 1847 yılında Reşit Paşa'nın Fossati'ye yaptırdığı Baltalimanı Sahil Sarayı İstanbul mimarlığında sultanlar tarafından devam ettirilen kagir sahil sarayları devrini açan yeni bir evrenin başlaması açısından önemlidir (Şekil 2.8). Takip eden yıllarda devrin ileri gelenleri ve Levantenler Fossati'ye saray, köşk ve yalılar yaptırmışlardır (Can, 1993). Dolayısıyla geleneksel Türk konutunun Batılılaşma etkisiyle değişimi başlamış, özellikle Haliç ve Boğaziçi'nde Batı tarzda geniş bahçeli saraylar, köşkler, konaklar ortaya çıkmaya başlamıştır. İstanbul haricinde birçok taşra kentinde de gelir sahibi olan kişi sayısının artmasına bağlı olarak bahçeli görkemli konut sayısı artmıştır (Tekeli, 1985).

Şekil 2.8 Baltalimanı Sahilsarayı (Ödekan, 1992)

Tanzimat sonrasında modern yaşama kültürünün benimsenmeye başlanmasıyla çok aileli kalabalık yaşam çekirdek aile yapısına evrilerek geleneksel sofalı Türk konutu yerine Batı tarzı koridorlu plan tipine sahip apartmanlarda yaşamaya başlanmıştır. Batılılaşmanın konut tipolojisindeki en büyük değişimi de apartmanlaşma şeklinde kendini göstermiştir (Demirarslan, 2007). Bu dönem ev özel alan olarak algılanmaya başlanmış böylece selamlık işlevini yitirmiştir (Ceyhan, 2002). Ev içindeki mekanlar belirli kullanım amacına göre özelleşmiştir, geleneksel konut prensipleri göz ardı edilmeye başlanmıştır (Yücel, 1996; Zeylan, 2009).

1880'li yıllara gelindiğinde konut mimarisinde sıra evler inşa edilmeye başlanmıştır (Şekil 2.9) (Kıray, 1978). Yeni tipolojik değişimin ilk örneği olan sıra evler bazı geleneksel özellikleri sürdürmekle birlikte, bitişik ve dar parsellerde yer alması ve

bitişik cephelerdeki yangın duvarları, yükseltilmiş giriş kapısının doğrudan yola açılması, Batılı tarzdaki üslubu ile geçiş dönemi strüktürü olarak adlandırmak daha doğru olmaktadır (Yücel, 1996). 19. yüzyılın son çeyreğine özgü bir tip olarak kalan sıra evlere nazaran apartmanlar temel konut tipi olmuştur. Apartmanlar Batılı yaşam tarzına uygun olacak mekânsal zenginlik ve yapım sistemleri içermektedir. Ayrıca geleneksel konuttaki sofa mekânı apartman dairelerine uyarlanmış veya koridor şeklini almıştır (Enlil, 1999; Zeylan, 2009).

Şekil 2.9 Akaret sıraevler (Vbenzeri, 2020)

Tanzimat sonrasında gelişen Batılı düşünce tarzıyla beraber değişen dünya görüşü mimaride yeni yapı türleri, yapım teknikleri, yapı malzemeleri, tasarım kalıpları ve biçimsel üslupları doğurmuştur (Yergün, 2002). Fakat bu dönem tümünden batıya dönüş çabasıyla inşa edilen yapılar, Avrupa'nın 19. yüzyıl eklektisizminin örneklerini doğrudan ithal ederek uygulanması olarak karşımıza çıkmıştır (Sunalp, 1999). Bu dönemin konutlarının geleneksel tipolojiden koptuğu görülmektedir. Üst katlarla eş plan şemasına sahip olan zemin katlar kullanılmaya başlanmış, konut girişleri sokağa açılmış, pencereler büyümüş ve dışa kapalı ifade kırılmıştır (Yücel, 1996). Cephelerde geleneksel cephelerin yanı sıra Barok üslubun eğri yüzeyleri ve nakışlarıyla süslendiği ilerleyen yıllarda ise Barok üslubun eğri çizgileri yerine Ampir üslubun öğeleri görülmüştür (Bozkurt, 2013). 20. yüzyıldan itibaren ise, Art-Nouveau ve dönemin yaygın üslubu olan eklektiğin özelliklerini taşıyan konutlar ortaya çıkmıştır (Günay, 1999).

20. yüzyılın başlarında ulaşım olanaklarının gelişmesiyle beraber kente uzak konumlarda yeni bir konut tipolojisi olarak sayfiye evleri üretilmiştir. Bu evler geleneksel Türk konutu niteliğinde olsalar da daha çok Batılı, İngiliz Victoria tarzı villalar, Brighton ya da diğer Atlantik sahil kenti evleri, Fransız Arcachon evleri, ABD'nin sahil bölgesi konutları ile benzer mimari nitelikler göstermektedir (Şekil 2.10) (Yücel, 1996; Akyol Altun, 2010).

Şekil 2.10 Kazım Paşa Evi (Can, 2010)

2.2 Cumhuriyet Dönemi (1923-1960) Konutu

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Türkiye mimarlığı kuruluş ve kamusallaşma evresine girmiştir (Ünal, 1979). Cumhuriyet'in ilk yılları ülkedeki kaynak yetersizliğinden ötürü konut uygulamaları açısından durgunluk dönemi yaşanmıştır (Sey, 1998). Medeni Kanun ile çok eşliliğin kaldırılması ve kadının elde ettiği haklarla toplumdaki yerinin değişmesi konut mekanına da yansımış, haremlik-selamlık ayrımı kalkmış, mutfak ve misafir odalarında çeşitli kullanım değişiklikleri yapılmış, çekirdek ailelerin yaşamına uygun olacak şekilde apartman tipi konutlara geçiş kolaylaşmıştır (Ünal, 1979). Cumhuriyetle gelen çağdaş uygarlık düzeyi anlayışı, İslam Doğu kültüründen Batı kültürüne ve böylece modern mimariye yönelmeyi gerekli kılmış, modern insanı modern konutla birlikte oluşturmayı düşlemiştir (Batur, 1984; Tanyeli, 1998). Böylece çağdaşlaşma eğilimi sonucu konut tiplerinin ve plan şemalarının değişim yaşandığı bir dönem olmuştur (Uzunaslan, 2002). Fakat modern tekniklerin ulusal mimarlık ile harmanlanmasını isteyen yerli mimarlar yeterli birikime sahip olamadıkları için ikilemde kalmışlardır (Sözen, 1984). Cumhuriyetin ilk

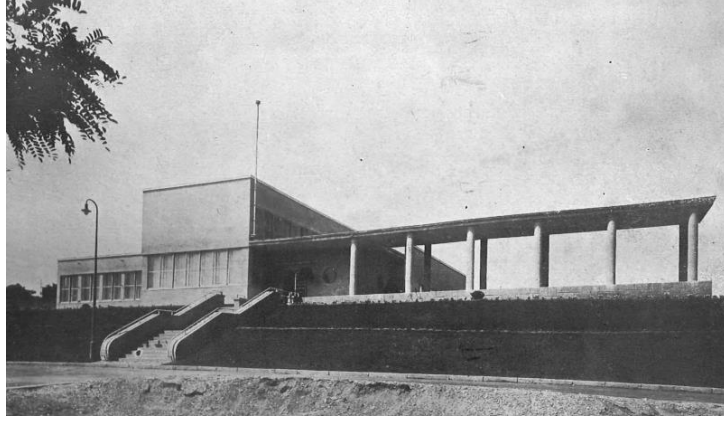
yıllarında etkisini sürdüren I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın izlerini taşıyan sınırlı sayıdaki konut örnekleri de rastlanmaktadır (Şekil 2.11).

Şekil 2.11 Sait Bektimur Evi (Arkitera, 2010)

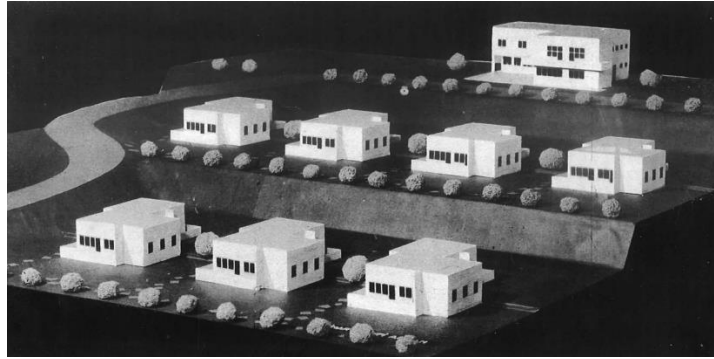
Cumhuriyetin ilanı sonrasında yüzyıllardır süregelen İstanbul'un yerine Ankara'nın başkent olmasıyla birlikte İstanbul'dan gelen bürokrat ve devlet memurları için Ankara'da ikişer katlı dört ya da beş odalı, modern tarzda mutfak ve banyoları ile ayrı hizmetçi odaları bulunan konutlar yapılmıştır. Ancak bu konutlar daha sonraları belirli gelir sahibi olan kişilerin oturabileceği pahalı villa ve apartmanlara dönüştürülmüştür (Uzunarslan, 2002).

Cumhuriyet Dönemi konutları genellikle düz çatılı, geniş teraslı ve çıkmalı, yuvarlak ve/veya çıkıntılı, yalın kübik hacimlidir. Bu konutların kesintisiz denizlikli balkonları vardır. Ayrıca bezemeden arınmışlardır. Bu şekilde modernist yaklaşımlarla tasarlanan ve çoğunlukla beyaz renk kullanımının hâkim olduğu konutlar kübik ev söylemini doğurmuştur (Bozdoğan, 2003). Kübik ev bir önceki dönemin aksine yalın, net ve düz çizgilere sahip, boyut olarak daha mütevazî konuttur (Şekil 2.12). Taşıyıcı sistemleri kâgir yığma, kısmi betonarmedir. Taşıyıcı sistemin olanaklarına bağlı olarak pencere açıklıkları ve mekân boyutları da farklılık göstermiştir. Isınmada kalorifer kullanımı plan şemalarını da farklılaştırmış, konut planları genellikle merkezi hole açılan veya koridorda sıralanan odalar biçimde olmuştur (Görgülü, 2016).

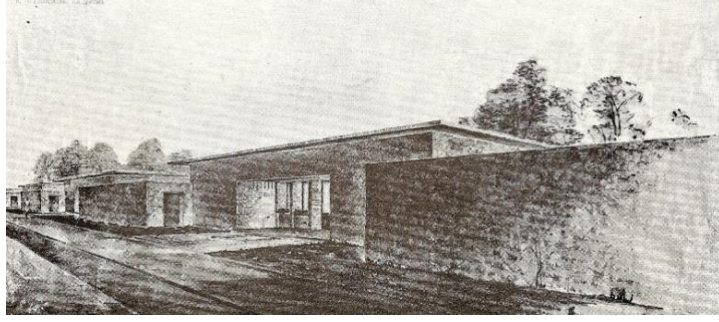
Şekil 2.12 Seyfi Arkan'ın Çankaya'da villa tasarımı (Arkan, 1936)

Osmanlı zamanında yeni bir konut tipi olarak ortaya çıkan apartmanlar Cumhuriyetin ilanından sonra, Orta Anadolu'nun modernleşmeyi temsil eden bölgelerinde yaygınlaşırken bir yandan da yeni bir tip olarak lojman-konutlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönem işçi ve köylü konutu yapımına ağırlık verilmiş ve desteklenmiş, bu konutların üretimi Cumhuriyet rejiminin sağlamlaştırılmasında bir araç olarak görülmüştür (Şekil 2.13) (İncedayı, 2002; Sey, 1998). Lojman-konutlar başta Ankara olmak üzere sanayi yatırımları doğrultusunda çalışanlar için barınma çözümü olarak sunulmuştur (Bilgin, 1996).

Şekil 2.13 Seyfi Nasih Arkan'ın Zonguldak-Kozlu KİAŞ işçi evleri yerleşkesi maketi (Arkan, 1936)

Dönemin şartlarına bağlı olarak ucuz maliyetli konut anlayışı, modern mimarinin rasyonel-işlevsel tavrıyla birleşince sade ve mütevazî konutlara eğilimi arttırmıştır. Seyfi Nasih Arkan'ın Ankara için tasarladığı, tekil konut ölçeğindeki ucuz aile evleri projesi dönemin düşük maliyetli sıra evler eğilimin tipik bir örneğidir (Şekil 2.14) (Sey, 1998).

Şekil 2.14 Seyfi Nasih Arkan'ın Ankara için ucuz aile evleri tip-1 (Arkan, 1933)

1930'lu yıllarda konut üretimi açısından bir diğer yenilik konut maliyetlerini düşürme hedefiyle kurulan kooperatifler ve konut kooperatif denemeleridir (Alsaç, 1993). 1930-1940 yılları arası belirli birikimi olan kişiler yatırım amaçlı apartman yaptırmış ve gelir elde etmek için bu konutları kiraya vermişlerdir. Bu sebeple bu yıllar arasında yapılan 3-4 daireli, apartman yapı tipli, özel mülk konutlar kira evleri olarak adlandırılmıştır (Şekil 2.15) (Görgülü, 2016). Aynı yıllarda İstanbul'da da betonarme apartmanlar ile kira evleri yaygınlaşmış, villalar, tek aile evleri büyük ahşap konakların ve köşklerin yerini almıştır (Uzunarslan, 2002).

Şekil 2.15 II. Vakıf Apartmanı (Salt Araştırma, 1932)

Bu dönemin sayfiye evleri Cumhuriyet'in çağdaşlaşma ideolojisine paralel olarak gelişim göstermiştir. Evler, mimari üslup zenginliği içeren çoğunlukla az katlı kagir villalardır (Şekil 2.16) (Akyol Altun, 2010).

Şekil 2.16 Anadolu hisarında yazlık ev (Gorbon, 1938)

1940 yılında ilan edilen Şehir Planlarının Tanziminde ve Mühim Bina Yerlerinin Tayininde Tatbik Edilecek Pasif Korunma Şartlarına Dair Nizamname ile şehir ve kasabalarda yapılar mümkün olduğunca az katlı olarak ve konutların taban alanı arsanın %30'unu geçmeyecek şekilde yapılmasına karar verilmiştir. Ayrıca yeni iskana açılan bölgelerde de seyrek, az katlı ve bahçeli konut alanlarının oluşturulmasına izin verilmiştir (Yenen, 1954).

1940-1950 yılları arasında, Türkiye II. Dünya Savaşı'nın yarattığı ortamdan etkilenmiş, konut üretimi fark edilir şekilde azalmıştır (Sey, 2007). Konut üretimi bu dönemde, özel bir ihtiyaç için sipariş edilerek veya belirli bir kesim için devlet tarafından kamu girişi ile yapılmaktadır (Bilgin, 1998).

1950'li yıllarda sanayileşme ile kentlere göç hızlanmış, plansız bir şekilde göç alan kentlerde konut açığı oluşmuştur. Bu konut açığı gecekondu önleme bölgelerinde devlet tarafından veya Kooperatifler ile Emlak Bankası aracılığıyla kapatılmaya çalışılmıştır (Görgülü, 2016).

Kentleşmeye bağlı olarak kent içi arsa değerinin artması, kat mülkiyetinin henüz olmaması ve tek parsel üzerinde çok katlı apartman yapımının maliyetli olması gibi sebeplerden ötürü yap-satçı adı verilen kişiler ortaya çıkmıştır. Bu kişiler koruma kurullarının henüz olmaması sebebiyle geleneksel tarihi konutların yerine apartman yapmışlardır. Bu nedenle bu dönem aralığı geleneksel konutların en çok kaybedildiği dönem olmuştur (Görgülü, 2016). Geleneksel konutların yerine yapılan apartmanlar

ise, kullanıcılarının kira veya satış sırasında belirlenmesi sebebiyle kullanımdan ziyade piyasa değeriyle öne çıkmaktadır. Orta gelirli halk tek parsel üzerinde konut inşaatını gerçekleştiremediğinden bireysel konut üretimi, toplumun üst gelir sahibi kesimiyle sınırlanmıştır. Orta ve orta-alt gelir sahibi halk ise çareyi yapı kooperatifleri üretim modelinde bulmuştur (Tekeli, 2009). Kooperatifler de nitelikten ödün vererek apartman inşa etmiştir (Görgülü, 2016).

1950 sonrasında II. Dünya Savaşı'nın ardından gelen barış ortamının ulusal bazda iktisadi kalkınma ve sanayileşme politikalarına zemin hazırlaması, kentleşmenin ivme kazanmasını sağlamış (Özarslan, 1995), özellikle İstanbul'da gecekondu yerleşimleri ile Emlak Bankası ve kooperatifler yoluyla yeni açılan imar alanlarındaki yapılaşmalar neticesinde hızlı bir kentsel büyüme yaşanmıştır. 1950 öncesi gösterişli, modern, kübik apartmanlar yerlerini kooperatifler ve Emlak Bankası tarafından modern tarzda ve hızlı bir şekilde üretilen apartmanlara bırakmışlardır. Bu dönem inşa edilen konutlar, Almanya'da II. Dünya Savaşı sonrası hızlı bir şekilde inşa edilen apartman tipolojilerini yansıtmaktadır (Görgülü, 2016). Alsaç'a (1998) göre; 1950-1960 arası, yapıların belli biçimlerde olması gerektiği düşüncesinden sıyrılıp serbest stillerin seçilebileceği düşüncesinin hâkim olduğu bir dönem olmasından ötürü Türk mimarlığında serbestleşme dönemidir.

2.3 Planlı Dönem (1960-1980) Konutu

Ulusal ölçekte kentleşme, sanayileşme ve kalkınma politikalarının belirlendiği her biri 5 yıllık olan ve 1963 yılından 1983 yılına kadar süren Kalkınma Planları planlı dönem olarak adlandırılmaktadır (Şen vd., 2014). Kalkınma planlarıyla hızlı bir şekilde sanayileşme ve daha adil bir gelir dağılımı sağlamak amaçlanmış, fakat tarımda makineleşme ile açığa çıkan iş gücü fazlalığı, nüfusun hızla artışı ve kentlerde yeni iş imkanlarının ortaya çıkması sonucu, gelişmekte olan kentsel alanların kırsal göçün egemenliğine girmesine neden olmuştur (Yücel, 2007). Dolayısıyla kentlerde konut sorunu baş göstermiş, düşük gelirli halk çözümü gecekondu, orta gelirli halk ise yap-satçı üretimin ürünü olan apartmanlarda bulmuştur (Sözen, 1984). 1966 yılında çıkarılan 775 sayılı Gecekondu Kanunu ile gecekondu Türkiye'de bir konut sunum tipi olarak meşrulaştırılmıştır (Şekil 2.17) (Sey, 1998; Tekeli, 2009).

Şekil 2.17 1950’li yıllarda Mecidiyeköy’de gecekondular alanı (Alman Arkeoloji Enstitüsü, 1959)

1950’lerden bu yana kentlere göçün yoğun olduğu ve giderek azalan arsaların kıymetlendiği düşünüldüğünde barınma ihtiyacına en uygun çözümün apartman olduğu açıktır (Özüekren, 1996). 1930’lu yıllarda memur sınıfının konut sorunu, 1960’lı yıllarda işçi sınıfının sorunu olmaya başlamış (Ceyhan, 2002), bu dönem kooperatif tipi konutlar barınma ihtiyaçlarına çözüm sunmuştur. Fakat bu konutlar kullanıcılarının belirsiz olmasından ötürü kullanıcı isteklerine göre değil, kooperatif yönetiminin kararları ve beğenileri doğrultusunda üretilmiştir (Özüekren, 1996). Böylece tanımlı bir kullanıcı ve mimar ilişkisinin yok olması sebebiyle, mimar kullanıcı istek ve gereksinimleri doğrultusunda tasarımı yönlendirmekten uzaklaşmıştır.

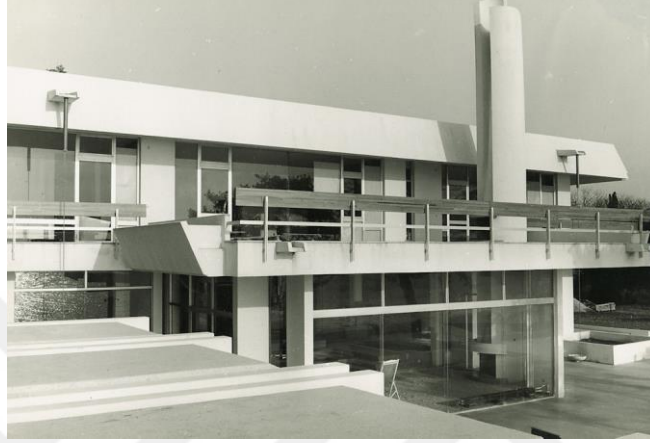
1958 yılında kurulan İmar ve İskân Bakanlığı, 1964 yılında halk konutları standartlarını yayınlarak belirli kriterler doğrultusunda konutların denetlenmesini sağlamış ve kalitenin artırılması yönünde adımlar atmıştır (Anonim, 1964). 1960’lı yıllarda Osmanlı döneminden kalma bahçeli köşkların, imar mevzuatının bu köşkların arsalarının bölünebilmesine izin verecek şekilde düzenlenmesi sonucu bahçelerinde 5 ile 10 kat arasında değişen apartmanlar inşa edilmiş, geleneksel konut dokusu tahrip edilmiştir (Keyder, 2001). Ayrıca yine bu dönem kat sayısı arttırılmış apartmanlar çoğalmıştır.

Kentleşmeye paralel olarak orta gelirli halkın konut ihtiyacına çözüm olarak 1965 yılında kat mülkiyet yasası çıkarılmış, yap-satçı düzenin önü açılmıştır. Başlangıçta müteahhitliğini mimarların yaptığı düzen zamanla değişmiş, sermaye sahibi eğitimsiz

kişiler yap-sat konut üretimine atılmış, tasarımcı saf dışı bırakılmıştır. Dolayısıyla bu dönem yapılan konutlar herhangi bir dil birliği yansıtmamakta, genelde orta gelirli halkın ihtiyacını gideren, gelişmemiş sistemlerle ve düşük kaliteli malzemelerle, niteliksiz çok katlı konut sunumunun olduğu bir dönemdir (Kıray, 1998). Bu dönem yap-sat sistemle birlikte gelen niteliksiz konutlar iç mekânda gösterişli salonların arkasına gizlenmeye çalışılmış, diğer odalara önem verilmeyerek aydınlanma, havalandırma problemleri oluşmuştur (Vural, 2017). Kat mülkiyeti kanunu sonrası konut üretimi devletten özel sektör üreticisine kaymış, konutun bölümler halinde satılabilir hale gelmesiyle kullanım değerinden çok birim değerine göre kar elde etme odaklı üretilmesi nitelik kaybına yol açmıştır (Koca, 2015). Ayrık veya bitişik nizamlı inşa edilen bu konutların planlarına bakıldığında birkaç planimetrik şemanın tekrarı olduğu görülmektedir (Bilgin, 1996). Bu şekilde yapılan, ülkenin her yerinde hemen hemen aynı cephe ve plan özelliklerini gösteren çok katlı apartman tipi konutlar şehirlerde sıkışık bir düzen yaratmaya başlamıştır (Kıray, 1979; Görgülü, 2016). Dolayısıyla tüm konut alanları tek tip haline gelmeye başlamış, konutların monotipleşmesi kimlik kayıplarına yol açmıştır (Pulat Gökmen, 2011). Böylece 1955 yıllarına kadar kentli ve üst gelirli halkın yaşayabileceği, kullanıcı konforunu ve gereksinimlerini düşünen, cephe ve formda farklı ve güzel olanın arandığı apartman tipi konutlar, bu yıldan itibaren niteliksiz bir şekilde yaygınlaşarak orta gelir sahiplerinin, işçi ve memurların konutu olmuştur (Tanyeli, 1998). Yap-satçı düzenin konut üretimi faaliyetlerindeki canlılık 1970 yılındaki petrol krizine kadar sürmüştür ancak kriz gecekondular üretimini etkilememiştir (Sey, 1998). 1969 yılında yürürlüğe giren Kooperatifler Kanunu ile yap-sat uygulamasının çok daireli tekil blok apartmanları, bir bloğun çokça tekrarlanarak oluşturulduğu büyük ölçekli kooperatif yerleşimlerine dönüşmüştür (Koca, 2015). Dolayısıyla 1970’li yıllar gelişen teknolojiyle beraber yüksek katlı betonarme binaların yapıldığı ve devletin kaynak sıkıntılarından dolayı saf dışı kalarak kooperatiflerin büyük ölçekli konut inşasını gerçekleştirdiği, kentlerde birbirine benzer yüksek katlı konutların yapıldığı bir dönem olmuştur (Özüekren, 1996; Tekeli, 2009).

1970’li yıllarda iç turizmin canlanmasına bağlı olarak ikincil konutların üretildiği görülmektedir (Şekil 2.18). Bu dönem hem Kumburgaz’daki gibi düzensizce yapılan

yazlık konutlar, hem de titizce mimar eliyle hazırlanmış kentsel tasarım ölçeğinde tatil köyleri ve siteler ortaya çıkmıştır (Şen vd., 2014). Ayrıca yine bu dönemlerde geniş bir arsayı ucuza mal etme ve yeni imar alanları yaratabilme durumuna bağlı olarak şehir merkezinin dışında tüm gereksinimleri kendi bünyesinde toplamış, üst ve orta gelir grubuna hitap eden uydu kentler üretilmiştir (Pulat Gökmen, 2011).

Şekil 2.18 Özdemiroğlu Yalısı (Arkiv, b.t.)

2.4 Serbest Piyasa Dönemi (1980-2000) Konutu

1980 sonrasında kentleşme hızla devam etmiş, hükümetler seçim öncesinde belli siyasi yatırımlar çerçevesinde gecekondu bölgelerine af yasaları yoluyla yasal meşruiyet kazandırmışlardır. 1984 yılında çıkarılan 2981 sayılı İmar Affı Kanunu ile gecekondularda değişiklik yapma hakkı tanınmıştır. Yasallaşan gecekondulaşma yeni bir rant olgusu olarak görülmüş, imar izniyle gecekondu bölgeleri başta müteahhitler ve arazi mafyaları olmak üzere belirli kesimler tarafından büyük bir hızla yağmalanmaya başlanmıştır. Kent merkezlerinin dolmaya başlamasıyla birlikte apartmanlaşma gecekondu bölgelerine doğru kaymaya başlamış, üretimin ölçeğinin büyümesiyle bu bölgelerde toplu konutlar inşa edilmiştir. Bu tarihten sonra barınma sorununa çözümden ziyade tamamen rant sağlamak amacıyla yasal olmayan yollardan gecekondu üretimi yapılmış, kent merkezlerine yakın yerlerdeki tek katlı gecekondu yıkılıp yerine çok katlı binalar inşa edilmiştir (Koca, 2015; Zeylan, 2009).

1980 askeri müdahalesi sonrası ekonomi politikalarının değişimi konut sektörünü olumsuz etkilemiş özellikle küçük girişimciler piyasadan çekilmiştir (Sey, 1998).

Kentleşmenin hızla devam etmesi yap-satçı üretimin ve gecekondulaşmanın konut talebine yeterince cevap verememesi konut sektörünü çıkmaza sokmuş, devlet çözümü toplu konutta bulmuş (Tekeli, 2009), 1981 ve 1984 yıllarında Toplu Konut Kanunları çıkarılmış ve Toplu Konut İdaresi kurularak devlet konut projelerinin yapımını örgütlemeye başlamıştır (Koca, 2015). Dolayısıyla bu dönemden sonra toplu konut üretimi kurumsallaşmıştır. Toplu Konut Kanunu ile kooperatifler ve özel girişimciler üretimlerini toplu konutlara kaydırmıştır (Görgülü, 2003).

1982 yılında Turizm Teşvik Kanunu ve Kooperatifler Kanunu'nun çıkarılmasıyla beraber ülke kıyılarında ikincil konut siteleri hızla çoğalmıştır (Manisa, 2007). Bu dönem tamamen rant değeri doğrultusunda nitelikten ödün vererek üretilen ikincil konutların yanında mimar eliyle titizlikle yapılan ikincil konutlara da sıkça rastlanmaktadır. Ancak 1990'lı yıllardan itibaren ikincil konutlar sahil bandının yanı sıra yayla alanlarında da gelişim göstermiştir (Emekli, 2014).

1984 yılında büyükşehir belediyeleri oluşturulmuş, belediyelere imar planlama kararları alma ve planlamaya ilişkin onay, denetim gibi yetkiler verilerek, toplu konut üretebilecekleri şekilde kooperatif, kooperatif birlikleri gibi şirketler kurmalarına izin verilmiştir (Tekeli, 2009). Böylece merkezi idare belediye iş birliği ve Emlak Bankası'nın mali desteği ile kooperatifleşerek orta gelir grubuna yönelik toplu konutlar üretmiştir (Görgülü ve Kaymaz Koca, 2007; Sey, 1998; Tekeli, 2009). Ancak belediyelere verilen yetkilerin bir sonucu olarak kentler bir bütünden ziyade parsel bazında planlanarak, kontrolsüzce konut yerleşimlerinin istilasına uğramıştır (Koca, 2015).

1990'lı yıllarda büyük ölçekli yatırımcılara ek olarak kurumsallaşmış, örgütlü ve çok ortaklı yatırımcıların da konut üretim faaliyetlerine dahil olmasıyla konut sunum biçimlerinde farklılıklar meydana gelmiş, bu dönemde en çok tekrarlanan sunum biçimleri büyük ölçekli toplu konut projeleri ve çoğunlukla az yoğunluklu kapalı yerleşimler olmuştur. Bu dönemdeki toplu konutlar ya kent merkezindeki eski apartmanların veya gecekonduların yıkılmasıyla ya da kent dışındaki alanlarda yüksek katlı olarak yapılmıştır. Yıkılan apartmanlar veya gecekondulardaki alt veya orta gelir

sahibi halk ise yeni yapılacak olan konutlara ek ücretler ödeyerek veya kent dışındaki toplu konutlara yönelerek barınma ihtiyaçlarına çözüm bulmuşlardır (Ayata 2002; Kurtuluş 2011). 1990’larda teknolojinin gelişmesi ve bina yapım tekniklerindeki gelişmeler, çok büyük alanlarda ileri teknoloji ile çok sayıda ve hızlı olacak şekilde konut üretimine olanak sağlamıştır (Ergün, 2010).

1990’lı yıllarda neoliberal ekonomi modeli çerçevesinde kent, sermaye akışının ve neoliberalizmin sürdürülebilirliği için üst gelir gruplarının istekleri doğrultusunda şekillendirilmiş, böylece artan kent cazibesi nedeniyle kentlere dönen bu üst sınıf için kent içi rezidansların ilk örnekleri üretilmiştir.

Kent içerisinde büyük ölçekli lüks konut yapımı zamanla kent çeperlerine doğru kaymış, büyük ölçekli, güvenli, içerisinde çarşı, rekreasyon alanları gibi hizmet birimleri barındıran, pahalı ve ithal malzemelerle yapılmış çevreye kapalı konut siteleri yapımı artmıştır (Sey, 1998). Bu kapalı siteler; seçkin tabakaya yaşam alanı sunarken onların statü ve kimlik arayışlarına vitrin olmak, kırsal yaşam özlemini kentten uzaklaşmak suretiyle yüksek standartlar sunarak gidermek, kentsel alan kısıtlılığı gibi bir krizi merkezden uzaklaşarak rant ve talep yaratacak doğrultuda fırsata çevirmek gibi gerekçelerle oluşturulmuştur (Altun Akyol, 2008). Bu dönem yapılan lüks siteler, farklı ihtiyaçlara çözüm sunacak şekilde zenginleşmiş programlarla adeta bir alt kent niteliğine bürünmüştür (Ergün, 2010). Bu kapalı sitelerde, tek bir ailenin yaşamasına uygun olacak şekilde seçkinliğin simgesi olan müstakil konutlar ve ekonomik duruma göre farklılık gösteren ve çok çeşitli ailelerin barınacağı daire şeklinde blok/apartman tipi konutlar olarak 2 farklı seçenek sunmaktadır (Ergün, 2010). Yine bu dönemlerde üst gelir sahibi grup kentin diğer kesimiyle karşılaşmamak adına şehrin dışında, sadece üst gelir grubunun barınabileceği az yoğunluklu sitelerde yaşamaya başlamıştır (Şekil 2.19) (Zeylan, 2009).

Şekil 2.19 Kemer Country Kemer Boyu Konakları (Arkiv, b.t.)

2.5 Milenyum Dönemi (2000 Sonrası) Konutu

1980’li yıllarda başlayan neoliberal kapitalist yaklaşımlar doğrultusunda konut üretiminin kolay likiditeye dönüştüğünü keşfeden küresel sermaye 2000’li yıllarda konut üretimine tüm hızıyla devam etmiş; ulusal, uluslararası finans kuruluşları, bankalar ya da büyük ölçekli yatırımcılar tek başlarına ya da birlikte kuruluş ortaklıkları kurarak ve üretimin hacmini önceki dönemlerin üzerine çıkararak faaliyet göstermişlerdir. Ancak bu faaliyetler geçmişe kıyasla farklılaşmış, meydana gelen 1999 Gölcük Depremi sonrası konut stokunun yenilenmesi gerektiği düşünülmüş, böylece çıkarılan çeşitli yasalarla da kent merkezlerinde konut yerleşimleri yenilenme ve kentsel dönüşüm evresine girmeye başlanmıştır. Bu dönüşüm kapitalist düzene hizmet edecek şekilde sermaye elde etme odaklı yeni yatırım biçimleri için kentin önemli merkezlerinde yeniden konut üretimi olarak kendini göstermiştir (Koca, 2015). Ayrıca kentsel dönüşüm uygulamaları kapsamında, kent çeperlerinde ve ana arter boyunca gelişmiş olan gecekondu bölgeleri ile sağlıksız ve ruhsatsız bir şekilde üretilen konut alanları yerel yönetimler tarafından yıkılarak yenileme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir (Ataöv ve Osmay, 2007). Bu dönem deprem riskine karşı güvenli siteler adı altında konut yapımı hızlanmış, konut sunumunda etkili olan ilçe ve büyükşehir belediyeleri ile belediye iştirakleri kentsel dönüşüm faaliyetleri çerçevesinde kent içinde konutlar, kent dışında ise büyük ölçekli uydu kentler inşa etmişlerdir (Koca, 2015; Yenel, 2012). Fakat kentsel dönüşümle birlikte kent

merkezinde yaşayan orta ve orta alt gelirli kent merkezinden itilmiş, kent merkezi üst gelir grubuna devredilmiştir (Görgülü, 2016).

1980’li yıllarda kentin çeperlerinde inşa edilen toplu konutlar 2000’li yıllarda da üretilmeye devam etmiş, kent dışındaki yeni konut alanları kapalı ve güvenli, çeşitli sosyal donatılarla zenginleştirilmiş toplu konut yerleşkeleri olarak sunulmuştur (Görgülü, 2016). Deprem tartışmaları sonrası Toplu Konut İdaresi’nin (TOKİ) yetkilerinin genişletilmesi ile TOKİ ülkedeki konut stokunun çoğunu gerçekleştiren bir statüye gelmiş, ülkenin her yerinde aynı plan şemasının yinelenmesiyle oluşan çok katlı fakat alt yapıda, malzemede, sosyal donatıda ve konutların çevresiyle kurduğu ilişkide yetersiz sosyal konutlar inşa etmiştir (Mutdoğan, 2014).

2000’li yıllarda konut sadece barınma ihtiyacını gidermekten ziyade üzerinden rant sağlanabilen bir nesne olmuş, konutun piyasa değeri önem kazandıkça iç mekân elemanları ve organizasyonu değer kaybetmiş, konutun sahip olduğu sosyal donatı çeşitliliği pazarlama için daha baskın bir hal almıştır (Koca, 2012, Mutdoğan, 2014). 1990’lı yıllarda Türkiye’de burjuva sınıfının ciddi şekilde artışı ve bu sınıfın konut seçimlerini statü göstergesi olarak değerlendirmesi sonucu yeni bir konut sunum biçimi olarak geliştirilen rezidanslar kent içi arsa değerinin yüksek olması sebebiyle arsadan en üst seviyede faydalanılacak şekilde çok katlı ve sitelere göre daha küçük parsellerde tek bloktan oluşacak şekilde üretilmeye başlanmıştır (Görgülü, 2012; Görgülü, 2016).

Kent merkezinde yaşamak isteyen üst gelir grubuna yönelik, otel mantığında hizmet veren karma işlevli rezidanslar özellikle 2000’li yıllarda Sapphire ve Trump Towers ile uluslararası bir boyuta taşınmıştır (Görgülü, 2016; Görgülü, 2010). Rezidansla yaşamın bir ayrıcalık olduğu düşüncesiyle çok yüksek fiyatlarla satışa sunulan bu rezidanslar kent dışında kurulan prestijli yerleşkelere alternatif olarak kent merkezinde farklı kullanıcı tiplerine uygun, konforlu, nitelikli ve lüks bir yaşam sunacak şekilde akıllı bina sistemleri ile tasarlanmıştır.

Birçok işlevi bir arada bulunduran, üst gelir grubu için tasarlanan tek bloktan ziyade daha geniş parselde inşa edilen karma kullanımlı rezidanslar da 2000’li yıllarda oldukça artmıştır.

BÖLÜM 3

Kuşadası ilçesinin 1957'den beri bağlı olduğu il olan Aydın ili; Ege Bölgesi'nde Asıl Ege Bölümü'nde yer almaktadır. Kuşadası 37°51'23'' Kuzey enlemleri ve 27°15'42'' Doğu boylamları koordinatları arasındadır. Kuşadası ilçesi kendi ismini verdiği körfezin orta kesiminde, körfeze doğru çıkıntı yapan büyük bir burnun kuzeydoğusunda yer almaktadır. İlçenin kuzeyinde İzmir'in Selçuk ilçesi, kuzeydoğusunda Aydın'ın Germencik ilçesi, güney ve güneydoğusunda Aydın'ın Söke ilçesi, batısında Ege Denizi yer almaktadır (Şekil 3.1). Kuşadası, Aydın'a 71 km, İzmir'e 95 km, güneydoğudan Söke'ye 22 km, kuzeydoğudan ise Selçuk'a 21 km uzaklıktadır (Kahraman, 2011). İlçenin yüzölçümü 265 km²'dir (Harita Genel Müdürlüğü [HGM], 2014). Deniz seviyesinde 1 metre olan yüksekliğin, uç kısımlara doğru gidildikçe 300 metreye kadar çıktığı görülmektedir (Sarohan, 2018).

İlçenin topoğrafik özelliklerinde bakıldığına; ilçenin kıyıları engebesiz olmakla birlikte çevresi dağ ve tepelerle çevrili olduğu görülmektedir (Öner ve Uncu, 2000). Sahip olduğu dağ ve tepelerin yanı sıra Karaova adıyla bir ovası, Pirenli, Davut ve Pınar Dağları arasında Kirazlı vadisi, Ilıca çayı ve dereleri vardır (Belen, 2004). Kuşadası yöresinin kuzeyinde ve güneyinde Küçük ve Büyük Menderes gibi Batı Anadolu'nun iki büyük akarsuyu yer almasına rağmen yılın her döneminde su taşıyan büyük bir akarsu bulunmamaktadır. İlçenin tektonik olarak yakın bir zamanda şekillenmiş olması sebebiyle suyun akışı gelişmemiş bu sebepten ötürü kısa boylu sadece kış mevsiminde su taşıyan dereler mevcuttur (Öner ve Uncu, 2000).

İlçenin iklimi yazların sıcak ve kurak, kışların ılık ve yağışlı geçtiği Akdeniz iklimidir. Kuşadası ve çevresi yaz mevsiminde Basra alçak basıncının etkisiyle Nisan ayının sonundan Eylül ayının sonuna kadar yağışsız, sıcak ve kurak bir dönem yaşanmakta, kış mevsiminde ise kuzeybatı Avrupa'dan soğuk-nemli denizel kutupsal ve Akdeniz'den ılık-nemli denizel tropikal hava kütlelerinin karışmasıyla yağışlı-yağışsız, sıcak-soğuk, bulutlu-bulutsuz günler birbiri ardına eklenmektedir (Öner ve Uncu, 2000).

Bağdatlı, Arslan ve Ballı'nın (2018) hazırladığı çalışmayla; ilçenin 1970'den 2017 yılına kadar yıllık ortalama sıcaklık verileri incelenmiştir. Bu verilere göre yıllık ortalama sıcaklık 17,2 °C 'dır. İlçede hâkim rüzgâr kışın kuzey ve yazın güneydoğu yönlüdür. Nem oranı yıllık ortalama %70, deniz suyu ortalama sıcaklığı ise 15,3°C'dir (Ulusoy, 2006). Kuşadası'nda yıl içerisinde hava sıcaklığının 0°C'nin altına düştüğü gün sayısı azdır.

İlçede iklimin bir sonucu olarak Akdeniz bölgelerinde yetişen bitki türleri görülmektedir. İlçede yer alan Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nda Akdeniz ikliminin bitkilerinin yanında endemik birçok bitki türleri de bulunmaktadır. Milli Park içerisinde 95 familyaya ait 804 adet bitki türü belirlenmiştir. Bu bitkilerden 18 tanesi endemiktir ve 6 tanesi dünyada sadece burada görülmektedir. Ayrıca dünyada sadece Türkiye'de bulunan 30 bitki türünü de barındırmaktadır. Milli Park, Akdeniz'den Karadeniz'e kadar tüm Anadolu'da var

olan bitki türlerinin doğal olarak bir arada görüldüğü yerdir. Dilek Yarımadası'nın sahip olduğu bitki örtüsü açısından Avrupa Konseyi tarafından Flora Biyogenetik Rezerv Alanı olarak kabul edilmiştir (Gül, 2018).

İlçede arazi kullanım durumu incelendiğinde, toplam 340.290 da arazinin %60,6'sının (204.940 da) orman ve fundalık alan, %11,4'ünün (38.720 da) tarım alanı, diğer kısmının da (çayır ve mera: 1.583 da-%0,1; bataklık, taşlık, su yüzeyi: 95.047 da- %27,9) farklı niteliklerde olduğu saptanmaktadır (Kuşadası Ticaret Odası [KUTO], 2015).

İlçenin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik durumunu değerlendirmeden önce tarihçesini anlatmanın değerlendirme açısından daha doğru olacağı düşünülerek kısa bir şekilde ilçenin geçmişi değinilmiştir.

Kuşadası'nda antik yerleşimin başlangıcına ilişkin kesin bir bilgiye sahip olunmamakla birlikte, iki temel görüş vardır: İyonyalılar tarafından Efes'e bağlı "Neopolis" adıyla bugünkü Yılancı Burnu olarak adlandırılan yerde kurulmuştur. İkinci görüş ise; Pilavtepe eteklerinde, Andız kulesi olarak adlandırılan yerde kurulduğu fakat ulaşım sıkıntısı nedeniyle günümüzdeki yerinde "Scala-Nova" ismi ile yeniden kurulduğudur (Şekil 3.2) (Tuğlacı, 1985).

Şekil 3.2 İlk yerleşimi gösterir harita (Altlık olan uydu görüntüsü Google haritalardan alınmıştır, 2022)

Kuşadası'nın M.Ö. 3.000'den M.Ö. XI. yüzyıla kadar Hititler, Karyalılar, Lelegler ve İonyalılar egemenliğinde olduğu bilinmektedir. M.Ö. 546'da Perslerin egemenliğine giren Kuşadası, M.Ö. 333 yılında da Makedonların hâkimiyetinde bulunmuştur (Sağdıç, 1988). Daha sonraki süreçte çeşitli devletlerin egemenliğinde kalan yerleşim, M.Ö. 133'de Roma İmparatorluğu'nun eline geçmiş ve M.S. 395'te Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından sonra Bizans egemenliğine girmiştir (Şavkay, 2015).

Kuşadası Orta Çağ'da, Bizans egemenliğinde fakat kıyıların Venedik ve Cenevizlilerin hâkim olduğu dönemde uğrak bir liman olarak kullanılmıştır (Yücel, 1990). Çünkü bu dönemde Pygela ve Anaia olarak bilinen 2 önemli limanı barındıran yerleşim yerlerine sahiptir (Belen, 2004).

Stratejik konumu ve verimli toprakları nedeniyle Bizanslılar, Selçuklular ve Aydınoğulları beyliği arasındaki çekişmelere sahne olan ve 1413 yılında Osmanlı egemenliğine giren Kuşadası, Güvercinada'da bulunan dikdörtgen planlı kalesiyle önemli bir askeri üs haline gelmiştir (Akyüz, 2007). Güvercinada daha sonra yapay toprak dolguyla ana karaya bağlanmıştır. Güvercinada'da yer alan kalenin kesin olarak kimin yaptırdığı bilinmemekle birlikte iç kaleyi Barbaros Paşa'nın 16. yüzyılda yaptırdığı düşünülmektedir. Bizanslılar, Venedikliler ve Osmanlılar tarafından askeri üs olarak kullanılan kale 1834 yılında onarım görmüştür (Mercangöz ve Tok, 2000).

17. yüzyıla gelindiğinde ise, 1618 yılında Öküz Mehmet Paşa ilçede bir kervansaray ve bir cami yaptırmıştır. Günümüzde bu yapılar hala mevcuttur. Kervansarayın varlığı Kuşadası'nın, İzmir Limanı'nın önem kazanana kadar işlek bir ticaret yerleşimi olduğunu gösterir niteliktedir (Tuğlacı, 1985). Wolfgang Müller Wiener'in 1961 yılında yayınladığı çalışma incelendiğinde Kuşadası'nın Türk yerleşimi olduğu dönemde surlarla çevrili olduğu görülmektedir (Şekil 3.3). Bu şekilde ilçe surlarla çevrilerek dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korunmuştur. Sur dışında kalan yerleşimlerde gayrimüslim halk yaşarken Türk ve Müslüman halk sur içinde yaşamaktaydı ve surlardan içeriye 3 kapı vasıtasıyla girilmekteydi. Günümüze bu kapılardan sadece biri ulaşmış olup Kuşadası Minyatür Müzesi olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.3 Kuşadası sur sınırını gösterir kroki (Müller Wiener, 1961)

Kuşadası Kurtuluş Savaşı'nın olduğu 1919-1922 yıllarını kapsayan süreç içinde ilk olarak İtalyanlar ve onların çekilmesiyle Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. İlçenin 1922 yılında düşman işgalinden kurtulmasıyla Kuşadası'nda yaşayan gayrimüslim halk Kuşadası'nı terk etmiş, Kese Tepe'de oturan gayrimüslim halkın evleri de mübadele ile gelen Türklere verilmiştir. II. Dünya Savaşı zamanında ise, Yunan adalarının Almanlar tarafından işgali neticesinde, buralardan kaçan Rumların Kuşadası'na sığınmasıyla Kuşadası'nın nüfusu az da olsa artmıştır. Kaçan Rumlar Kaleiçi bölgesindeki boş olan evlere yerleştirilmiştir (Belen, 2004).

Kuşadası 1957 yılına kadar İzmir iline bağlı bir ilçe iken, bu tarihten sonra Aydın iline bağlanmıştır. İlçe 1960'lı yıllara kadar liman yerleşimi olan küçük bir sahil kasabası iken, 1960'dan sonra iç ve dış turizm hareketlerinin canlanmasıyla turistik ilçe kimliğine bürünmeye başlamıştır (Akyüz, 2007). İlçenin tarihi geçmişi zaman çizelgesinde gösterilmiştir (Şekil 3.4).

Şekil 3.4 Tarihsel süreçte Kuşadası

İlçenin kısaca tarihine değindikten sonra sosyo-kültürel durumuna bakıldığında, Kuşadası'nın geçmişten bugüne birçok farklı kültür ve inanıştaki toplulukları barındırdığı ve bu toplulukların birbirine saygı duyarak kendilerine özgü yaşam biçimlerini sergiledikleri görülmektedir.

Cumhuriyet öncesinde ilçenin nahiye ve köylerinin nüfusu şehir nüfusuna oranla daha fazla olmakla birlikte ilçede Müslüman ve Rum nüfus çoğunluktadır. Cumhuriyet öncesi ilçede Rum, Yahudi, Ermeni, Türk, Afrotürkler bir arada yaşamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra ise, gayri Müslim halk ilçeden ayrılarak, Çerkez, Girit, Balkan, Kırım ve Kafkaslardan göçmenler ilçeye yerleştirilmiş ve heterojen nüfus yapısı değişiklik göstermiştir (Belen, 2004). 1975'den sonra turizmin gelişmesinin bir sonucu olarak ilçeye farklı bölgelerden turizm sektöründe çalışmak için gelinmiş, ilk başta dönemsel olarak çalışmaya gelenlerin yerini, zamanla kentleşmenin hızlanmasıyla yaz-kış çalışmak amacıyla göç edenler almıştır. Tüm bu gelişmeler neticesinde ilçeye gelen toplulukların farklı kültürlere sahip olması kozmopolit bir nüfus oluşmuştur.

Cumhuriyetin ilanından sonra ilçede açılan gece dershaneleri vasıtasıyla halk okuma yazma öğrenmiştir. İlçenin ilk okuma yazma durumu %80'dir. Bu tarihten sonra okuma yazma bilen kişi sayısı artmıştır (Belen, 2004). Ayrıca ilçede, Adnan Menderes Üniversitesi'nin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, 1 adet Halk Eğitim Merkezi, bir adet Mesleki Eğitim Merkezi ve Halk Kütüphanesi bulunmaktadır.

İlçesinin sosyo-ekonomik durumuna bakılacak olursa, 19. yüzyıl sonundan 20. yüzyılın son çeyreğine kadar sahip olduğu verimli topraklar sebebiyle ilçenin tarımsal faaliyetlerle ön plana çıktığı görülmektedir. Tarımsal faaliyetlerin yanında hayvancılıkla da uğraşmıştır (Belen, 2004). Fakat 1970'den sonra ilçenin turizmle ön plana çıkması tarımsal faaliyetlerin azalmasına, bu kolda ihracat ve sanayisini oluşturamamasına neden olmuştur. İlçe bu tarihten sonra kurvaziyer limanı konumunda olması sebebiyle çok sayıda yerli/yabancı turist ağırlayan, turizmin merkezi konumuna gelmiştir.

2017 yılı kapsamında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın hazırladığı sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre Aydın ilinin sosyo-ekonomik yönden en gelişmiş ilçesi Kuşadası'dır (Tablo 3.1). Gelişmişlik sıralamasında Kuşadası'nın merkez ilçeden de önde olması hiç şüphesiz ilçedeki turizm faaliyetlerindendir.

Yapılan araştırmada ilçenin kademesi 2 olarak belirlenmiştir. 2. kademe gelişmiş olan ilçelerin genelde göç hızlarının pozitif olduğu, tarımsal üretimin yüksek olduğu ve istihdamın imalat sanayii ve hizmet sektörlerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 3.1 Aydın ili ilçelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması (Yılmaz, Gültekin, Acar, Meydan, Işık, Kazancık Bilen vd., 2019, s.85 yazar tarafından düzenlenmiştir)

İLÇE ADI	GENEL SIRALAMA	İL İÇİNDEKİ SIRALAMA	SKOR	KADEME
Kuşadası	60	1	1,665	2
Efeler	85	2	1,359	2
Didim	120	3	1,107	2
Nazilli	170	4	0,853	2
Söke	183	5	0,764	2
Çine	416	6	-0,082	3
Kuyucak	471	7	-0,171	4
Germencik	483	8	-0,191	4
Karacasu	485	9	-0,194	4
Sultanhisar	498	10	-0,216	4
Köşk	499	11	-0,219	4
Buharkent	504	12	-0,230	4
Yenipazar	507	13	-0,239	4
İncirliova	536	14	-0,296	4
Bozdoğan	574	15	-0,351	4
Koçarlı	706	16	-0,564	5
Karpuzlu	740	17	-0,638	5

KUTO'nun 2015 yılında hazırladığı rapora göre; ilçenin tarım alanları 38.720 dekar ve toplam arazideki payı %11,4'dir. Tarım ürünleri olarak en çok zeytin, şeftali, buğday ve mandalina yetiştirilmektedir. Hayvancılık olarak küçükbaş hayvancılık ön plandadır ve yıllık 260 ton deniz ürünleri avcılığı yapılmaktadır. İlçedeki turizm faaliyetleri kapsamında KUTO'nun 2020 verileri incelendiğinde ise, ilçede 10.542 firmanın olduğu ve firmaların en çok sırasıyla hizmet ve ticaret sektöründe yoğunlaştığı, sanayi ve tarım sektörünün gelişmediği görülmektedir. Bu firmaların meslek kollarına göre dağılımı ilçedeki turizm faaliyetleriyle ilişkili olan sektörlerdir. Ayrıca Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın (2020) 2019 yılı için yaptığı istatistiğe göre; kruvaziyer turizminde Kuşadası'nın öncü olduğu görülmektedir.

Tüm bu veriler ışığında, ilçenin sosyo-ekonomik durumunun turizm faaliyetleriyle ilintili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. İlçenin hızla kentleşmesi, inşaat sektöründeki faaliyetlerin de hız kazanmasına ve yoğun yapılaşmanın kaçınılmaz olmasına neden olmuştur. Bu sebeple geçmişte nüfusunun büyük çoğunluğu tarımla ilgilenen ilçenin, yakın geçmişten bu yana hizmet sektöründe faaliyet göstermeye başladığı görülmektedir.

3.1 20. Yüzyıl Öncesi Kuşadası'nda Kentsel Yerleşim ve Konut

Antik dönemden günümüze kadar uzanan yerleşimler ilçedeki kentsel gelişimi aydınlatması ve konut üretiminin seyri açısından önem taşımaktadır. Ancak Kuşadası'nda antik yerleşimlerde kesintisiz bir kentsel gelişimden söz edilememekte, sadece o dönem için yerleşimin hangi bölgelerde geliştiği yönünde fikir sahibi olunmasını sağlamaktadır.

İlçedeki ilk antik yerleşimin izleri, Pygela yerleşiminde görülmektedir. Hikmet Gürçay tarafından yapılan kazılarda prehistorik döneme ait arkeolojik buluntular ele geçirildiği için kentteki ilk yerleşim tarih öncesi dönemlere tarihlenmiştir (Özgünel, 1983). Pygela antik yerleşimi, Kuşadası körfezi kıyısında ve Kuşadası'nın kuzeyinde, Eski İçmeler mevki, bugünkü Kuştur Tatil Köyü'nün güneybatısında, Club Pigale Otel ve Tusan Otel arasında kalan alanda yer almaktadır (Kuşadası Belediyesi, b.t.). Strabon 'Geographika' adlı kitabında Pygela'nın Efes, Magnesia ve Priene arasında bir konumda bulunduğundan ve Agamemnon askerlerinin bir kısmı tarafından iskân edildiğinden bahsetmiştir. Ayrıca Strabon, bu küçük kasabanın içinde Artemis Munykhia Tapınağı'nın yer aldığını belirtmektedir (Strabon, 2000). 1974 ve 1978 yılları arasında yapılan saha çalışmaları ve kazılar ile bugün Kuştur plajı olarak bilinen Pygela plajının güney sınırını kapsayan tepede, Helenistik dönemde Akropol, Roma döneminde, suru andıran güçlü duvarların koruduğu kale görünümlü bir villanın yer aldığı anlaşılmıştır (Kuşadası Kültürel ve Tarihi Mirası Koruma Derneği, b.t.). Geç Roma ve Bizans Dönemi'nde Pygela Kenti'nin yerleşim merkezi bugünkü Kuştur Tatil Köyü'nün bulunduğu düzlükte, limanı ve gemi bakım onarım yeri Adagöl'de, Adagöl'ün batı yamacında bir mahalle ve Pygela plajı kumsalında küçük bir kilise

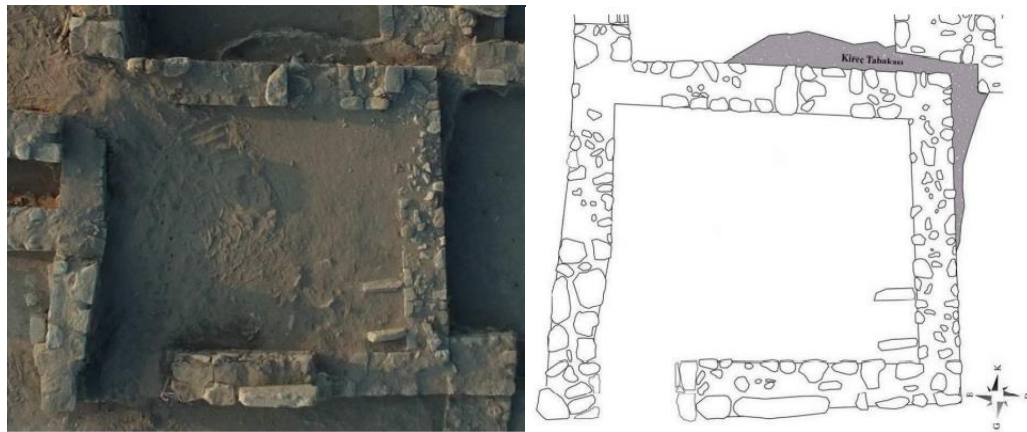
bulunmaktaydı. Bu kilise Cenevizliler dönemine ait olup, St. George adına yaptırılmış ve 1019 yılında restore edilmiştir (Şavkay, 2015). XII. yüzyılda Pygela, özellikle din adamı ve keşişler tarafından kullanılan, Girit Adası'nın Anadolu'ya açılan kapısı konumundadır (Belen, 2004). Pygela'da bir antik kentte bulunması gereken tiyatro, stadyum, büyük cadde kalıntısı gibi yerleşime dair kalıntılara ulaşılamamıştır. Bu da küçük bir yerleşim olduğunu düşündürmektedir (Kuşadası Kültürel ve Tarihi Mirası Koruma Derneği, b.t.). Yapılan çalışmalarda mimari olarak sadece villa, üç nefli kilise ve su kemeri kalıntılarına ulaşılmıştır (Kuşadası Belediyesi, b.t.). Pygela'da XIII. yüzyıla tarihlenen yaşama dair kalıntılar ve mekanlar bulunsun da XIII. yüzyılın ikinci yarısında ve Türk fetihleri sırasında Pygela ismine rastlanmamıştır. Bu tarihten sonra Yılancıburnu mevkiinde Scala Nouva isimli yeni bir liman şehri kurulmuş, Pygela düşmüştür (Belen, 2004).

Pygela sonrasındaki dönemde ilçede rastlanılan diğer bir antik yerleşim Anaia'dır. Anaia yerleşimi, Davutlar beldesi sınırları içinde, Kuşadası ilçe merkezinin güneyinde ve kara yolu ile 11 km. mesafede, Davutlar beldesinin kuzeybatısında bulunmaktadır (Akdeniz, 2007). Anaia'nın kuruluş tarihi hakkında kesin bilgi bulunmamakla birlikte önem kazanmaya başlayıp, Pygela'nın yerini aldığı bilinmektedir (Belen, 2004). Yerleşim Peloponnesos Savaşları sırasında Samos'tan sürgün edilen, kaçan, Samos'taki yönetime karşı olanların ve Spartalıların yanında yer alanların bulunduğu bir yer olmuştur (Sevin, 2002; Texier, 2002). Kent Helenistik Döneme kadar Samos'un yörüngesinde kalmıştır. Bizans Dönemi'nde Ephesos Metropolitliği'ne bağlı bir piskoposluk merkezi olarak anılmaktadır (Elalmış, 2016). Fakat arkeolojik kazılar sonucu çıkarılan kilise ve manastır kompleksi de bu bölgenin bir piskoposluk merkezinden fazlası olduğunu göstermektedir. Manastır denetiminde üretimin yapıldığı ve bu mekânların boyutları ile işçiliğine bakıldığında buradaki üretimin sıradan bir üretim olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim 5. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar piskoposluk merkezi olan Anaia, 10. yüzyıldan sonra Efes limanının alüvyon dolması ile ticari merkez konumuna gelmeye başlamıştır (Foss, 1979).

İlerleyen süreçte Anaia'nın stratejik açıdan önemli bir konuma gelmesi ile Bizans dönemi, 12. yüzyıl sonu ve 13. yüzyıl başında limanı korumak adına moloz taş ve tuğla

almaşığından, günümüzde Kadıkalesi olarak adlandırılan kale inşa edilmiştir (Foss, 1979). 13. yüzyılın sonlarına doğru Anaia'daki güvenlik zafiyetlerinden ötürü bölge korsanların merkezi haline gelmiştir. Bu tarihlerde Anaia hem ticaret merkezi hem de sığınmaya elverişli limanı ile her toplumdan korsanların toplanacağı bir yerdir (Fidanci, 2016).

2001 yılında başlayan Kadıkalesi Anaia Antik Kenti kazısıyla, kentin ticari amaçlı üretim yapan mekanlardan, bir kiliseden, bir manastırdan, bir bazilikadan, evlerden, bir sarnıçtan ve bir şapelden oluştuğu, bu haliyle anıtsal bir kilise-manastır kompleksi olduğu ortaya çıkarılmıştır. Fakat bu kazılarda yaşam alanlarına dair mekân verileri az olduğu için mimari doku hakkında elde edilen veriler oldukça kısıtlı kalmıştır. Kazı sonucunda ortaya çıkarılmış üretim mekânları incelendiğinde, Peloponnes adasındaki Elis antik yerleşimindeki kazıda açığa çıkarılan 12. yüzyıl Bizans çiftlik evleri ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bouras'ın (1983) anlatımına göre bu Bizans çiftlik evleri 3 birimden oluşan tek katlı, ahşap çatılı yapılardır (Kardaşlar, 2019). Anaia yerleşiminde bulunan ve konut olduğu anlaşılan mekân incelendiğinde ise, yapının kare planlı olduğu görülmektedir (Şekil 3.5). Konuta giriş 1 metre açıklık ile güney yönden sağlanmaktadır. Konutun güney doğu kısmında dik şekilde birbirine paralel iki taş dikey şekilde koyularak bir ocak oluşturulmuştur (Kardaşlar, 2019).

Şekil 3.5 Anaia Antik yerleşimindeki kazıda çıkarılan konut ve bu konutun duvar rölövesi (Kardaşlar, 2019)

M.Ö. 900-700-M.S. 250-260 dönemleri arasında yer alan Melia yerleşimi, Samos adasının karşısında, Kuşadası ilçe merkezinin güneyinde yer alan Güzelçamlı'daki

Dilek Dağı olarak bilinen Mykale Dağı'nın denize bakan kuzey yamacında, denizi görecekte konumda yer almaktadır. Fakat yerleşim hakkındaki bilgiler oldukça sınırlıdır. Melia yerleşiminden ziyade Panionion ile ilgili daha fazla veriler bulunmaktadır. Ancak Panionion'un kentsel bir yerleşime konu olmaması, Miletos, Ephesos, Priene, Erythrai, Phokaia, Smyrna, Khios, Kolophon, Klazomenai, Teos, Myus, Lebedos ve Samos yerleşimlerinin oluşturduğu, İonia Bölgesi'nde dini, politik ve askeri oluşumların gelişimini ve İon kültür birliğini yansıtan bir İonia birliği yapılanması olması sebebiyle bu sit alanı Melia yerleşimiyle birlikte anılmaktadır. Yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda Panionion'un konumunun Dilek Dağı'nın denize bakan kuzey yamacında bulunan İon tapınağı olduğu anlaşılmaktadır. 2004 yılında bölgede yüzey araştırmaları yapan Hans Lohmann ve kazı ekibi tarafından bu tapınağın Melia yerleşim yerinde olduğunun tespiti yapılmıştır. Bu tapınağın M.Ö. 6. yüzyıldan kalma bir tören yeri bulunmaktadır. Bu alan önemli politik ve askeri kararların alındığı küçük bir yerleşim yeri olarak kullanılmaktadır. Kuruluşuyla ilgili çeşitli iddiaların varlığıyla beraber daha kuvvetli bir dayanağa göre Panionion Birliğinin Anadolu'ya yapılan göç sonrasında temelleri atılmış ve M.Ö.700 tarihinde Melia yerleşimine karşı yapılan bir savaştan sonra ortaya çıkmıştır. Panionion devlete ait kutsal yarışmaları ve kutlamaları organize eden bir kimliğe bürünmesi ile kuruluş amacını yitirip, önemini kaybetmiş ve toplumsal kurumların çöküşüne kadar varlığını sürdürmüştür (Aytüre, 2011).

Daha sonraki süreçte Efes Limanı'nın önem kaybetmesiyle birlikte bugünkü Kuşadası'nda Scala Nuova adında yeni bir liman bulunmuştur. Fakat bu dönem için bir yerleşimden söz edilememektedir. M.S. 14. yüzyıldan itibaren bölgeye Türklerin hâkim olmasıyla yerleşim hakkında detaylı bilgilere ulaşılmıştır. Kuşadası yöresi ve çevresi Türk egemenliğine Mehmet Bey tarafından 1304 yılında fethedilerek girmiş ve böylece Aydınogulları Beyliğine bağlanmıştır. Yörede Beylikler Dönemi'nin sona ermesiyle yörenin hakimiyeti kesin olarak 1413 yılında II. Murad tarafından Osmanlı Devleti'ne geçmiştir. Fakat bu tarihlerde Kuşadası ve çevresi bir iskân yeri olmadığı için bilgiler mevcut değildir (Belen, 2004).

Kuşadası ve çevresi hakkındaki bilgiler 16. yüzyılın ikinci yarısında oluşturulan Sığla Sancağı ve ilgili kayıtlarla başlamaktadır. Kâtip Çelebi'nin 17. yüzyılda kaleme aldığı Cihannüma adlı eserinde yer alan İzmir hakkındaki bilgiler Tuncer Baykara'ya göre 16. yüzyıl dönemine aittir. Bu bilgilere göre o dönemde Sığla Sancağı, Kapudan Paşa Eyaleti'ne bağlıdır ve baş şehri İzmir'dir. Kazaları ise; Ezine, Ayasuluk, İzmir, Akçaşehir-i Aydın, nam-ı diğer Söke, İne, nam-ı diğer Met, Baf, Balat, Bayramlı, Çeşme, Urla, Çine, Seferihisar, Şah-me, Subice, Karpuzlu, Talama, Karacakoyunlu, Karaburun, Kızılhisar, Kuşadası, Mandice, Nif ve Menemen'dir (Tabak, 1997). Fakat buradaki Kuşadası adı adaya dairdir ve herhangi bir yerleşimden bahsedilmemiştir. Bu sebeple 17. yüzyıla kadar Kuşadası'nda bir yerleşimden söz edilememektedir (Baykara, 2000). Belen'de (2004) Baykara'yı (2000) destekler şekilde; 16. yüzyıl Osmanlı belgelerinde Kuşadası kayıtlarına rastlanmayıp, 17. yüzyıl belgelerinde çokça Kuşadası isminin geçmesinden ötürü Kuşadası'nın muhtemelen 16 yüzyıl sonu, 17. yüzyıl başında bir iskân yeri olarak ortaya çıktığından bahsetmektedir. Bu bağlamda Kuşadası yerleşimine dair detaylı bilgilere de 17. yüzyıl sonrası dahilinde ulaşılabilmektedir.

Kuşadası bir yerleşim merkezi olarak iskâna 1600'lü yılların başında açılmıştır. Devrin padişahı olan I. Ahmet, Kuşadası'nı dönemin hem kaptan-ı deryası hem de sadrazamı olan Öküz Mehmed Paşa'ya vermiş, iskana açmasını istemiştir. 1614-1616 yılları arasında Öküz Mehmed Paşa Kuşadası'nı baştan aşağı imar ederek kale, han ve dükkanlar yaptırmıştır. Nitekim kervansarayın ve kitabesinde yazdığı üzere Kaleiçi Cami'nin yapım yılı 1618'dir. Ayrıca yine bu dönem hamam ve okulda yaptırılmıştır. Şehirde 1620'lere kadar hızlı bir imar faaliyeti devam etmiştir (Sağlam, 2021; Ökçesiz, b.t.).

Nezahat Belen'in (2004) Osmanlı arşiv belgelerinden ulaştığı Kuşadası'nın 1676-77 yıllarını gösteren belge ile; Kuşadası'ndaki mahallelerin isimlerine ve tahmini nüfus sayısına ulaşılmaktadır (Tablo 3.2). Bu belgeye göre; ilçede o dönem 12 adet mahalle bulunmaktadır. Mustahfızan olarak belirtilen ve kaleleri korumaklı görevli sipahilerin yaşadıkları mahallenin nüfusu en fazladır. Bu mahalleyi takip eden, şehrin en kalabalık mahalleleri yine kale içindeki mahallelerdir. İlçede nüfusun çoğunluğu

Türk/Müslüman olmakla beraber Hristiyan nüfusta bulunmaktadır. Fakat Hristiyan nüfus sadece Rumlardan oluşmaktadır. O dönem şehre göç sadece Rumlar tarafından olmakta ve diğer milletlerden nüfus bulunmamaktadır (Belen, 2004).

Tablo 3.2 Kuşadası'nda 1676-77 yıllarındaki mahalleler (Belen, 2004, s.16 verileri yazar tarafından düzenlenmiştir)

Mahalle Sayısı	Mahalle Adı	Tahmini Nüfus
1	Cema'at-ı Neferat-ı Mustahfizan-ı Kal'a-i Kuşadası	428
2	Nefs-i Enderun-ı Kal'a-i Kuşadası	376
3	Mahalle-i Alaca Mescid	96
4	Mahalle-i Cami'i Atik	336
5	Mahalle-i Cami'i Cedid nam-ı diğer Hacı İbrahim	192
6	Mahalle-i Demirci	212
7	Mahalle-i Dizdaran	208
8	Mahalle-i Hacı Hasan	92
9	Mahalle-i Mağribli nam-ı diğer Boyacı	72
10	Mahalle-i Muhtab	148
11	Mahalle-i Türkmen	240
12	Mahalle-i Zimmiyan	240

Osmanlı şehir anlayışına göre hem toplumsal hem fiziki bakımdan şehirlerin kuruluşu mahallelerin teşkil edilmesi ile başladığı için mahalleler şehrin temel sosyo-fiziki birimidir. Osmanlı döneminde mahallenin tanımı; aynı mescitte ibadet eden cemaatin aileleri ile birlikte ikamet ettikleri şehir kesimidir. Dolayısıyla Osmanlı şehirlerinin gelişimi, merkezinde bir caminin/mescittin yer aldığı mahallelerin kurulmasıyla gerçekleşmiştir (Kalaycı ve Kızılkaya, 2012). Nitekim 17. yüzyıl döneminde Kuşadası yerleşimindeki mahalleler incelendiğinde, 12 mahalleden 3 tanesi olan; Cami-i Atik, Cami-i Cedid ve Alaca Mescid Mahallelerinin isimlerinin

camii ve mescit adını aldığı görülmektedir. Bu da Türk iskân yapısında camii ve mescitin toplumsal bir merkez görevi görmesinden ötürü mahalle ile ayrılmaz bir bütün olduğunu gösterir niteliktedir. Bazı mescit veya camiler onları yaptıran kişilerinden adlarıyla da isimlendirildiği için mahalleye ismini veren camii veya mescit adları şahıs adları da olabilmektedir. Kuşadası'nda 2 mahalle; Hacı Hasan ve Camii-i Cedid nam-ı diğer Hacı İbrahim mahalleleri; bu şekilde şahıs adıyla adlandırılmıştır (Belen, 2004).

Cerasi'ye (2001) göre; Osmanlı şehirlerinde mahalle dokusu, bütün İslâm dünyasında mahalle olarak adlandırılan küçük cemaatlara ayrılır ve dini bir yapının çevresinde bulunur. İmparatorluğun kuruluş ve ilk yayılma döneminde, kentleşme yeni mahallelerin oluşum süreci ile eş anlamlı değerlendirilmiştir. Köylülerden, göçebelerden ve başka merkezlerden gelen göçmenlerden oluşan homojen gruplar, etnik kökenlerine veya aynı toplumsal, mesleki veya dini gruplara ait olmalarına göre, az aileli topluluklar halinde yerleşerek yeni mahalleler kurmuşlardır. Mahalleler asırlar boyunca, yer adlarının da şahitlik ettiği gibi, belki de başlangıçtaki etnik, kabilesel ve dini homojenliklerinin sayesinde bir anlamda özelliklerini korumuşlardır (Düzbakar, 2003). Kuşadası'nda da bazı mahalleler, o mahallede ikamet eden ve belli meslekte uzmanlaşmış kişilerin meslek adlarını almıştır. Bu şekilde isimlendirilen mahalleler Dizdaran, Demirci ve Muhtab Mahalleleridir. Ayrıca mahallede yaşayanların dini inanışlarına göre isimlendirilmiş olan Mahalle-i Zımmiyan ve Kuşadası'na göç etmiş olanların geldikleri bölgelerin isimlerini yaşatmaya yönelik olarak yaşadıkları mahallelere bu bölgelerin isimlerini taşıyan Mağribli ve Türkmen Mahalleleri de mevcuttur. Türkmen Mahallesi diğer Anadolu şehirlerindeki Türkmen Mahalleleri gibi yerleşik düzene tam geçmemiş, konar göçer olarak adlandırılan Türkmenlerin bulunduğu mahalledir (Belen, 2004).

17. yüzyıl Kuşadası mahallelerine ilişkin detaylı bilgilere Evliya Çelebi'nin (1671) yazıya döktüğü 9. kitap 1. cilt Seyahatnamesi vasıtasıyla ulaşılmaktadır. Anlatımlara göre Kuşadası'nda surlarla çevrili olan Kaleiçi bölgesinde 3, kale dışında ise 9 adet mahalle olduğu bilgisi elde edilmektedir. Kale içinde; 1 adet han, güzel kaldırımlarıyla 200 dükkanlı, bedestensiz 1 çarşı, 7 çeşme, 7 adet mektep, medreseli 1 adet camii ve 1

adet şer'i mahkeme binasının olduğunu ifade etmektedir. Baykara'nın (1998) da belirttiği gibi; 12. yüzyıl sonrası Anadolu bölgesinde net bir şekilde kalede oturma olayı tespit edilmiştir. Eski Türk hayatında yerleşik hayatın en önemli unsuru kalelerde iskandır. Kaleye yerleştirilen askerler, kalede aileleriyle birlikte kalarak gece-gündüz senenin bütün aylarında o yerin korunmasıyla görevlendirilmişlerdir. Bu şekilde kalelerde yaşayan askerler Türk iskânının da çekirdeğini oluşturmaktadırlar. Çünkü kale yerleşimleri idari bir merkez olmasının yanında günlük hayatın da devamını sağlamak için ticari, dini ve sosyal faaliyetlere olanak tanıyacak şekilde gelişmektedir. Daha sonraki süreçte şartların olumlu gitmesiyle birlikte görülen nüfus artışı sebebiyle, kale erlerinin evlâtları da kale ve civarında evlerini yapıp, şehir halkına katılmaktadır. Bu şekilde eski Türk iskân yaklaşımından kalede iskân olayı Kuşadası'nda da kendini göstermiştir.

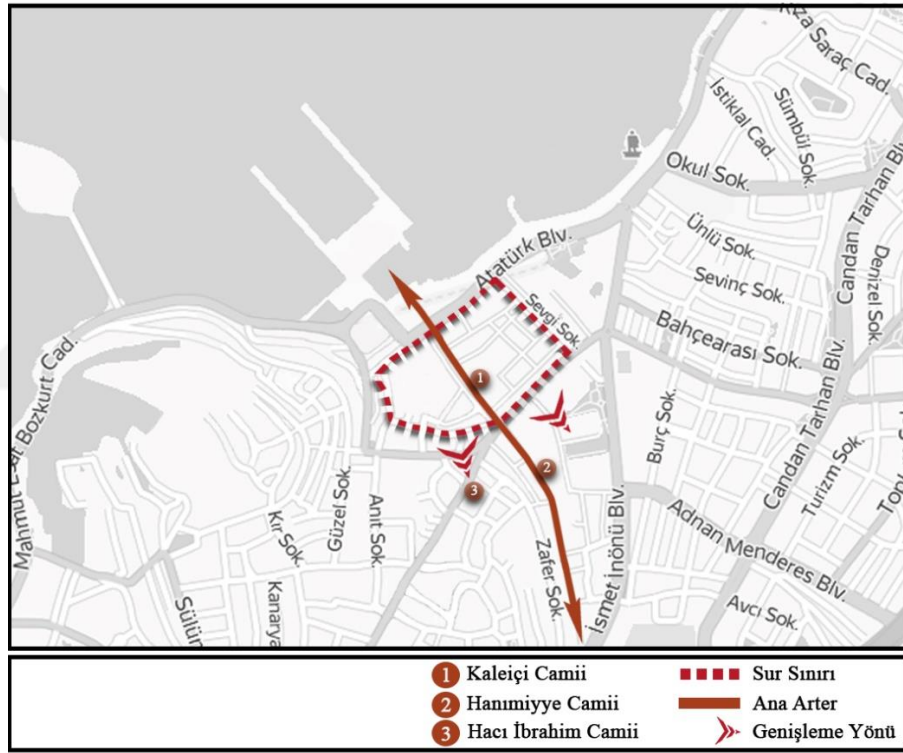
Kale yerleşimlerinde kale içindeki asker ve aileleri, kale dışına çıkamadığı için kale içinde ihtiyaçlarını karşılayacakları şekilde inşa faaliyetlerine girdikleri ve daha sonraki süreçlerde göç ve doğum gibi nüfus artışları sebebiyle kale içi alanının dolduğu görülmektedir. Böylece kale sahasıyla bağlantılı ve en yakın olacak konumda yeni yerlerin iskana açılması gerekliliği doğmaktadır. Meydana gelen nüfus artışıyla kale içindeki caminin yetersiz kaldığının görülmesi ve bu caminin büyütülme olanağının olmaması veya büyütülse bile yine yetersiz olması sebebiyle yeni bir caminin yapıldığı görülmektedir. Bu durum, Kuşadası'nda kale bölgesine en yakın konumda 1657 yılında Hanımiyye Cami'nin yapımıyla çözülmeye çalışılmıştır. Evliye Çelebi'nin Hanımiyye Cami hakkındaki anlatısı şu şekildedir:

Tamamı 9 mahalle ve 9 mihraptır. Bunlardan mükellef ve mamur güzel cami varoş kapısından taşra ulu yol üzerinde Hanımiye Camii'dir. Kapısında yazdığı üzere yapım tarihi budur:Sene 1068 (Çelebi, E., çev., 2011, s.160).

Baykara'ya göre Evliya Çelebi'nin ulu yol olarak bahsettiği Osmanlı şehirlerinde sıkça görülen, şehrin sosyal ve ekonomik merkezi olan kale içi alanı ve bu alandan çevreye doğru yayılım gösteren sur dışı alanı olarak şehrin 2 önemli bölümünü birbirine bağlayan uzun yoldur. Bu yol pek çok Anadolu şehrinde, Selçuklu

Devri'nden bu yana devam eden uzun-yol veya uzun-çarşı oluşumunun Kuşadası'ndaki örneğidir (Belen, 2004).

Kale surları dışındaki iskanın genişlemesi ile yeni bir cami ihtiyacı nüksetmiş kalenin güney kapısının güneybatısında Cami-i Cedit Mahallesi'nde Hacı İbrahim Cami inşa edilmiştir. Ancak caminin inşa yılı kesin olarak bilinmeyip 17. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Evliya Çelebi'nin 'varoş kapısında' diye betimlediği Hanımiyye Cami ve kale dışındaki Hacı İbrahim Cami kale içi bölgesinden başlayan genişleme yönüne de işaret etmektedir (Şekil 3.6).

Şekil 3.6 Kale içi, uzun yol ve iskana koşut camileri gösterir harita (Altlık olan uydu görüntüsü Yandex haritalardan alınmıştır, 2022)

Osmanlıca bir kelime olan cedit kelimesinin anlamına bakıldığında; yeni, kullanılmamış anlamlarını taşıdığı görülmektedir (İhya, b.t.). Cami-i Cedit Mahallesi'nin de o zaman için yeni kurulmuş olan bir mahalle olduğu isminden de anlaşılmaktadır. Osmanlıca olan diğer bir kelime ise atiktir. Atik kelimesinin anlamı ise; eski, ihtiyardır (İhya, b.t.). Kale bölgesinde yer alan Cami-i Atik Mahallesi'nin Kuşadası'nın en eski mahallelerinden olduğu da böylece anlaşılmaktadır.

Kale sahasındaki alan tamamen dolunca kale dışına ve kale kapılarına en yakın konumlarda yeni iskân hareketlerinin başladığı ve böylece kale alanıyla bağlantının kopmayacağı şekilde şehirleşmenin meydana geldiği görülmektedir. Çünkü yeni iskân olan yerler hem sakinlerinin ihtiyaçları karşılayacak şekilde ticari, sosyal yönlerden evirilmediğinden hem de kale alanındaki kişilerin evlatları veya yakınları olarak kişisel bağlardan ötürü kale alanına bağımlıdır. Bu bağlamda Cami'i Atik, Cami'i Cedid, Hacıfeyzullah ve Alacamescit Mahalleleri, kale içi alanının dolması nedeniyle kurulan kale içi alanının güney, güney-batısını kapsayan alandır. Bu mahallelerin sakinleri anlaşıldığı üzere sonradan şehre gelip, büyük çoğunluğu tarımla uğraşan ve Türkmen Mahallesi'nde yaşayanlara göre geliri daha yüksek halktır (Belen, 2004).

Tüm bu veriler ışığında, Kuşadası ilçesinin kentsel gelişiminin 17. yüzyıl dönemine ilişkin bilgileri incelendiğinde, yerleşimi etkileyen en önemli faktörlerin; güvenlik, göç, nüfus artışı, iskân politikaları olduğu saptanmaktadır. Bu dönemde yerleşimi çevreleyen surların sağladığı güvenlik gibi uygun şartlar sebebiyle göç aldığı, doğum ve göç gibi artan nüfus sebebiyle şehrin kale dışında, güney yönünde gelişim gösterdiği tespit edilmektedir. Bu dönemdeki çoğu mahalle günümüzde de devam etmekle birlikte, günümüzde genişleyerek devam eden bu mahallelerin arketipi 17. yüzyıl döneminden okunmaktadır.

17. yüzyıl döneminde Öküz Mehmet Paşa'nın liman ve han yapımıyla katkı sağladığı ticari faaliyetler 18. yüzyılda daha da ivme kazanmıştır. Bu dönem Kuşadası önemli bir ticaret ve zahire limanı olmuştur. Bu da Kuşadası'na zenginlik getirmiştir. Koşulların iyi olması sebebiyle bu dönemde Musevi ve Rum tüccar göçleri yaşanmıştır. Gelen tüccarlar, Kuşadası limanı çevresinde işyerleri açmış ve ticarete katkı sağlamıştır (Ökçesiz, b.t.). 18. yüzyılın başında şehre gelen gayrimüslim tüccarlar zamanla buraya yerleşmeye ve 1750 yıllarında Osmanlı devletinden izin alarak surların dışında Hanya adında Rum-Ortodoks mahallesini oluşturmaya başlamışlardır. Hanya mahallesinin kurulduğu yere Türkler Kese Dağı, Rumlar Elias Dağı demişlerdir. Daha sonra bu mahalle 19. yüzyılda Dimyat mahallesi adını almıştır. Zamanla mahalledeki nüfusun artmasıyla birlikte, 1782 yılında Aya Yorgi Kilisesi inşa edilmişti (Onar, b.t.). Rum halkın yaşadığı Kese Tepe'nin güney taraflarında ise

Yahudi ve Ermeni halk yaşamaktadır (Belen, 2004). Fakat Kuşadası 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ticari canlılığını kaybetmeye başlamıştır (Ökçesiz, b.t.). 18. yüzyıl döneminin kentsel gelişimine ilişkin bilgiler oldukça sınırlıdır. Ancak Kuşadası'nı ziyaret etmiş çeşitli seyyahlar vasıtasıyla kent ve yerleşim ile ilgili yüzeysel seviyede bilgilere ulaşılmaktadır. 1721 yılında Kuşadası'nı ziyaret etmiş olan Johann Aegidius Van Egmont'un seyahatnamesinde Kuşadası yerleşimi şöyle tariflenmiştir:

Scala Nuova, Türklerin deyişiyle “Kuşadası” aslında modern bir kasaba. Yüz yıldan daha eski bir yerleşim yeri olduğunu sanmıyorum. Şehirde adeta bir amfi tiyatro tarzında yerleşim yapılmış. Şehir, iki veya üç league'den daha uzak olmayan Sisam Adası'na bakan bir tepenin yamacına kurulmuş. Şehir, küçük bir koyun içindedir. Yakınında önceden tahkim edilmiş ve içine eski çağlarda kale yapılmış bir ada bulunmaktadır ki adaya kayalık demek daha doğru olacaktır. Bu adanın korsanlardan kaçan insanların ilk yerleştiği ve şehrin kökeninin dayandığı bir yer olduğu rivayet edilmektedir. Ancak anakaranın daha güvenli bir yer olduğu hissedildikten sonra, şehrin inşasına başlandığını düşünüyorum. Şehir üçgene benzeyen bir şekilde ve üç ana parça olarak yerleşmiş. Birinci parçası, doğuda yer alan şehrin dış mahallesi, ikinci parçası, etrafı yüksek surlarla çevrili bir kale içinde yer alan çarşı kısmı, üçüncüsü ise şehrin batı kısmına yayılmış savunulması ve surları olmayan asıl şehir diyebiliriz. Bu üçüncü bölüm, yavaş yavaş yükselen bir dağın yamacına kurulmuş. Burası şehrin en hoş ve eğlenceli bölgesi kabul edilebilir. Yani şehir küçük tepecikleri ve ovasının her tarafı bağlar ve mısır tarlaları ile süslenmiş, karşısında Sisam adası olan bir yer....Scala Nuova'da altı Türk camisi var. Her caminin birer minaresi bulunmaktadır. Bazılarının ise küçük kuleleri var. Burada St. George'a ithaf edilmiş Rumlara ait bir Katedral var (Onar, 2011, s.18-20).

Egmont'un anlatımı incelendiğinde, ilk yerleşim yeri olduğu iddia edilen, kalenin bulunduğu adanın Güvercinada olduğu anlaşılmaktadır. Seyyahın Sisam Adası'na bakan tepe olarak anlatmak istediği de Kese Dağı'dır. Şehrin, Kese Dağı'nın Sisam Adası'na bakan eteğinde kurulduğu bilinmektedir. Egmont şehrin 3 ana parçadan oluştuğunu söylemektedir. Birinci parçanın Hanimiyye Camii yönündeki mahalleler,

ikinci parçanın kale içi mahalleleri, üçüncü parçanın ise Hacı İbrahim Camii yönündeki mahalleler olduğu anlaşılmaktadır. Egmont kale içi alanının sahip olduğu ticari fonksiyonlar sebebiyle çarşı vazifesi gördüğünü, şehrin asıl bölümünün Hacı İbrahim Camii ve Kese Dağı'na doğru gelişim gösteren kısmı olduğunu belirtmektedir.

1733 yılında Kuşadası'na gelmiş olan Charles Thompson'un kaleme aldığı "Travels through Turkey in Asia, the Holy Land, Arabia, Egypt and other parts of the World" seyahatnamesi ile Kuşadası hakkında şöyle bilgiler almaktayız:

Scalanova limanı batıya doğru uzanır ve güney tarafında, bir tepenin yamacında yükselen ve keyifli bir manzara sunan şehir yer alır. Türkiye'de çok az kasaba buradan daha güzel bir görünüme sahiptir. Evler iyi inşa edilmiş ve çatıları kiremitle kaplanmış, sokakların döşemesi iyidir, çoğu düz ve ferahdır. Surların içinde Türkler ve birkaç Yahudi aile yaşıyor. Rumlar ve Ermeniler sadece banliyölerde yaşıyor. Kasabada yaklaşık 6000 Türk var, bunun yarısı kadar Rum ve 400-500 kadar Ermeni burada yaşıyor (Thompson, 1810, s. 91-92).

Thompson'un anlatımlarından 18. yüzyılda Kuşadası'nda sadece Rum değil farklı milletlerden toplulukların da bir arada yaşadıkları anlaşılmaktadır. Kale içi mahalleleri Türklerin yaşadığı mahalleler olmakla birlikte, kale dışındaki mahallelerin Rum, Ermeni gibi gayrimüslimlerin yaşadıkları mahaller oldukları görülmektedir. Bu mahalleler hakkında bilgiler veren diğer bir seyyah Jan Schmidt'dir. O da şehri 18. yüzyılda gezmiş olup, Kuşadası'nda yerleşim hakkındaki gözlemlerini The travel notes of a dutch pastor in Anatolia 1717-1727 adlı kitabında şu şekilde ifade etmiştir:

Kasabanın aşağı yerleri Türkler tarafından iskân edilmiş ve taş duvarlarla çevrilmiştir. Kasabanın yukarısı yokuşlu kaya bir tepenin karşısında tiyatro tarzında inşa edilmiş, Yunanlılar, Ermeniler ve Yahudilerle nüfuslanmıştır. Duvarın yan tarafında demir kapılarla döşeli sağlam kapılar ve toplar vardır. Şehrin içinden sonra, şehrin daha üst tarafına gittik. Oralar düzensiz sokaklar ve denizin üstüne doğru çıkıntı yapmış bir kayanın üzerine inşa edilmiş olan Rum Kilisesini ziyaret ettik (Belen, 2004, s.31-32).

Schmidt'in anlatımından gayrimüslim halkın kale surlarının dışında ve bu surların batı tarafında yer alan Kese Tepe'de yaşadıkları anlaşılmaktadır. 1739 yılında bölgeyi gezen diğer bir seyyah Richard Pococke, A description of the East and some other countries adlı kitabının 2. cildinde Kuşadası'nı anlatmaktadır:

Bu kasaba, Efes körfezi üzerinde yükselen bir arazinin kenarında, Efes kentinin güney ve güney-batı kısmında, Efes'e üç league mesafede, batıya doğru uzanmış bir yarımadanın kuzey yamacında yer alır. Liman, içinde bir kale bulunan küçük bir ada sayesinde batı rüzgarlarına karşı korunuyor ancak kuzey rüzgarına maruz kalıyor. Kale kasabası, bir mil ebadındaki kentin dörtte üçü kadardır. Kale kasabasında belli başlı çarşılar ve dükkanlar bulunur ve batısında büyük bir banliyö vardır ki Hristiyanlar burada yüksek bir tepenin yamacında yaşarlar. Hristiyanların burada 200 kadar evleri, 1 kilisesi ve mahallenin kurulduğu Aziz Elias Tepesi'nin zirvesinde harap durumda bir kilisesi vardır (Pococke, 1745, s.45).

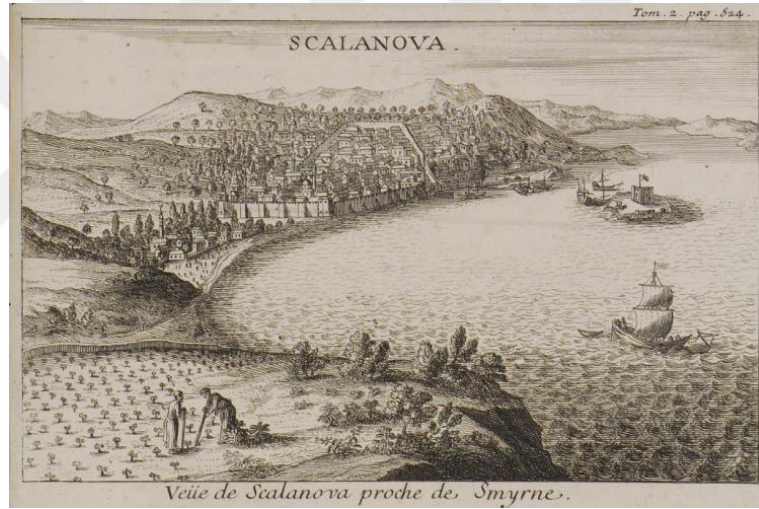
Pococke'de diğer seyyahlarla benzer bir şekilde yerleşime ilişkin bilgiler vermiştir. Ayrıca Pococke şehrin ticaretteki önemini “Burası tüm komşu ülkelere ve Samos'a Mısır'dan ithal edilen pirinç, kahve, keten ve kenevir, Selanik'ten kaba yünlü kumaş, İzmir'den pamuk ve patiska ve daha birçok şeyle besleyen bir pazardır. Buradan Samos'a ve komşu adalara mısır ihraç edilir” şeklinde vurgulamaktadır (Pococke, 1745, s.45).

Yine aynı dönemlerde 1741 tarihinde hazırladığı 3. cilt eseriyle Kuşadası'nı görsel olarak anlatan seyyah J. Pitton de Tournefort'a göre;

Scalanova, çok güzel bir şehirdir. Çok iyi inşa edilmiştir. Bizim şehirlerimizdeki çatılar gibi evler kiremitlerle kaplanmış, iyi döşenmiştir. Şehrin çevresi tıpkı Hristiyanların inşa ettiği gibi kare planlıdır. Burada sadece Türkler ve Yahudiler yaşamaktadır. Yunan ve Ermeniler banliyölerde yaşamaktadır. Bu şehirde çok fazla eski mermer görebilirsiniz. Yunanların St. Georgios Kilisesi banliyöde, limanın etrafını çeviren bir tepenin sırtlarındadır. Karşısında

üzerinde yirmi askerden oluşan bir garnizonun bulunduğu kare bir kale inşa edilmiştir. Scalanova Limanı, donanma için bir istasyondur ve kuzeybatı-batıya bakar. Bu şehirde yaklaşık 1000 Türk hanesi, 100 Yunan hanesi, 10 Yahudi hanesi ve 60 Ermeni hanesi vardır. Yunanlıların St. Georgios Kilisesi, Yahudilerin sinagogu vardır. Ermenilerin kilisesi yoktur. Camiler küçüktür (Tournefort, 1741, s.363).

Tournefort'da diğer seyyahlar gibi şehrin kozmopolit bir yapıda olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca seyyah eserinde 1740 yıllarının Kuşadası'nı gösteren bir gravür de eklemiştir (Şekil 3.7). Bu gravür ile yerleşimin bir koyun içinde, tepenin eteklerinde yer aldığı ve surlarla çevrili olduğu rahatça görülmektedir.

Şekil 3.7 Kuşadası'nın Tournefort tarafından gravürü (Tournefort, 1741)

18. yüzyıl dönemi kentsel gelişime dair bilgiler oldukça sınırlı olduğundan 17. yüzyılda var olan mahallelerin devam ettiği düşünülmektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda da yerleşimi etkileyen dinamiklerin; ticaret ve ticarete bağlı göç olduğu, yerleşimin Kese Tepe'nin ve surların güney sınırına doğru gelişim gösterdiği saptanmaktadır.

19. yüzyıl Kuşadası için yoğun göçlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. 1821 yılında Rum isyanından kurtulabilen Mora Türkleri Kuşadası'nda iskân edilmiştir. Bu iskân öyle boyutlara ulaşmıştır ki 1828'de İzmir ve Kuşadası'nda muhacir iskânına elverişli

devam etmediği veya isimlerinin değiştiği görülmektedir. Ancak belgeye göre; 19. yüzyıldaki mahalle sayısı 17. yüzyıl dönemiyle aynı sayıda olup her iki dönemde de 12 adet mahalle bulunmaktadır.

Tablo 3.3 1835 tarihli yevmiye defterine göre Kuşadası'ndaki mahalleler (Belen, 2004, s.127 verileri yazar tarafından düzenlenmiştir)

17. Yüzyılda Mahalle Adı	Durum	19. Yüzyılda Mahalle Adı
Cema'at-ı Neferat-ı Mustahfızan-ı Kal'a-i Kuşadası	İsim değişikliği	Mahalle-i Cami'i Kebir
Nefs-i Enderun-ı Kal'a-i Kuşadası	Tamamı Cami'i Cedid Mahallesi'ne bağlandı.	
Mahalle-i Alaca Mescid	Aynı isimle devam etmekte	Mahalle-i Alaca Mescid
Mahalle-i Cami'i Atik	Aynı isimle devam etmekte	Mahalle-i Cami'i Atik
Mahalle-i Cami'i Cedid nam-ı diğer Hacı İbrahim	Aynı isimle devam etmekte	Mahalle-i Cami'i Cedid
Mahalle-i Demirci	Aynı isimle devam etmekte	Mahalle-i Demirci
Mahalle-i Dizdaran	Devam etmiyor. Kaleiçi mahalleleriyle birleştirildi.	
Mahalle-i Hacı Hasan	Devam etmiyor. Camii Atik ve Camii Cedid Mahallelerine ayrıldı veya Hacıfeyzullah Mahallesi'ne bağlandı.	
Mahalle-i Mağribli nam-ı diğer Boyacı	Aynı isimle devam etmekte	Mahalle-i Mağribli
Mahalle-i Muhtab	Devam etmiyor. Demirci Mahallesi'ne bağlandı.	
Mahalle-i Türkmen	Aynı isimle devam etmekte	Mahalle-i Türkmen
Mahalle-i Zimmiyan	Sadece Rum Mahallesi'di. Yerine 3 ayrı mahalle kuruldu.	➔ Ermeniyan
		➔ Rumiyan
		➔ Yahudiyan
		Dağ Mahallesi
		Hacı Feyzullah Mahallesi
Toplam Mahalle Sayısı: 12		Toplam Mahalle Sayısı: 12

Belge incelendiğinde, 17. yüzyılda var olan Alaca Mescit, Cami'i Atik, Cami'i Cedid, Demirci, Mağribli ve Türkmen Mahallelerinin 19. yüzyılda da aynı isimle

devam ettiği gör÷lmektedir. Devam eden bu mahallelerin ortak özelliğinin Müslüman halkın ikamet ettiği ve ilk yerleşim yerleri olduğu gör÷lmektedir. Cemaat-i Neferat-i Mustahfizan-i Kal'a-i Kuşadası, Nefs-i Enderun-i Kal'a-i Kuşadası, Dizdaran, Hacı Hasan, Muytab ve Zimmiyan Mahalleleri'nin 17. yüzyılda var olup 19. yüzyılda olmadığı tespit edilmektedir. Belen'e (2004) göre; kale içi mahalleleri olan Cemaat-i Neferat-i Mustahfizan-i Kal'a-i Kuşadası ve Nefs-i Enderun-i Kal'a-i Kuşadası Mahalleleri, 19. yüzyıla ait başka belgelere dayanarak, Camii Kebir ve Camii Cedid Mahallelerinin olduğu yerdir. Hacı Hasan Mahallesi ise; 17. yüzyıl döneminde isminin bir mahalleye verilecek kadar önemli olan kişinin, geçen süre zarfında önemi yitirmesi ile yerine 19. yüzyıl döneminde önemli olan başka bir kişinin isminin verildiği düşün÷lerek Hacı Hasan Mahallesi'nin ismi Hacı Feyzullah ismiyle değiştirilmiştir. İsmnin devam etmediği diğer mahallelerden; Mahalle-i Dizdaran ve Mahalle-i Muytab'ın meslek isimlerinin mahalle isimleri olduğu anlaşılmaktadır (Belen, 2004). Dizdarın kelime anlamı; kale muhafızı, kale ağası, muytabın ise; kıl dokuyan, kıldan eşya yapandır (Osmanlıca Türkçe Sözlük, b.t.). 19. yüzyılda dizdar ve muytab mesleklerinin etkisini yitirmesi sebebiyle mahallelerin de isimleri değişmiştir (Belen, 2004). 17. yüzyılda var olan Zimmiyan Mahallesi'nin Rum ağırlıklı olması ve 19. yüzyıla gelindiğinde şehirde Rum, Ermeni ve Yahudi topluluklarının çoğalması sebebiyle, 19. yüzyılda bu mahalle 3 ayrı mahalleye, Rumların yaşıadığı Rumiyan, Ermenilerin yaşıadığı Ermeniyan ve Yahudilerin yaşıadığı Yahudiyan Mahallelerine ayrılmıştır. 19. yüzyıla gelindiğinde isimlerinden yeni haberdar olunan mahalleler; Cami'i Kebir, Dağ, Hacı Feyzullah Mahalleleri ve Zimmiyan Mahallesi yerine oluşturulmuş 3 ayrı gayrimüslim mahalleleridir. Anadolu'da Cami'i Kebir isimli mahallelerle çokça karşılaşılmaktadır. Çünkü Osmanlı'da şehir anlayışı ve iskân politikası Anadolu şehirlerinde benzerlikler göstermektedir. Cami-i Kebir isminin anlamına bakıldığında; büyük-ulu cami anlamına geldiği gör÷lmektedir. Türkçe ulu cami adı kaynaklarda cami-i kebir olarak bilinir ve öteki camiler arasında ayrı bir özellik taşır. Selçuklu devrinde şehirlerin nüfusu artıp, var olan cami de yetmeyince yeni camilere ihtiyaç duyulmuş ve gerekli yerlerde inşa edilmiştir. Böylece, yeni yapılan öteki camiler arasında, birisine yine de eskiliği, büyüklüğü ve öteki hatıraları sebebiyle cami-i kebir adı verilmektedir (Baykara, 1996). Belen (2004) Osmanlı arşivleri üzerinden yaptığı araştırmalar neticesinde, Cami'i Kebir Mahallesi'nin kale

içi iskân yerinde ve ticaretin merkezi konumunda olduğu sonucuna ulaşmıştır. Fakat günümüzde kale içinde ulu cami veya cami kebir adında bir cami bulunmamaktadır. Dağ Mahallesi, adından da anlaşılacağı gibi ilk yerleşim yerlerinin hemen yakınında bulunan Kese Dağ'ından ismini almaktadır. Bu mahalle Kese Dağı'nın etek kısımlarını ve yukarısını kapsamaktadır.

19. yüzyıl dönemi yerleşim hakkındaki bilgilere Osmanlı belgelerine ek olarak bu dönemde Kuşadası'na ziyarette gelen seyyahlar vasıtasıyla da ulaşılmaktadır. 1804 yılında bölgeyi gezen Thomas Macgill, *Travels in Turkey, Italy and Russia During the Years 1803, 1804, 1805 and 1806* kitabında Kuşadası hakkında şu şekilde bilgiler vermektedir:

Scala Nouva, İyonya Denizi'nde her yıl birçok geminin yüklendiği küçük bir liman kentidir. Başlıca ihracat maddesi tahıldır....Scala Nuova'da bizi eğlendirecek çok az şey bulduk. Kasaba bir dağın eteklerin konumlanmış mahallelerden oluşmaktadır. Ancak binalar vasat ve dökülüyor. Kasabanın sakinleri Türkler, Yahudiler ve Hristiyanlarıdır ve genel olarak çok misafirperverdir (Macgill, 1808, s.166).

Macgill'in anlatımlarından yerleşim hakkında çok detaylı bilgilere ulaşılamamaktadır. Macgill bu dönemde Kuşadası'nda etkili olan veba salgınından da bahsetmektedir. Fakat salgının yerleşimi nasıl etkilediği konusunda bilgi vermemiştir. 1805 yılında Kuşadası'nı gezen Francis Peter Werry de (1861) Macgill ile benzer bilgiler vermekte, Kuşadası'nın dik bir tepenin yamacında kurulduğundan, farklı ülkelere ihracat yaparak ticarete aktif olduğundan bahsetmektedir.

Kuşadası'nı 1806 yılında gezen diğer bir seyyah Henry Alexander Scammell Dearborn, 1819 yılında yayımladığı *A Memoir on the Commerce and Navigation, Black Sea, and the Trade and Maritime Geography of Turkey and Egypt* adlı seyahatnamesinde Kuşadası'ndan şöyle bahsetmiştir:

Miletoshuların Neapolis olarak adlandırdıkları Efes Körfezi'nin burnundaki Scala Nova, büyük, güzel, iyi inşa edilmiş, kaleli bir kasabadır ve hatırı sayılır ticarete sahiptir.... Kasabada 1000 Türk ailesi, 600 Rum, 10 Yahudi ve 60 Ermeni var. Hristiyanların sadece sur dışında yaşamalarına izin verilmektedir. Sur dışındaki bu yerde Rumlara ait kilise de vardır (Dearborn, 1819, s.86-87).

1810 yılında Türkiye'yi seyahat eden John Galt izlenimlerini şu şekilde aktarmıştır:

Scalanova'ya düzenli ekilmiş tarlalardan varılmakta. Kasaba uzaktan bakıldığında, denize doğru eğimli görünüyor. Şehrin hemen önünde, üzerine kare şeklinde bir kulenin dikildiği, denize doğru kavisli yönde küçük bir ada uzanıyor. Bu eski kale denizden gelebilecek tehlikelere karşı tek savunmadır. Kara tarafında ise şehri saran surlar buranın koruyucusudur....5000 Rum, yaklaşık 100 Ermeni ve 200 Yahudi; geri kalanlar Müslümandır.... Skala Nova, Antik Neapolis olarak kabul edilir fakat bu yanlıştır; şimdiki kasaba 300 yaşındadır ve Neapolis'in kalıntıları ise ilerideki burunda halen görülmektedir. Scalanova, Türk ve Yunan olmak üzere iki kasabadan oluşur. Her ne olursa olsun kendine özgü bütün sonuçlarıyla burası Türklerindir. Türkler medeni ve çalışkandırılar. Yunanlılar onlardan memnun oldukları kadar başka bir yerde memnun olamazlar. Kasabanın kendisi hoş ve iyi inşa edilmiş. Sokaklardan birinin içinden akan küçük bir berrak su deresi vardır ve hoş bir şekilde ağaçlarla gölgelenir (Galt, 1813, s.283-286).

Yine aynı tarihte 1810 yılında şehri gezen John William Nore (1831), Kuşadası'nı Scalanuovo Körfezi başlığında tariflemektedir:

Scalanuovo Körfezi, güneyde Samos Adası, kuzeyde ise Anadolu ana karası ile çevrilidir. Scalanuovo'yı Türkler körfezle aynı isimde, Kuşadası olarak adlandırmışlardır. Scalanuovo 37° 50' 30" kuzey enleminde ve 27° 15' 0" doğu boylamındadır. Şehir kısmen düzlük, kısmen de yüksek bir dağın yamacına kurulmuştur ve merkezinde liman bulunmaktadır. 2000'i Türk olmak üzere yaklaşık 3000 hane bulunmaktadır. Türklerin ikamet ettikleri yer düzlüktedir ve

kale dedikleri surlarla çevrilidir. Bütün Türkler günbatımında Hristiyanların çıkarılması suretiyle kapıları düzenli olarak kapanan surların içinde yaşar. Sokaklar bozuk ve kirlidir. Ama Rum mahallesinde, taşlardan aşağı akan bir dere oldukça etkileyicidir...Scalanouvo'nun karşısında, üzerinde kare bir kale bulunan Kuş Adası adlı küçük bir ada vardır. Bu kale denizden gelen saldırılara karşı tek ve en iyi savunmayı oluşturan eski bir kaledir...1810'da Scalanuovo 20.000 nüfusludur. Bu kasaba yaklaşık 300 yaşındadır. Ancak burnun diğer tarafında antik kentin izleri vardır... Kuşadası'nın güneyinde geniş bir sığlık olduğu söylenmektedir. Bu nedenle güneyden Samos Boğazı yoluyla gelen gemiler, kıyının bu bölümünde demirlenmektedir (Nore, 1831, s.248).

11 Ocak 1815 yılında Kuşadası'na gelmiş olan William Turner şöyle tariflemektedir:

Scala Nova, kısmen bir düzlükte, kısmen de yüksek bir dağın yamacında yer almaktadır. 2000'i Türk, 800'ü Rum ve geri kalanı Yahudiler ve Ermeniler olmak üzere 3.000'e yakın hane içerir....Türklerin yaşadığı yer düzlüktedir ve Türkler tarafından inşa edilen, kale olarak adlandırılan surlarla çevrilidir. Duvarlar çok sıradan bir işçiliğe sahiptir, sadece iki tuğla kalınlığında ve birçok parçası sallanmaktadır. Bütün Türkler günbatımında kapıları düzenli olarak kapanan bu kalenin içinde yaşarlar. Hristiyanlar kesinlikle dışarda bırakılır, ancak dükkânlarını tüm gün açmalarına izin verilir. Sokaklar, kirlili ve bozuk taşlarla döşelidir...Türk tarafında eli ayağı düzgün bir veya iki dükkân vardır. Ancak neredeyse tüm kenti kaplayan evlerin tamamı ahşaptan yapılmıştır...Scalanova'nın karşısında küçük bir kaleye sahip küçük bir ada vardır. Kuşadası'nın adı bu adadan gelmektedir (Turner, 1820, s.125-126).

1817 yılında Kuşadası'nı ziyaret eden Charles Auguste Marie Joseph "Travels in Greece, Turkey, and the Holly Land in 1817-18" isimli kitabında Kuşadası'nı anlatmaktadır:

Bu şehir, kelle şekeri biçimindeki küçük bir tepenin üzerine kuruludur. Atlarımızla dik, dolambaçlı ve kötü bir şekilde döşenmiş bu sokaklardan nasıl olup da Fransız Konsolosu'nun evine ulaşmayı başarabildiğimizi hala anlayamadım (Joseph, 1820, s.120).

1821 yılında meydana gelen Rum İsyanı sonrasında Kuşadası bölgesine seyahat eden, John Lee Comstock, James Emerson Tennent, Charles Philip Yorke gibi kişilerin anlatımlarından Kuşadası'nda savaşın izlerine dair bilgiler edinilmektedir.

Kuşadası'nı 1825 yılında seyahat eden ve notlarını “Letters from the Aegean” adıyla kitaplaştıran James Emerson Tennent'e göre;

Türkler tarafından Kuşadası olarak adlandırılan Scala Nuova, denizden yüksek bir eğimde yer alır ve modern bir şekilde inşa edilmiştir. Sisam dağlarını gören muhteşem bir manzaraya sahiptir. Minareleri ve beyaza boyanmış evlerinin arasında aralıklarla yükselen servileri ve onların üzerinde kasvetli bir şekilde yükselen harap olmuş kalesiyle son derece güzel bir manzara oluşturmaktadır (Tennent, 1829, s.88).

Ayrıca Tennent, Rum İsyanı sonucu Kuşadası'nda ticaretin önemini yitirdiğinden ve yerleşimde Hristiyan sayısının azaldığından da bahsetmiştir. 1837 yılında Kuşadası'nı ziyaret eden William J. Hamilton'a göre:

Kasaba, denize doğru uzanan, kuzey ve kuzeybatıya bakan dik ve yuvarlak bir tepenin üzerine kurulmuştur. Görünüşü oldukça güzeldir, ancak daha yakından bakıldığında evler fakir ve perişandır. Kasabanın bir kısmı bu tepenin üzerinden kuzeyden güneye doğru uzanan güçlü ve büyük bir duvarla çevrilidir. Kuşadası olarak adlandırılan küçük bir ada buranın dışındadır ve Kuzey ve Batı'ya doğru uzanan yol kenarını korumaya hizmet eder (Hamilton, 1842, s.21-22).

Bu dönem Kuşadası'nı seyahat eden seyyahların ifadelerinden ilçedeki mahallelerin isimleri ve konumları hakkında herhangi bir bilgi alınamamaktadır. Fakat

dönem koşullarına bağlı olarak yerleşimin genel durumu hakkında fikir sahibi olunması açısından bu ifadeler önemlidir. Kente ilişkin 19. yüzyıl verileri incelendiğinde, yerleşimi etkileyen en önemli dinamiklerin; ticaret ve açılan konsolosluklara bağlı olarak şehre göçlerin yaşanması ile isyan, savaş gibi durumlar neticesinde yaşanan göç ve göçeme aşiretlerin iskanı akabinde meydana gelen nüfus artışı olduğu görülmektedir. Artan nüfusun iskân edilmesi için, 18. yüzyıldaki gelişime paralel olacak şekilde şehir Kese Tepe'ye ve Kaleiçi bölgesinin güney yönünde gelişim göstermiştir.

20. yüzyıl öncesi Kuşadası'nda kentsel gelişime paralel olarak konut alanları ve mimarisi de gelişim göstermiştir. Bu döneme tarihlenen konutlar (Şekil 3.9); Kaleiçi bölgesi ve Kaleiçi bölgesiyle ilişkili, şehrin ilk gelişim gösterdiği ve bugün sit alanı olarak belirlenen bölgelerde yer almaktadır. İlçedeki kentsel sit alanı bugünkü Camikebir, Dağ, Camiatik, Alacamescit ve Hacıfeyzullah Mahallelerinden oluşmaktadır.

Şekil 3.9 1900 yılı konut yerleşim alanı (Kuşadası'nın eski fotoğrafları arşivi, 2015)

Kuşadası'nda 20. yüzyıl öncesi dönem konutuna ışık tutacak ilk çalışma ilçeye 1979 yılında sempozyum için gelen Cengiz Bektaş'ın 1991 yılında yayınladığı 'Kuşadası Evleri' adlı çalışmasıdır. Bektaş çalışmasında Kuşadası'nın konumu, coğrafyası, tarihi geçmişi, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumuna kısaca değindikten sonra kentin yerleşme ilkelerini halkla yaptığı görüşmelerle destekleyerek anlatmaktadır. Bu bağlamda Cengiz Bektaş da ilçenin sur içine alınmış Cami-i Kebir ve Dağ Mahallelerinden oluştuğunu ve yerleşime özgünlük katan mahallelerin bu iki

mahalle olduğu belirtmektedir. İlerleyen yıllarda nüfusun artmasıyla birlikte Hacı Feyzullah, Alaca Mescit, Cami-i Atik mahallelerinin kurulduğunu, bu mahallelerden sonra Türkmen Mahallesinin oluşturulduğunu ve yerli halkla yaptığı görüşmelerle farklı etnik toplulukların bir arada yaşadıklarını ifade etmektedir. Fakat konutların farklı etnik kültürleri yansıtacak türde bir gelişim göstermediklerini gözlemlemiştir. Cengiz Bektaş o dönem için çarpık yapılaşmanın kentin tarihi dokusunu bozduğunu şu şekilde belirtmektedir:

Kuşadasına, yerleşme açısından, özelliğini veren mahallelerin Cami-i Kebir ve Dağ mahalleleri olduğunu söylemek pek gerçek dışı olmaz. Bu mahallelerle deniz arasına girmiş olan son yılların yapıları, düzenlemeleri; yabancılarda Kuşadası'yla ilgili yanlış izlenimler bırakmaktadır. Bütün yöresel özelliklerini yitirmiş, çarpıklaşmış bir turistik "Restaurant", bir turistik "Cafeteria" görünümü, ilçeyi dıştan sarmaktadır. Oysa kıyı kuşağındaki bu yabancılaştırmadan, bugün bile, ilçenin içerilerine girerek kurtulunabilmektedir (Bektaş, 1991, s.4).

Bektaş (1991) ilerleyen bölümde Cami-i Kebir ve Dağ Mahallelerinin kent planlamasından bahsetmektedir. Cami-i Kebir Mahallesini şu şekilde tariflemekte ve anlatımlarını bir fotoğrafla da güçlendirmektedir (Şekil 3.10):

Düzlüğe kurulmuş olan Cami-i Kebir mahallesi, birbirine hemen hemen-dik, dar (iki metreden en çok beş metreye) sokakların bölümlediği dörtgen bir alandır. Koşut sokakların aralarındaki adalar, sırt sırta iki dizi eve yer verecek genişliktedir (25-35 m.). Kale duvarlarına koşut olan sokaklarla duvar arasında, 15-20 m.lik, ancak bir evlik yer kalmaktadır. Evlerin ana kitleleri sokak üstündedir. Arkalarında büyüklü küçüklü bahçeleri kalmaktadır (Bektaş, 1991, s.4).

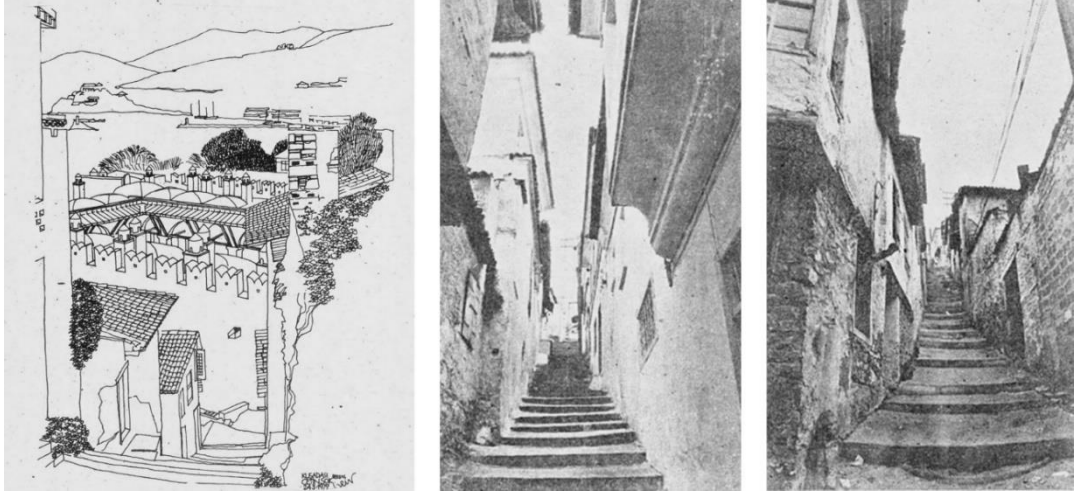

Şekil 3.10 Camikebir Mahallesi'nden tarihi sokak kesiti (Bektaş, 1991)

Dağ Mahallesi'ni ise yerleşmede eğimin olanaklarından faydalanılarak her bir sokakta farklı görsel deneyimler sunması sebebiyle özel bir konuma koymaktadır:

En tepedeki kale duvarına 15-20 m. uzaklıkta, hemen hemen ona koşut, Okurlar Sokak'a dik bağlanan Çetin Sokak, Hücüm Sokak, aralarında yaklaşık 40 m.lik adalar bırakmaktadırlar. Bu sokaklar, daracık, gölgeli oylumlarıyla (2 metreye dek daralıyorlar, en büyük genişlikleri 3 m.) Tayyare caddesi oylumuna ve denize akar gibidirler. Dik eğim sonucu, basamaklanarak merdivene dönüşen bu sokaklardan, küçücük çıkmaz sokaklar da filizlenir. Evlerin ana kitleleri sokaklar üzerindedir. Aralarında (eğime koşut yönde) bahçeleri kalmaktadır. Böylece hem bahçeler hem evler, birbirlerine göre basamak basamak aşağı inerek, önlerindeki görünümünden paylarını almaktadırlar. Birbirlerinin görüş, hava ve güneşini kesmemektedirler. Dağ Mahallesi'nin bir uçlarıyla denize bağlanan bu üç boyutlu sokak oylumlarına gerçekten doyum olmamaktadır (Bektaş, 1991, s.4).

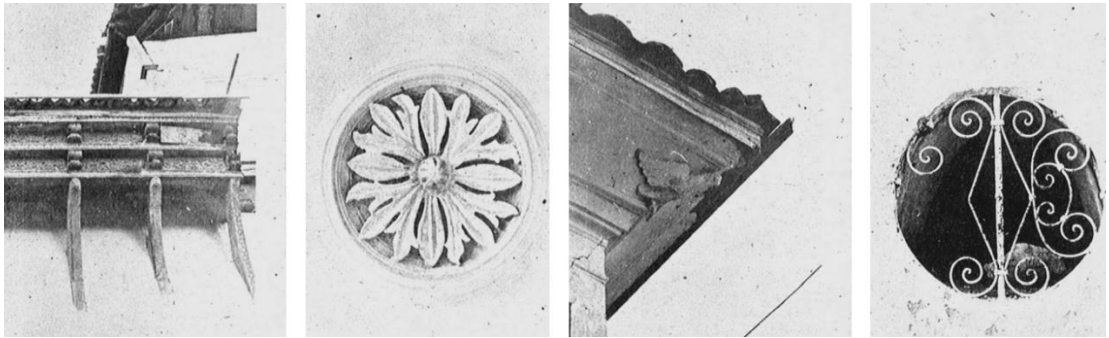
Ayrıca Dağ Mahallesi'ni hem fotoğraf hem de eskiz çizimleriyle detaylandırmaktadır (Şekil 3.11).

Şekil 3.11 Dağ Mahallesi'ni tarifleyen eskiz ve fotoğraflar (Bektaş, 1991)

Bektaş (1991), Kuşadası evlerinin sokakla bütünleşme isteğinden bahsetmektedir. Bu istek evlerin planlanmasına yansımış, böylece konutlara giriş doğrudan bahçeden olacak şekilde konutun yan tarafından ya da alt tarafından, direkt olarak sokaktan taşlığa veya sofaya açılacak şekilde kurgulanmıştır. Bu istek aynı zamanda cephe düzenini de etkilemiş, cephelerde pencere çıkımlarının oluşmasını sağlamıştır (Bektaş, 1991).

Çoğunlukla orta gelir grubunun konutları üzerinden incelemelerde bulunan Bektaş (1991), konutların genellikle beyaz badanalı, ölçülü çıkımları, bağdadi, süslemeli saçakları, yerli kiremit çatı örtülü olduğunu gözlemlemiştir. Konutların saçak ve çıkma altlarında daha çok çiçek rozetleri ve çizgilerle yapılan süslemelerle bezendiğini görsellerle göstermiştir (Şekil 3.12).

Şekil 3.12 Kuşadası konutlarındaki süsleme detayları (Bektaş, 1991)

Cengiz Bektaş (1991), Dağ ve Cami-i Kebir Mahallesinden sonra oluşmuş mahallelerde sokaklar arasında daha büyük adaların bırakılmasından ötürü konutların da daha büyük taban alanlarına oturduğunu gözlemlemiştir. Ayrıca gözlemlerine dair Kuşadası konut mimarisinden şöyle bahsetmektedir:

Sokaklar, ilk iki mahallede olduğunca, düzenli değiller. Ana yollar eğime dik; ara yollar ve çıkmaz sokaklar genellikle eğime koşut. Ancak bütün, ilçede, mimarlık tutumu, yapım yöntemi, gereç birliği, birkaç değişik örnek dışında, ayrıntılarda bile hemen görülmektedir. Böylesine tiplleştirilmiş (saçak, çıkma, pencere) ayrıntılarla, böylesine yaşam, canlılık dolu bir sonuca ulaşmak çağımıza örnek olmalıdır (Bektaş, 1991, s.6).

Cengiz Bektaş (1991) gözlemlerine dayanarak genel olarak Kuşadası konutlarının özelliklerinden bahsetmektedir:

- İç yaşam dışarıya kapatılmış fakat günlük oda, baş oda ve öteki önemli bölümler sokağa çıkma yaparak, pencereler ile sokakla bütünleşmiştir.

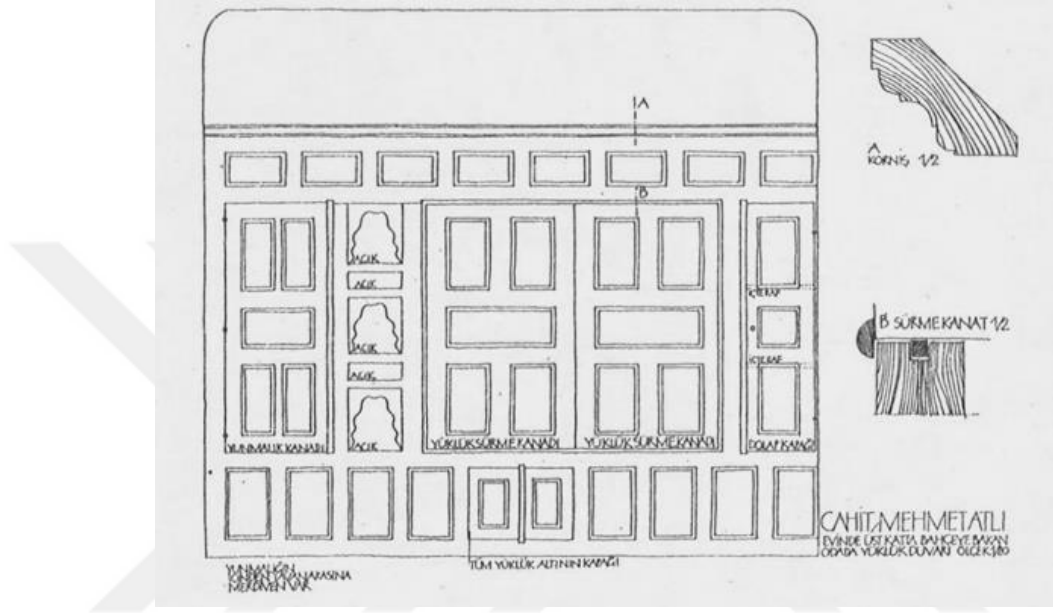
- Her konutun hemen hemen büyük veya küçük bahçesi vardır.

- En fazla 3 katlı, genellikle tek veya 2 katlı evler çoğunluktadır.

- Bahçeden veya doğrudan sokaktan girilen konutların zemin katında bir taşlık ya da bir sofa ile günlük kullanımlara ayrılmış bölümler vardır. Bu günlük kullanım bölümleri; günlük oda veya tek katlı evlerde öteki oda, genellikle bahçeye taşan veya bahçede tümüyle ayırık bir hacim olarak bir mutfak, depo, kiler gibi bölümlerdir. Ayak yolu bahçededir. Zemin kattan merdiven ile üst kattaki hayata ulaşılmaktadır. Eğim sebebiyle girişten yarım kol inerek, yarım kol çıkarak çözümlenmiş ilginç örnekler de mevcuttur. Üst kattaki odalar bir taraftan hayata bir taraftan bahçeye veya sokağa bakmaktadır. Ağır konutlar üst katta ağırlanır. Çoğunlukla güneydoğusuna bakan evlerde oda yükseklikleri 3.5-4 metreyi bulmaktadır.

- Hemen hemen bütün evler 2 yönde havalandırılabilir. Hemen hemen bütün evler 2 yönde havalandırılabilir.

Odaların bir yüzleri dolap yüzüdür. Burada yunmalık, yüklük, odunluk, fincanlık, kapaklı-kapaksız çeşitli bölmeler bulunmaktadır. Bu kapsamda bizlere Cahit Mehmet Atlı evindeki yüklük duvarını göstermiştir (Şekil 3.13).

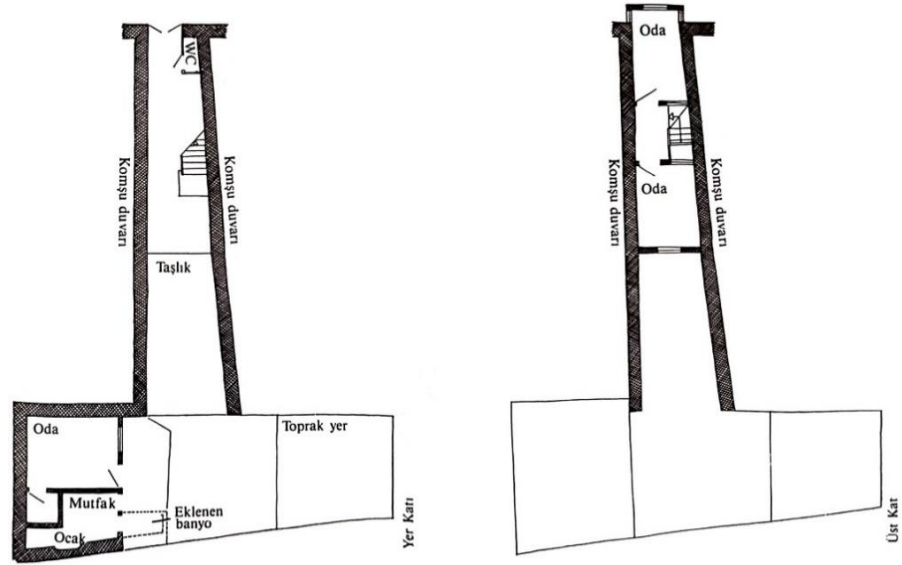
Şekil 3.13 Cahit Mehmet Atlı evindeki yüklük duvarı (Bektaş, 1991)

Ayrıca yerli ustalarla yaptığı görüşmelerden Kuşadası evlerinde öne çıkan bir diğer özelliğin komşu konuta pencere açmamak olduğunu belirtmekte, mahremiyete duyulan saygıyı da vurgulamaktadır.

Bektaş (1991) konutlar hakkında genel bilgiler verdikten sonra kendisi ve arkadaşlarının gezdiği 60 kadar konuttan 29 tanesinin planlarını çıkararak plan tiplerini 4 ana başlıkta sınıflandırmıştır.

- Taşlıklı, Sofasız Plan Çözümü

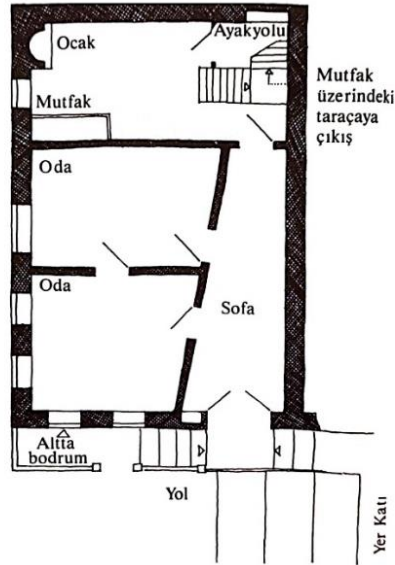
Alt kat yalnızca taşlıktan oluşurken, üst kata merdiven ile dağılım mekanına ulaşılmakta buradan da doğrudan odalara geçilmektedir. Taşlığın bir yüzü bahçeye bakmakta, mutfak ise bahçede yer almaktadır (Şekil 3.14).

Şekil 3.14 Remziye Kural Evi (Bektaş, 1991)

•Tek Katlı Yan Sofalı Plan Çözümü

Sofanın bir tarafına odalar dizilmiştir. Muttalip İpek Evi'nde mutfak bahçeyi kaplayacak şekilde büyütülmüş, mutfak bir tarafından evin damına çıkılarak açık havayla ilişki sağlanmıştır (Şekil 3.15).

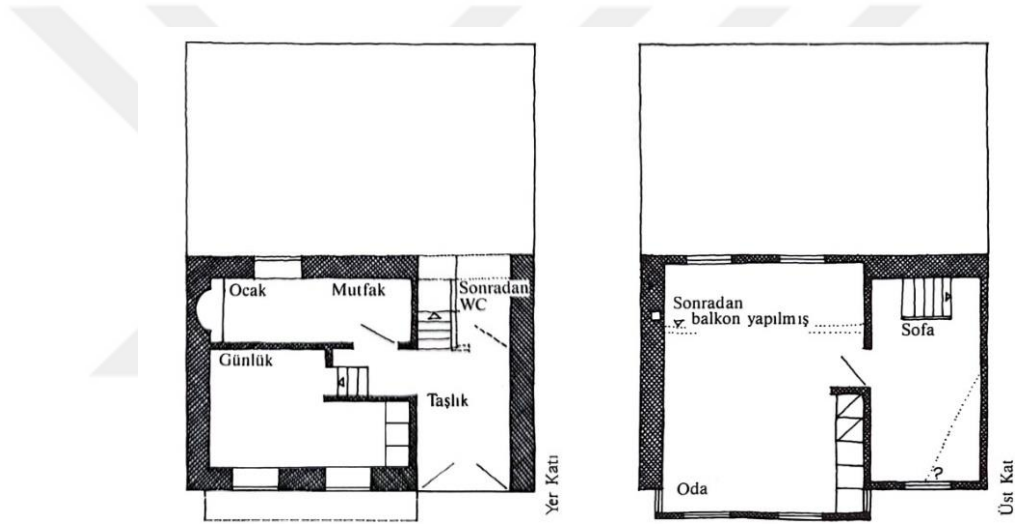

Şekil 3.15 Muttalip İpek Evi (Bektaş, 1991)

- İki Katlı Yan Sofalı Plan Çözümü

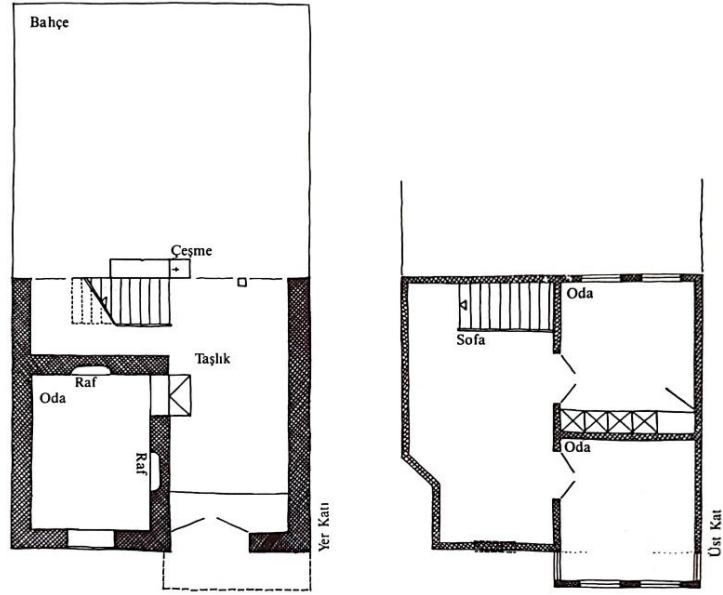
Taşıltan girilen alt katta, taşığın bir yanında günlük oda WC, odunluk gibi birimler yer almakta, taşığın bir ucu ise bahçeye uzanmaktadır. Bahçede mutfak, WC, çamaşırlık gibi bölümler vardır. Taşıltan merdivenle üst kattaki sofaya geçilmektedir. Bu tip konutlarda sofa ile taşığın tam üst üste konumda (Şekil 3.16), sofa ile taşığın çapraz konumda (Şekil 3.17), sofa ile taşığın birbirine dik konumda (Şekil 3.18) olmasına göre 3 farklı sınıfa ayrılmaktadır.

- Sofa ile taşılık tam üst üste konumda:

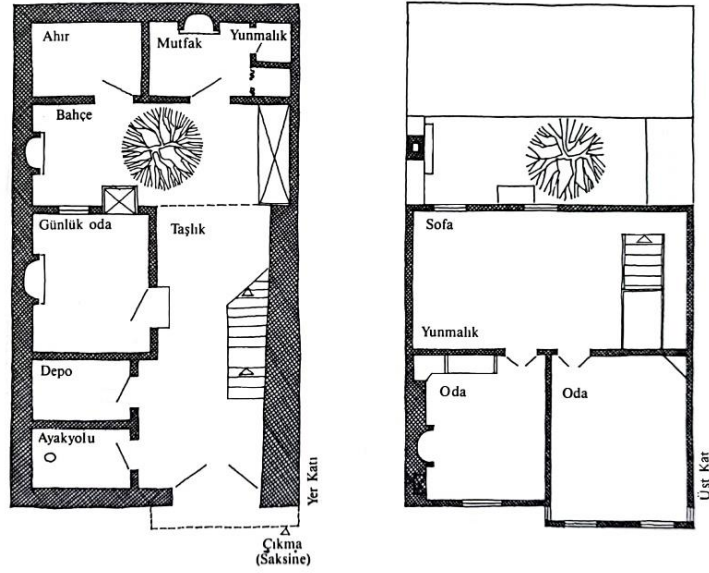
Şekil 3.16 İlyaszade Evi (Bektaş, 1991)

- Sofa ile taşlık çapraz konumda:

Şekil 3.17 Leblebicioğlu Mehmet Ağa Evi (Bektaş, 1991)

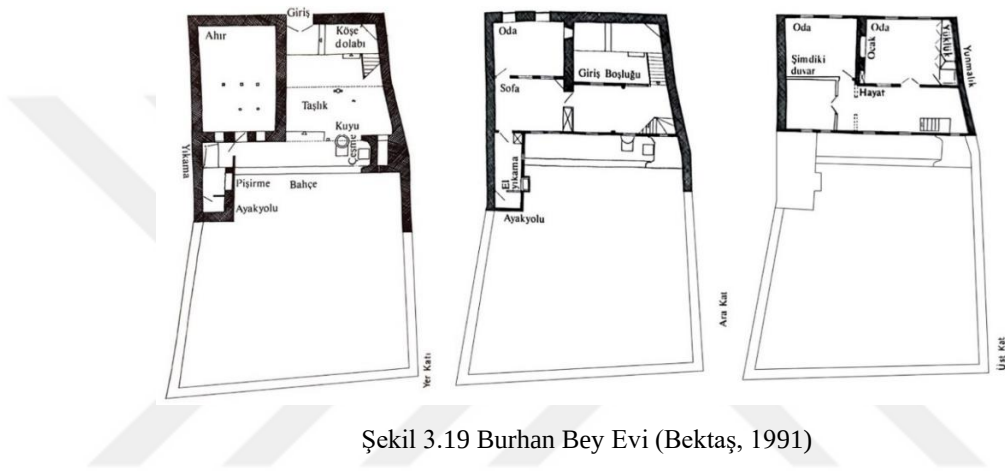
- Sofa ile taşlık birbirine dik konumda:

Şekil 3.18 Mehmet Erten Evi (Bektaş, 1991)

•Üç Katlı Yan Sofalı Plan Çözümü

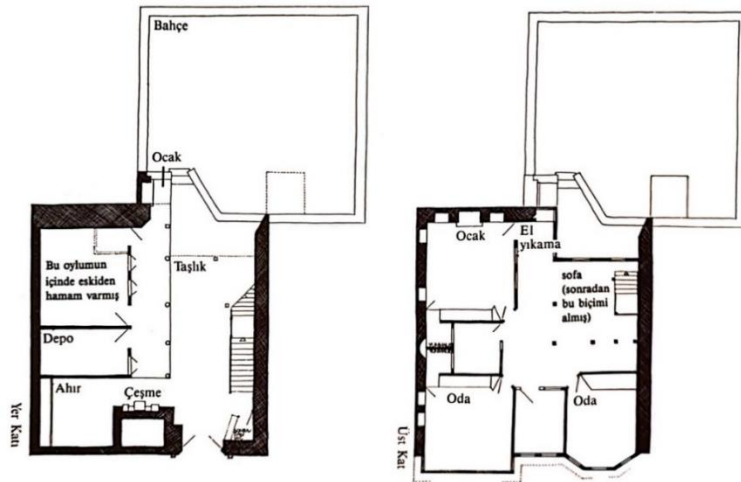
Bu tip konutlar sofa ile taşlığın birbirine dik konumlu olduğu yan sofalı plan tipinin gelişmiş çözümüdür. Genellikle bu tür konutlar eğime paralel bir sokağın iniş yönünde görülmektedir. Eğim nedeniyle girişten yarım kat inerek bahçe kotuna, yarım kat çıkarak bir ara kata ulaşılmaktadır. Ara kattaki sofadan ise merdivenle üst katın sofasına çıkılmaktadır. Genellikle, sofa bahçeye, odalar ise sokağa bakmaktadır (Şekil 3.19).

Şekil 3.19 Burhan Bey Evi (Bektaş, 1991)

•L Sofalı Plan Çözümü

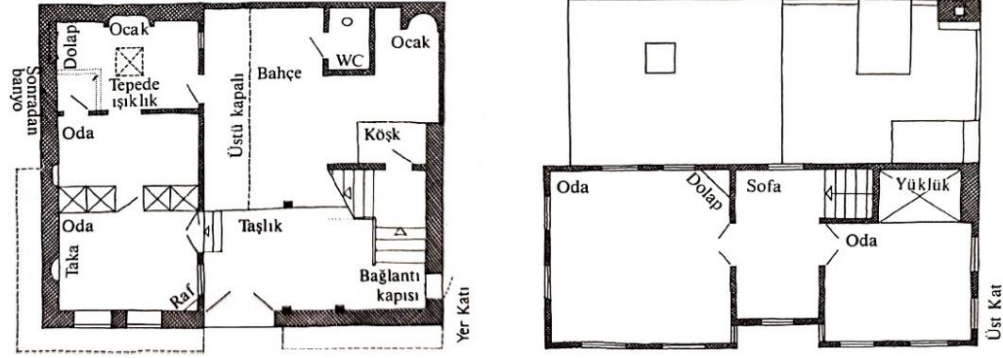
Alt kat yan sofalı plan çözümündedir. Üst katta ise, sofanın bir yanında odalar sıralanmışken bir ucunda da bir oda yer almaktadır (Şekil 3.20).

Şekil 3.20 Paşoların Evi (Bektaş, 1991)

•Orta Sofalı Plan Çözümü

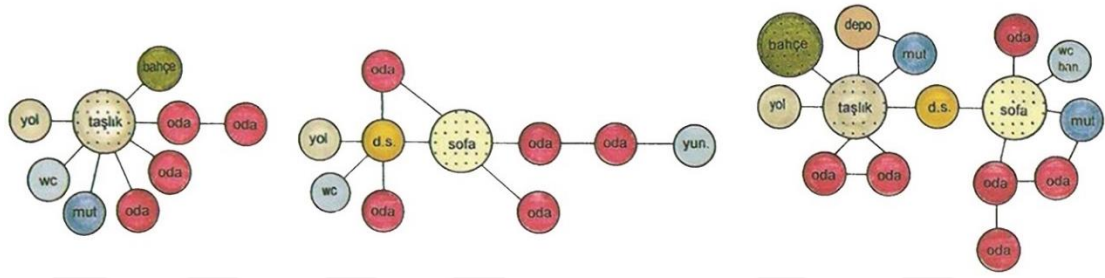
Üst kattaki odalar ortada yer alan sofanın iki yanına dizilmiştir (Şekil 3.21).

Şekil 3.21 Esat Ekmekçi Evi (Bektaş, 1991)

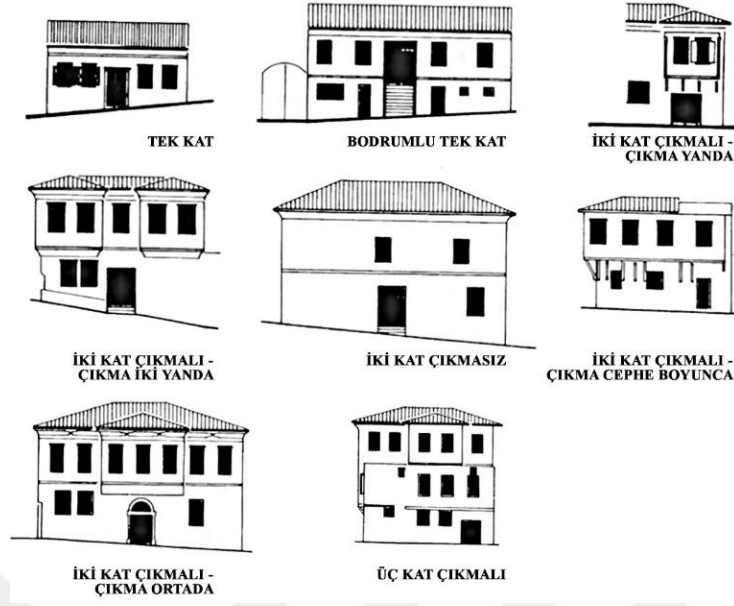
Cengiz Bektaş (1991) ustalar ile yaptığı görüşmelerle Kuşadası konutlarının yapım tekniklerine de değinmiştir. Konutlarda temel zeminin özelliğine göre, zemin yumuşaksa 100-200 cm, sağlamlsa 50-60 cm kadar yükseklikte yapılmaktadır. Zemin kaya ise direkt kayanın üzerine konut inşa edilmektedir. Temel duvarı tek veya çift kat olacak şekilde taşla örülmekte, konut zemin kotundan alt kotta ise temel duvarı topraktan 25-30 cm., düzdeyse 15-20 cm. çıkarılmaktadır. Son olarak temel duvarı hatılla bitirilmekte, bir mertek kalınlığı kadar dış bırakılarak yer katı duvarı örülmektedir. Zemin katı döşemesi odalarda 30 cm’de bir konan 8x8, 10x10 cm ölçülerinde merteklerin üzerine taban tahtası çakılarak yapılmaktadır. Zemin katı duvarları ise 30-100 cm’de bir ahşap hatıl atılarak yapıldıktan sonra, üstüne de çember hatıl dökülmektedir. Bunların üzerine en çok 50 cm. ara ile dikmeler dikilmektedir. Ahşap direklerde, köşelerde payanda, yerine göre, aralarda gergi konulmaktadır. Dikmeler pencereye denk gelen yerde kesilip; üstte tekrar konulmaktadır. Üst katın duvarları, bu dikmeler üzerine bağdadi çakılıp, üzeri sıva yapılmaktadır. Ahşap çatının taşıyıcının üzerine kiremit döşenerek çatı oluşturulmaktadır. Konutlarda kaba sıva için ince saman, kıtık (kireç) sıva için kendir kullanılmakta, sıvanın üzerine kireçle badana yapılmaktadır. Bağdadi yerine kargı veya ağaç dallarının kullanıldığı konutlar da bulunmaktadır. Saçak veya çıkma altındaki süslemeler ise pişmiş topraktan yapıлып sonradan yerine konulmaktadır.

2000 yılında Prof. Dr. Eti Akyüz Levi, ‘Kuşadası Evlerinde Mekânsal Örüntü ve Cephe Elemanları’ adlı çalışmasıyla Kuşadası’ndaki 20. yüzyıl öncesi dönem konutlarına yönelik tespitlerde bulunmuştur. Levi Akyüz (2000) çalışmasında; Kuşadası konutlarındaki mekânsal örüntüyü belirlemek için farklı mahallelerden örnekler seçerek mekânsal akış şemaları oluşturmuştur (Şekil 3.22). Böylece farklı etnik toplulukları barındıran mahallelerdeki konutların mekânsal ilişkilerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Bu bağlamda konutların yaşam alanları sofa, taşlık, bahçe, taşlık-sofa, taşlık-bahçe-sofa olarak belirlemiş, gayrimüslim konutlarında müslim konutlarından farklı olarak; odalar arası geçişlerin olduğunu ve ıslak hacimlerin üst katta yer aldığını tespit ederek, etnik farklılıkların mekânsal ilişkiler üzerindeki etkisini göstermiştir.

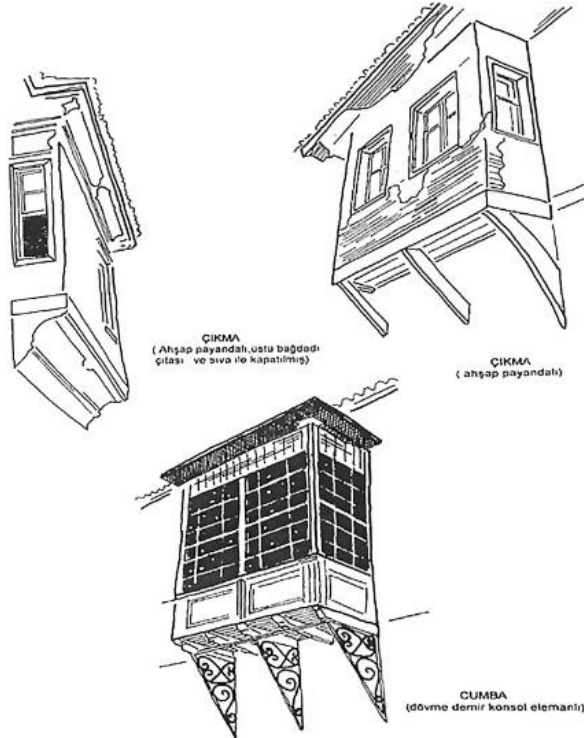
Şekil 3.22 Eti Akyüz Levi'nin çalışmasında yer alan mekânsal akış şemalarından örnekler (Levi Akyüz, 2000)

Çalışmada konutların cephe özellikleri irdelenmiş, Kuşadası konutları bodrumlu tek katlı, tek katlı, iki katlı, üç katlı olarak kat adedine göre sınıflandırılmıştır. İki ve üç katlı konutların çoğunluğunda alt katında yığma üst katında bağdadi yapım tekniği uygulanmış olup, bu konutlarda çıkmalara sıkça rastlanmıştır. Konutlarda görülen kuş motifi, çıkma konsol ve saçak altlarında dal, çiçek gibi bitkisel bezemeler, kapı ve pencere tipleri Kuşadası konutlarına özgünlük katan cephesel elemanlar olarak belirlenmiştir. Çıkmalar cephe boyunca, cephe ortasında, yanda, köşede, iki yanda olabilmektedir (Şekil 3.23) (Levi Akyüz, 2000).

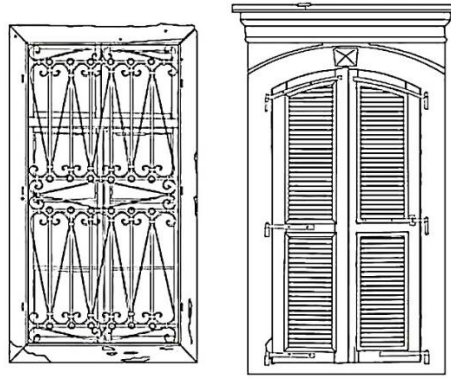
Şekil 3.23 Eti Akyüz Levi'nin çalışmasında Kuşadası konutları cephe tipleri (Levi Akyüz, 2000)

Kuşadası konutlarındaki çıkmalar düz veya eğrisel ahşap payandalarla desteklenmiş, bu çıkmaların üstü bağdadi çıtaları ile kaplanıp sıvanmış ve üzerleri bezenmiştir (Levi Akyüz, 2000) (Şekil 3.24).

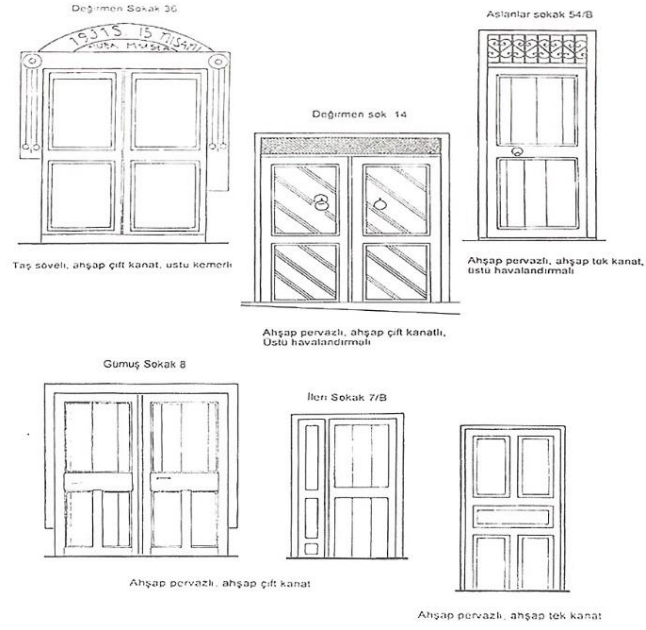
Şekil 3.24 Eti Akyüz Levi'nin çalışmasında Kuşadası konutları çıkma tipleri (Levi Akyüz, 2000)

Levi Akyüz (2000) Kuşadası konutlarında pencerelerin çeşitlilik gösterdiğini vurgulamaktadır. Kare, dikey veya yatay dikdörtgen olarak kullanılan pencerelerde, ikiz pencereler yaygındır. Özellikle ahşap pervazlı, giyotin doğramalı pencereler yoğun olmakla birlikte, dışta giyotin doğrama, içte ahşap çift kanadın olduğu pencereler Kuşadası konutlarının karakteristik özelliğidir. Giyotin doğramalı bazı pencerelerde altta veya hem alt hem üstte kafes bulunmaktadır. Giyotin, açılır çift kanat, üstü vasistas, altı açılır çift kanat, alt ve üstü eşit, ayrı ayrı açılır çift kanat olarak farklı doğrama tiplerinde pencereler mevcuttur. Pencerelerde taş söveli örnekler bulunmaktadır. Bu taş söveli örneklerden bazılarında, sövenin pencere altındaki bölümü genişleyerek dekoratif bir profille bitmektedir. Genellikle pencere parmaklıkları demirdir. Düz yatay, düz dikey, ferforje, Osmanlı kafesi, cumba kafes en çok görülen örneklerdendir (Şekil 3.25).

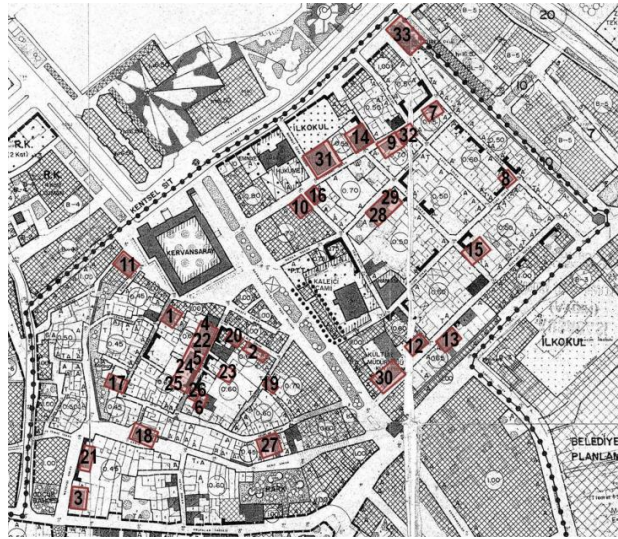
Şekil 3.25 Levi Akyüz'ün çalışmasında Kuşadası konutları pencere tipleri (Levi Akyüz, 2000)

Kuşadası evlerinde demir, taş ve ahşap kapı örnekleri bulunmaktadır ancak en çok ahşap kapılar yaygındır. Tek veya çift kanatlı olan bu kapıların üstleri düz söveli veya kemerlidir. Farklı örneklerde ışıklıklı kapılar da mevcuttur. Çift kanatlı kapıların tümüyle masif, tablalı, altı masif üstü demir parmaklıklı türleri vardır. Nadir olmakla birlikte bazı ahşap kapılar metal plaka ile kaplanmış olup iri başlı metal çivilerle üzerlerine desen oluşturulmuştur (Şekil 3.26) (Levi Akyüz, 2000).

Şekil 3.26 Eti Akyüz Levi'nin çalışmasında Kuşadası konutları kapı tipleri (Levi Akyüz, 2000)

19. yüzyıl konutlarına yönelik bir diğer çalışma Nihan Üçer'in 'Tarihi Dokuların Sürdürülebilirliğinde Turizm Kaynaklı Değişimlerin Etkileri: Kuşadası Dağ ve Camii-Kebir Mahalleleri Örneği' adlı yüksek lisans tez çalışmasıdır. Çalışma kapsamında 18'i Dağ Mahallesi'nde 15'i Camii-Kebir Mahallesi'nde yer alan 33 adet konutun mevcut durumları belgelenmiş, bu konutlar kütle, mekân organizasyonu, cephe özellikleri ve yapı elamanları bakımından incelenmiş ve her grupta meydana gelen değişimler tespit edilmiştir (Şekil 3.27).

Şekil 3.27 Nihan Üçer'in çalışması kapsamında incelenen konutlar (Üçer, 2011)

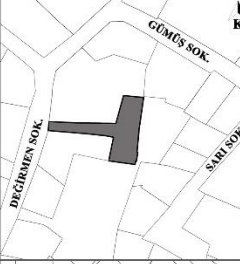
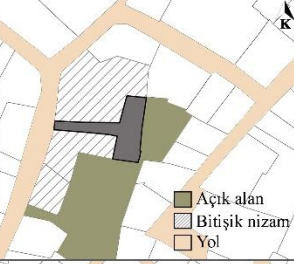
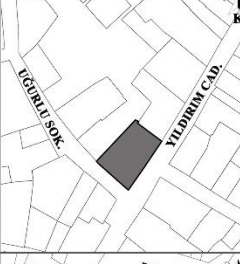
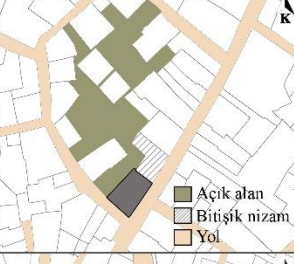
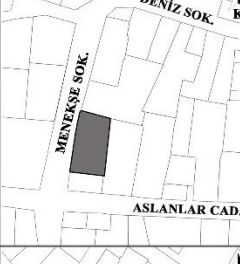
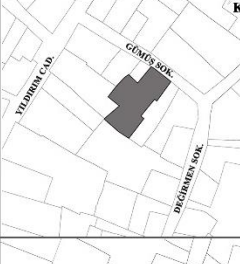
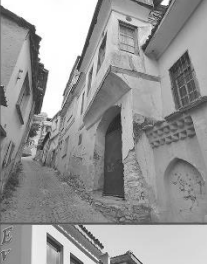
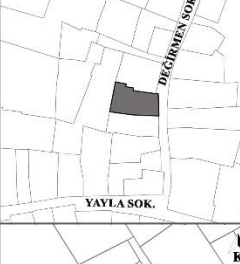
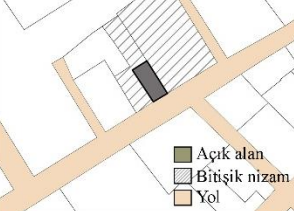
Çalışma kapsamında 33 konuttan 16 tanesinde kütleli değişim, 26 tanesinde mekânsal kurguda değişim, 23 tanesinde cephe kurgusunda değişim, 32 tanesinde yapı elemanlarında değişim tespit edilmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında ele alınan konutların plan tiplerine baktığımızda büyük bir çoğunluğunun iç sofalı olduğu, orta sofalı ve dış sofalı örneklerin de var olduğunu görmekteyiz.

2015-2016 yılları arasında Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Restorasyon Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencileri, danışman ve yürütücüleriyle beraber ‘Tarihi Çevre Değerlendirme I ve II’ dersleri kapsamında yapılan saha çalışması Kuşadası konutları üzerindeki bir diğer çalışmalardandır. Çalışma Camiatik, Dağ, Alacamescit, Hacıfeyzullah Mahallelerinden seçili 14 adet konut üzerinden yürütülmüştür. Çalışmada önce Kuşadası konutlarının yapım teknolojisi ve cephe özellikleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler Cengiz Bektaş’ın (1991) ve Eti Akyüz Levi’nin (2000) çalışmalarına paralellik göstermektedir. Daha sonra seçilen konutların mekânsal, cephesel ve yapısal özelliklerinin ayrıntılı açıklamaları yapıp, rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri çizilmiştir. Ayrıca çalışmada tarihi dokuyu yansıtan kentsel bölge belirlenerek bu bölgenin kapsamlı analizleri de yapılmıştır.

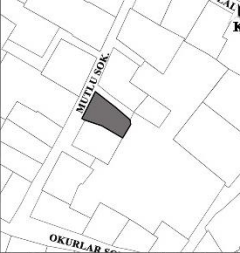
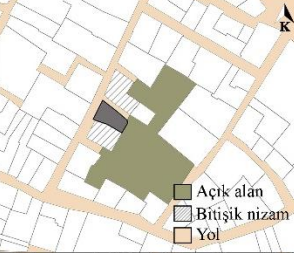
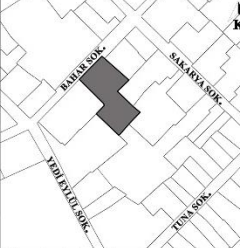
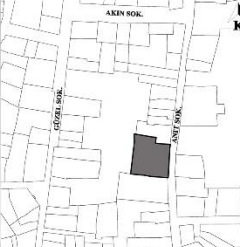
• 20. Yüzyıl Öncesi Dönem Konutunun Tipolojik Analizi

20. yüzyıl öncesi dönem konutlarını tipolojik açıdan incelemek ve genel bir değerlendirme yapmak için Cengiz Bektaş’ın (1991) çalışmasında sunduğu örnekler ve bu örneklere ek olarak Yıldız Teknik Üniversitesi Rölöve-Restorasyon Yüksek Lisans Programı saha çalışması kapsamında incelenen konutlar ele alınmıştır. Ayrıca Kuşadası Belediyesi’nin Tarihi Kuşadası Evleri adlı rölöve çalışmaları da incelenmiş, fakat tipolojik açıdan farklı veriler sunmadığından ötürü incelemeye alınmamıştır. Bu kapsamda tipolojik veriler sunan, kentsel sit alanında yer alan 9 adet geleneksel konut incelenmiştir (Tablo 3.4). Bu konutların kesin olarak yapım yılı bilinmemekte, 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başına tarihlendirilmektedir.

Tablo 3.4 20. yüzyıl öncesinde yer alan 9 adet konutun künye bilgileri

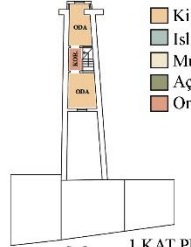
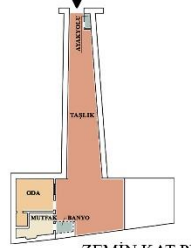
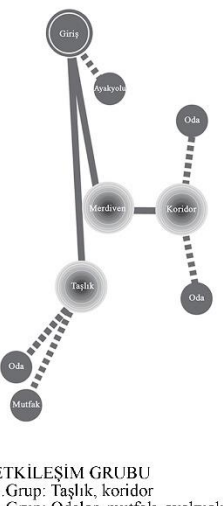
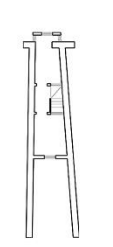
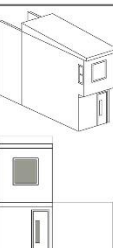
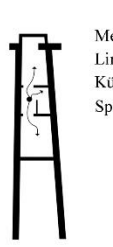
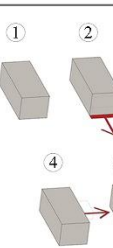
1		Yapı Adı: Remziye Kural Evi Mimarı: Bilinmiyor Mahalle: Alacamescit Ada/Parsel: 179/31 Taban Alanı: 26.85 m² Kat Adedi: 2 Yapım Tekniği: Karkas-Ahşap Tipoloji: Bitişik Müstakil Konut Özgün İşlev: Müstakil Konut Güncel İşlev: Kullanılmıyor Yapı Nizamı: İki Taraftan Bitişik Nizam Açık Alan Kullanımı: Taşlık (Bektaş, 1991)		
2		Yapı Adı: Çalıkuşu Evi Mimarı: Bilinmiyor Mahalle: Camiatik Ada/Parsel: 74/16 Taban Alanı: 91.38 m² Kat Adedi: 2 Yapım Tekniği: Karma-Ahşap/Taş Tipoloji: Bitişik Müstakil Konut Özgün İşlev: Müstakil Konut Güncel İşlev: Kültür Evi Yapı Nizamı: Tek Taraftan Bitişik Nizam Açık Alan Kullanımı: Taşlık/Bahçe (Bektaş, 1991)		
3		Yapı Adı: Muharrem İzmirli Evi Mimarı: Bilinmiyor Mahalle: Dağ Ada/Parsel: 42/25 Taban Alanı: 105.5 m² Kat Adedi: 2 Yapım Tekniği: Karma-Ahşap/Taş Tipoloji: Bitişik Müstakil Konut Özgün İşlev: Müstakil Konut Güncel İşlev: Müstakil Konut Yapı Nizamı: Tek Taraftan Bitişik Nizam Açık Alan Kullanımı: Bahçe (YTÜ Rölöve-Restorasyon, 2015-16)		
4		Yapı Adı: Mehmet Ağa Evi Mimarı: Bilinmiyor Mahalle: Camiatik Ada/Parsel: 75/4 Taban Alanı: 54.64 m² Kat Adedi: 2 Yapım Tekniği: Karma-Ahşap/Taş Tipoloji: Bitişik Müstakil Konut Özgün İşlev: Müstakil Konut Güncel İşlev: Kullanılmıyor Yapı Nizamı: İki Taraftan Bitişik Nizam Açık Alan Kullanımı: Taşlık/Bahçe (Bektaş, 1991)		
5		Yapı Adı: Mehmet Erten Evi Mimarı: Bilinmiyor Mahalle: Camiatik Ada/Parsel: 75/16 Taban Alanı: 35.23 m² Kat Adedi: 2 Yapım Tekniği: Karma-Ahşap/Taş Tipoloji: Bitişik Müstakil Konut Özgün İşlev: Müstakil Konut Güncel İşlev: Kullanılmıyor Yapı Nizamı: İki Taraftan Bitişik Nizam Açık Alan Kullanımı: Taşlık/Bahçe (Bektaş, 1991)		
6		Yapı Adı: İlyaszade Evi Mimarı: Bilinmiyor Mahalle: Camikebir Ada/Parsel: 59/12 Taban Alanı: 19 m² Kat Adedi: 2 Yapım Tekniği: Karma-Ahşap/Taş Tipoloji: Bitişik Müstakil Konut Özgün İşlev: Müstakil Konut Güncel İşlev: Ticari Yapı Nizamı: İki Taraftan Bitişik Nizam Açık Alan Kullanımı: Taşlık (Bektaş, 1991)		

Tablo 3.4 Devamı

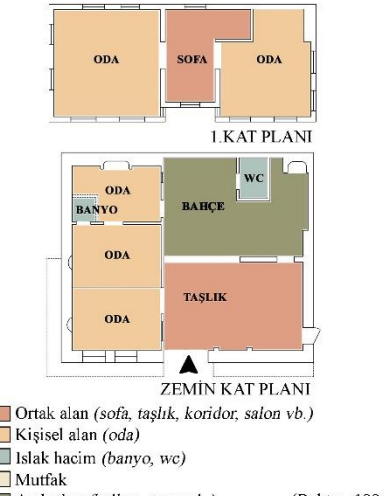
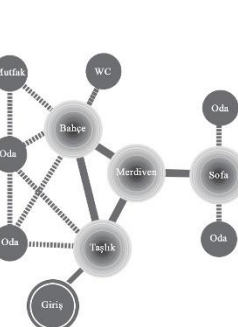
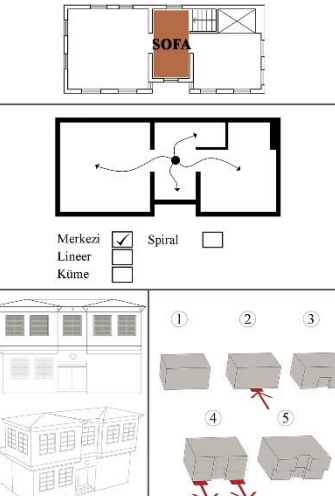
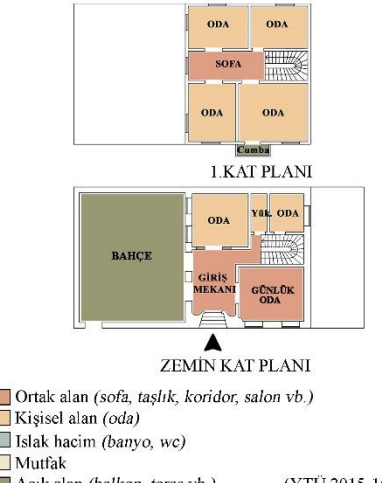
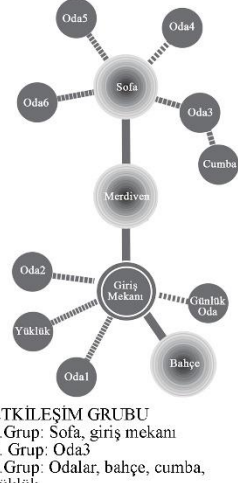
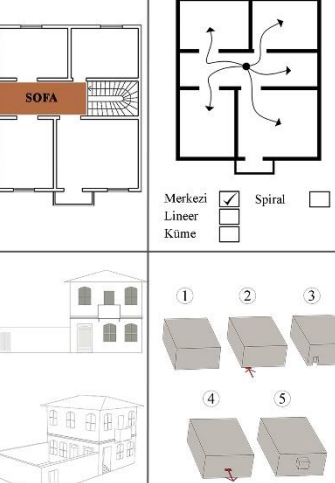
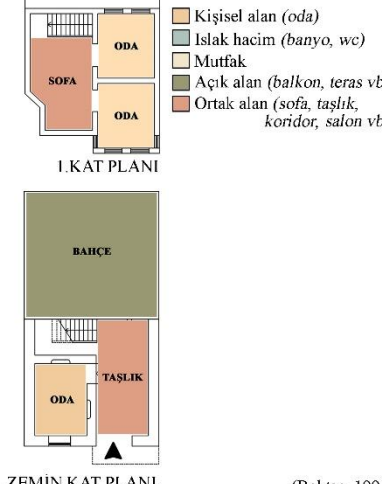
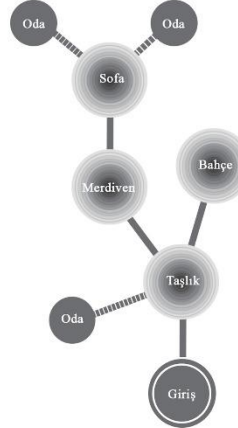
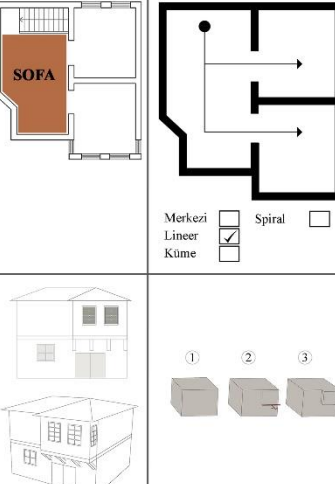
7		Yapı Adı: Muttalıp İpek Evi Mimarı: Bilinmiyor Mahalle: Dağ Ada/Parsel: 47/17 Taban Alanı: 51.25 m ² Kat Adedi: 1 Yapım Tekniği: Karkas-Ahşap Tipoloji: Bitişik Müstakil Konut Özgün İşlev: Müstakil Konut Güncel İşlev: Müstakil Konut Yapı Nizamı: Tek Taraftan Bitişik Nizam: Açık Alan Kullanımı: - (Bektaş, 1991)		
8		Yapı Adı: Paşaların Evi Mimarı: Bilinmiyor Mahalle: Camikebir Ada/Parsel: 65/21 Taban Alanı: 124.72 m ² Kat Adedi: 2 Yapım Tekniği: Karma-Ahşap/Taş Tipoloji: Bitişik Müstakil Konut Özgün İşlev: Müstakil Konut Güncel İşlev: Restoran Yapı Nizamı: İki Taraftan Bitişik Nizam: Açık Alan Kullanımı: Taşlık, Bahçe (Bektaş, 1991)		
9		Yapı Adı: Ali Soysal Evi Mimarı: Bilinmiyor Mahalle: Hacıfeyzullah Ada/Parsel: 9/12 Taban Alanı: 145.41 m ² Kat Adedi: 2 Yapım Tekniği: Karma-Ahşap/Taş Tipoloji: Bitişik Müstakil Konut Özgün İşlev: Müstakil Konut Güncel İşlev: Kullanılmıyor Yapı Nizamı: İki Taraftan Bitişik Nizam: Açık Alan Kullanımı: Taşlık (YTÜ Rölöve-Restorasyon, 2015-16)		

Tablo 3.4’de yer alan 9 adet konutun tipolojik analizi yapılmıştır (Tablo 3.5).

Tablo 3.5 20. yüzyıl öncesinde yer alan 9 adet konutun tipolojik analizleri

1	 1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 ETKİLEŞİM GRUBU 1. Grup: Taşlık, koridor 3. Grup: Odalar, mutfak, ayakyolu	 	 	Merkezi ☒ Linceer ☐ Küme ☐ Spiral ☐
---	---	--	--	--	---

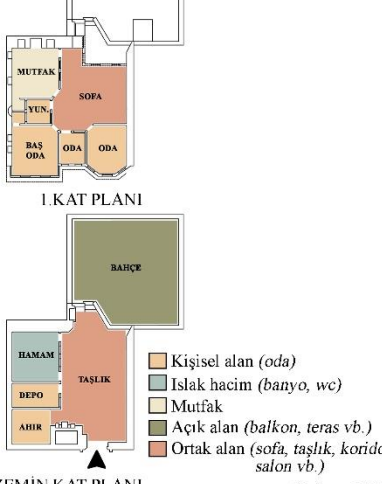
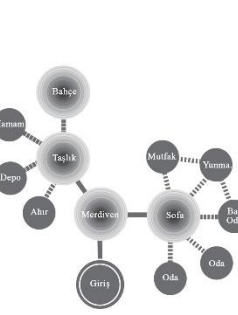
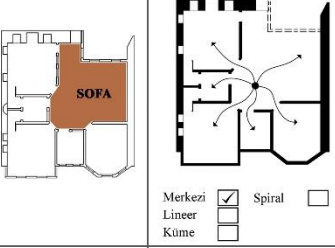
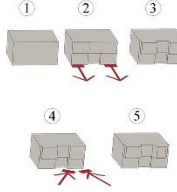
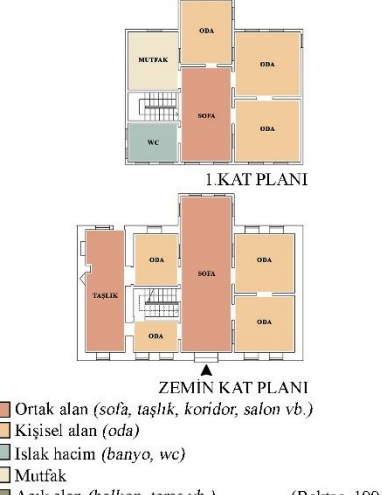
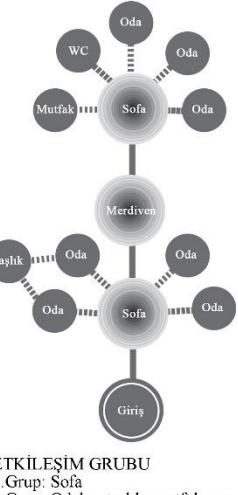
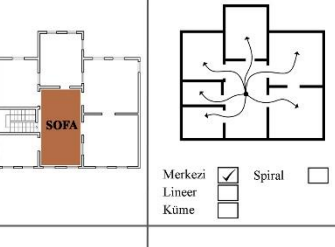
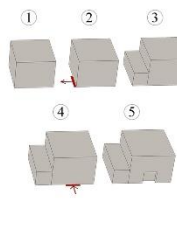
Tablo 3.5 Devamı

2	 1.KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balcon, teras vb.) (Bektaş, 1991)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Taşlık, bahçe 2.Grup: Sofa, zemin kat odaları, mutfak 3.Grup: Odalar, WC	 Merkezi ☒ Spiral ☐ Lineer ☐ Küme ☐
3	 1.KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balcon, teras vb.) (YTÜ,2015-16)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Sofa, giriş mekanı 2. Grup: Oda3 3. Grup: Odalar, bahçe, cumba, yükük	 Merkezi ☒ Spiral ☐ Lineer ☐ Küme ☐
4	 1.KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balcon, teras vb.) Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) (Bektaş, 1991)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Taşlık, sofa 3.Grup: Odalar, bahçe	 Merkezi ☐ Spiral ☐ Lineer ☒ Küme ☐

Tablo 3.5 Devamı

5	1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI (Bektaş, 1991)	ETKİLEŞİM GRUBU 1. Grup: Taşlık 2. Grup: Sofa, bahçe, mutfak 3. Grup: Odalar, ayakyolu, depo, ahır, yünmalık	SOFA Merkezi ☐ Spiral ☐ Lineer ☒ Küme ☐ 1 2 3 4 5 6 7
6	1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI (Bektaş, 1991)	ETKİLEŞİM GRUBU 1. Grup: Taşlık 2. Grup: Sofa 3. Grup: Odalar, mutfak	SOFA Merkezi ☐ Spiral ☐ Lineer ☒ Küme ☐ 1 2 3
7	1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI (Bektaş, 1991)	ETKİLEŞİM GRUBU 1. Grup: Sofa 2. Grup: Mutfak 3. Grup: Odalar, ayakyolu, dam	SOFA Merkezi ☐ Spiral ☐ Lineer ☒ Küme ☐ 1

Tablo 3.5 Devamı

8		 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Sofa, taşlık 3.Grup: Odalar, hamam, bahçe, mutfak, ahır, yunmalık	 Merkezi ☒ Spiral ☐ Lineer ☐ Küme ☐
9		 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Sofa 3.Grup: Odalar, taşlık, mutfak, wc	 Merkezi ☒ Spiral ☐ Lineer ☐ Küme ☐

Yapılan analizler sonucunda genel tespitler yapılmıştır:

- 20. yüzyıl öncesi dönem konutları yaz-kış yaşamaya uygun, ağırlıklı birincil konut olarak inşa edilmiş çoğunluğu 2 katlı müstakil konutlardır. Bu dönem konutları bitişik nizamdadır ve müstakil konutlar şeklindedir. Açık alan kullanımlarına göre, taşlıklı, bahçeli, taşlıklı ve bahçeli olarak 3 farklı tiptedir. Taşlık mekanının kullanımı yoğunudur. Dönem içinde alt katın yığma üst katın ahşap karkas olduğu karma sistem/taş-ahşap malzeme ve karkas sistem ahşap malzeme olarak 2 tip yapım sistemi kullanılmaktadır. Ancak konutların çoğunluğu karma sistem ahşap-taş malzemeye üretilmişlerdir.

- 20. yüzyıl öncesi ilçenin çok uluslu yapısı konut mekanlarında büyük değişikliklere/farklılıklara neden olmamış, konutlar geleneksel Türk evlerinin niteliklerini taşımıştır. Bu dönem sofasız, dış sofalı, orta sofalı ve iç sofalı olarak 4 farklı plan tipi vardır. Dağılım mekânı görevini sofa mekânı üstlenmiştir. Merkezi ve lineer olmak üzere 2 farklı dolaşım şeması vardır. Bu dönem konutlarda; ayakyolu ile yunmalık ayrı birimler olarak planlanmıştır. Yunmalığın üst katta odanın bir tarafında olduğu örnekler de mevcuttur. Genellikle giriş mekânı olarak taşlık kullanılmıştır. Alt katta ahır, depo ve hamamın bulunduğu örnekler vardır. Odalar geleneksel Türk evlerindeki gibi genellikle yüklüklüdür. Günlük oda ve baş oda ayrımı yapılarak, günlük oda zemin katta baş oda esas kat olan üst katta yer almaktadır. Konutlarda kişisel alan-ortak alan ayrımı korunmaktadır. Genellikle ortak hacimler konutun giriş katında kişisel hacimler konutun üst katında yer almaktadır. Konutlarda diğer mekanlarla etkileşimli olması sebebiyle en dışa dönük mekân çoğunlukla sofa veya taşlıktır.

- 20. yüzyıl öncesi konutlar çoğunlukla kapalı çıkmalı ve cumbalıdır. Çıkmaların ahşap payandalarla desteklendiği örnekler mevcuttur. Cephede tekrar eden dikdörtgen pencereler çift kanatlı, ahşap pervazlı ve giyotin doğramalıdır. Kapılar tek veya çift kanatlı ve ahşaptır. Bu dönem kapılar cepheye oranla büyük ebatlıdır. Çatılar çoğunlukla kiremit kaplı, kırma veya beşik çatıdır. Sundurma çatılı örneklerle de rastlanmaktadır. Konutlarda saçak ve çıkma altlarındaki kuş, çiçek veya çizgisel bezemeler karakteristik bir özellik olarak ön plana çıkmaktadır. Bu dönem konutlarda ahşap kat silmelerine sıklıkla rastlanmaktadır. Cephelerde alt katta doğal taş, üst katlarda bağdadi sıva kullanılmıştır.

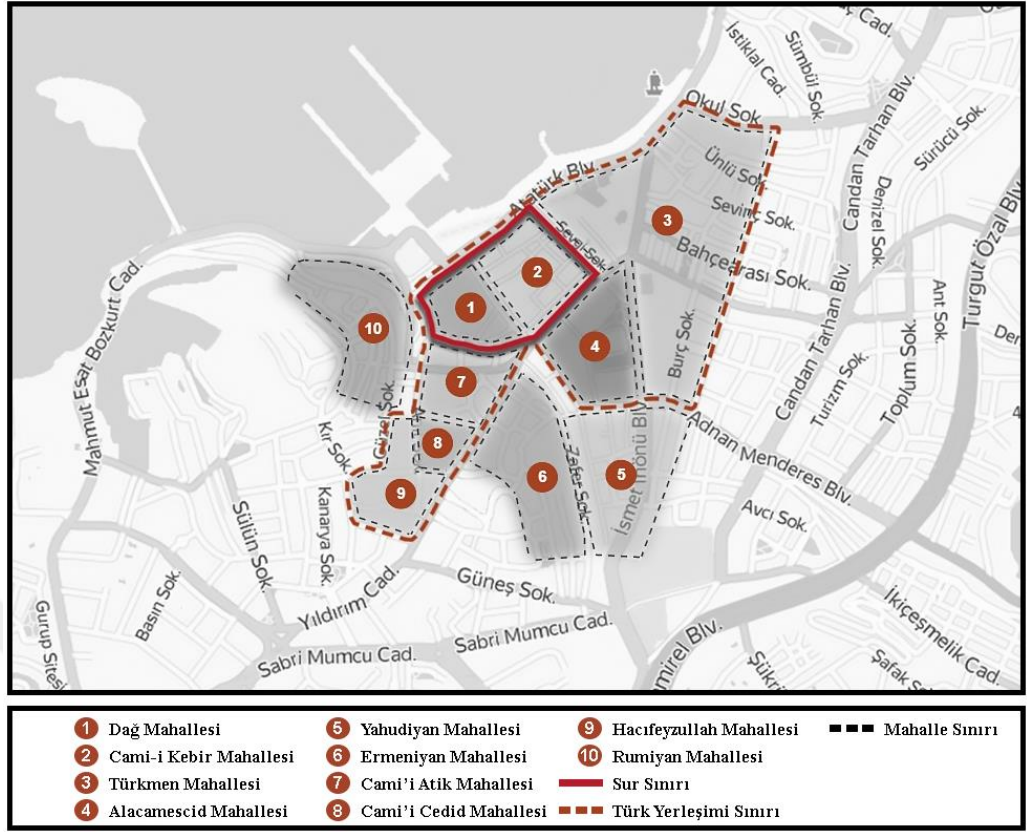
3.2 Cumhuriyetin İlanı Sonrası Kuşadası'nda Kentsel Yerleşim

20. yüzyılın başında Kuşadası'nda iskân alanını; şehirde yaşanan dinamiklerin yerleşimi etkileme boyutlarının daha iyi kavranması açısından Cumhuriyetin ilanı öncesi 1900-1923 yılları arası ve Cumhuriyet ilanı sonrası 1923-1960 yılları arası olarak 2 bölüme ayırmak daha doğru olacaktır.

- Cumhuriyetin İlanı Öncesi 1900-1923 Yılları Arası

20. yüzyılda kenti etkileyen önemli olaylardan bir tanesi 19. yüzyıl sonunda patlak veren Girit göçmenleri sorununun 20. yüzyıl başındaki döneme de aks etmesidir. Osmaniye Köyü'ne yerleştirilen göçmenlerden geri kalanları kendi imkanlarıyla sırasıyla en çok Cami'i Atik, Cami'i Kebir, Türkmen, Alacamescit, Hacı Feyzullah, Dağ Mahallelerinde meskûn satın alarak veya kiralarak yerleşmiştir. Fakat göçe kişi endeksli bakıldığında en çok göçü sırasıyla Cami'i Atik, Türkmen Cami'i Kebir, Alacamescit, Hacıfeyzullah ve Dağ Mahalleleri almıştır (Menekşe, 2016). Girit göçlerinin ardından Balkan Savaşları sebebiyle de Kuşadası'na balkanlardan göçler yaşanmıştır.

1900'lü yılların başında, geçmişte olduğu gibi Müslümanlar ile gayrimüslimler aynı şehirde yaşasa da yaşadıkları mahalleler birbirinden ayrıdır. Müslüman ve Türk halk; kale içi mahalleleri olan Cami'i Kebir ve Dağ Mahalleleri ile, Türkmen, Cami'i Atik, Cami'i Cedid, Alacamescit ve Hacı Feyzullah Mahallelerinde yaşamaktadır (Şekil 3.28). Kale içi mahalleleri şehrin ilk kurulduğu alan olması sebebiyle bir merkez görevi gördüğü, sosyal, ticari, dini, idari, güvenlik gibi kurumların bulunduğu, idarecilerin, ticaret erbabının ve Kuşadası'nın ileri gelenlerinin yaşadığı yerlerdir. Gayrimüslim halk ise; Rumıyan, Yahudiyan ve Ermeniyan Mahallelerinde yaşamışlardır. Rum halk, geçmişte olduğu gibi bu dönemde de Türk halktan sonraki en nüfuslu topluluktur. Bu dönem Rumlar Rumıyan Mahallesi'nde Kese Dağı'nın Güvercinada'ya bakan kısımlarında, bugünkü Bezirgân Sokak çevresinde yaşamaktaydılar. Yahudiyan Mahallesi ile Ermeniyan Mahallesi ise birbirine sınır olacak konumdaydı. Yahudiyan Mahallesi Hanım Camii'nin güney tarafı, bugünkü Kahramanlar Caddesi'nin Adalızade Mezarlığına bakan kısmını, Ermeniyan Mahallesi de Kahramanlar Caddesinin diğer sol tarafını kapsamaktaydı (Belen, 2004).

Şekil 3.28 1900-23 yılları arasında merkez yerleşimi gösterir harita (Altlık olan uydu görüntüsü Yandex haritalardan alınmıştır, 2022)

1900-23 yıllarındaki mahalleler, 19. yüzyıldaki mahallelerine göre sayıca daha azdır. Çünkü bu dönemde, 19. yüzyılda var olan Demirci Mahallesi Alacamescit ve Cami'i Kebir Mahallelerine, Mağribli Mahallesi ise Cami'i Atik Mahallesine bağlanmıştır (Belen, 2004; Eskin, 2009a). Önceden var olan diğer mahallelerin sınırlarını genişletmek suretiyle aynı isimle varlığını sürdürmüştür (Tablo 3.6).

Tablo 3.6 19. yüzyıl ve 1900-23 yılları arasında Kuşadası'nda mahalleler (Belen, 2004, s.130-133, Eskin, 2009a, s.14 verileri yazar tarafından düzenlenmiştir)

19. Yüzyılda Mahalle Adı	Durum	1900-23 Yılları Arasında Mahalle Adı	Mahallenin Konumu
Mahalle-i Cami'i Kebir	İsim değişikliği	Mahalle-i Cami'i Kebir	Tabakhane Deresi sınır olacak şekilde Barbaros Hayrettin Bulvarı-Kahramanlar Cad. hattının solu
Mahalle-i Alaca Mescid	Aynı isimle devam etmekte	Mahalle-i Alaca Mescid	Kale surları ile Hanım Camii arası
Mahalle-i Cami'i Atik	Aynı isimle devam etmekte	Mahalle-i Cami'i Atik	Hacı İbrahim Camii ve Yıldırım- Aslanlar Cad. alanı
Mahalle-i Cami'i Cedid	Aynı isimle devam etmekte	Mahalle-i Cami'i Cedid	İkioluklu Camii çevresi
Mahalle-i Demirci	Bir kısmı Alacamescid bir kısmı Camikebir Mahallesi'ne dahil edildi.		
Mahalle-i Mağribli	Cami-i Atik Mahallesi'ne bağlandı.		
Mahalle-i Türkmen	Aynı isimle devam etmekte	Mahalle-i Türkmen	Tariş binası sahil hattında sınır olacak şekilde bu hattın iç kesimleri
Ermeniyan	Aynı isimle devam etmekte	Ermeniyan	Kuzey hattında Hanım Camii sınır olacak şekilde Kahramanlar Cd.'nin sol tarafı
Rumiyan	Aynı isimle devam etmekte	Rumiyan	Kese Dağı'nın Güvercinada'ya bakan tarafı ve Bezirgan Sokak çevresi
Yahudiyan	Aynı isimle devam etmekte	Yahudiyan	Kuzey hattında Hanım Camii sınır olacak şekilde Kahramanlar Cd.'nin sağ tarafındaki Adalızade Mezarlığı'na bakan kısmı, Zafer Sok. ve çevresi
Dağ Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Dağ Mahallesi	Kale içi bölgesinin Kese Dağ yamaç tarafı
Hacıfeyzullah Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Hacıfeyzullah Mahallesi	İkioluklu Camii'si ve güney alanı
Toplam Mahalle Sayısı: 12		Toplam Mahalle Sayısı: 10	

• Cumhuriyetin İlanı Sonrası 1923-1960 Yılları Arası

Kuşadası Cumhuriyet'in ilanından sonra sürekli olarak idari düzenlemelerden geçmiş, nüfus, yüzölçümü, mahalle ve köy sayısında sürekli bir değişim yaşanmıştır. Fakat kentsel yerleşimin gelişimi sadece bu düzenlemelerden ibaret olmamıştır.

Kuşadası nüfusu ve yerleşimi etkileyen diğer önemli olaylar I. ve II. Dünya Savaşlarıdır. 1914 yılında meydana gelen I. Dünya Savaşı, Kuşadası'nda 1916 yılında İngiliz gemisinin Kese Dağı'nı bombardıman etmesi ile vuku bulmuştur. Burada oturan Rumların bir kısmı, evleri hasar gördüğü için taşınmak durumunda kalmışlardır. Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan sonra, İtalyan ve Yunan işgaline uğrayan ilçe 7 Eylül 1922'de işgalden kurtarılmıştır. Ancak bölgeden kaçan Yunan

askerleri kaçarken Kuşadası'nda kamu ve ticari yapılar ile 13 köyü tamamen ve 2 köyü ise kısmen yakmışlardır. Kuşadası'nda yaşayan Rum halk da kaçan Yunan askerleriyle birlikte Kuşadası'nı terk etmiştir. Bu şekilde gayrimüslimlerin Kuşadası'nı terk etmeleri ile nüfus yarı yarıya azalmış ve şehirde sadece Müslüman ve Türk nüfus kalmıştır. Ayrıca Rumların yaşadıkları bazı köylerin isimleri yine aynı sebeple değiştirilmiş, Rumçanlı Güzelçamlı, Çirkinçe Şirince, Anya Soğucak, Kurfal Yeniköy, Çerkezçanlı Türkçanlı, Arvalya Emiroğlu olarak isimlendirilmiştir (Belen, 2004). Savaş sonrası Türkiye ile Yunanistan arasında Zorunlu Nüfus Mübadelesi Anlaşması gereği Kavala, Elefere ve Selanik'ten gelenler Güzelçamlı-İslamşan Köyü'ne yerleştirilmiştir (Anonim, b.t.). Yine mübadele sonucu gelen Türk halkına, Kese Dağı'nda Rumların terk ettikleri meskenler verilmiştir. Şehre gelen muhacir ve mübadiller en çok Hacıfeyzullah ile Alacamescit Mahalleleri'ne yerleştirilmiş, hatta Hacıfeyzullah Mahallesi barındırdığı muhacirler sebebiyle muhacir mahallesi olarak anılmıştır (Belen, 2004).

Cumhuriyetin ilanından sonra yaşanan gelişmeler sebebiyle mahallelerin sayısında farklılıklar olmuş, bu tarihten önce ilçe merkezinde 10 adet olan mahalle sayısı 6'ya düşmüştür (Tablo 3.7). İlçede var olan 3 adet gayrimüslim mahallesi diğer Türk mahallelerine bağlanmıştır. Türk mahallesi olan Cami'i Cedid Mahallesi'nin de sınırlarının Cami'i Atik Mahallesiyle komşu olması ve yerleşimin kapladığı alanın Cami'i Atik Mahallesi'ne kıyasla çok az olması Cami'i Atik Mahallesi'ne bağlanması için yeterli görülmüştür. Varlığını sürdüren diğer mahalleler aynı isimle, sınırlarını genişleterek devam etmiştir.

Tablo 3.7 1900-23 ve 1923-60 yılları arası Kuşadası'nda mahalleler (Belen, 2004, s.134-140 verileri yazar tarafından düzenlenmiştir)

1900-23 Yılları Arasında Mahalle Adı	Durum	1923-60 Yılları Arasında Mahalle Adı	Mahallenin Konumu
Mahalle-i Cami'i Kebir	Aynı isimle devam etmekte	Camikebir Mahallesi	Tabakhane Deresi sınır olacak şekilde Barbaros Hayrettin Bulvarı-Kahramanlar Cad. hattının solu 1955 yılından sonra Hanım Camii'ye doğru genişledi
Mahalle-i Alaca Mescid	Aynı isimle devam etmekte	Alacamescit Mahallesi	Cami'i Kebir ve Cami'i Atik Mah. arasında kalan Zafer Sok., Sarı Sok., Kaynak Sok., Sabri Mumcu Cad. ve Adalızade Mezarlığı yolu ile çevrili alan
Mahalle-i Cami'i Atik	Aynı isimle devam etmekte. Bir kısmı Alacamescit Mahallesi'ne dahil edildi.	Camiatik Mahallesi	Yıldırım Cad.'nin Söke tarafına bakan kısmı ile İkioyluk Camii'sini içine alan alan
Mahalle-i Cami'i Cedid	Artık yok. Cami'i Atik Mahallesi'ne dahil edildi		
Mahalle-i Türkmen	Aynı isimle devam etmekte	Türkmen Mahallesi	İnönü Bul. doğu kısmı, Barbaros Bul. sahile uzanan doğu kısmından Şehit Kaya Aldoğan Anadolu Lisesi'ne kadar uzanan kısmın iç kesimleri
Ermeniyan	Artık yok. Cami'i Atik Mahallesi'ne dahil edildi.		
Rumiyan	Artık yok. Bir kısmı Dağ bir kısmı Hacıfeyzullah Mahallesi'ne dahil edildi		
Yahudiyan	Artık yok. Alacamescit Mahallesi'ne dahil edildi		
Dağ Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Dağ Mahallesi	Kale içi bölgesinin Kese Dağ yamaç alanı ve üst tarafları
Hacıfeyzullah Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Hacıfeyzullah Mahallesi	Kese Dağı'nın üst kesimleri. Güneyde Cami'i Atik Mah., doğuda Dağ Mah. batıda Kese Dağı sınır.
Toplam Mahalle Sayısı: 10		Toplam Mahalle Sayısı: 6	

II. Dünya Savaşı yıllarında Alman işgali altındaki Ege adalarından kaçıp Kuşadası'na sığınan Rum göçmenler kale içi bölgesindeki boş binalara ve Alacamescit Mahallesi'ndeki boş hanlara yerleştirilmiştir. Buna ek olarak savaştan sonraki dönemde Balkanlardan da göçmenler gelmiştir. Meydana gelen nüfus artışları ile mahallelerin sınırları özellikle 1955 yılı ve sonrasında genişleme göstermiştir. Ancak 1970'li yıllara kadar Kuşadası hale küçük bir sahil kasabasıdır. Cami'i Kebir Mahallesi'nin Kaleiçi sahasındaki sınırı güney yönde genişlemiş, bugünkü Adalızade Mezarlığı'nın batısındaki alanı kapsayacak ve İnönü Bulvarı doğu sınırını belirleyecek şekilde sahile kadar uzanan alanı bünyesine dahil etmiştir. Fakat Cami'i Kebir mahallesinin ilçenin ticaret ve idari merkezi görevini üstlenmesi sebebiyle nüfus artışının diğer mahallelere oranla daha düşük kaldığı saptanmaktadır. Dağ Mahallesi'nde ise gayrimüslim halkın bölgeyi terk etmesi ile yerlerine muhacirler yerleştirilmiş, Rumların yaşadığı alanın Dağ Mahallesi ile ilişkili olması sebebiyle bu saha Dağ Mahallesi'ne katılmıştır. Hacıfeyzullah Mahallesi de Dağ Mahallesi ile benzer şekilde gelişim göstermiştir. Cami'i Atik Mahallesi Cumhuriyetin ilanından

sonra Cami’i Cedid Mahallesi’ni sınırları içine dahil ederek güney yönlü bir gelişim göstermiştir. Yahudi mahallesinin Alacamescit Mahallesi’ne bağlanması ile mahalle sınırları güneybatı yönlü genişlemiştir. Türkmen Mahallesi daha çok sebze bahçesi olan ve birkaç sokaktan ibaret bir mahalle iken ilerleyen süreçte bu bahçeler imara açılmıştır (Belen, 2004).

3.3 1960 Sonrası Kuşadası’nda Kentsel Yerleşim

1950 ve 1960 yılları arası Kuşadası’nın ticari ve tarımsal faaliyetlerinin yanında ilçenin turizm potansiyelinin hissedilmeye başlandığı yıllar olmuştur. Bu yıllarda ilçeye gelen ticari gemi personelleri civarı gezmiş, ilçeyi ve ilçeye yakın olan başta Efes Antik Kenti ve diğer antik kentleri tanıdıklarına anlatmış bu şekilde bilinçsizce ilçenin tanıtımı yapılmıştır. Fakat yine de 1960’lı yılların başına kadar Kuşadası sadece çevre illerden yazlıkçıların geldiği bir sahil şehridir. 1957 yılında Meryem Ana Evi’nin haç yeri ilan edilmesiyle ilçeye ilgi daha da artmış, bölgenin sahip olduğu doğal güzellikler tarihi ve kültürel değerlerine eklenince ilçe de turizm faaliyetleri yeşermeye başlamıştır. Fark edilen turist potansiyeli doğrultusunda 1958 yılında da büyük iskele yapılmıştır (Güney ve Somuncu, 2018).

Kuşadası’nda iskanın kurulduğu tarihten 1960’lı yıllara kadar, kale içi sahası, Kese Dağı’nın etek kısımları, Kale duvarının doğu cephesi olan ve şu an İnönü Bulvarı olarak adlandırılan bulvarın batısı, Söke istikametine giden yol, Tariş olarak bilinen yerin kıyı kesiminden içe doğru, eski Tabakhane deresinin doğu tarafına kadar olan kısımların iskân alanı olduğu bilinmektedir (Belen, 2004). Fakat 1960’lı yılların başından itibaren turizm tesislerinin açılmaya başlaması, büyük çaplı yatırımların yapılması, ilçenin 1964 yılında turizm pilot bölgesi olarak seçilmesi ve çok yönlü tanıtımların yapılması ile ilçeye ilgi artmaya başlamış, 1965 yılında yat limanı inşası turizm faaliyetlerinin artmasını sağlamıştır (Ergül, 2008). 1960’lı yılların başında tarımsal üretimin hâkim olduğu ve tarım-ticaret şehri olan prekapitalist Kuşadası, 60’lı yılların ortalarından sonra birden turizm şehrine dönüşmüş, kentleşmenin ilk ve en önemli dinamiği oluşmuştur (Tut, 2013).

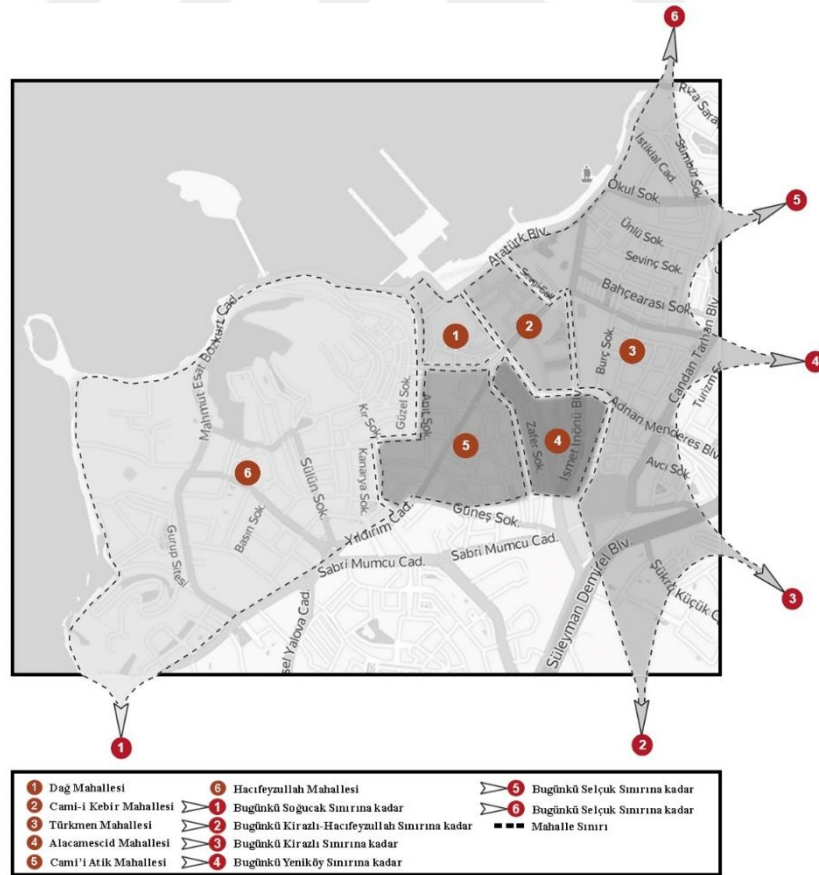
1970'lerin başından itibaren Yılancıburnu-Kadınlar Denizi sahil yolunun inşası yeni iskân bölgelerinin açılmasını ve şehrin Selçuk istikametinin yanı sıra Karaova yönünde de gelişmesini sağlamıştır (Belen, 2004). Ülkemizde 1960'lardan sonra kıyıların spekülâtif amaçlarla kullanılabilecek bir kaynak olarak görülmesi ve turizm sektörünün ülke kalkınmasının en önemli unsurlarından biri olarak değerlendirilmeye başlanması ikincil konutların artmasına yol açmıştır (Emekli, 2014). Kuşadası'nda da bu süreç benzer bir şekilde ilerlemiş, özellikle 1970'li yıllar boyunca şehre yabancı turistlere yönelik yatırımlar yapılmış, yerli turistler ise daha çok yatırım amaçlı ikincil konut sektörüne yönelmiştir. 1973 yılında meydana gelen petrol krizi sonrası sermaye ikincil konut sektöründe yeniden canlandırılmaya çalışılmış (Tut, 2013), ikincil konutun vergi gelirleri ve yarattığı istihdamın ekonomiye olumlu katkı yaptığı düşüncesiyle 1970'li yıllarda ikincil konut patlaması yaşanmıştır (Emekli, 2014; Bieger vd., 2007). Bu bağlamda Kuşadası'nda, kent merkezinden nispeten daha uzakta, kuzeyde Doğanbey Burnu'ndan güneyde Güzelçamlı'ya doğru ticari kooperatifçilik ya da siteler biçiminde ikincil konutlar gelişmiş, şehir bu yönde kentsel gelişim göstermiştir (Güney ve Somuncu, 2018). Tüm bu gelişmeler bu dönem aralığında Kuşadası'nın önemli bir turizm beldesi olmaya başladığına işaret etmekte ve ikincil konut sektörünün özellikle sahil kıyılarının olanaklarından faydalananacak şekilde Kadınlar Denizi-Karaova yönünde hızla gelişim gösterdiğini ifade etmektedir (Tablo 3.8) (Şekil 3.29).

Tablo 3.8 1923-60 ve 1960-80 yılları arası Kuşadası'nda mahalleler (Belen, 2004, s.134-140, Eskin, 2009b, s.4, Eskin, 2009c, s.16 verileri yazar tarafından düzenlenmiştir)

1923-60 Yılları Arasında Mahalle Adı	Durum	1960-80 Yılları Arasında Mahalle Adı	Mahallenin Konumu
Mahalle-i Cami'i Kebir	Aynı isimle devam etmekte	Camikebir Mahallesi	Tabakhane Deresi sınır olacak şekilde Barbaros Hayrettin Bulvarı-Kahramanlar Cad. hattının solu ile Hanım Camii'ye doğru olan alan
Mahalle-i Alaca Mescid	Aynı isimle devam etmekte	Alacamescit Mahallesi	Kale surları ile Hanım Camii arası ve güney yönde Zafer Sok. ve çevresi Adalıza mezarlığına kadar
Mahalle-i Cami'i Atik	Aynı isimle devam etmekte. Bir kısmı Alacamescit Mahallesi'ne dahil edildi.	Camiatik Mahallesi	Hacı İbrahim Camii, Yıldırım-Aslanlar Cad., Kahramanlar Cad. sol tarafı ve İkioluklu Camii çevresi
Mahalle-i Türkmen	Aynı isimle devam etmekte	Türkmen Mahallesi	Kasım Yaman Parkı yanından denize dökülen Damlacı Deresi'nin bugünkü İtfaiye'ye bağlandığı Taşlıdağ noktası, Söke-Kuşadası karayolunun sol tarafı ve kuzeyde Selçuk sınırına kadar. Mahallenin genişliği Yaylaköy, Kırızlı, Çınar, Yeniköy, Sultanîye (Eceköy) sınırları dayanır
Dağ Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Dağ Mahallesi	Kale içi bölgesinin Kese Dağ yamaç alanı ve üst tarafları
Hacıfeyzullah Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Hacıfeyzullah Mahallesi	İkioluklu güney alanından Kuşadası-Söke karayolunun deniz tarafı ve Soğucak - Caferli-Davutlar- Güzelçamlı sınırına kadar.

Toplam Mahalle Sayısı: 6

Toplam Mahalle Sayısı: 6

Şekil 3.29 1960-80 yılları arasında merkez yerleşimi gösterir harita (Altlık olan uydu görüntüsü Yandex haritalardan alınmıştır, 2022)

3.4 1980 Sonrası Kuşadası'nda Kentsel Yerleşim

1980 Askeri Darbesi ve 24 Ocak İstikrar Kararları Kuşadası'nda kentsel gelişimin seyrini değiştirmiştir. Bu kapsamda devlet tarafından yatırımcılara sağlanan kolaylıklar ve teşvikler Kuşadası'nda konaklama ile ikincil konut yatırımlarının önünü açmıştır (Güney ve Somuncu, 2018). Bu dönemde Dilek Yarımadası Milli Parkıyla Kuşadası arasındaki sahil şeridinde neredeyse hiç boş alan kalmayacak şekilde birçoğu ruhsatsız olan ikincil konutlar türemiştir. Ruhsatsız olan bu konutların ilerleyen dönemlerde sıkça çıkarılan imar afları nedeniyle daha da çoğalmasının önü alınamamıştır (Tut, 2013; Doğan vd., 1984). Aynı zamanda bu yıllardaki hızlı yapılaşma, inşaat ve turizm sektörlerinde çalışmak için gelenlerin yarattığı bir göç hareketine de neden olmuştur. Bu göç hareketiyle gelenlerin ve turizm sektörünün kıyı şeridinde ve kent merkezinde kümelenmesinden ötürü yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan yerlilerin konut ihtiyaçları bu sefer ikincil konutların yapıldığı konumun aksine denizden uzak, kentin sırtını yasladığı ormanlar üzerindeki boş arazilerde yapılan konutlarla giderilmiştir (Tut, 2013). Fakat Aydın'ın iç taraflarına doğru olan genişleme ikincil konutların gelişim gösterdiği güney sahil bandı yönündeki genişlemeye nazaran daha küçük boyutludur. Bu sebeple ilçe yerleşimi çoğunlukla kuzey-güney yönlü bir genişleme göstermiş ve bu doğrultuda yeni mahalleler oluşturulmuştur (Tablo 3.9). Fakat 1980-1990 yılları arasında görülen hızlı ve bilinçsiz yapılaşma doğal ve tarihi değerlerin yapılar tarafından işgal edilmesine, kıyıların tamamen dolmasına ve ikincil konut yatırımlarının kontrolsüz ve tamamen rant üzerinden yapılarak niteliğinin zayıflamasına neden olduğu için Kuşadası'nda ikincil konutlara olan talep özellikle 1990'ların yarısından sonra oldukça azalmıştır (Özgür, 2000). 1990'ların yarısından sonra gözden düşüşe çare çok büyük ve entegre turizm tesisleri yatırımında bulunmuş, yerleşme dışında kalan kamu arazileri bu sebeple iskana açılmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde kıyı bandını kaplayan ikincil konutların turizme katılması için bu konutlar entegre turizm tesislerine dönüştürülmeye çalışılmıştır (Tut, 2013; Ereke, 2012). Fakat asıl 2000'li yıllardan sonra alınan bu tavır ilçeye daha fazla zarar vermiş, orta ve alt gelir grubu ilçe merkezinden uzaklaşmak durumunda kalmıştır. Bu durum şehrin özellikle Aydın tarafına bakan iç kesimlerine doğru genişlemesine ve daha fazla doğal alanın tahrip olmasına neden olmuştur.

Tablo 3.9 1980 ve 2006 yılları arası Kuşadası'nda mahalleler (Eskin, 2009b, s.4-7 verileri yazar tarafından düzenlenmiştir, 2022)

1960-80 Yılları Arasında Mahalle Adı	Durum	1980-2006 Yılları Arasında Mahalle Adı	Mahallenin Konumu
Camikebir Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Camikebir Mahallesi	Tabakhane Deresi sınır olacak şekilde Barbaros Hayrettin Bulvarı-Kahramanlar Cad. hattının solu güneyde Adalızade mezarlığına kadar
Alacamescit Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Alacamescit Mahallesi	Kale surları ile Hanım Camii arası ve güney yönde Zafer Sok. ve çevresi Adalızade mezarlığına kadar
Camiatik Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Camiatik Mahallesi	Hacı İbrahim Camii, Yıldırım-Aslanlar Cad., Kahramanlar Cad. sol tarafı ve İkizoluklu Camii çevresi
Türkmen Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte.Cumhuriyet, İkçeşmelik, Ege, Değirmendere, Bayraklıdede Mahallelerine pay verildi.	Türkmen Mahallesi	Kuzeyde sınır Bayraklıdede Mah. Güneyde Cumhuriyet Mah. olacak şekilde Çevre yolunun batı alanı
Dağ Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Dağ Mahallesi	Kale içi bölgesinin Kese Dağ yamaç alanı
Hacıfeyzullah Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte. Kadınlar Denizi, Karaova, Yavansu, Kadıkalesi mahallelerine pay verildi.	Hacıfeyzullah Mahallesi	1989'a kadar sınırları Davutlara kadar. 1991'de başka mahallelere pay edilince sınırları daraldı. Kese Dağı'ndan zirve kısımlarından Kadınlar Denizi Mah. sınır olacak şekilde iç kısımlar
Yeni Mahalleler	1984 yılında yeni oluştu	Cumhuriyet Mahallesi	İlk oluştuğunda İkçeşmelik sınırları da bu mahallere dahil. 1989'da sınırları Çevre Yolu'nun batısından eski tabakhane deresine kadar ve güney sınırı Adalızade mezarlığını içine alacak şekilde
	1989 yılında yeni oluştu	Kadınlar Denizi Mahallesi	Güvercinada'dan, Kadınlar denizine giden yolu sınır kabul ederek söke yoluna birleşip söke yolunun altı-üstü dahil olacak şekilde bu yoldan yavansu kavşağı, bugünkü Kuşadası Avm'ye kadar
	1989 yılında yeni oluştu	Kadıkalesi Mahallesi	Tarihi Kadıkalesi ve çevresi kuzeyde sınır kale güneyde sınır ise Aydın-tur sitesi
	1989 yılında yeni oluştu	Yavansu Mahallesi	Güneyde sınır Karaova Mah. olacak şekilde Söke yolunun sahil kısmını kapsayacak şekilde Kadınlar Denizi'ne kadar olan alan
	1989 yılında yeni oluştu	Karaova Mahallesi	Kadı kalesini dışarıda bırakarak Zitur Sitesi'ni içine alarak ve Nazilli sitesi sınır olacak şekilde tepelere doğru olan alan
	1989 yılında yeni oluştu	Bayraklıdede Mahallesi	Selçuk kavşağından denize doğru giderek Selçuk istikametinde kalan yer
	1989 yılında yeni oluştu	İkçeşmelik Mahallesi	Çevre Yolu'nun doğu alanını kapsayacak şekilde güneyde sınır Kırazlı yolu, kuzeyde sınır ise yeni Aydın yolu istikametinin sağ ve sol tarafları ile Selçuk istikametinde küçük bir kısmı kapsayacak şekilde doğuda sınır Selçuk istikametinden garaja doğru giden yol
Toplam Mahalle Sayısı: 6		Toplam Mahalle Sayısı: 13	

Kuşadası'nda 1980'lerin son yıllarında meydana gelen plansız aşırı yapılaşma ve buna bağlı alt yapı yetersizlikleri, tarihi ve doğal çevrenin tahribi, ilçede çok yönlü kalite düşüşleri ve deniz kirlilikleri turizmin durağan noktasına gelmesine sebep olduğu anlaşıldıktan sonra ilçeyi eski turizm potansiyeline kavuşturmak için çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Bu çalışmalardan biri de ilçe belediyesinin talepleri doğrultusunda ilçenin görünümünü iyileştirmek, tarihi kent dokusunun algılanmasını sağlamak, tarihini korumak ve tanıtmak bu sayede daha fazla turist çekmek adına merkez mahallelerindeki tarihi sokakları yenilenmektedir. Bu bağlamda

1987 yılında, Camikebir Mahallesi'nde Kaleiçi Camii'nin doğusundaki alanda, Yeni Sokak ile Tuna Sokak çevresinde seçilen 26 adet konut ve bu konutlara ait açık alanlarında ODTÜ Mimarlık Fakültesi ve belediye işbirliği ile sağlıklaştırma projesi yürütülmüştür. Bu proje aynı zamanda ilçede oldukça fazla olan konut stokunu daha da arttırmamayı ve var olanın yenilenerek korunmasını amaçlamıştır (Asatekin ve Madran, 1988).

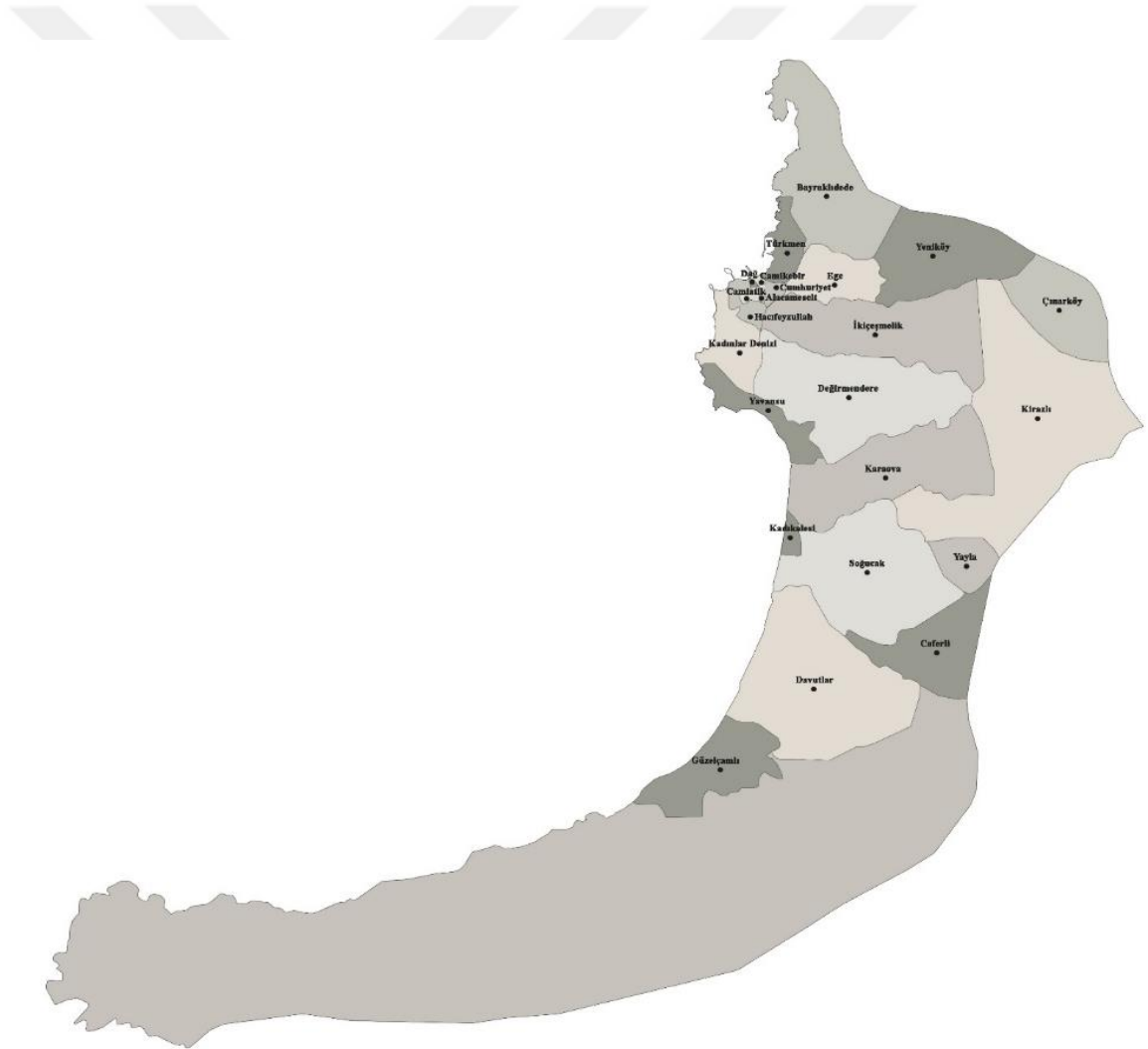
İlçede özellikle 2003 yılında kruvaziyer limanının özelleştirilmesiyle turizm faaliyetlerinin çöküşü başlamış, ilçede çarpık kentleşme sebebiyle kentsel hizmetlerin aksaması ve ilçe dokusunun bozulması ilçenin artık eskiye dönülemez bir şekilde gözden düşmesine neden olmuş, ilçenin kalitesinin düşmesiyle birlikte turistler alternatif tatil beldelerini tercih etmeye başlamışlardır.

2000'li yıllardan sonra, artan nüfusu karşılamak için iskân faaliyetlerinin Kuşadası-Aydın yönünün iç kesimlerine doğru hızla ilerlediği görülmektedir. 2005 yılındaki düzenleme ile Kuşadası'nda 2 yeni mahalle oluşturulmuştur. Bu yeni mahallelerin konumuna bakıldığında da ilçenin genişleme yönünün iç kesimler olduğu net bir şekilde görülmektedir. 2012 yılına gelindiğinde, ülkemizde çıkarılan 6360 Sayılı Kanun ile köyler mahalle statüsüne taşındığı için Kuşadası'ndaki 8 adet köy mahalleye dönüşmüştür (Tablo 3.10).

Tablo 3.10 2006 sonrası Kuşadası'nda mahalleler (Eskin, 2009b, s.7, TKGM verileri yazar tarafından düzenlenmiştir, 2022)

1980- 2006 Yılları Arasında Mahalle Adı	Durum	2006 Sonrası Mahalle Adı	Mahallenin Konumu
Camikebir Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Camikebir Mahallesi	1980-2006 yılları arasındaki sınırlarla aynı şekilde
Alacamescit Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Alacamescit Mahallesi	1980-2006 yılları arasındaki sınırlarla aynı şekilde
Camiatik Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Camiatik Mahallesi	1980-2006 yılları arasındaki sınırlarla aynı şekilde
Türkmen Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Türkmen Mahallesi	1980-2006 yılları arasındaki sınırlarla aynı şekilde
Dağ Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Dağ Mahallesi	1980-2006 yılları arasındaki sınırlarla aynı şekilde
Hacıfeyzullah Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Hacıfeyzullah Mahallesi	Sınırları genişletildi. Sınırlarına bugünkü Migros kavşağından başlayarak, Meram-Ozyağı Sitesi yolunu izleyerek, Dost sitesini kapsayarak Tatilya kavşağına kadar olan bölüm eklendi
Cumhuriyet Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Cumhuriyet Mahallesi	1980-2006 yılları arasındaki sınırlarla aynı şekilde
Kadınlar Denizi Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Kadınlar Denizi Mahallesi	Yılancıburnu- Kadınlar Denizi yolu batısını kapsayarak bugünkü Tatilya Kavşağı-Stadyum Yolu-Migros- Çevre Yolu-Boyalık Yolu batı bölümünü içine alacak şekilde, güneyi Boyalık Yolu'nun kuzeyinde kalan bölüm ile Otelcilik Meslek Lisesi'nin kuzeyinden geçen yolla sınırlı
Kadıkalesi Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Kadıkalesi Mahallesi	1980-2006 yılları arasındaki sınırlarla aynı şekilde
Yavansu Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Yavansu Mahallesi	Sınırları içerisinde Değirmendere Mah. oluştu Bugünkü Otelcilik Meslek Lisesi güneyinden Boyalık Yolu'nu izleyerek, Söke Karayolu boyunca Kalafat Dağı'nın güneyini kapsayarak Efesia Otel'in güneyinden geçen yola kadar olan alan
Karaova Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Karaova Mahallesi	1980-2006 yılları arasındaki sınırlarla aynı şekilde
Bayraklıdede Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	Bayraklıdede Mahallesi	1980-2006 yılları arasındaki sınırlarla aynı şekilde
İkiçeşmelik Mahallesi	Aynı isimle devam etmekte	İkiçeşmelik Mahallesi	Sınırları içerisinde Ege Mah. oluşturuldu Yeniköy-Atatürk Yolu güney bölümünden Çevre Yolu, otagar istikameti ve Kırızlı Yolu'na kadar olan alan
Yeni Mahalleler	2005 yılında yeni oluştu	Ege Mahallesi	Yeniköy-Atatürk Yolu'nun kuzey bölümünden Çevre Yolu'nu izleyerek Taksim Otel'e kadar olan bölüm
	2005 yılında yeni oluştu	Değirmendere Mahallesi	Sınırları kuzeyde Kırızlı Yolu güneyinden başlayarak, Sanayi Sitesi, Kalafat Dağı, Uydukent dahil eski Değirmendere yatağının kuzeyinden ibaret
	2012 yılından itibaren köyler mahalle oldu	Caferli Mahallesi	Kuşadası-Söke Yolu'nun batısı kuzeyde sınır Soğucak Mah. güneyde sınır Davutlar Mah.
	2012 yılından itibaren köyler mahalle oldu	Çınarköy Mahallesi	Çamlık- Yeniköy Yolu'nun doğusu, Çamlık, Yeniköy ve Kırızlı arasında kalan alan
	2012 yılından itibaren köyler mahalle oldu	Davutlar Mahallesi	Dilek Dağı'nın Samos'a bakan yamacı ve sahil kesimi kuzeyde sınır Caferli ile Soğucak Mah. güneyde sınır Güzelçamlı Mah.
	2012 yılından itibaren köyler mahalle oldu	Güzelçamlı Mahallesi	Dilek Yarımadası Dağları'nın olduğu kesim
	2012 yılından itibaren köyler mahalle oldu	Kırızlı Mahallesi	Kuşadası-Aydın Yolu'nun güney kesimi, Çomaklı Düzü çevresi
	2012 yılından itibaren köyler mahalle oldu	Soğucak Mahallesi	Doğusunda Yaylaköy sınır teşkil edecek şekilde Söke Yolu'nun batısı ve sahil kesimi, kuzeyinde sınır Karaova Mah. güneyde sınır Davutlar Mah.
	2012 yılından itibaren köyler mahalle oldu	Yaylaköy Mahallesi	Kuşadası-Söke Yolu'nun doğu iç kesimleri batısında Soğucak sınır
	2012 yılından itibaren köyler mahalle oldu	Yeniköy Mahallesi	Kuşadası-Aydın Yolu'nun güney ve kuzey tarafı. Batıda sınır Ege Mah. doğuda sınır Çamlık Mah.
Toplam Mahalle Sayısı: 13		Toplam Mahalle Sayısı: 23	

1980 sonrası iskanın ilçeyi etkileme durumuna bakılacak olursa; Kuşadası'nın ilçe yüzölçümünün 1975 yılında %1,84'ünün, 1995 yılında %10,23'ünün, 2018 yılında ise %14'ünün yerleşim alanı olduğu görülmektedir. Bu da 1975 yılından 2018 yılına kadar ilçedeki yerleşim alanının 7 katı oranında arttığı anlamına gelmektedir. İskan faaliyetlerindeki bu gelişimin sebebinin turizm faktörü olduğu açıktır. Fakat iskana bağlı olarak en dramatik değişimler sahil bandında yaşanmış, turizm adı altında ilçenin tarihi ve doğal dokusuna büyük zararlar verilmiştir (Güney ve Somuncu, 2018). Günümüzde hala yoğun yapılaşma Kuşadası'nın iç kesimlerinde devam etmekte, yerleşim plansız bir şekilde gelişim göstermektedir. Günümüzde ilçedeki mahallelerin sınırları Şekil 3.30'daki gibidir.

Şekil 3.30 Günümüz Kuşadası'nda mahalle sınırı (Altlık olan uydu görüntüsü Kuşadası Belediyesi kent rehberinden alınmıştır, 2022)

BÖLÜM 4

KUŞADASI'NDA AZ KATLI MÜSTAKİL KONUTLARIN MEKANSAL DÖNÜŞÜMÜ

Kuşadası konutlarının tipolojik analizi öncesinde, kentsel gelişim ve ülkedeki konut mimarlığının kırılma süreçleriyle paralellikler dikkate alınarak 4 ayrı dönem belirlenmiştir. Bu dönemler;

- Geleneksel konut tipolojisinin okunduğu 20. yüzyıl öncesi dönem,
- Cumhuriyetin ilanı sonrası özellikle 1950 yılı sonrası mahallelerin sınırlarının genişlemeye başladığı ve çevre illerden gelen yazlıkçılar sebebiyle konutların da bu doğrultuda değişim gösterdiği, ikincil konutların üretilmeye başlandığı 1950-1960 aralığındaki dönem,
- İlçede 1960'lı yıllardan itibaren turizm amaçlı yatırımların yapılması ve bu doğrultuda ekonomik faaliyetlerin değişim öyküsüyle paralel olarak konut yerleşim bölgelerinin de gelişim gösterdiği, ikincil konutların artış gösterdiği 1960-1980 aralığındaki dönem,
- İlçede yapılaşma faaliyetlerinin büyük bir ivme kazandığı ve bu tarihten sonra betonlaşmanın yaygınlaştığı bu bağlamda da konut çeşitliliğinin ve sayısının oldukça arttığı 1980 sonrası dönemdir.

Söz konusu dört dönemin ilki olan 20. yüzyıl öncesi konutları daha önce yapılan çalışmalar kapsamında incelenmiş; bu çalışmada Cumhuriyet ilanı sonrasındaki döneme odaklanılmıştır. Belirlenen dönemler içerisinde Cumhuriyetin ilanı sonrasında yer alan müstakil konutlardan örnekleme dahil edilen toplamda 32 adet konut Tablo 4.1'de gösterilmektedir. Bu konutların seçiminde;

- Tespit edilen kırılma dönemlerinde üretilmiş olan eşit ve yeterli sayıda konuta yer verilmesine,

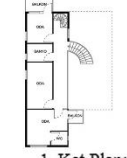
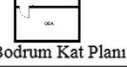
- Konutların özgün hallerini korumuş olmalarına ve büyük oranda dönemlerinin mimari niteliklerini yansıtabilmelerine,

- Farklı tipolojik veriler sunuyor olmalarına,

- Geleneksele ilişkin arayışlar taşımalarına ya da mekânsal/mimari dönüşümü yansıtmalarına

dikkat edilmiştir.

Tablo 4.1 Çalışmada incelenen konutların listesi

ÇALIŞMADA İNCELENEN KONUT YAPILARI							
NO	YAPI ADI	TARİH	MİMAR	ADA/PARSEL	MAHALLE	FOTOĞRAF	KAT PLANLARI
1	Rahmi Kocagöz Evi	1956	Güngör Kabakçioğlu	951/35	Yavansu		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı
2	Kuşadası Kent Konseyi	1958	Mesut Çinik (İnş. Müh.)	134/10	Türkmen		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı
3	-	1950'li yıllar	-	1530/7	Kadınlar Denizi		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı Bodrum Kat Planı

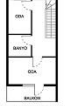
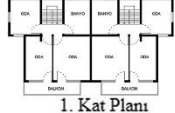
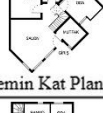
Tablo 4.1 Devamı

4	Aydın S.S. Plaj Evleri	1950'li yıllar	-	1781/335	Kadınlar Denizi		 Zemin Kat Planı
5	-	1950'li yıllar	-	1530/8	Kadınlar Denizi		 Zemin Kat Planı
6	Özenç Karakurt Evi	1950'li yıllar	-	1531/3	Kadınlar Denizi		 Zemin Kat Planı
7	-	1950'li yıllar	-	516/27	Yavansu		 Zemin Kat Planı
8	-	1950'li yıllar	-	951/38	Yavansu		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı
9	Salim Önal Evi	1950'li yıllar	-	110/12	Türkmen		 Zemin Kat Planı
10	Nazmi Almış Evi	1950'li yıllar	Hüseyin Tünaydın	1531/1	Kadınlar Denizi		 Zemin Kat Planı Bodrum Kat Planı
11	Şeyda Kayhan Evi	1965	Sadi Tugay	951/34	Yavansu		 Zemin Kat Planı

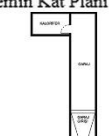
Tablo 4.1 Devamı

12	Hüsniye Necle Kaya Evi	1973	Erten Dalman	96/175	Kadınlar Denizi		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı
13	Nazilli Tatil Köyü	1974	İbrahim Yenipazarlı (İnş. Müh.)	279/12	Kadıkalesi		 Zemin Kat Planı
14	Emektur Sitesi Evi	1975	-	422/1	Soğucak		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı
15	Nurettin Erbil Evi	1976	Şükrü Kırkaya	225/1	Karaova		 Zemin Kat Planı
16	Cevat Akduvar Evi	1977	Altan İbrikoğlu (İnş. Müh.)	94/84	Hacıfeyzullah		 Zemin Kat Planı
17	Orsen Sitesi	1979	Serap Çakmakçı	0/2744	Davutlar		 Zemin Kat Planı
18	-	1970'li yıllar	-	1743/51	Yavansu		 Zemin Kat Planı
19	Ünlütürk Evi	1970'li yıllar	Aykut Uysal (İnş. Müh.)	998/117	Yavansu		 Zemin Kat Planı

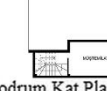
Tablo 4.1 Devamı

20	-	1970'li yıllar	-	783/32	Yavansu		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı
21	Mukaddes Yılmaz Evi	1980	Altan İdrikoğlu (İnş. Müh.)	516/18	Yavansu		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı
22	Konut Yapı Koop.	1982	-	529/1	Yavansu		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı
23	Arif Altuntaş Evi	1982	-	0/2369	Davutlar		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı
24	Yuvam Sitesi	1982	-	550/1	Karaova		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı
25	Tuntaş Evi	1985	Nafi Çil	516/19	Yavansu		 Zemin Kat Planı

Tablo 4.1 Devamı

26	Sabahattin Okşan Evi	1986	Yalçın Yaşan	387/30	Yavansu		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı
27	Çanturoğlu Evi	1992	Oğuz Başöz	1557/3	Kadımlar Denizi		 2. Kat Planı 1. Kat Planı Zemin Kat Planı Bodrum Kat Planı
28	Bahçelievler Koop.	1994	Erdoğan Elçi	1502/1	Kadımlar Denizi		 2. Kat Planı 1. Kat Planı Zemin Kat Planı Bodrum Kat Planı
29	Ada Yakası Sitesi	1995	Cem Cemil Öztürk	1903/132	Karaova		 2. Kat Planı 1. Kat Planı Zemin Kat Planı

Tablo 4.1 Devamı

30	Tozkoparan Evleri	1996	Mehmet Muthu Doğan	786/360	Kadınlar Denizi		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı
31	Fadıl Kocagöz Evi	2002	Şükrü Kocagöz	782/16	Yavansu		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı
32	Anıl Sitesi	2005	Mine Ayşe Şevkay	1602/35	Kadınlar Denizi		 1. Kat Planı Zemin Kat Planı Bodrum Kat Planı

İlçedeki kentsel gelişimin konut üretim pratiğiyle olan ilişkisini göstermesi açısından örneklemelerin dönemlere göre kentsel dağılımı Şekil 4.1’de sunulmaktadır.

Şekil 4.2 Kuşadası Bahçeli Plaj Evleri Kooperatifinin konut inşaatı (Kuşadası'nın eski fotoğrafları arşivi, 2021)

1960-1980 yılları arasındaki dönemde yer alan konutlar, ilçe kıyı bandı olan Kadınlar Denizi kesiminden Soğucak sahil kesimini kapsayacak bir alanda yer almaktadır. Sahil kullanımına olanak tanıyacak şekilde gelişen ikincil konut faaliyetleri bu kapsamda ilçenin konut tipolojisinin büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Öte yandan bu dönemde Yavansu mevkiindeki konutların sayısında bir artış gözlenmektedir.

1980 yılı sonrası dönem konutu ise, bir önceki dönem gibi kıyı bandında ikincil konut faaliyetleri hızlı bir gelişim göstermiş fakat özellikle bu tarihten sonra ilçede yapılaşma bir rant olarak görülmüş, apartmanlaşma da oldukça artmıştır (Şekil 4.3). Yine bu tarihten sonra ilçe merkezinde konut patlaması sebebiyle yüksek katlı yapılaşma ve uydu kent ile ilçenin sıkışıklığı azaltılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda bu dönem ilçenin konut tipolojisinin en çok çeşitlilik gösterdiği bir dönem aralığı olmuştur. 1980 sonrası dönem konutları bir önceki dönemin devamı niteliğinde Yavansu'nun güney bölgesinde, Güzelçamlı sahil kesimini de içine alacak şekilde kıyı bandı boyunca Milli Park'a kadar devam etmekle beraber, Aydın iline doğru iç kısımlara kadar genişleme göstermiştir.

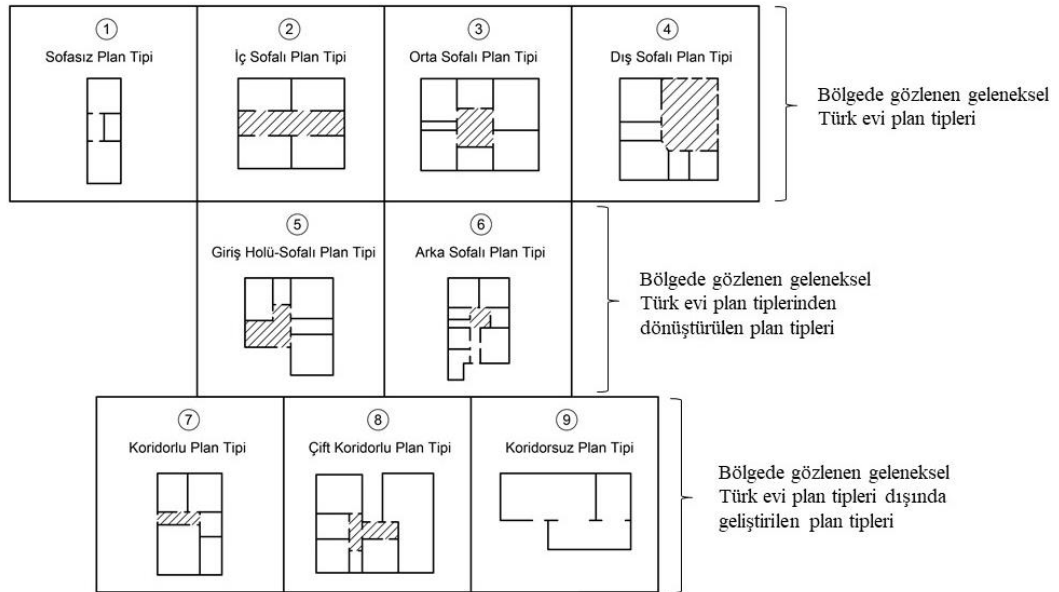
Şekil 4.3 Kuşadası Uydu Kent (Ses Gazetesi, 2021)

Çalışmada belirlenen örneklerin ada/parsel numaraları üzerinden Kuşadası Belediyesi İmar Bölümü arşivinden mimari projelerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak Kuşadası Belediyesi İmar Bölümü arşivinde 1980 öncesinde yer alan konutların hem mimari projelerinin sınırlı sayıda olması hem de ada/parsel numaralarının yenilenmesi sebebiyle birçok konutun ada/parsel numarasının değişmiş olmasından ötürü mimari projelerine ulaşamamıştır. Bu nedenle konutların eski ada/parsel numaralarına ulaşmak için Kuşadası Tapu ve Kadastro Müdürlüğü arşivinde çalışmalar yapılmış, burada eski ada/parsel numaralarına ulaşılan konutlar için tekrardan Kuşadası Belediyesi İmar Bölümü arşivinde mimari projeleri ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak hiçbir şekilde bilgisine ulaşamayan konutlardan yerinde incelenebilen ve plan krokileri hazırlanabilen konutlar çalışma kapsamında analiz edilmiştir.

Örneklerin tipolojik analizi iki aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşamada, her bir konutun fotoğrafı, vaziyet planı ve bağlam ilişkisini gösterir haritanın yer aldığı, yapım tekniğinin, yapı nizamının, özgün ve güncel işlevinin, konut tipolojisinin, açık alan kullanım şeklinin ve künye bilgilerinin bulunduğu bir tablo oluşturulmuştur.

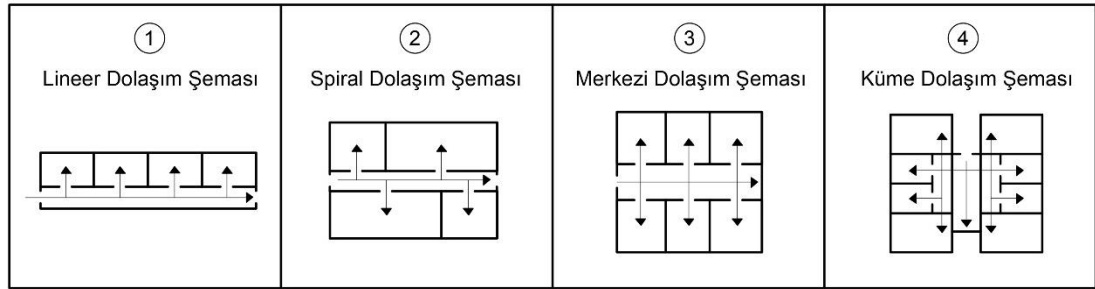
İkinci aşamada örneklerdeki her bir konutun kat planlarına yer verilerek, kat planları üzerinden leke çalışması ile mekân organizasyon şeması oluşturulmuştur. Mekân organizasyonu ile, gece ve gündüz mekân kullanım ayrımı incelenerek kişisel alan-ortak alan kullanımına dair çıkarımlar yapılmış, böylece konutlardaki

mahremiyet algısı anlaşılmaya çalışılmıştır. Kat planları üzerinden konut mekanlarının birbiriyle olan bağlantıları okunarak erişim grubu şemasına aktarılmış, böylece her bir konut mekanının diğer mekanlarla bağlantı sayısı fazla olan/dışa dönük-bağlantı sayısı az olan/içe dönük mekanlar analiz edilmiştir. Konutlarda dağılım mekânı görevi gören hacimler kat planı üzerinden gösterilerek, plan tipi analizi yapılmıştır. Bu bağlamda geleneksel konutlarda esas kat görevini üst katın üstlenmesi sebebiyle 20. yüzyıl öncesi konutlarda plan tipi analizi üst kat üzerinden yapılmıştır. Sonraki dönemlere eşlik eden örneklerde esas kat görevini zemin katın üstlenmesi sebebiyle bu konutlarda plan tipi analizi zemin kat üzerinden tespit edilmiştir. Analizler doğrultusunda 9 adet plan tipi çıkarılmıştır (Şekil 4.4). Bu plan tiplerinden sofasız, iç sofalı, orta sofalı ve dış sofalı plan tipleri geleneksel Türk evi plan tipleridir. Ancak ilçede 20. yüzyıl sonrasında üretilen konutlar incelendiğinde bu plan tiplerinin dönüştüğü görülmektedir. Konutta hem salonun bulunduğu hem de giriş holü niteliğinde oturma ve dağılım mekânı görevi gören bir sofa mekânının da yer aldığı giriş holü-sofa plan tipi ve konutun arka kısmında dağılım görevini koridor ile paylaşan, oturma alanı olarak da kullanılan sofa mekânının bulunduğu arka sofalı plan tipi geleneksel plan tiplerinin dönüştüğü, özellikle sofanın dönüşümü sonucu oluşmuş plan tipleridir. Koridorlu, çift koridorlu ve koridorsuz plan tipleri ise geleneksel Türk evi plan tipleri dışında geliştirilen plan tipleridir.

Şekil 4.4 Çalışmada yer alan konutların plan tipleri

Yine esas kat planı üzerinden konutlardaki mekân organizasyonların biçimlenme şekli ve temel dolaşım ağı ile ilintili olarak 4 farklı dolaşım şeması tespit edilmiştir (Şekil 4.5). Natapov ve ark. (2019) dolaşım sistemlerinin fiziksel özelliklerine göre dolaşım tipolojisini lineer, merkezi, spiral ve gridal olarak dörde ayırmaktadır. Benzer şema sınıflandırmalarına Arthur ve Passini (1992), Hillier (1996) ve Ching (1996)'de de rastlamak mümkündür. Bu çalışmada örneklemdaki konutların dolaşım şemaları lineer, spiral, merkezi, kümeli olmak üzere dörde ayrılmıştır.

Şekil 4.5 Çalışmada yer alan konutların dolaşım şemaları

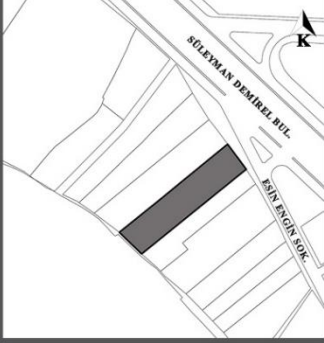
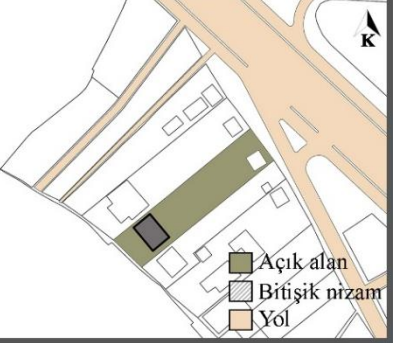
Konutların yapı kütlelerine bakılarak kütle kurgusu anlaşılmasına çalışılmış, cephe düzeni ve cephe özellikleri incelenerek konutların farklı dönemlerdeki yapı kütleleri ile cephe sunumlarının biçimleniş ilkeleri tespit edilmiştir. Çeşitli analiz başlıkları altında incelenen her bir örneklem karşılaştırmalı analiz yöntemiyle analiz edilerek, tarihsel süreçte konutta dönüşümlere yol açan dinamikler ve bu dinamikler etkisinde meydana gelen dönüşümlere dair çıkarımlar yapılmıştır.

4.1 1923-1960 Dönem Aralığı Kuşadası Konutunun Tipolojik Analizi

Cumhuriyetin ilanından 1950'li yılların ortalarına kadar ilçede üretilen konutlar geleneksel Türk konutunun genel karakteristiklerini taşımaktadır. 1950 yılı sonrası geleneksel konut tipolojisinde farklılaşmaların yaşanması ve ikincil konut sektörünün başlangıç noktası olması açısından önemlidir. Tipolojik araştırma kapsamında 1950-1960 aralığı dönem konutları seçilirken farklı tipolojik veriler sunacak, nitelikli ve döneminin özgün yapılarına yer vermeye özen gösterilmiştir. Bu bağlamda öncelikle ilçenin konut stoku gözden geçirilmiş, örnekleme dahil edilen 1950-1960 yılları arasında yapılan konutların varsa belediyeden projeleri alınmış, projelerine

ulaşılamayan konutların yerinde yapılan gözlem ve ölçümlerle krokileri çıkartılmıştır. Fakat bu dönem aralığı için belediye arşivinden elde edilen verilerin kısıtlı olması, projelerin birçoğuna günümüzde ulaşılamaması veya projelere ulaşılsa bile yapım yılları hakkında kesin herhangi bir donenin saptanamaması sebebiyle çoğunlukla yerinde gözlemle ve bölge halkıyla yapılan görüşmelerle bilgiler edinilmiştir. Konutların görülmesine izin verilmiş, ölçülerinin alınıp, plan krokilerinin hazırlanmasına olanak tanınmış konutlar örneklemin büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında 1950-1960 yılları arasında yapılmış 10 adet konuta yer verilmiştir.

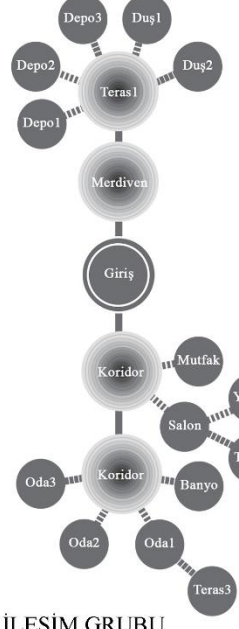
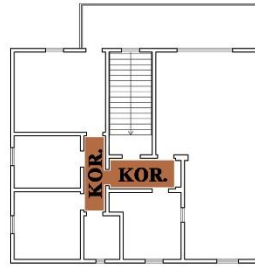
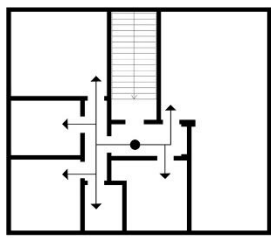
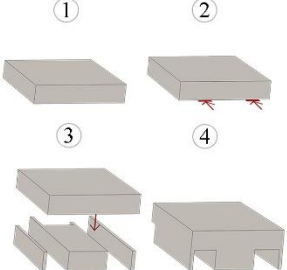
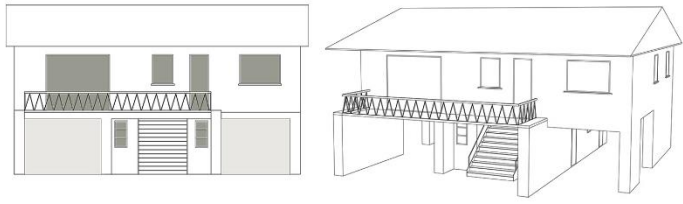
Tablo 4.2 1950-1960 aralığı dönem konutu-Rahmi Kocagöz Evi genel bilgiler

KONUT NO:1	YAPI ADI: Rahmi Kocagöz Evi		MİMAR: Güngör Kabakçıoğlu	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1956	Yavansu	951/35	173.19 m ²	2
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Betonarme Karkas	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI		
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklı ☐	Avlulu ☐	Bahçeli ☒ Teraslı ☒
				
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ

Rahmi Kocagöz Evi Esin Engin Sokak üzerinde yer almaktadır. Konutun sahibiyle yapılan görüşme sonucu elde edilen bilgilere göre konutun mimarı Güngör Kabakçıoğlu olup, yapımı 1956 yılında tamamlanmıştır. Dar olmayan bir taban alanına sahip olan konut betonarme karkas sistemle inşa edilmiştir. 2 katlı konuta giriş kuzey-doğu cephesindedir. Geniş bir bahçe içerisinde bulunan konutun yer aldığı parselde çamaşırlık olarak ayrık bir yapı sonradan eklenmiştir. Konutun güney-batı cephesi yönünde uzun bir teras bulunmaktadır. Konut ara bir koridor bulundurması sebebiyle

çift koridorlu plan tipinin örneğidir. Konutun fiziki durumu iyi olmakla beraber özgün işlevini koruyarak ikincil konut olarak kullanılmaktadır (Tablo 4.2).

Tablo 4.3 1950-1960 aralığı dönem konutu-Rahmi Kocagöz Evi tipolojik analizi

 1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1. Grup: Koridorlar, teras1 2. Grup: Salon, oda1 3. Grup: Oda2, oda3, banyo, yemek alanı, mutfak, teras2-3, duşlar, depolar
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☒ Spiral ☐	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐ CEPHE ÖZELLİKLERİ
CEPHE DÜZENİ		

Konutun gezilerek, yerinde yapılan gözlem ve ölçümlerle plan krokisi hazırlanmış olup, koridorun plandaki yeri ve diğer mekanların dizilimleri incelendiğinde konutun küme dolaşım şemasına sahip olduğu görülmektedir. Zemin katında depo ve dış hacimleri bulunan konutun esas katı birinci kattır. Birinci katta ana koridordan salona, mutfak ve yemek alanına, salondan da terasa geçilmektedir. Ana koridor, ara koridora bağlanmakta bu ara koridordan 3 adet odaya ve banyoya ulaşılmaktadır. Odalardan bir tanesinin terasla bağlantısı vardır. Salondaki yemek alanının bir iç pencere sayesinde mutfakla bağlantılı olması açık mutfak oluşumunun bir ön safhası, modern barınma kültürüne ara geçişin ifadesidir. Kişisel hacimler ile ortak hacimler 1. katta yer almakta fakat kişisel alanlar ara koridorla diğer birimlerden ayrılmaktadır. Hem ana hem ara koridorlar ile zemin katında yer alan terasın konut içerisindeki diğer mekanlarla bağlantısı güçlü olmakla birlikte salon ve odal'ın de diğer mekanlarla bağlantısı kuvvetlidir. Ahşap panjurlu pencereler ve kapıların dizilimi asimetrik bir cephe algısı yaratmaktadır. Bu geleneksel ahşap pencere ve kapılara zıt bir şekilde ferforje korkuluk ve cephede yer alan bölücü ferforje duvar modern çizgileri yansıtmaktadır. Konutun yekpare kütlesi boşluklar yaratılarak kırılmış, doluluk-boşluk oranı dengelenmeye çalışılmıştır. Konutun çatısı ise beşik çatıdır (Tablo 4.3).

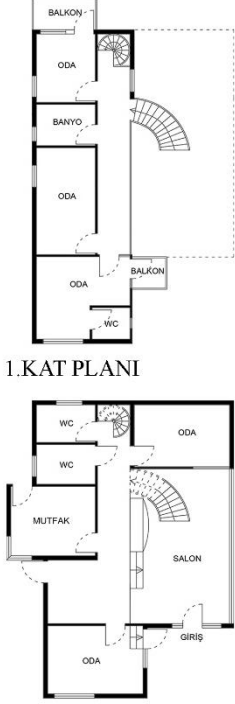
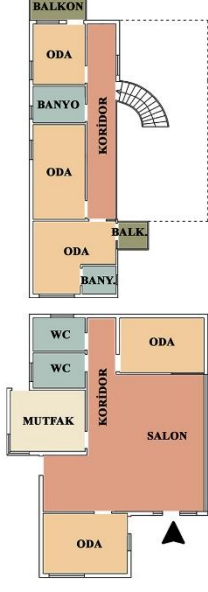
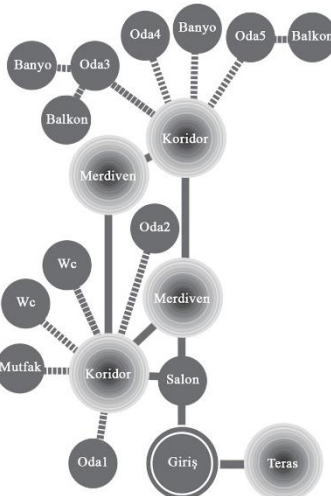
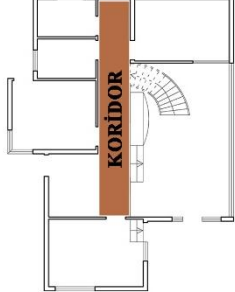
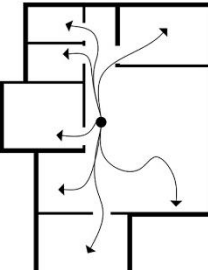
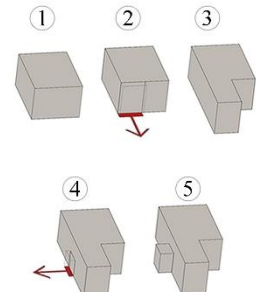
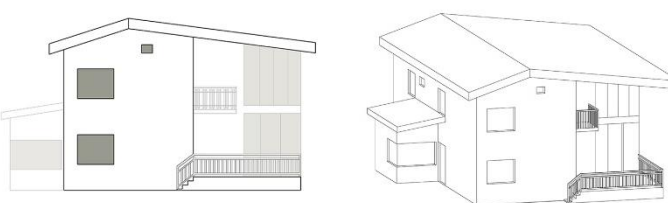
Tablo 4.4 1950-1960 aralığı dönem konutu-Kuşadası Kent Konseyi genel bilgiler

KONUT NO:2		YAPI ADI: Kuşadası Kent Konseyi		MİMAR: Mesut Çinik (İnş. Müh.)	
YAPIM YILI		MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1958		Türkmen	134/10	144.73 m²	2
YAPIM TEKNİĞİ		TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Betonarme Karkas		Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	Belediye Hizmet Binası	Tek Taraftan Bitişik Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşıklı ☐	Avlulu ☐	Bahçeli ☒	Teraslı ☒
					
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

Günümüzdeki ismiyle Kuşadası Kent Konseyi binası Atatürk Bulvarı üzerinde yer almaktadır. Şükrü Kocagöz ile yapılan görüşme sonucu elde edilen bilgiye göre konut mühendis Mesut Çinik tarafından tasarlanmıştır. Geniş bir bahçe içerisinde yer alan ve dar olmayan bir taban alanına oturan konut betonarme karkas sistemle inşa edilmiştir. Konuta giriş batı cephesindendir. Konut güney cephesinden bitişik nizamda doğu yönünde arka bahçeye açılmaktadır. Fakat bitişik nizamdaki diğer konut sonradan eklendiği için tekil konut tipolojisi olarak nitelendirilmektedir. Zemin katta dağılım görevini üstlenen dar bir koridor yer almaktadır. Bu kapsamda konut koridorlu plan tipinin örneğidir. Restore edilen konutun fiziki durumu iyidir ve günümüzde farklı bir işlev kazandırılarak, belediye bünyesinde kullanımı devam etmektedir (Tablo 4.4).

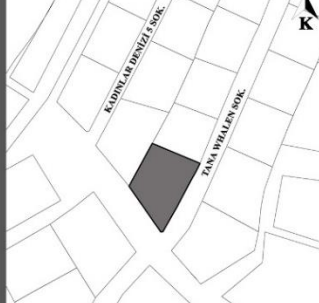
Tablo 4.5 1950-1960 aralığı dönem konutu-Kuşadası Kent Konseyi tipolojik analizi

 1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1. Grup: Koridor 2. Grup: Salon, oda3 3. Grup: Odalar, balkon, banyolar, wc'ler, mutfak, teras
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☒ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☐	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun planı yerinde yapılan ölçümler ile çıkartılmış olup, mekanların dizilimine bakıldığında merkezi dolaşım şemasında olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Girişten

direkt olarak ulaşılan geniş bir salondan ahşap merdiven ile üst kata geçilmekte, salondan üç basamak alt kotta yer alan koridor ile odalar ve WC'lere ulaşılmaktadır. Zemin katında bulunan koridorun sonunda sonradan eklenen ikinci bir merdiven ile de üst kata varılmaktadır. Üst katta 3 oda, 2 banyo ve 2 balkon bulunmaktadır. Ortak alanlar alt katta, özel alanlar ise üst katta yer almakta, kişisel alan-özel alan ayrımı korunmaktadır. Erişim şeması incelendiğinde koridorun en dışa dönük mekân olduğu, odalar, balkon, mutfak, banyo ve WC'lerin en içe dönük mekanlar olduğu tespit edilmektedir. Asimetrik cephe düzenindeki konutta, kuzey cephesi yönünde kütlelin dışarı taşırılması ve çatının biçimi cepheye hareket katmıştır. Konutun çatısı iki yönde farklı açıda eğimli kırma tip çatıdır (Tablo 4.5).

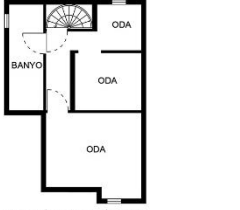
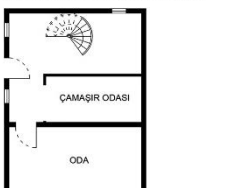
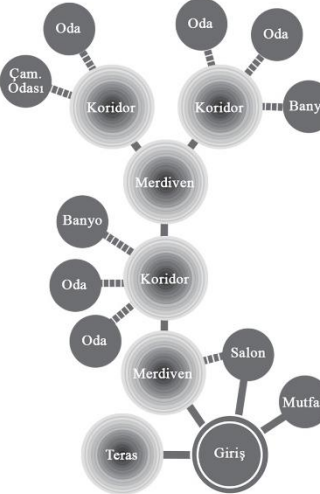
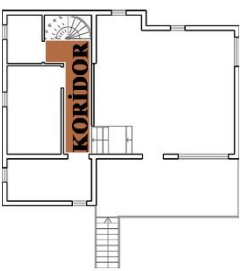
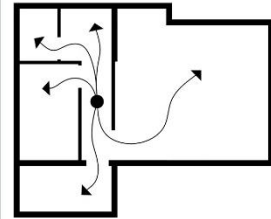
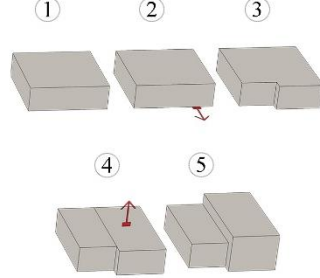
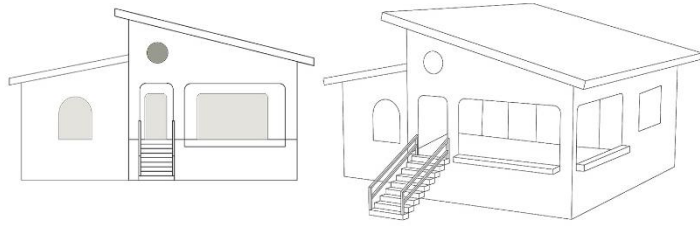
Tablo 4.6 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:3 genel bilgiler

KONUT NO:3		YAPI ADI: -		MİMAR: -	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
1950'li yıllar	Kadınlar Denizi	1530/7	122.14 m ²	3	
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI	
Yığma-Tuğla	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklılı ☐	Avlulu ☐	Bahçeli ☒	Teraslı ☒
					
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

3 numaralı konuta Kadınlar Denizi 4. Sokak'tan ulaşılmaktadır. Konutun kesin olarak yapım yılı bilinmemekle birlikte, bölge halkıyla yapılan görüşmeler neticesinde konutun yapım yılının 1950'li yıllar olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bölgede yerleşimin genel itibariyle 1950'li yıllarda konut yerleşim bölgesi olmaya başlaması da bunu doğrulamaktadır. Dar olmayan taban alanı üzerinde bulunan konut bahçeye sahiptir. Konuta sonradan kat ilave edilmiştir. Ayrık nizamda olan konuta giriş kuzey-

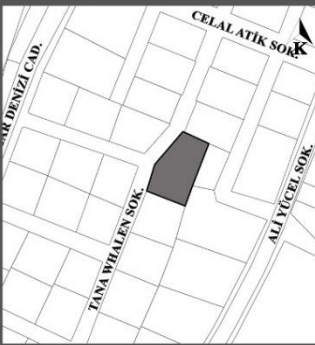
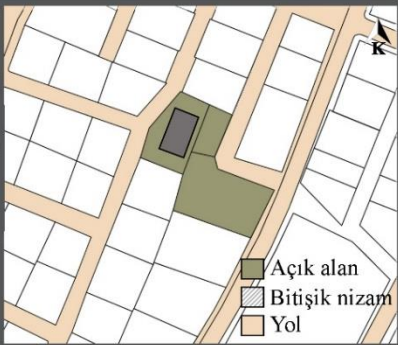
batı cephesindendir. Koridorlu plan tipinin örneği olan konutun şu an fiziki durumu iyidir ve ikincil konut olarak kullanılmaktadır (Tablo 4.6).

Tablo 4.7 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:3 tipolojik analizi

 1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI BODRUM KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Koridor 2.Grup: Salon 3.Grup: Odalar, banyolar, çamaşır odası, mutfak, teras
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☒ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☐	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☐ Süslü ☒
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun yerinde yapılan ölçümlerle hazırlanan plan krokisi incelendiğinde merkezi dolaşım şemasında olduğu görülmektedir. Girişten direkt olarak salon ve mutfığa yönelim söz konusudur. Zemin katından 6 basamak üst kotta 2 oda ve 1 adet banyo bulunmaktadır. Döner merdivenle ulaşılan bodrum katında çamaşır odası ve bir adet müştemilat amacıyla kullanılan oda yer almaktadır. Sonradan eklenen birinci katta ise 1 banyo ve 3 adet oda bulunmaktadır. Konutta ortak alanlar zemin katta, özel alanlar ise bodrum ve birinci kattadır. Erişim şemasıyla çıkartılan konut mekanlarının birbiriyle olan ilişkisinde; en etkileşimli mekânın koridor, en içe dönük mekanların ise odalar, banyolar, çamaşır odası ve mutfak olduğu belirlenmiştir. Farklı yükseklikte 2 kütleden oluşması, doluluk-boşluk oranları, dümen şeklindeki pencereleri ve çatı şekli ile çevresindeki konutlardan ayrılan farklı bir cephesel nitelik sunmaktadır. Konutun çatısını beşik çatının farklılaşmasıyla oluşmuş, 2 yönde eğimli sundurma tip çatı olarak tanımlamak mümkündür. Pencerelerin dizilimi, kütle kurgusu ve çatı tipi itibarıyla asimetrik bir cepheye sahiptir. Cephede yer alan yuvarlak tip süslü pencereler cepheye postmodern bir nitelik katmaktadır (Tablo 4.7).

Tablo 4.8 1950-1960 aralığı dönem konutu-Aydın S.S Plaj Evleri Koop. genel bilgiler

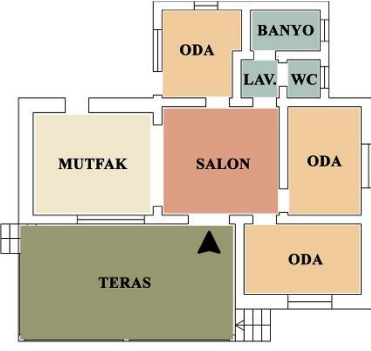
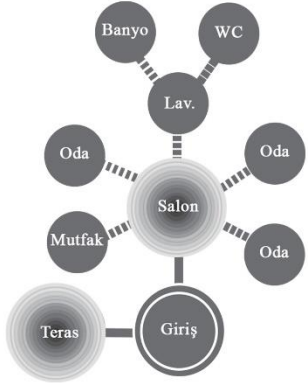
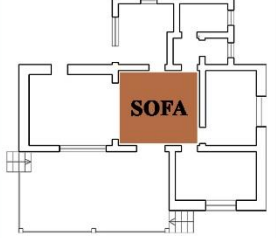
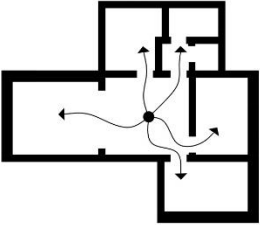
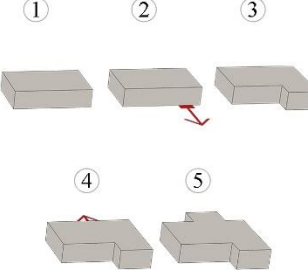
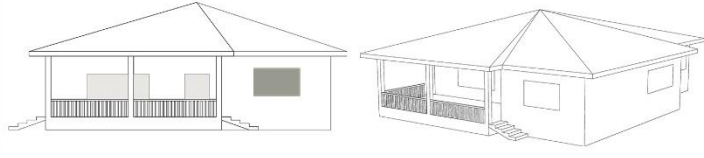
KONUT NO:4	YAPI ADI: Aydın S.S. Plaj Evleri		MİMAR: -	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1950'li yıllar	Kadınlar Denizi	1781/335	124.03 m ²	1
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Yığma-Tuğla/Taş	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI		
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒		
				
KONUT FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI	BAĞLAM İLİŞKİSİ		

Aydın S.S. Plaj Evleri Tana Whalen Sokak üzerinde yer almaktadır. Konutun kesin olarak yapım yılı bilinmemekle birlikte, 1955 yılında Plaj Evleri'nin yapımını üstlenen

kooperatifin kurulmasının karar ile kesinleşmesi ve ardından konutların yapımına başlanması, bu konutların 1950'li yılların sonu 1960'lı yılların başında yapımının tamamlandığını göstermektedir. Site şeklinde aynı tip konutların tekrarı ile oluşturulmuş Plaj Evleri'nin her biri bahçeli konutlardır. Örnekleme dahil edilen konut dar olmayan taban alanına sahiptir. Tek katlı yığma konut ayırık nizamdadır. Konuta giriş kuzey-batı cephesindendir. Salonun sofa mekânı görevi görmesi sebebiyle konut, orta sofalı plan tipinin örneğidir. Böylece Cumhuriyet sonrasında geleneksel konut plan çözümlerinin devam etti görülmektedir. Konutun fiziki durumu iyidir ve günümüzde ikincil konut olarak kullanılmaktadır (Tablo 4.8).

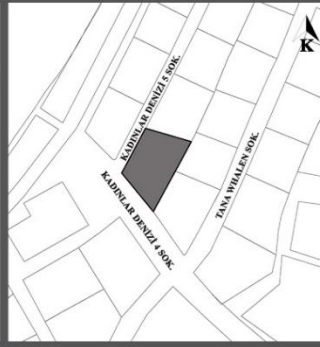
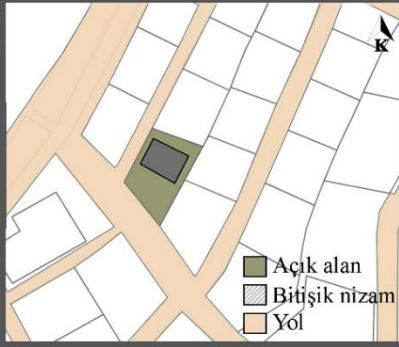
Tablo 4.9 1950-1960 aralığı dönem konutu-Aydın S.S Plaj Evleri Koop. tipolojik analizi

 ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1. Grup: Salon 2. Grup: Lavabo 3. Grup: Odalar, teras, mutfak, wc, banyo
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
 SOFA	 Merkezi ☒ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☐	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
 CEPHE DÜZENİ		GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐ CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun mimari projelerine belediye arşivinden ulaşılmıştır. Konut merkezi dolaşım şemasındadır. 4 basamak kotu yüksekteki terastan direkt olarak salona

ulaşılmakta, salondan diğer mekanlara geçiş sağlanmaktadır. Bu sebeple salon sofa görevindedir. Kişisel mekanlar konutun güney-batı cephesi yönünde, ortak hacimler ise kuzey-doğu cephesi tarafında yer almaktadır. Erişim şemasında salonun diğer hacimlerle bağlantısının en kuvvetli olduğu tespit edilmektedir. Konutun kütle oluşum kurgusu incelendiğinde kütle dışarıya doğru taşırılarak cephenin durağanlığının kırıldığı görülmektedir. Yer yer doğal taş malzemeyle kaplı konutun çatısı ise kırma tip çatıdır (Tablo 4.9).

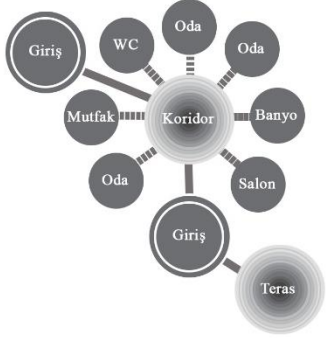
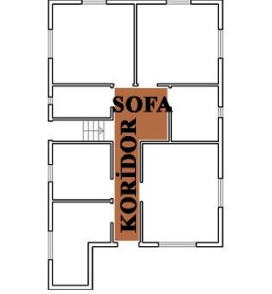
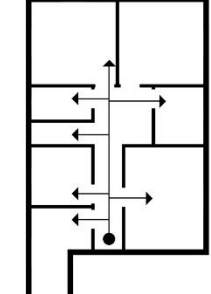
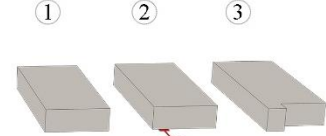
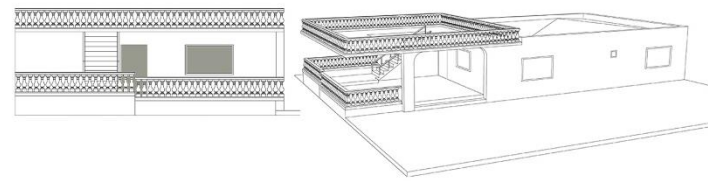
Tablo 4.10 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:5 genel bilgiler

KONUT NO:5		YAPI ADI: -		MİMAR: -	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
1950'li yıllar	Kadınlar Denizi	1530/8	100.28 m²	1	
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI	
Betonarme Karkas	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒			
					
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

5 numaralı konut Kadınlar Denizi 5. Sokak üzerinde yer almaktadır. Konutun kesin olarak yapımı bilinmemekle birlikte evin ilk sahipleriyle yapılan görüşme neticesinde konutun 1950'li yıllarda yapıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Dar olmayan taban alanı üzerindeki konut betonarme karkas sistemle inşa edilmiştir. Konuta giriş kuzey-batı cephedendir. Konut ayrık nizamda olup, konutun güney-batı cephesinde bahçeye sahiptir. Konutun arka tarafında dağılım mekânı görevini koridor ile paylaşan bir sofanın yer alması sebebiyle konut arka sofalı plan tipinin örneğidir. Bu tip konutlar geleneksel konut şemasının devam ettirilmek istendiği ve sofanın farklı şekillerde biçimlenmesiyle oluşturulmuş konutlardır (Öncel, 2010). Konut birçok defa tadilat geçirmiş ve özgün plan çözümlemesini koruyamamıştır. Ancak çalışma kapsamında

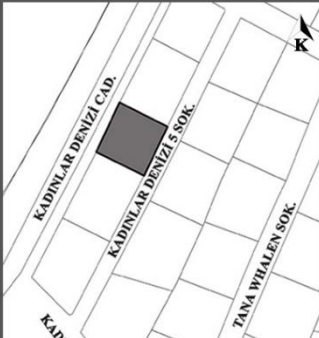
özgün plan çözümlemesi örnekleme alınmıştır. Günümüzde konutun fiziki durumu kötü olmamakla birlikte ikincil konut amacıyla kullanılmaktadır (Tablo 4.10).

Tablo 4.11 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:5 tipolojik analizi

 ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Koridor 3.Grup: Odalar, teras, mutfak, wc, banyo, salon
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☒	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☒ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun ilk sahipleri ile yapılan görüşme sonucu plan krokisi çıkarılmıştır. Konut spiral dolaşım şemasına sahiptir. Konutta kişisel mekanların konutun arka cephesi olan güney-doğu cephesinde, ortak hacimlerin ise kuzey-batı cephesinde yer aldığı görülmektedir. 3 basamak kotu yüksekte yer alan terastan konuta giriş sağlanmakta, koridor ile diğer hacimlere ulaşılmaktadır. Ayrıca konutta ikinci bir girişte bulunmakta bu giriş arka sofaya bağlanmaktadır. Erişim şeması incelendiğinde koridorun ve arka sofanın diğer hacimlerle bağlantısının en kuvvetli olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Konutun terasın merdiven ile direkt olarak üst kat terasa ulaşılmaktadır. Konutun cephe düzeni asimetriktir. Teras korkuluklarındaki oymalı beyaz taş tırabzanlar döneminin oldukça tekrarlanan cephe elemanlarından. Mono blok bir kütle olarak tanımlayabileceğimiz konutun çatısı kırma çatıdır (Tablo 4.11).

Tablo 4.12 1950-1960 aralığı dönem konutu-Özenç Karakurt Evi genel bilgiler

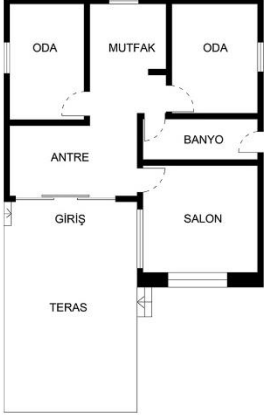
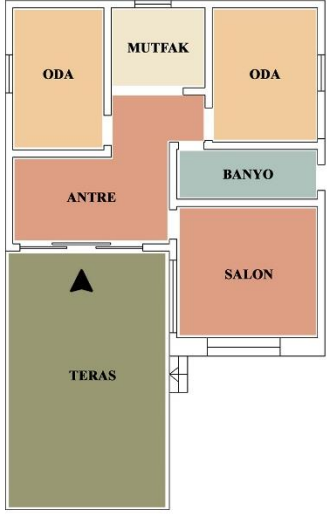
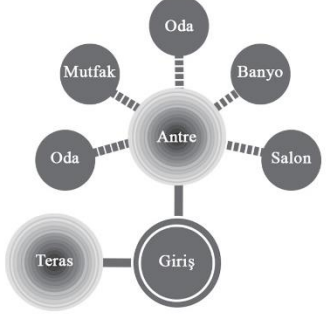
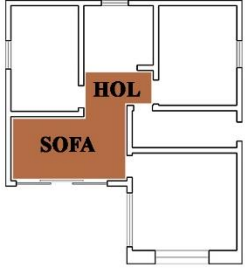
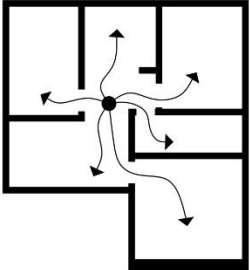
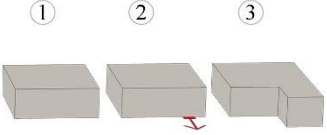
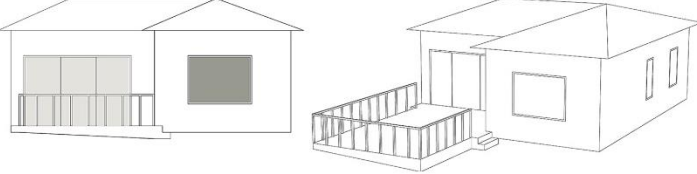
KONUT NO:6	YAPI ADI: Özenç Karakurt Evi		MİMAR: -	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1950'li yıllar	Kadınlar Denizi	1531/3	119.31 m ²	1
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Yığma-Tuğla	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	Restoran	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI		
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒		
				
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ

Özenç Karakurt Evi Kadınlar Denizi Caddesi üzerinde yer almaktadır. İlk sahiplerine ulaşamadığından kesin olarak yapım yılı bilinmemektedir. Ancak bölgede konut yerleşiminin 1950'li yıllara dayanması konutun 1950'li yıllarda yapıldığına işaret etmektedir. Konut dar olmayan taban alanı üzerinde, ayrık nizamda, ikincil konut amacıyla üretilmiştir. Yığma sistemle inşa edilen konuta giriş kuzey-batı cephesindendir. Konutta antrenin kabul holü mantığında olması ve sofa mekânının

niteliğini taşıması ayrıca konutta salonun da bulunması sebebiyle konut giriş holü-sofalı plan tipinin örneğidir. Bu plan tipi yaşama kültüründe meydana gelen değişimler sonucu, tamamen geleneksel konut plan şemasından kopmayacak şekilde üretilmiş yeni bir ara plan tipidir (Öncel, 2010). Konut, günümüzde işlevi değiştirilerek ticari amaçla kullanılmakta olup fiziki durumu iyidir (Tablo 4.12).

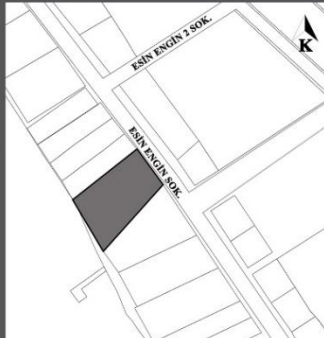
Tablo 4.13 1950-1960 aralığı dönem konutu-Özenç Karakurt Evi tipolojik analizi

 ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Antre 3.Grup: Odalar, teras, mutfak, banyo, salon
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☒ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☐	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun mimari projesine belediye arşivinden ulaşılmış olup, konut merkezi dolaşım şemasına sahiptir. 3 basamak kotu yüksekteki terastan direkt olarak antre-sofa

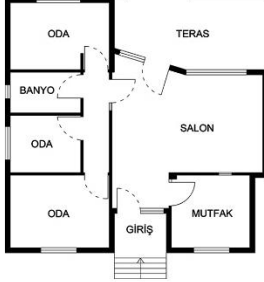
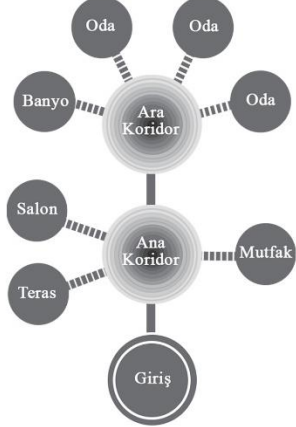
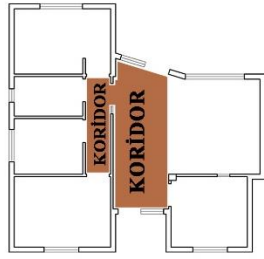
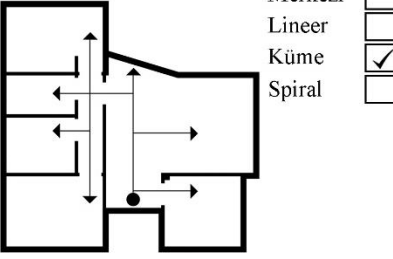
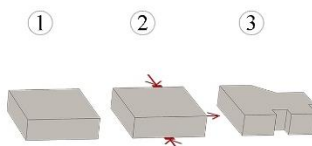
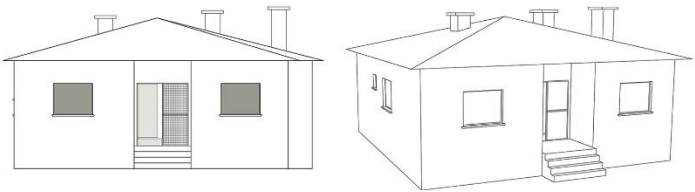
mekanına ulaşılmakta, sofadan diğer mekanlara geçilmektedir. Konutta ortak alanlar girişe yakın olmakla birlikte kişisel alanlar konutun arka cephesinde bulunmaktadır. Erişim şemasında, diğer mekanlarla bağlantısı en güçlü mekânın antre-sofa olduğu tespit edilmektedir. Konutun yalın cephesi asimetrik düzendedir. Kuzey-batı yönünde kütlenin dışarı taşırılması ile yekpare cephedeki monoton görüntünün etkisi azaltılmıştır. Konutun çatısı da bu harekete uyum sağlayacak şekilde çapraz kırma çatı tipindedir (Tablo 4.13).

Tablo 4.14 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:7 genel bilgiler

KONUT NO:7		YAPI ADI: -		MİMAR: -	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
1950'li yıllar	Yavansu	516/27	201.88 m²	1	
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPI NİZAMI	
Betonarme Karkas	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	Kullanılmıyor	Ayrık Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklık ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒			
					
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

7 numaralı konut Esin Engin Sokak üzerine yer almaktadır. Konutun ilk sahiplerine ulaşamadığından ve günümüze gelene kadar birçok kez el değiştirmesi sebebiyle kesin olarak yapım yılı bilinmemekle birlikte, civarda yaşayan halk ile yapılan görüşmeler neticesinde 1950'li yıllarda yapımının tamamlandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrık nizamdaki bahçeli konuta giriş kuzey-doğu cephesindendir. Konut çift koridorlu plan tipinin örneğidir. Konutun fiziki durumu iyi olmakla beraber ikincil konut amacıyla üretilen konut günümüzde kullanılmamaktadır (Tablo 4.14).

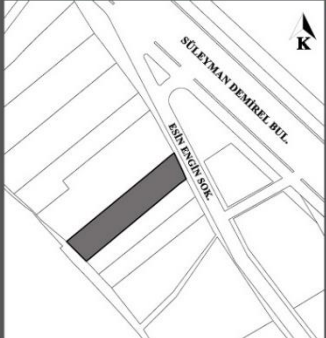
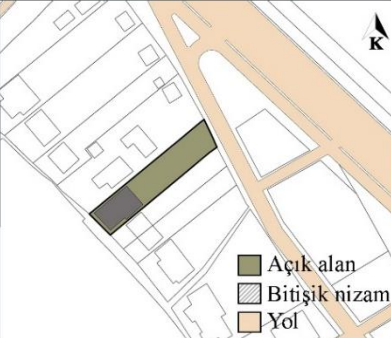
Tablo 4.15 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:7 tipolojik analizi

 ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Ara koridor 2.Grup: Ana koridor 3.Grup: Odalar, mutfak, salon, banyo, teras
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☒ Spiral ☐	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☒ Asimetrik ☐ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun planı yerinde yapılan ölçümler ile çıkartılmış olup, koridorun plandaki yeri ve diğer mekanların dizilimine bakıldığında küme dolaşım şemasına sahip olduğu

görülmektedir. Yükseltilmiş giriş terasından direkt ana koridora geçilmektedir. Ana koridor salona, arka terasa ve ara koridora geçişe olanak tanımaktadır. Ara koridor ise odalar ve banyo ile bağlantı sağlamaktadır. Konutta kişisel mekanlar ara bir koridorla ayrılarak konutun kuzey-batı cephesinde, ortak hacimler ise güney-doğu cephesinde yer almaktadır. Erişim şeması incelendiğinde konutta bağlantısı en güçlü mekânın ara koridor, en içe dönük mekanların ise odalar, mutfak, salon, banyo ve teraslar olduğu görülmektedir. Konutun hem yol hem deniz cephesi yönündeki kütleli kopmalar girişi vurgulayan bir etki yaratmaktadır. Konutun yol cephesindeki ferforje kapısı döneminin özgün kapılarından. Konut cephesi incelendiğinde simetrik cephe düzeninin hâkim olduğu tespit edilmektedir. Konutun yalın cephesi ve işlevsel plan şeması ile modernist yaklaşımın etkisinde tasarlandığı anlaşılmaktadır. Konutun çatısı ise kırma tip çatıdır (Tablo 4.15).

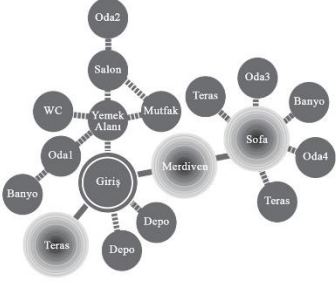
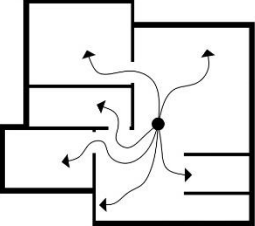
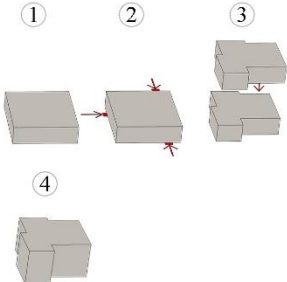
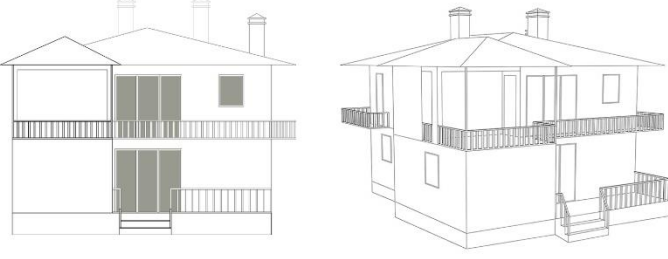
Tablo 4.16 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:8 genel bilgiler

KONUT NO:8			YAPI ADI: -		MİMAR: -	
YAPIM YILI		MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
1950'li yıllar		Yavansu	951/38	188.92 m²	2	
YAPIM TEKNİĞİ		TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI	
Betonarme Karkas		Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ						AÇIK ALAN KULLANIMI
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklılı ☐	Avlulu ☐	Bahçeli ☒	Teraslı ☒	
						
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ		

8 numaralı konut Esin Engin Sokak üzerine yer almaktadır. Konutun yapım yılı bilinmemekte, bölge halkıyla yapılan görüşmeler neticesinde konutun 1950'li yıllarda yapıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Konut ayrık nizamda ve bahçe içerisindedir. Konuta giriş kuzey-doğu cephesindendir. Güney-batı cephesinden de sahile açılan bir

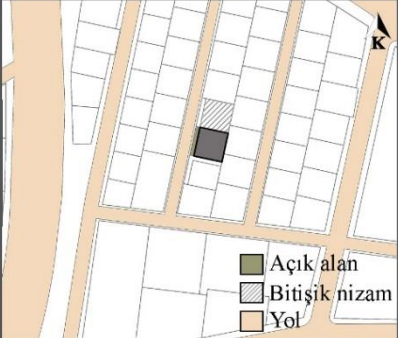
giriş bulunmaktadır. İç sofalı plan tipinin örneği olan konutun fiziki durumu iyidir ve günümüzde ikincil konut olarak kullanılmaktadır (Tablo 4.16).

Tablo 4.17 1950-1960 aralığı dönem konutu-Konut no:8 tipolojik analizi

 1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Sofa, yemek alanı 2.Grup: Salon, mutfak, oda1 3.Grup: Oda2-3-4, banyolar, teraslar, depolar, WC
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☒ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☐	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun krokisi konutta bulunan görevlilerin tarifleriyle çıkarılmıştır. Konut merkezi dolaşım şemasına sahiptir. Yükseltilmiş giriş terasından direkt yemek alanına geçilmektedir. Yemek alanı hem oturma hem dağılım görevi gördüğü için sofa mekânı niteliğindedir. Yemek bölümünden açık mutfığa geçilmekte, salon arka bahçeye açılmaktadır. Zemin katta oda ve bu odaya ait banyo bulunmakta, bu hacimler müştemilat olarak kullanılmaktadır. Girişin hemen yanında bulunan merdivenle üst kata ulaşılmaktadır. Üst kat zemin katın benzer plan çözümüne sahiptir. Konutta kişisel-ortak hacim ayrımı hakkında net bir kanıya varılamamaktadır. Erişim şeması incelendiğinde konutta bağlantısı en güçlü mekânın sofa, en içe dönük mekanların ise oda2-3-4, banyolar, depolar, WC ve teraslar olduğu görülmektedir. Konutun tekrar eden dikdörtgen yüksek pencereleri ile çatı direkleri, geniş saçakları, ferforje korkulukları hem geleneksel hem modernist tavrı yansıtmaktadır. Ancak konutun özellikle yol cephesinde doluluk-boşluk oranı dengeli değildir. Bu sebeple asimetrik cephe düzeninin hâkim olduğu görülmektedir. Sade cepheye sahip olan konutun çatısı ise kesişen kırma tip çatıdır (Tablo 4.17).

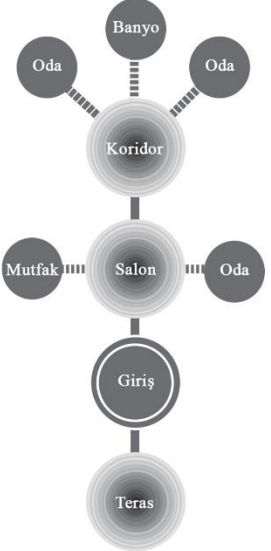
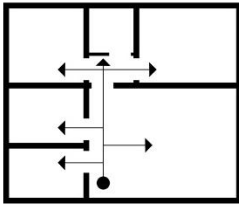
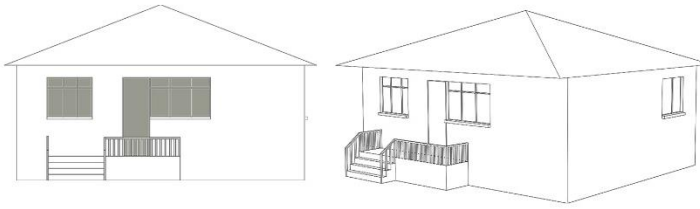
Tablo 4.18 1950-1960 aralığı dönem konutu-Salim Önal Evi genel bilgiler

KONUT NO:9	YAPI ADI: Salim Önal Evi		MİMAR: -	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1950'li yıllar	Türkmen	110/12	104.13 m ²	1
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Betonarme Karkas	Bitişik Müstakil Konut	Müstakil Konut	Apartman	Tek Taraftan Bitişik Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI		
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒		
				
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ

Salim Önal Evi Kadir Kırhan Sokak üzerinde yer almaktadır. Yapım yılı kesin olarak bilinmemekle birlikte bölge halkından edinilen bilgilere 1950’li yıllarda tek katlı müstakil aile konutu olarak yapılmıştır. Fakat konut 1978 yılında ilave kat için tadilattan geçmiştir. Bu bağlamda konutun ilk yapım yılına ait fotoğrafı mevcut değildir. Konut kuzey cephesinden bitişik nizamdadır. Betonarme karkas sistemle inşa edilen konutun batı cephesinde küçük bir bahçesi bulunmaktadır. Konutun tek katlı hali analiz kapsamına alındığı için o dönem konuta giriş batı cephesindendir. İç sofalı plan tipinin örneği olan konutta bazı mekanlara dağılım için küçük bir koridorda bulunmaktadır. Konutun günümüzde fiziki durumu iyidir ve apartman olarak kullanılmaktadır (Tablo 4.18).

Tablo 4.19 1950-1960 aralığı dönem konutu-Salim Önal Evi tipolojik analizi

 ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Salon 2.Grup: Koridor 3.Grup: Odalar, mutfak, banyo, teras
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☒	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun 1978 tarihli tadilat projesine ilçe belediye arşivinden ulaşılmıştır. Bu tadilat kapsamında sadece 2 kat ilave edilmiş, konutun girişleri yeniden

düzenlenmiştir. Analiz kapsamında bu değişimler dikkate alınmadan özgün haliyle konut değerlendirmeye alınmıştır. Yükseltilmiş giriş terasından direkt sofa olarak adlandırılabilir salona ulaşılmaktadır. Aynı zamanda salona açılan mutfak ve 1 oda bulunmakta, salondan ara bir koridorla 2 adet odaya ve banyoya geçilmektedir. Ortak hacimler konutun giriş cephesi yönündeyken, kişisel hacimler giriş yönünden koridor ile uzaklaştırılmıştır. Spiral dolaşım şemasındaki konutun diğer mekanlarla bağlantısı en güçlü mekânı sofa-salon, en zayıf mekanları ise odalar, mutfak, banyodur. Konut yekpare bir kütleden ibarettir, sade ve asimetric bir cephesi vardır. Çatısı ise kırma çatıdır (Tablo 4.19).

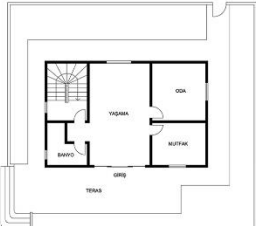
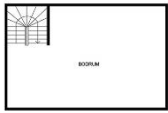
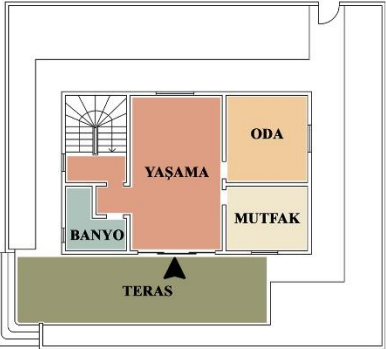
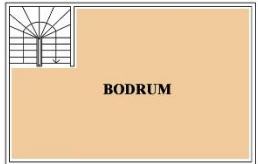
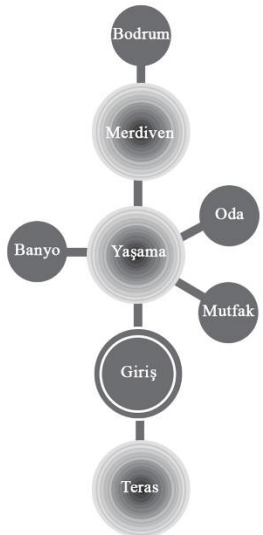
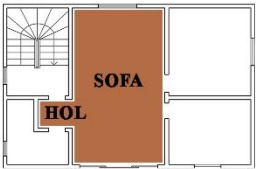
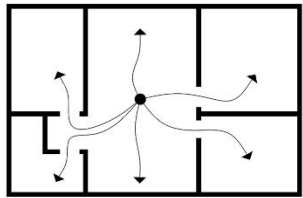
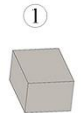
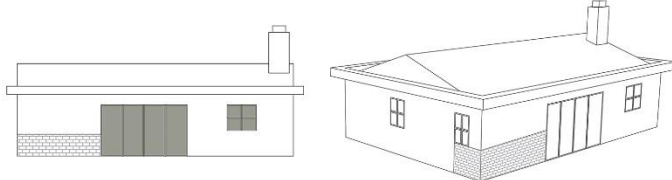
Tablo 4.20 1950-1960 aralığı dönem konutu-Nazmi Almış Evi genel bilgiler

KONUT NO:10		YAPI ADI: Nazmi Almış Evi		MİMAR: Hüseyin Tünaydın	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
1950'li yıllar	Kadınlar Denizi	1531/1	168.41 m²	1	
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI	
Yığma-Tuğla	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	Ticari	Ayrık Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒			
					
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

Kadınlar Denizi Caddesi üzerinde yer alan konutun kesin olarak yapım yılı bilinmemekte, ancak bölgedeki konut yerleşiminin 1950'li yıllara dayandığı bilindiğinden konutun yapım yılının 1950 yılları olduğu düşünülmektedir. Yapının mimarı kesin olarak bilinmemekle birlikte 1996 yılında rölöve projesini mimar Hüseyin Tünaydın çizmiştir. Geniş bir taban alanına sahip yığma tek katlı konut ayrık nizamdadır. Bahçe içerisinde, terasa sahip konuta giriş kuzey-batı cephesindedir. Geleneksel konut plan tipini sürdüren konut, iç sofalı plan tipinin örneğidir. İkincil konut olarak tasarlanmıştır; fakat 1996, 2002, 2006 ve 2010 yıllarında tadilatlar

geçirerek ticari amaçla kullanılmaya başlanmıştır. Konutun günümüzde fiziki durumu iyidir (Tablo 4.20).

Tablo 4.21 1950-1960 aralığı dönem konutu-Nazmi Almış Evi tipolojik analizi

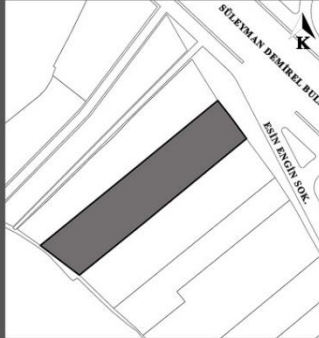
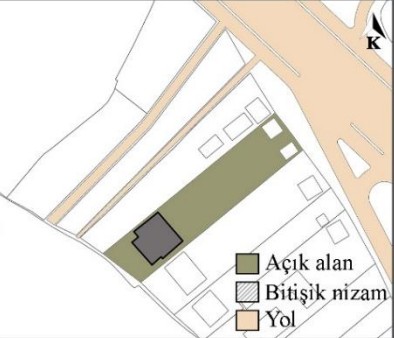
 ZEMİN KAT PLANI BODRUM KAT PLANI	 BODRUM Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Yaşama 3.Grup: Oda, teras, banyo, mutfak, bodrum
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
 SOFA HOL	 Merkezi ☒ Spiral ☐ Lineer ☐ Küme ☐	 ①
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun mimari projelerine belediye arşivinden ulaşılmıştır. Konut merkezi dolaşım şemasına sahiptir. Terastan direkt olarak yaşama-sofaya geçilen konutta, sofadan mutfak, oda ve banyoya geçilmekte, ara bir koridor ile bodrum kata inilmektedir. Mekân organizasyon şeması incelendiğinde, kesin bir kişisel-ortak alan ayrımı yapılamamaktadır. Konutta diğer mekanlarla bağlantısı en güçlü mekân sofadır. Mono blok bir kütleden oluşan, sade ve asimetrik bir cepheye sahip olan konutun cephelerinde yer yer doğal taş malzeme kullanılmıştır (Tablo 4.21).

4.2 1960 Sonrası Turizmin Gelişimi ve Kuşadası Konutunun Tipolojik Analizi

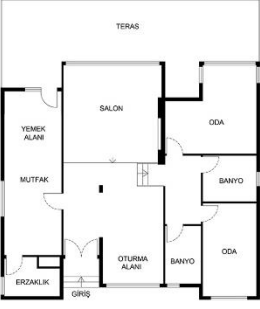
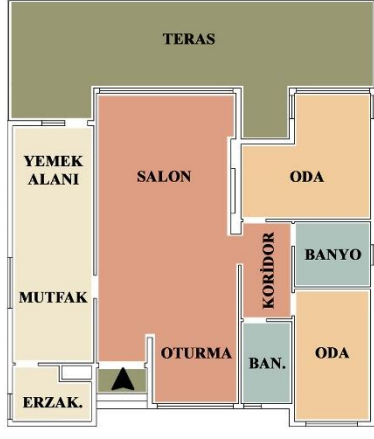
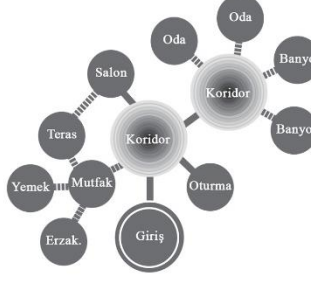
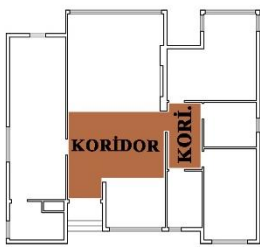
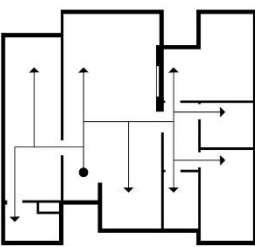
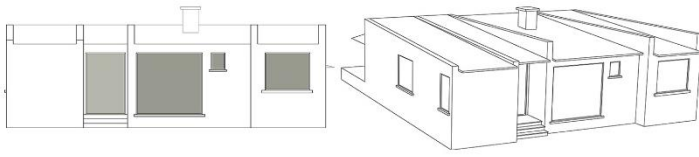
1960'lı yıllardan sonra ilçenin turizm anlamında ilgi odağı olmaya başlamasıyla ikincil konut sektöründe hızlı gelişmeler yaşanmıştır. Tipolojik araştırma kapsamında 1960-1980 aralığı dönem konutları seçilirken dönem konutuna örnek teşkil edecek nitelikte, ilçenin özgün konut kimliğini ortaya koyan ve farklı tipolojik verilerin okunmasına imkân tanıyan konutlar olmasına dikkat edilmiştir. İlçenin konut stoku incelenerek, belirlenen dönem aralığında yer alan konutlar örneklem kapsamında irdelenmiştir. Bu dönem aralığında yer alan konutların mimari projelerine belediye arşivinden ulaşılabilmektedir. Fakat yapım yılları hakkında kesin bilgilerin yer almadığı durumlarda, ilçe tapu ve kadastrodan yapım yıllarına ulaşılmaya çalışılmış, bilgisine ulaşılamayan konutlar için bölgede yaşayan yerli halkın katkılarıyla bilgiler kesinleştirilmiştir. Araştırma kapsamında 1960-1980 yılları arasında 11 adet örnekleme yer verilmiştir.

Tablo 4.22 1960-1980 aralığı dönem konutu-Şeyda Kayhan Evi genel bilgiler

KONUT NO:1		YAPI ADI: Şeyda Kayhan Evi		MİMAR: Sadi Tugay	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
1965	Yavansu	951/34	217.41 m²	2	
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI	
Betonarme Karkas	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒			
					
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

Şeyda Kayhan Evi Esin Engin Sokak üzerinde yer almaktadır. Şükrü Kocagöz'den edinilen bilgiye göre konutun mimarı Sadi Tugay, yapım yılı ise 1960'lı yıllardır. Ayrık nizamdaki konut geniş bir bahçe içerisinde yer almaktadır. Bahçede havuz ve havuza bakan bar bulunmaktadır. Konutun yer aldığı parselde ayrık bir yapı olarak müstemilat sonradan eklenmiştir. Konut betonarme karkas sistemle inşa edilmiştir. Konuta giriş kuzey-doğu cephesindendir. Güney-batı cephesinden de teras yer almaktadır. Konutta tanımlı bir ana koridor bulunmamaktadır. Ancak konutun mekân diziliminde orta alanın sofa mekânı görevini görmemesi sebebiyle bu alanın koridor olduğu, merdiven ile bir üst kattaki ara koridora bağlandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sebeple konut çift koridorlu plan tipinin örneğidir. İkincil konut olarak tasarlanan konut özgün işlevini sürdürmektedir. Konutun günümüzdeki fiziki durumu iyidir (Tablo 4.22).

Tablo 4.23 1960-1980 aralığı dönem konutu-Şeyda Kayhan Evi tipolojik analizi

 ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Koridorlar 2.Grup: Salon, mutfak 3.Grup: Odalar, banyolar, oturma alanı, teras, erzaklık, yemek alanı
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☒ Spiral ☐	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
 CEPHE DÜZENİ		GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐ CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun yerinde yapılan gözlem ve ölçümlerle plan krokisi hazırlanmıştır. Konut küme dolaşım şemasına sahiptir. Tek katlı konutun yükseltilmiş giriş terasından

dağılım mekanına ulaşılmaktadır. Buradan salona, oturma alanına, mutfığa ve ara koridora geçilmektedir. Mutfaktan yemek alanı ve erzaklık bölümüne geçilmekte, salon ve mutfaktan terasa çıkılmaktadır. Dağılım mekânından yukarı kottaki ara koridora varılmakta, buradan 2 adet odaya ve 2 adet banyoya geçilmektedir. Kişisel hacimler koridorla diğer birimlerden ayrılmaktadır. Koridorlar konutun diğer mekanlarla bağlantısı en güçlü mekânları olmakla birlikte salon ve mutfığın da diğer mekanlarla bağlantısı kuvvetlidir. Çift kanatlı ferforje kapısı ve demir doğramalı pencerelerin ferforje korkulukları dönemin modasını yansıtmaktadır. Asimetrik uzun cephede taş kaplama kullanılmış, uzun yekpare cephe algısını kırmak için kütleler dışarı taşırılmış ve giriş cephesinde girişi vurgulamak amacıyla kütle koparılmıştır. Konutta kütleleri birbirinden ayıran ara parapetli sundurma çatısı konuta özgün cephe karakteri kazandırmıştır (Tablo 4.23).

Tablo 4.24 1960-1980 aralığı dönem konutu-Hüsniye Necla Kaya Evi genel bilgiler

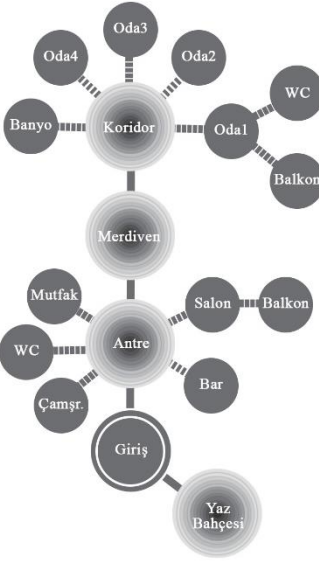
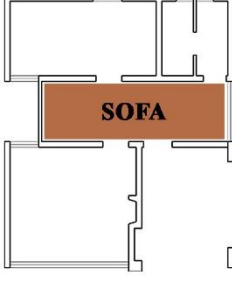
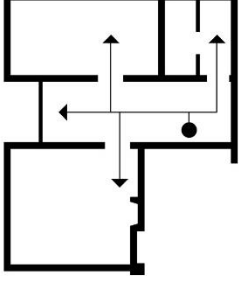
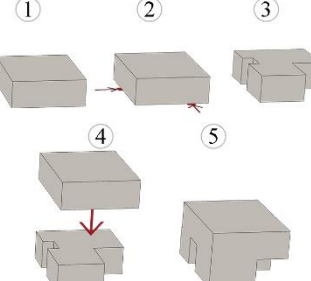
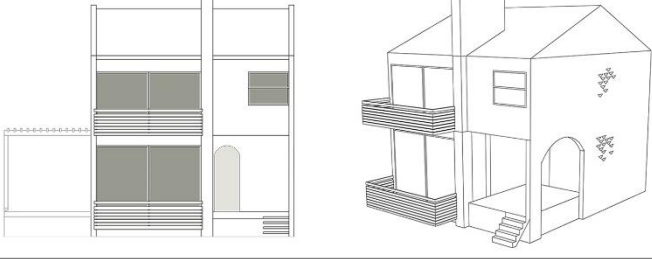
KONUT NO:2	YAPI ADI: Hüsniye Necla Kaya Evi		MİMAR: Erten Dalman	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1973	Kadınlar Denizi	96/175 (Eski) 657/304 (Yeni)	66.50 m ²	2
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPI NİZAMI
Betonarme Karkas	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	Yıkılmış	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI		
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒		
				
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ

Hüsniye Necla Kaya Evi 1973 yılında Mimar Erten Dalman tarafından tasarlanmış, Kadınlar Denizi 11. sokak üzerindeki parselde inşa edilmiştir. Fakat konut günümüze ulaşamamış, konutun bulunduğu parsel ile yan parselleri tevhit edilerek yerine otel yapılmıştır. Bu sebeple konutun 1970'li yıllardaki vaziyet planına kadastrodan

ulaşılarak, o döneme ait bağlam ilişkisini göstermesi açısından çalışma kapsamına alınmıştır. Konut ayırık nizamda, bahçe içerisindedir. Betonarme iki katlı konutun girişi güney cephedendir. Konut giriş holü-sofalı plan tipinin örneğidir. Konutun mekânsal  z mlemesi incelendiğinde ikincil konut amacıyla üretildiği anlaşılmaktadır (Tablo 4.24).

Tablo 4.25 1960-1980 aralığı dönem konutu-Hüsniye Necla Kaya Evi tipolojik analizi

 1.KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Antre, koridor 2.Grup: Salon, oda 1 3.Grup: Yaz bahçesi, çamaşır odası, WC'ler, mutfak, balkonlar, bar, oda2, oda3, oda4, banyo
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
 SOFA	 Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☒	 1 2 3 4 5
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
 CEPHE DÜZENİ		GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐ CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun planına ilçe belediyesi arşivinden ulaşılmıştır. Konut spiral dolaşım şemasına sahiptir. Yükseltilmiş kotta yer alan yaz bahçesinden konuta girilmekte,

konut içerisinde dağılım mekânı görevini antre sağlamaktadır. Antrenin batı cephesi yönünde bar alanı bulunmaktadır. Bu bağlamda modern yaşama kültüründen izler görülmektedir. Üst katta ise koridordan 4 adet odaya ve banyoya ulaşılmaktadır. 1 odanın balkonu ve WC'si vardır. Konutta ortak mekanlar zemin katta, kişisel hacimler üst katta yer almakta, böylece ortak alan-özel alan ayrımı korunmaktadır. Konutta en dışa dönük hacim antre ve koridordur. Antre ve koridordan sonra salon ve oda1'in de diğer mekanlarla bağlantılarının güçlü olduğu görülmektedir. Asimetrik cephe düzenindeki konutun birinci katı mono blok bir kütle iken, zemin katında girişi vurgulayacak şekilde kütle koparılmıştır. Cephedeki pencere yırtıkları, yaz bahçesindeki kemerli giriş ve yatay balkon korkulukları hem geleneksel hem modernist tavrı yansıtmaktadır. Konutun çatısı ise beşik çatıdır (Tablo 4.25).

Tablo 4.26 1960-1980 aralığı dönem konutu-Nazilli Sitesi genel bilgiler

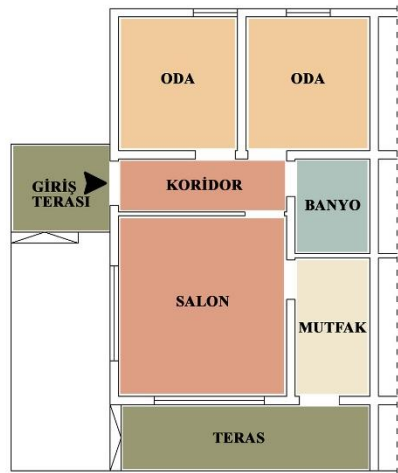
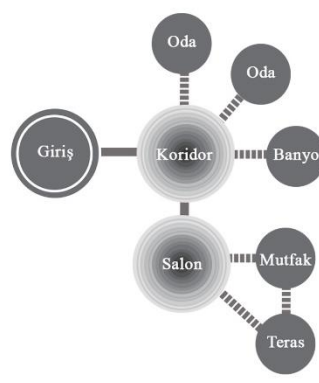
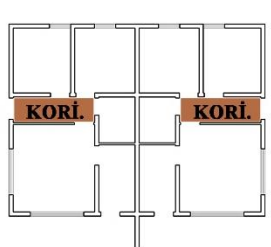
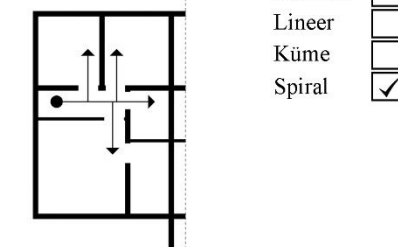
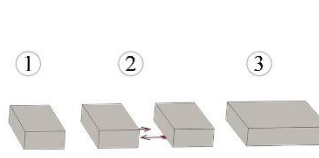
KONUT NO:3	YAPI ADI: Nazilli Tatil Köyü		MİMAR: İbrahim Yenipazarlı (İnş. Müh.)	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1974	Kadıkalesi	279/12	97.67 m ²	1
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Betonarme Karkas	İkiz Müstakil Konut Sitesi	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI		
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒		
				
KONUT FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

Nazilli Tatil Köyü veya günümüzdeki bilinen ismiyle Nazilli Sitesi Kadıkalesi-Soğucak Mevkii'nde yer alan büyük çaplı müstakil evler topluluğudur. İnşaat mühendisi İbrahim Yenipazarlı tarafından tasarlanan ve 1974 yılında yapımı tamamlanan Nazilli Sitesi günümüzde sit alanı olarak belirlenen bir konumdur. Her bir konutun mimari özellikleri aynı olmakla birlikte, günümüzde birçoğu tadilat geçirdiği için projedeki özgün halini korumamaktadır. Site içerisindeki konutlar ikiz

müstakil ev tipolojisindedir. Örnekleme kapsamında incelenen konut Uzun Plaj’a en yakın konumda yer alan konutlar biridir. Konut cephe boyunca uzanan terasa sahip olup, ayrık nizamdadır. Betonarme konuta giriş batı cephedendir. Konut koridorlu plan tipinin örneğidir. Fiziki durumu iyi olan konut günümüzde ikincil konut olarak kullanılmaktadır (Tablo 4.26).

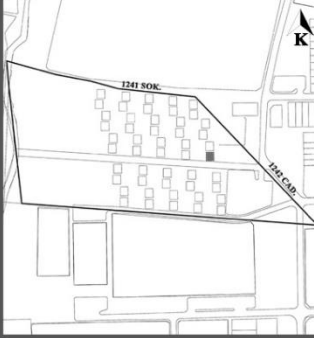
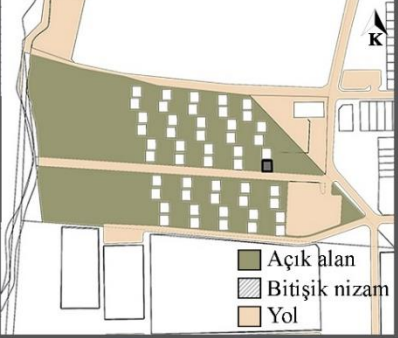
Tablo 4.27 1960-1980 aralığı dönem konutu-Nazilli Sitesi tipolojik analizi

 ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Koridor 2.Grup: Salon, mutfak 3.Grup: Odalar, banyo, teras
KAT PLANLARI 	MEKAN ORGANİZASYONU Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☒	ERİŞİM ŞEMASI
DAĞILIM MEKANI 	DOLAŞIM ŞEMASI 	KÜTLE KURGUSU GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☒ Asimetrik ☐ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐ CEPHE ÖZELLİKLERİ

İlçe belediye arşivinden ulaşılan konutun mimari projesi incelendiğinde, yükseltilmiş giriş terasından girilen konutta, koridor ile diğer hacimlere dağılım

sağlanmakta, salon ve mutfaktan ön terasa çıkılmaktadır. Konut spiral dolaşım şemasına sahiptir. Ortak alanlar konutun ön cephesi olan batı cephesinde, kişisel alanlar ise konutun arka tarafı olan doğu cephesinde yer almaktadır. Erişim şemasıyla konutun en dışa dönük hacminin koridor, en içe dönük hacimlerin ise odalar, banyo ve teras olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Mono blok iki kütleli birleştirilmesiyle oluşturulmuş ikiz konutlarda çatı pencerelerinin dışarıya taşırılması konuta özgün bir karakter katmaktadır. Konutun çatısı ise kırma çatıdır (Tablo 4.27).

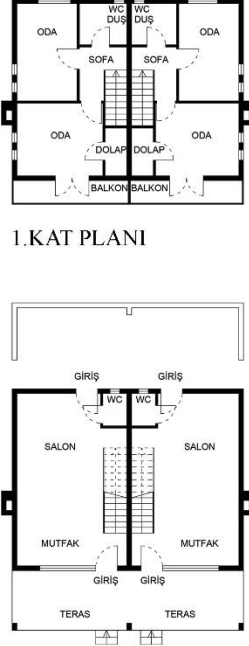
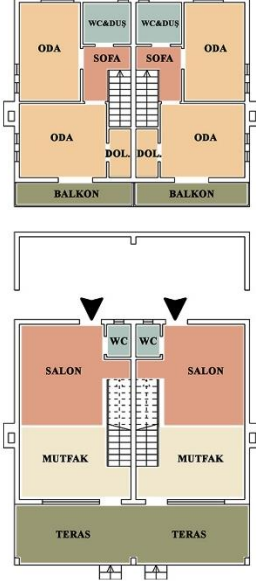
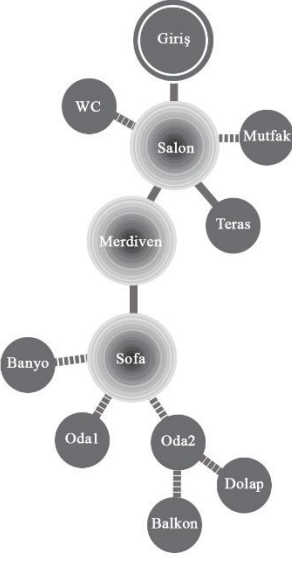
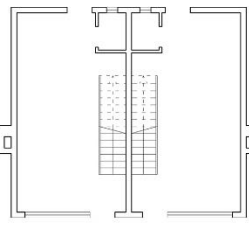
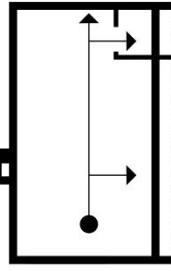
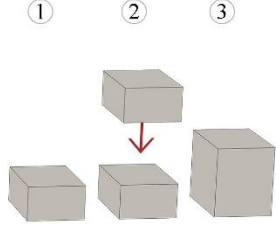
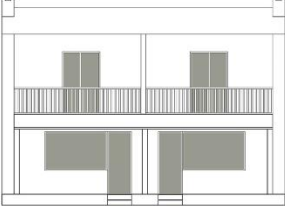
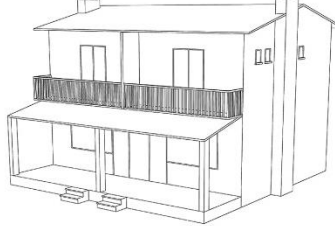
Tablo 4.28 1960-1980 aralığı dönem konutu-Emektur Sitesi genel bilgiler

KONUT NO:4	YAPI ADI: Emektur Sitesi		MİMAR: -	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1975	Soğucak	422/1	50.38 m ²	2
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Betonarme Karkas	İkiz Müstakil Konut Sitesi	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI		
Güçlü ☐ Zayıf ☒		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒		
				
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ

Emektur Sitesi Soğucak Mahallesi'nde 1241 Sokak ile 1242 Cadde arasında kalan arazide yer almaktadır. 1975 yılında yapımı tamamlanan konutun mimarı hakkında herhangi bir bilgi edinilememiştir. Site içerisindeki her bir konut aynı mimari özellikleri göstermektedir. Örneklem dahilinde seçilen konut dar bir taban alanı üzerindedir. Betonarme karkas sistemle inşa edilmiş konut, ikiz konut tipolojisindedir. Ayrık nizamdaki konuta giriş doğu ve batı cepheden olmak üzere çift taraflıdır. Konut giriş yönünde terasa ve arka bahçeye sahiptir. Konutun birinci katını gösterir mimari projesinde sofa olarak adlandırılan bir mekân bulunsa da sofanın koridor mantığında çözümlendiği tespit edilmektedir. Ancak esas katın zemin kat olması ve zemin katında dağılım ve oturma mekanının tanımsız olması sebebiyle konut koridorsuz plan tipinin

örneğidir. Konutun günümüzde fiziki durumu iyidir ve ikincil konut olarak kullanılmaktadır (Tablo 4.28).

Tablo 4.29 1960-1980 aralığı dönem konutu-Emektur Sitesi tipolojik analizi

 1.KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Sofa, salon 2.Grup: Oda2 3.Grup: Oda1, banyo, wc, dolap, balkon, mutfak, teras
KAT PLANLARI 	MEKAN ORGANİZASYONU Merkezi ☐ Lineer ☒ Küme ☐ Spiral ☐	ERİŞİM ŞEMASI
DAĞILIM MEKANI 	DOLAŞIM ŞEMASI 	KÜTLE KURGUSU GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☒ Asimetrik ☐ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ	CEPHE ÖZELLİKLERİ	

Konutun mimari projesine belediye arşivinden ulaşılmış, detaylıca incelendiğinde lineer dolaşım şemasına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Konuta girildiğinde direkt olarak açık mutfığa ulaşılmakta, üst katta mimari projesinde sofa olarak adlandırılan ancak görevi itibarıyla koridor olarak adlandırdığımız dağılım mekânından diğer hacimlere geçilmektedir. Üst katta yatak odasıyla bağlantılı, geleneksel konuttaki yüklük görevini gören ve dolap olarak adlandırılan ayrı bir birim bulunmaktadır. Mekânsal çözümlemede hem açık mutfak gibi modern hem de yüklük gibi geleneksel Türk evi mekanlarının olması konutun geleneksel anlayışı sürdürdüğünü göstermektedir. Konutta kişisel mekanlar üst katta, ortak hacimler alt kattadır. Erişim şemasına göre; konutta en dışa dönük mekân sofa ve salon, diğer mekanlarla olan etkileşimi kısıtlı olması sebebiyle en içe dönük mekanlar ise oda1, banyo, WC, mutfak, teras ve oda2'ye dahil olan balkondur. Simetrik ve oldukça sade cepheli konutta Fransız balkonlar, yatay veranda kullanımı, dikey balkon korkulukları modernist tavrın izleridir. Beşik çatılı yekpare bir kütleden oluşan konutun cepheyi yaran baca duvarları korkuluklarıyla birlikte cephede dikey bir vurgu yaratmaktadır (Tablo 4.29).

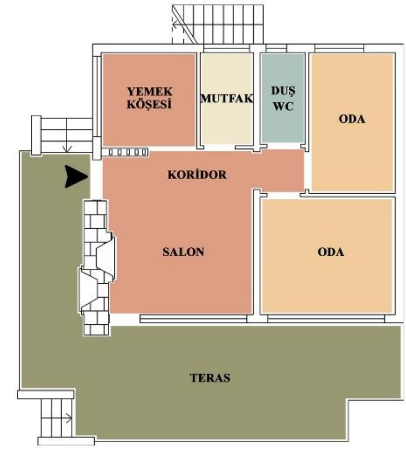
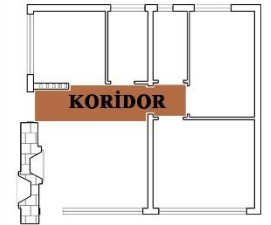
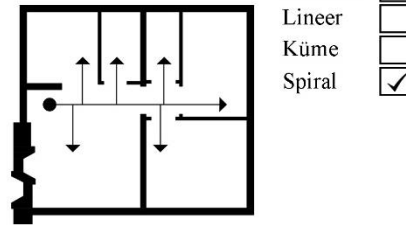
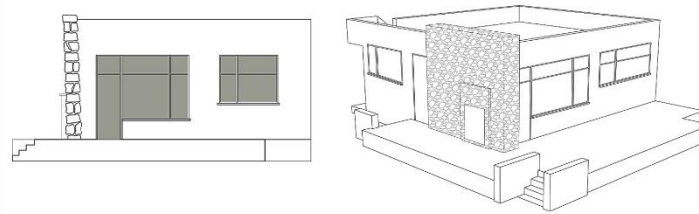
Tablo 4.30 1960-1980 aralığı dönem konutu-Nurettin Erbil Evi genel bilgiler

KONUT NO:5	YAPI ADI: Nurettin Erbil Evi		MİMAR: Şükrü Kırkaya	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1976	Karaova	225/1	52.05 m ²	1
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Yığma-Tuğla	Tekil Müstakil Konut Sitesi	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI		
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒		
				
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ

Nurettin Erbil Evi Deniz yolu sokak üzerinde bulunmaktadır. Dar bir taban alanı üzerinde yer alan tek katlı konut İdareciler Sitesi içerisinde çok fazla tadilat görmemiş ve ilk halini koruyan nadir konutlardan bir tanesidir. 1976 yılında yapımı tamamlanan konutun mimari Şükrü Kırkaya'dır. Konut betonarme karkas sistemle inşa edilmiştir. Konuta giriş kuzey cephedendir. Konut ayırık nizamda, bahçe içerisinde yer almaktadır. Konut koridorlu plan tipinin örneğidir. Günümüzde ikincil konut amacıyla kullanılan konutun fiziki durumu iyidir (Tablo 4.30).

Tablo 4.31 1960-1980 aralığı dönem konutu-Nurettin Erbil Evi tipolojik analizi

 ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Koridor 3.Grup: Salon, odalar, teras, banyo, yemek köşesi, mutfak
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☒	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☒ Kıрма ☐ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun planlarına belediye arşivinden ulaşılmıştır. Spiral dolaşım şemasına sahip olan konutta koridor ile diğer mekanlara ulaşılmaktadır. Konutta kişisel mekanlar

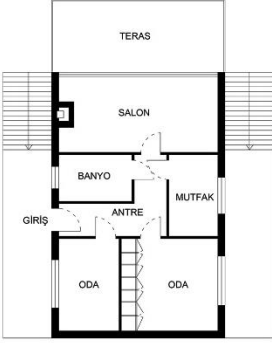
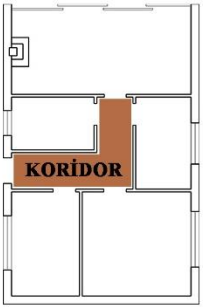
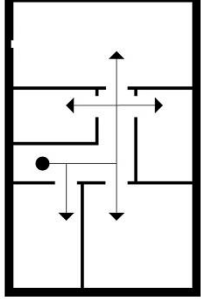
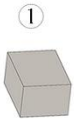
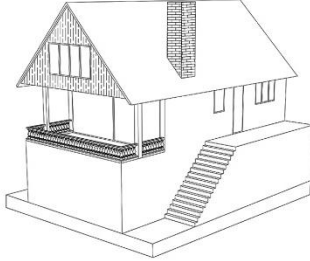
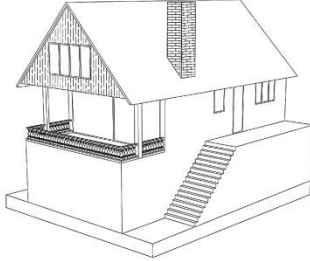
konutun arka cephesi olan doğu cephesinde ortak alanlar konutun giriş kısmı olan batı cephesinde sıralanmış, kişisel alan-ortak alan ayrımı korunmuştur. Erişim şeması incelendiğinde konutta diğer mekanlarla bağlantısı en güçlü mekânın koridor, bağlantısı en zayıf mekanların ise odalar, yemek köşesi, mutfak, salon, banyo ve teras olduğu görülmektedir. Mono blok bir kütleden meydana gelen konutun cephe düzeni asimetriktir. Şöminenin bulunduğu cephenin doğal taş malzeme kaplaması yalın cepheye hareket katan tek öğedir. Konutun çatısı ise teras çatıdır (Tablo 4.31).

Tablo 4.32 1960-1980 aralığı dönem konutu-Cevat Akduvar Evi genel bilgiler

KONUT NO:6		YAPI ADI: Cevat Akduvar Evi		MİMAR: Altan İbrikoğlu (İnş. Müh.)	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
1977	Kadınlar Denizi	94/84 (Eski) 806/190 (Yeni)	77 m ²	1	
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI	
Yığma-Tuğla	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	Yıkılmış	Ayrık Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☐ Zayıf ☐		Taşlıklı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒			
					
				Açık alan Bitişik nizam Yol	
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

Cevat Akduvar Evi inşaat mühendisi Altan İbrikoğlu tarafından tasarlanmış ve 1977 yılında yapımı tamamlanmıştır. Fakat yığma konut günümüze ulaşamamış, etrafındaki parsellerle tevhibi yapıлып yerine The Grand Blue Sky Oteli yapılmıştır. O döneme ait imar planı paftasının da kayıp olması sebebiyle parsellerin tevhit ve terk işlemini gösterir harita çalışmaya eklenebilmiş fakat belediye arşivinde de konutun herhangi bir vaziyet planı bulunamadığı için bağlam analizi yapılamamıştır. Konut koridorlu plan tipinin örneğidir. Konutun plan çözümlemeleri incelendiğinde ikincil konut amacıyla tasarlandığı düşünülmektedir. Çevresindeki konutların yapım amacının da çoğunlukla ikincil konut olması düşüncemizin doğruluğunu güçlendirmektedir (Tablo 4.32).

Tablo 4.33 1960-1980 aralığı dönem konutu-Cevat Akduvar Evi tipolojik analizi

 ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Antre 2.Grup: Salon 3.Grup: Odalar, mutfak, banyo, teras
KAT PLANLARI 	MEKAN ORGANİZASYONU Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☒ Spiral ☐	ERİŞİM ŞEMASI
DAĞILIM MEKANI 	DOLAŞIM ŞEMASI 	KÜTLE KURGUSU GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☒ Asimetrik ☐ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ 	CEPHE DÜZENİ 	CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun mimari projesine ilçe belediye arşivinden ulaşılmıştır. Analizler doğrultusunda konutun küme dolaşım şemasına sahip olduğu görülmektedir.

Yükseltilmiş giriş terasından girilen konutta antre diğer hacimlere dağılım sağlamaktadır. Konutun ön cephesinde ortak birimler, arka cephesinde ise kişisel birimler yer almaktadır. Konutta en dışa dönük mekân antre iken, en içe dönük mekanlar ise odalar, mutfak ve banyodur. Konut tek katlı mono blok bir kütleden oluşmaktadır. Sade cepheli konutunun oymalı beyaz taş tırabzanları döneminin tekrar eden özgün elemanlarından. Çatı direkleriyle desteklenen dışarıya taşırılmış ahşap beşik çatıda çatı pencereleri bulunmakta ve çatı konuta rustik bir tarz katmaktadır (Tablo 4.33).

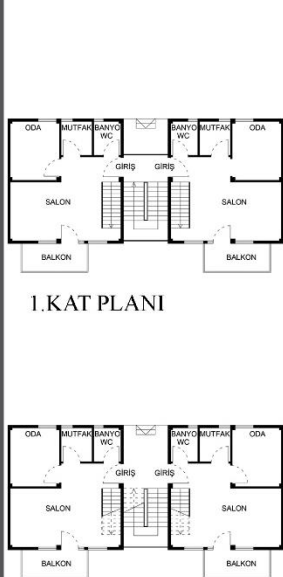
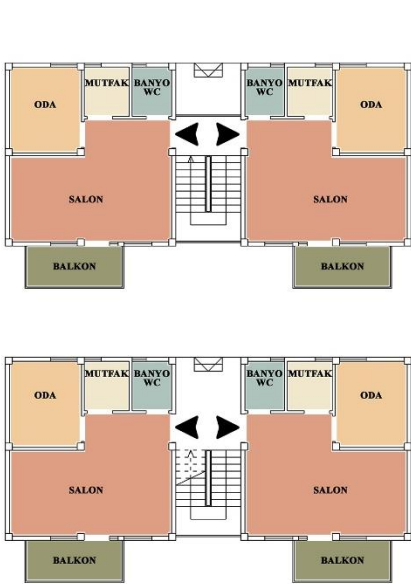
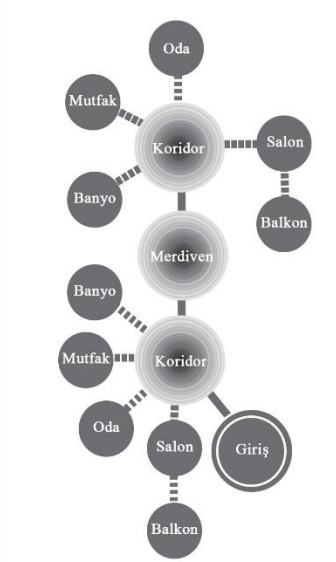
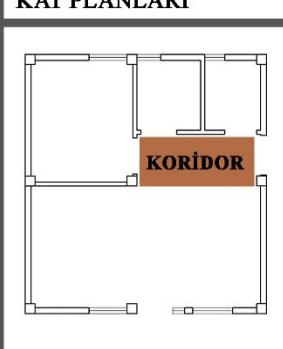
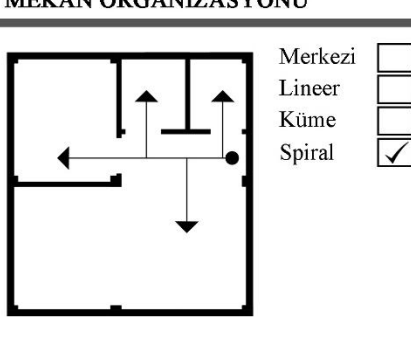
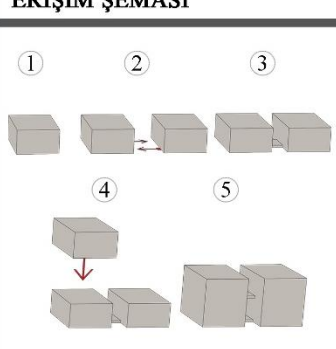
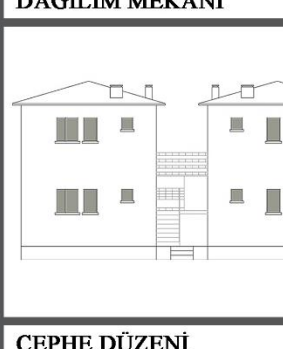
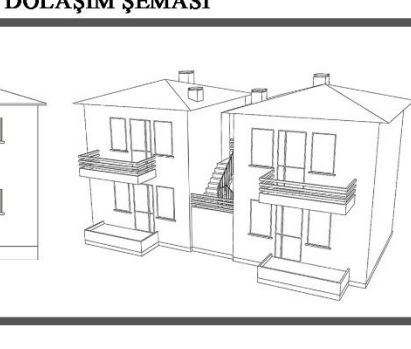
Tablo 4.34 1960-1980 aralığı dönem konutu-S.S. Orsen Sitesi genel bilgiler

KONUT NO:7		YAPI ADI: Orsen Sitesi		MİMAR: Serap Çakmakçı	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
1979	Davutlar	/2744	104.75 m²	2	
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI	
Betonarme Karkas	İkiz Müstakil Konut Sitesi	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☐ Zayıf ☒		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒			
					
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

Orsen Sitesi Orhan Gazi Caddesi üzerinde yer almaktadır. 1979 yılında yapımı tamamlanan sitenin mimari Serap Çakmakçı'dır. Günümüzde sitedeki konutların birçoğu tadilat görmüş ve konutlara ilave kat çıkılmıştır. Konutlar dar olmayan taban alanına oturmaktadır. Site içerisindeki konutların tümü ayrık nizamda, ikiz konut tipolojisindedir. Konutlar betonarme karkas sistemle inşa edilmiştir. Örneklem dahilinde seçilen konuta giriş batı cephesindendir. Konutun mimari projesinde tanımlı bir koridor olmasa da mekânlara dağılım işlevini gören bir koridor bulunmaktadır. Bu

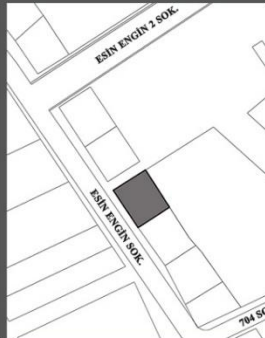
bağlamda konut koridorlu plan tipini örneğidir. Konut günümüzdeki fiziki durumu iyidir. Günümüzde ikincil konut olarak kullanılmaktadır (Tablo 4.34).

Tablo 4.35 1960-1980 aralığı dönem konutu-S.S. Orsen Sitesi tipolojik analizi

 1.KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Koridor 2.Grup: Salon 3.Grup: Oda, balkon, banyo, mutfak
KAT PLANLARI 	MEKAN ORGANİZASYONU Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☒	ERİŞİM ŞEMASI
DAĞILIM MEKANI 	DOLAŞIM ŞEMASI 	KÜTLE KURGUSU GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☒ Asimetrik ☐ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kırma ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐ CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun mimari projesine belediye arşivinden ulaşılmış olup, mekanların dizilimi incelendiğinde spiral dolaşım şemasına sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. İkiz konutlar birbirlerine kat sahanlığı ile bağlanmıştır. Konutta koridor ile diğer mekanlara ulaşılmaktadır. Salonda yer alan tek kollu merdiven ile bu katla aynı mekânsal çözümlemeye sahip olan bir üst katın salonuna ulaşılmaktadır. Her bir katta aynı mekânsal çözümleme sunmasına rağmen katlar arasında erişim sağlanabilmesinden ötürü tek aile konutu olduğu düşünülmüş, böylece örnekleme dahil edilmiştir. Mekân organizasyonuna bakıldığında, kişisel alan-ortak alan ayrımı hakkında net bir kaniya varılamamaktadır. Konut mekanlarından diğer mekanlarla bağlantısı en güçlü koridor iken, en zayıf mekanlar oda, balkon, banyo ve mutfaktır. Simetrik ve oldukça yalın cepheye sahip konutta iki yekpare kütlelerin kat sahanlığı ile birbirine bağlanması cephedeki doluluk-boşluk oranını dengelemeyi sağlamıştır. Konutun korkulukları dönemi içerisinde çokça tekrarlanan modern ve yatay ifadeyi güçlendiren çizgilerdir. Konutun çatısı ise kırma çatıdır (Tablo 4.35).

Tablo 4.36 1960-1980 aralığı dönem konutu-Konut no:8 genel bilgiler

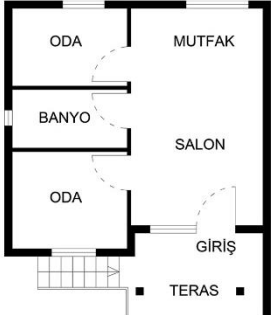
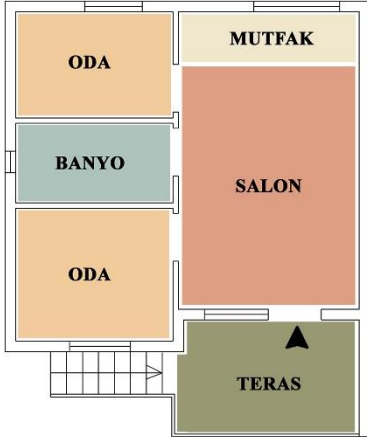
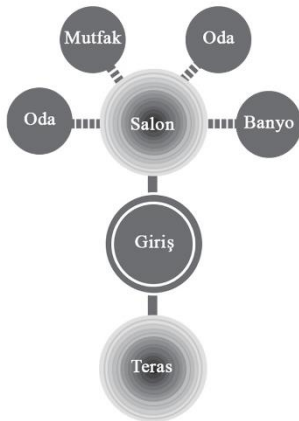
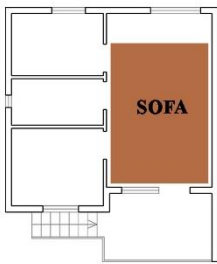
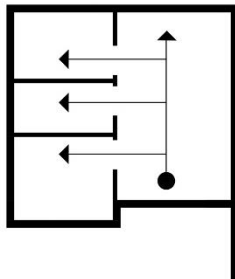
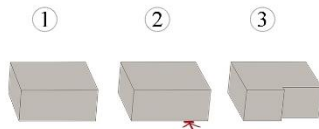
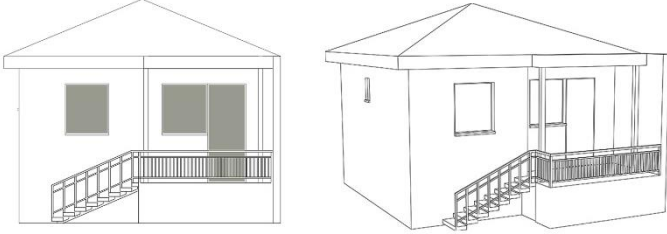
KONUT NO:8		YAPI ADI: -		MİMAR: -	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
1970'li yıllar	Yavansu	1743/51	31.11 m ²	1	
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI	
Yığma-Tuğla	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	İkincil Konut	Tek Taraftan Bitişik Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ					
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒			
					
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

8 numaralı konut Esin Engin sokak üzerinde yer almaktadır. Konutun kesin olarak yapım yılı bilinmemekte ancak bölge halkıyla yapılan görüşmeler sonucu konutun 1970'li yıllarda yapıldığı tespit edilmektedir. Güney-doğu cephesinden bitişik

nizamda olan konut dar bir taban alanı üzerindedir. Bahçe içerisindeki tek katlı konuta giriş güney-batı cephesinden, 7 basamak kotu yükseltilmiş giriş terasından sağlanmaktadır. Salonun sofa görevini görmesi sebebiyle konut i sofalı plan tipinin örneğidir. İkincil konut amacıyla üretilen konutun günümüzde fiziki durumu kötü olmamakla birlikte günümüzde kullanılmamaktadır (Tablo 4.36).

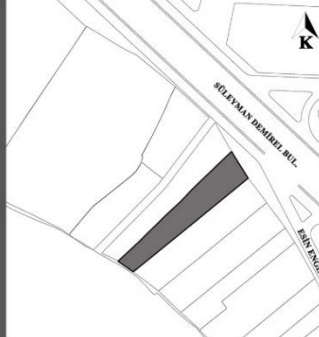
Tablo 4.37 1960-1980 aralığı dönem konutu-Konut no:8 tipolojik analizi

 ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Salon 3.Grup: Odalar,teras, banyo, mutfak
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
 SOFA	 Merkezi ☐ Lineer ☒ Küme ☐ Spiral ☐	 1 2 3
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
 CEPHE DÜZENİ		GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun plan krokisi yerinde yapılan ölçümler ile çıkarılmıştır. Konut lineer dolaşım şemasına sahiptir. Yükseltilmiş giriş terasından direkt olarak salona ulaşılan

konutta salondan diğer mekanlara geçiş sağlandığı için salon dağılım mekânı görevini de görmektedir. Konutta kişisel mekân-ortak mekân ayrımı konusunda net bir kaniya varılamamaktadır. Erişim şeması incelendiğinde konutta diğer mekanlarla bağlantısı en güçlü olması sebebiyle en dışa dönük mekânın salon olduğu, en içe dönük mekanların ise odalar, mutfak, banyo ve teras olduğu görülmektedir. Asimetrik cepheli konutta uçan merdivenler ve minimalist ferforje korkuluklar modernist tavrın izleri olarak yorumlanmaktadır. Sade, yekpare forma sahip konutta, giriş cephesi yönünde yatay veranda ile üstü örtülecek şekilde kütle koparılarak giriş vurgulanmıştır. Konutun çatısı ise kırma tip çatıdır (Tablo 4.37).

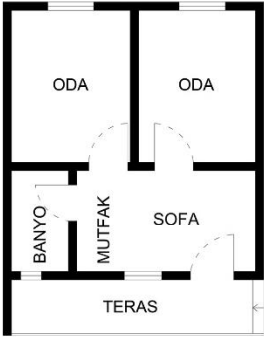
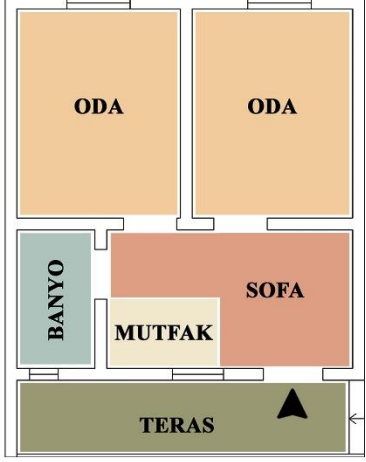
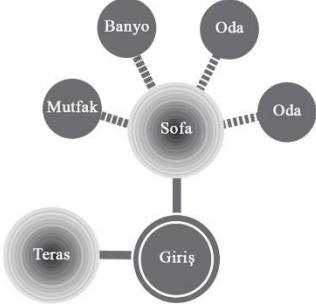
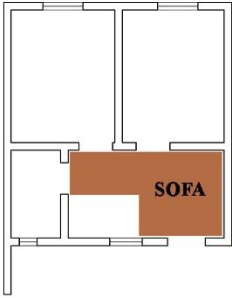
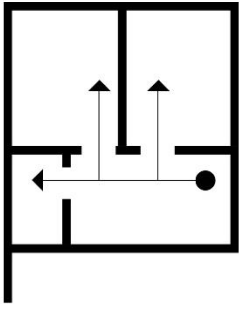
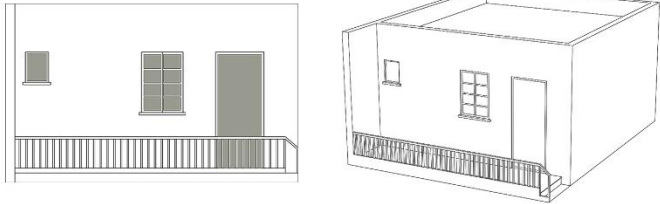
Tablo 4.38 1960-1980 aralığı dönem konutu-Ünlütürk Evi genel bilgiler

KONUT NO:9		YAPI ADI: Ünlütürk Evi		MİMAR: Aykut Uysal (İnş. Müh.)	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
1970'li yıllar	Yavansu	998/117	102.59 m²	1	
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI	
Betonarme Karkas	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☐ Zayıf ☒		Taşlıklık ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒			
					
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

Ünlütürk Evi Esin Engin sokak üzerinde yer almaktadır. Mühendis Aykut Uysal tarafından tasarlanan konutun kesin olarak yapım yılı bilinmemekle birlikte, bölge halkıyla yapılan görüşmeler ile konutun 1970'li yıllarda yapıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bahçe içerisinde yer alan konut, benzer plan çözümlemeleri sunan 8 konutla beraber aynı parsel üzerinde yer almaktadır. Ayrık nizamda yer alan konut dar olmayan taban alanına sahiptir. Tek katlı konuta giriş kuzey-doğu cephesindendir.

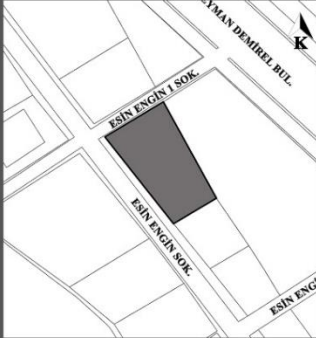
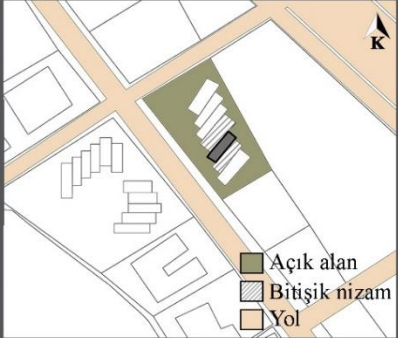
Konut iç sofalı plan tipinin örneğidir. Günümüzde fiziki durumu iyi olan konut özgün işlevini korumakta, ikincil konut olarak kullanılmaktadır (Tablo 4.38).

Tablo 4.39 1960-1980 aralığı dönem konutu-Ünlütürk Evi tipolojik analizi

 ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Sofa 3.Grup: Odalar, mutfak, banyo, teras
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☐ Lineer ☒ Küme ☐ Spiral ☐	①
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☒ Kıрма ☐ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

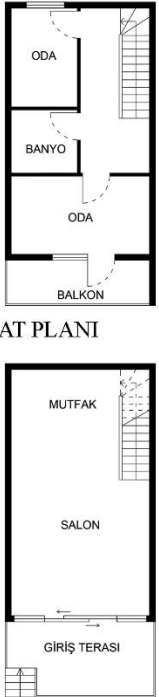
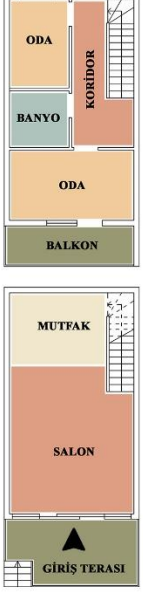
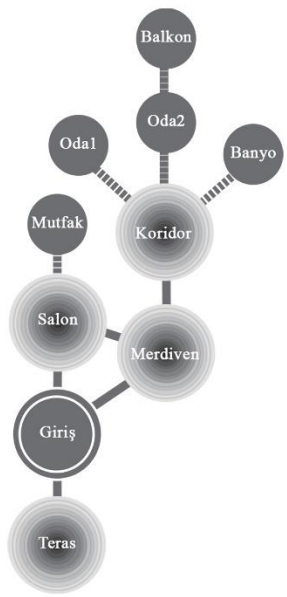
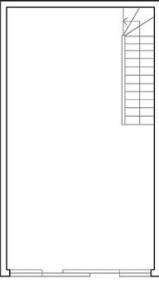
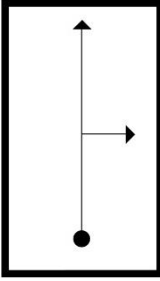
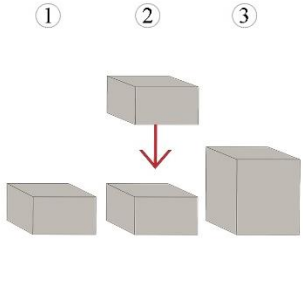
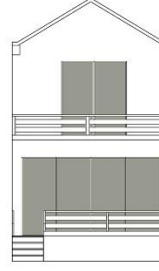
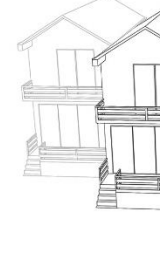
Konutun mimari projesine belediye arşivinden ulaşılmıştır. Konutun mekân dizilimi incelendiğinde lineer dolaşım şemasına sahip olduğu görülmektedir. Yükseltilmiş giriş terasından direkt olarak sofa görevi gören salona ulaşılmakta buradan diğer hacimlere dağılım sağlanmaktadır. Tek katlı konut salon, mutfak, banyo ve 2 adet odaya sahiptir. Konutta kişisel mekânlar konutun arka cephesinde yer aldığı için kişisel-ortak alan ayrımı söz konusudur. Erişim şeması incelendiğinde konutta diğer mekanlarla bağlantısı en güçlü olması sebebiyle en dışa dönük mekânın sofa olduğu görülmektedir. Konutta ahşap panjurlu kapı ve pencere dizilimleri asimetrik cephe algısı oluşturmaktadır. Mono blok forma sahip konuta kırma çatı sonradan eklenmiştir (Tablo 4.39).

Tablo 4.40 1960-1980 aralığı dönem konutu-Konut no:10 genel bilgiler

KONUT NO:10		YAPI ADI: -		MİMAR: -	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
1970'li yıllar	Yavansu	783/32	45.81 m ²	2	
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI	
Betonarme Karkas	Sıraevler	İkincil Konut	İkincil Konut	İki Taraftan Bitişik Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒			
					
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

10 numaralı konut Esin Engin Sokak üzerinde yer almaktadır. Yapım yılı kesin olarak bilinmemekle birlikte konut sahibinden edinilen bilgilere göre 1970'li yıllarda yapılmıştır. Konut sıra ev tipolojisine sahip olması sebebiyle bitişik nizamdadır. Dar bir taban alanı üzerinde, 2 katlı, betonarme karkas sistemle inşa edilen konuta giriş güney-batı cephesindendir. Ön cephesinde terasa sahip olan konut bahçe içerisinde yer almaktadır. Koridorsuz plan tipinin örneğidir. Günümüzde fiziki durumu iyidir ve ikincil konut amacıyla kullanılmaktadır (Tablo 4.40).

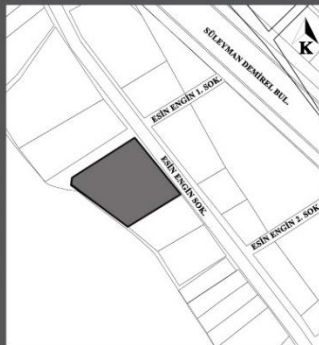
Tablo 4.41 1960-1980 aralığı dönem konutu-Konut no:10 tipolojik analizi

 1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Koridor, salon 2.Grup: Oda2 3.Grup: Oda1, banyo, mutfak, balkon, teras
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☐ Lineer ☒ Küme ☐ Spiral ☐	 ① ② ③
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☒ Asimetrik ☐ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ	CEPHE DÜZENİ	CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun plan krokisi konut sahibinin anlatımları doğrultusunda çıkarılmış olup, koridorun plandaki yeri ve diğer mekanların dizilimine bakıldığında lineer dolaşım

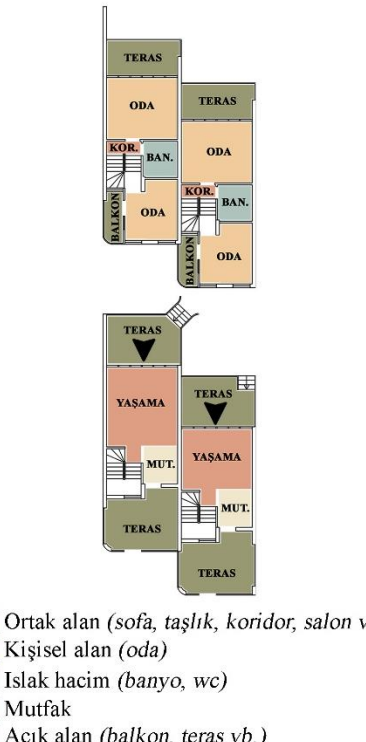
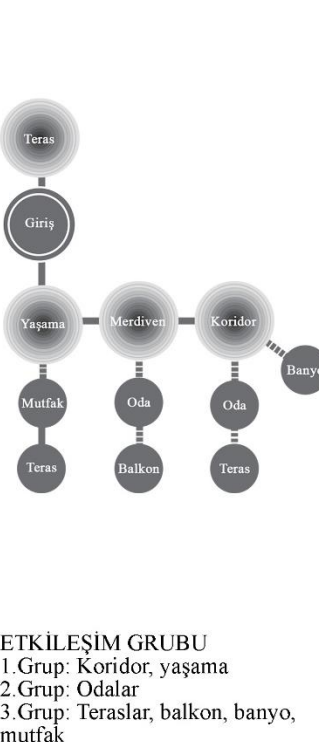
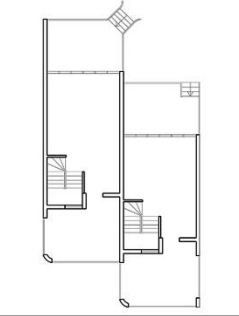
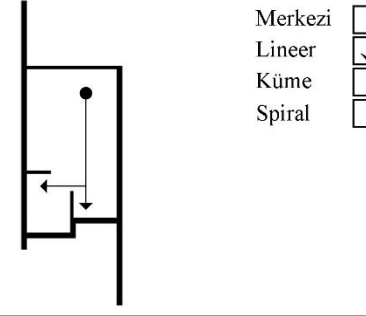
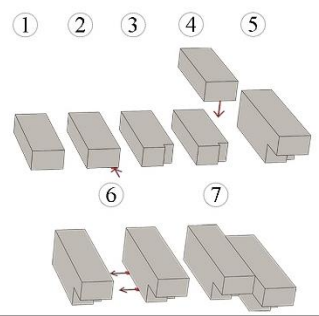
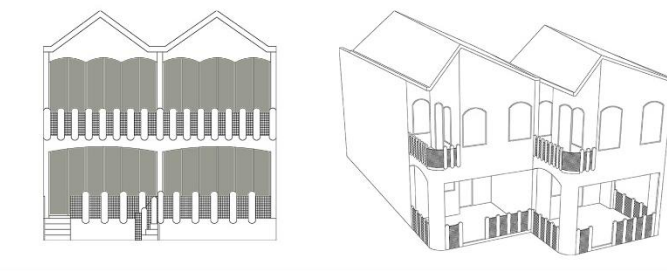
şemasına sahip olduğu görülmektedir. Yükseltilmiş giriş terasından direkt olarak açık mutfak şeklinde tasarlanmış salona ulaşılmaktadır. Üst katta 2 adet oda, 1 adet balkon ve 1 adet banyo bulunmaktadır. Konutta ortak hacimler zemin katta, kişisel hacimler üst katta yer almaktadır. Konutta en dışa dönük mekanlar koridor ve salon iken, en içe dönük mekanlar, oda1, banyo, mutfak, balkon ve terastır. Konut aynı mimari nitelik gösteren kütlelerin yan yana dizilmesiyle oluşmuştur. Sade cepheli konutta balkon korkulukları modern bir tavır yansıtmaktadır. Geniş ahşap saçaklara sahip olan konutun çatısı beşik çatıdır (Tablo 4.41).

Tablo 4.42 1960-1980 aralığı dönem konutu-Mukaddes Yılmaz Evi genel bilgiler

KONUT NO:11		YAPI ADI: Mukaddes Yılmaz Evi		MİMAR: Altan İdrikoğlu (Müh.)	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
1980	Yavansu	516/18	28.65 m²	2	
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI	
Betonarme Karkas	Sıraevler	İkincil Konut	İkincil Konut	İki Taraftan Bitişik Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☐ Zayıf ☒		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒			
					
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

Mukaddes Yılmaz Evi Esin Engin Sokak üzerinde yer almaktadır. Örnekleme dahil edilen konut sıra evler konut tipolojisindedir. 1980 yılında yapımı tamamlanan konutlar, mühendis Altan İdrikoğlu tarafından tasarlanmıştır. Konut sıra ev olması sebebiyle bitişik nizamdadır. Dar bir tabana oturmuş olup, betonarme karkas sistemle inşa edilmiştir. Konuta giriş güney-batı cephesindendir. Konut koridorsuz plan tipinin örneğidir. Fiziki durumu iyi olan konut günümüzde ikincil konut amacıyla kullanılmaktadır (Tablo 4.42).

Tablo 4.43 1960-1980 aralığı dönem konutu-Mukaddes Yılmaz Evi tipolojik analizi

 1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1. Grup: Koridor, yaşama 2. Grup: Odalar 3. Grup: Teraslar, balkon, banyo, mutfak
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☐ Lineer ☒ Küme ☐ Spiral ☐	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☒ Asimetrik ☐ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

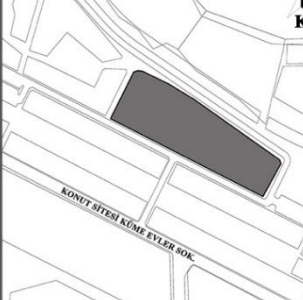
Konutun mimari projesine belediye arşivinden ulaşılmıştır. Konut detaylı incelendiğinde lineer dolaşım şemasına sahip olduğu görülmektedir. Konutta

yükseltilmiş giriş terasından direkt açık mutfak şeklindeki yaşama ulaşılmakta, buradan merdiven ile üst kattaki biri balkonlu, biri teraslı olan 2 adet odaya ve 1 adet banyoya geçilmektedir. Konutta ortak alanlar konutun zemin katında, kişisel alanlar ise konutun üst katında yer almaktadır. Erişim şemasıyla konutun en dışa dönük hacminin yaşama ve koridor, en içe dönük hacimlerinin ise mutfak, balkon, banyo ve teraslar olduğu tespit edilmektedir. Mono blok kütlede yer yer kopma yer yer de çıkmlar ile simetrik cepheye hareket kazandırılmıştır. Ayrıca ritmik balkon parapetleri, kemerli pencereler, giriş cephesinde yer alan kemerli kapı konutun cephesine özgünlük katan diğer elemanlardır. Balkondaki ahşap korkuluklar, ahşap panjurlu pencereler geleneksel Türk konutundan izlerdir. Konutun çatısı ise beşik çatıdır (Tablo 4.43).

4.3 1980 Sonrası Kuşadası Konutunun Tipolojik Analizi

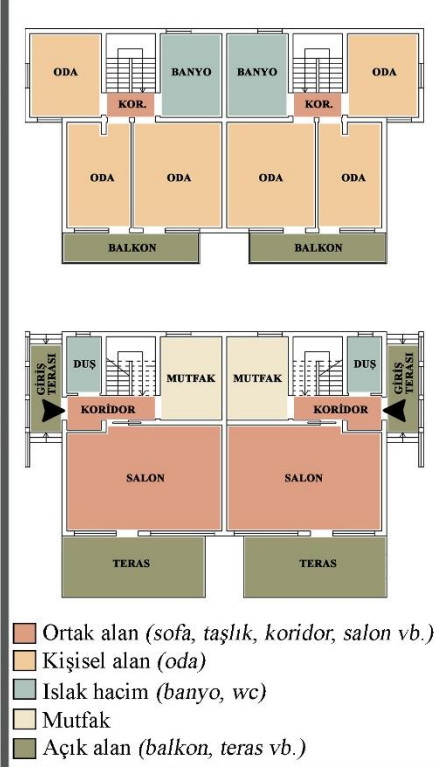
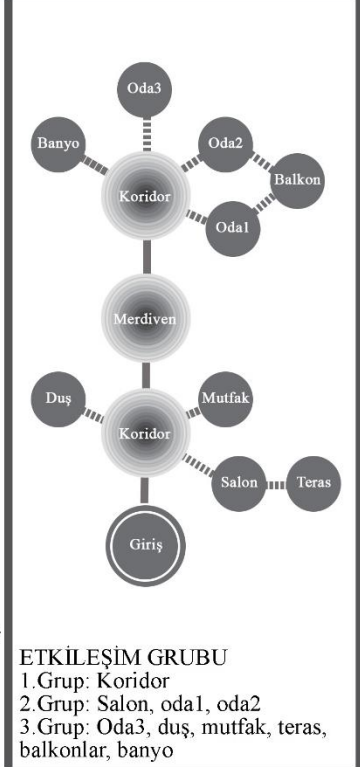
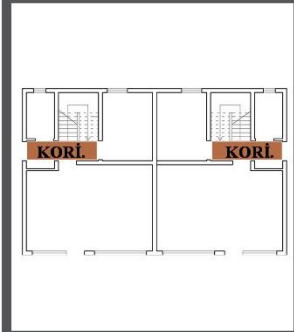
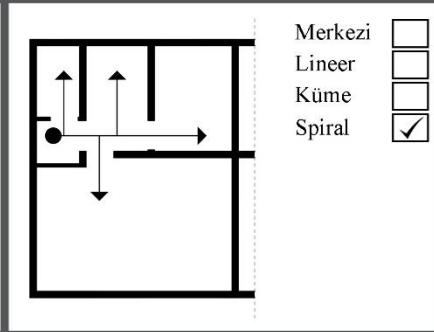
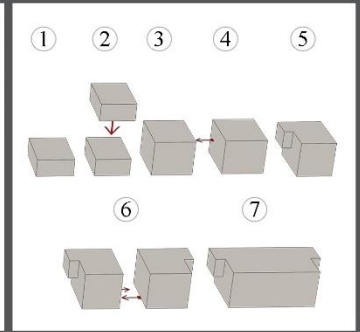
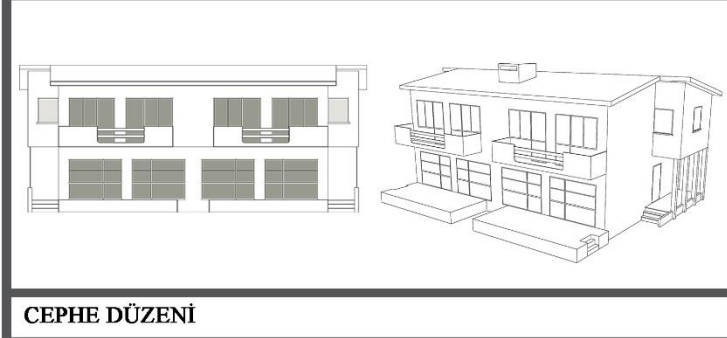
1980 yılı ve sonrası ilçenin hem turizm destinasyonu yönünden zirveyi hem de özellikle 2000 yılından sonra çöküşü yaşadığı bir dönem aralığıdır. Bu duruma neden olarak yoğun yapılaşma sebebiyle ilçenin turizm beldesi özelliğini yitirmesi gösterilebilir. Bu sebeple de konut sektörü turizm ile benzer hikâyeyi yaşamamış aksine 1980 yılından sonra ilçede konut stoku patlaması yaşanmıştır. Tipolojik araştırma kapsamında örneklemeler seçilirken müstakil konut bazında farklı tipolojik veriler sunacak, nitelikli ve döneminin özgün konut tipolojisini yansıtacak örneklerle yer verilmiştir. Bu kapsamda verilen dönem aralığında gelişim gösteren yerleşimlerdeki konut stoku incelenmiş, örneklemeye dahil edilen konutlardan mimari projelerine ulaşılabilen veya yerinde gözlemlenerek plan krokileri çıkarılan konutlar örneklemeye dahil edilmiştir. Bu dönem içerisinde yer alan konutların büyük çoğunluğunun mimari projelerine belediye arşivinden ulaşılmış olup, 1980 sonrası dönem aralığı için 11 adet konut araştırma kapsamında incelenmiştir.

Tablo 4.44 1980 sonrası dönem konutu-Konut Yapı Koop. genel bilgiler

KONUT NO:1		YAPI ADI: Konut Yapı Koop.		MİMAR: -	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
1982	Yavansu	529/1	147.50 m²	2	
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI	
Betonarme Karkas	İkiz Müstakil Konut Sitesi	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklı ☐	Avlulu ☐	Bahçeli ☒	Teraslı ☒
					
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

Konut Yapı Kooperatif, Konut Sitesi Küme Evler Sokak üzerinde yer alan ikiz ev tipolojisinde, müstakil konutlar sitesidir. Betonarme karkas sistemle inşa edilen konut ayrıık nizamda, dar olmayan bir taban alanı üzerindedir. Mimari projesindeki özgün halini koruyan konutun girişi güney-batı cephesindendir. Konut koridorlu plan tipinin örneğidir. Günümüzde fiziki durumu iyi olan konut ikincil konut amacıyla kullanılmaktadır (Tablo 4.44).

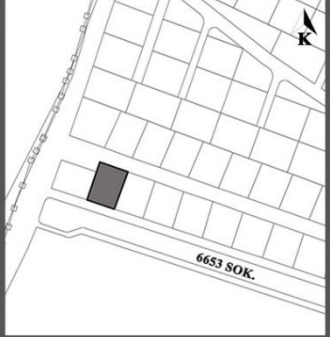
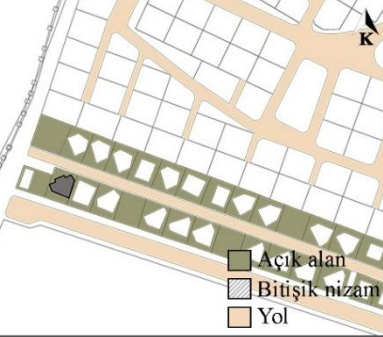
Tablo 4.45 1980 sonrası dönem konutu-Konut Yapı Koop. tipolojik analizi

 1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1. Grup: Koridor 2. Grup: Salon, oda1, oda2 3. Grup: Oda3, duş, mutfak, teras, balkonlar, banyo
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☒	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☒ Asimetrik ☐ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐ CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun mimari projesine belediye arşivinden ulaşılmış olup, analizler doğrultusunda konutun spiral dolaşım şemasına sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

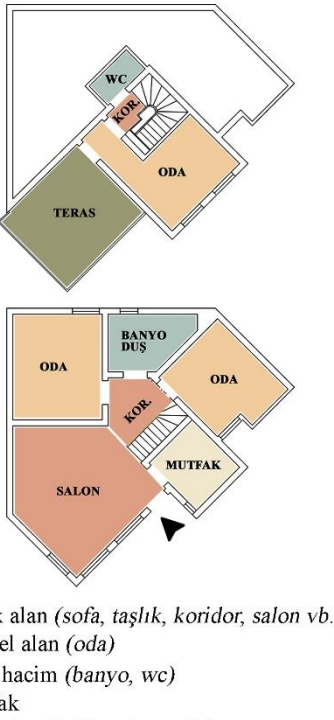
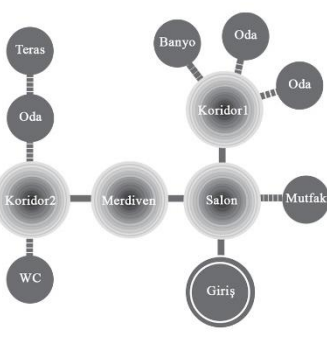
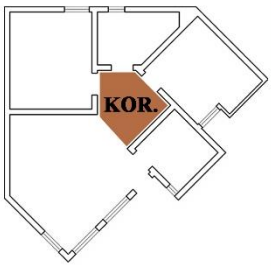
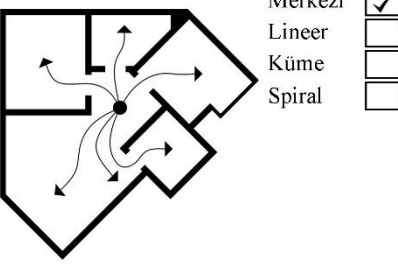
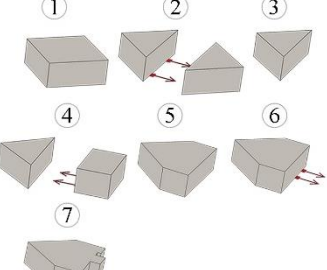
Yükseltilmiş giriş terasından varılan konutta koridor ile diğer mekanlara dağılım sağlanmaktadır. Konutta ortak alanlar zemin katta, kişisel alanlar üst katta yer almaktadır. Analiz kapsamında erişim şeması oluşturularak, konutun en dışa dönük hacmin koridor, en içe dönük hacimlerinin ise oda3, balkonlar, banyo, duş, mutfak ve teras olduğu tespit edilmektedir. Yekpare kütlenin birinci katında, giriş terası yönündeki çıkma simetrik cepheye hareket katmıştır. Giriş cephesi yönünde direklerle desteklenmiş çıkma, betonarme parapeti yaran ve yatay ifadeyi güçlendiren demir korkuluk profilleri ile ahşap kepenkli pencerece ve kapılar modernleşme çabasındaki Türk evi cephe niteliğini yansıtmaktadır. Konutun çatısı beşik çatıdır. (Tablo 4.45).

Tablo 4.46 1980 sonrası dönem konutu-Arif Altuntaş Evi genel bilgiler

KONUT NO:2	YAPI ADI: Arif Altuntaş Evi		MİMAR: -	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1982	Davutlar	/2369	61.13 m ²	2
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Betonarme Karkas	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI		
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒		
				
KONUT FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI	BAĞLAM İLİŞKİSİ		

Arif Altuntaş Evi, 6653 Sokak ile İlkevler Sitesi Sokak'ın sınırladığı parselde yer almaktadır. Dar bir taban alanına sahiptir. Betonarme karkas sistemle inşa edilmiş konut tadilat geçirerek, çatı terası genişletilmiştir. Ancak çalışma kapsamında mimari projesindeki özgün hali analiz edilmiştir. Ayrık nizamdaki konuta giriş kuzey cephesindendir. Konut giriş cephesi yönünde terasa ve arka bahçeye sahiptir. Konut koridorlu plan tipinin örneğidir. İkincil konut amacıyla kullanılan konutun fiziki durumu iyidir (Tablo 4.46).

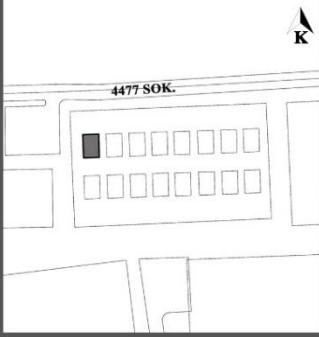
Tablo 4.47 1980 sonrası dönem konutu-Arif Altuntaş Evi tipolojik analizi

 1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1. Grup: Koridor1, salon 2. Grup: Koridor2 3. Grup: Odalar, teras, banyo, wc, mutfak
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☒ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☐	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun mimari projesine belediye arşivinden ulaşılmıştır. Konut merkezi dolaşım şemasına sahiptir. Konuta girildiğinde ilk ulaşılan mekân salondur. Salondan koridora

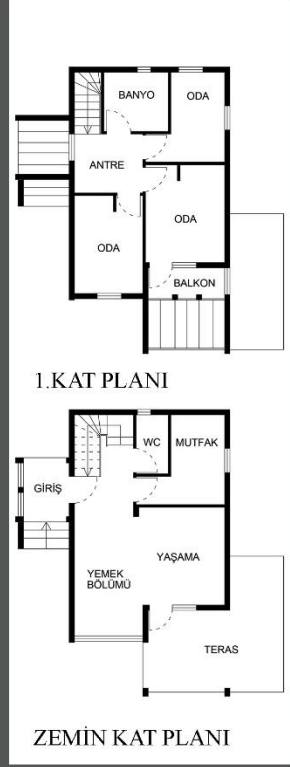
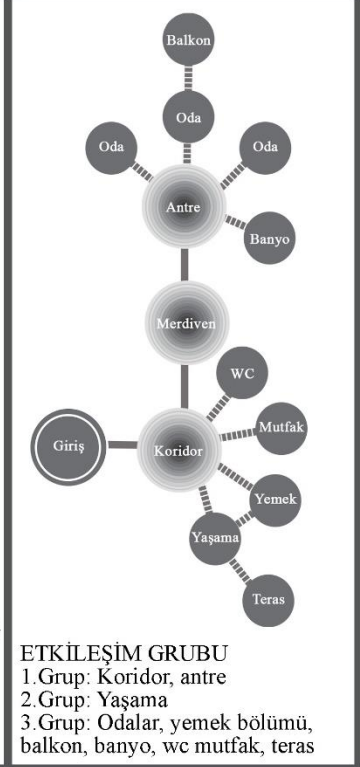
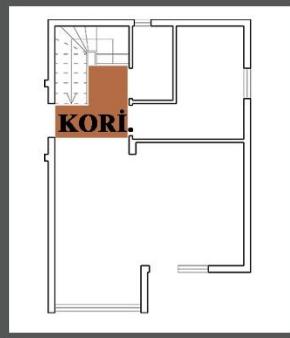
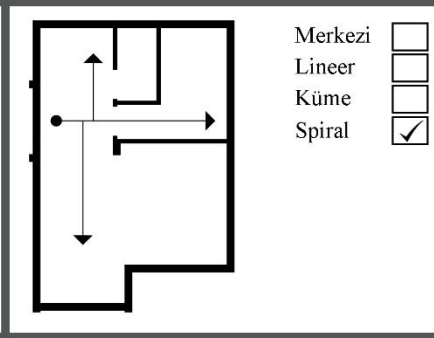
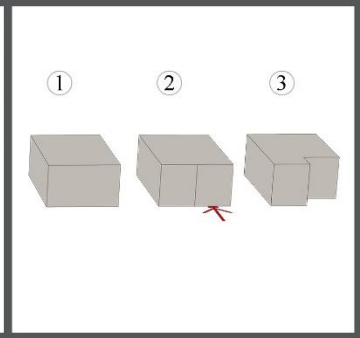
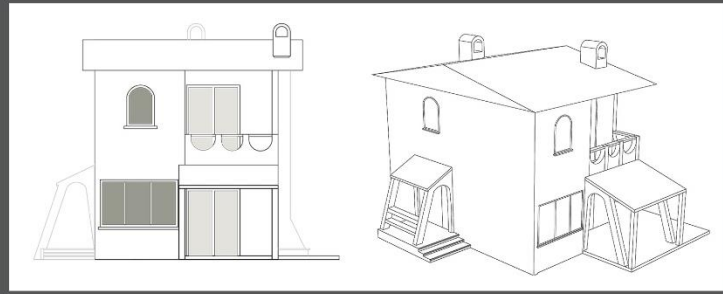
geçilmekte, buradan diğer mekanlara bağlantı sağlanmaktadır. Üst katta bir oda ve WC yer almakta, odayla bağlantılı teras bulunmaktadır. Konutta kişisel alan-ortak alan ayrımı söz konusu değildir. Erişim şemasıyla konutun en dışa dönük hacminin koridor1 ve salon, en içe dönük hacimlerinin ise odalar, banyo, WC, mutfak ve teras olduğu tespit edilmektedir. Yekpare kütlede kopmalar, farklı biçimlerde kütleli birleşmeler ve dışarı taşımalar kütleli biçimlenme aşamalarıdır. Asimetrik cepheli konutun ahşap kafesli, kemerli pencereleri ve kapıları, terastaki yatay verandası ve ahşap korkulukları geleneksel Türk konutu cephe elemanlarıdır. Konutun çatısı ise beşik çatının farklı bir formudur (Tablo 4.47).

Tablo 4.48 1980 sonrası dönem konutu-Yuvam Sitesi genel bilgiler

KONUT NO:3	YAPI ADI: Yuvam Sitesi		MİMAR: -	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1982	Karaova	550/1	70.69 m ²	2
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Betonarme Karkas	Tekil Müstakil Konut Sitesi	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ				
AÇIK ALAN KULLANIMI				
Güçlü ☒ Zayıf ☐ Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒				
				
KONUT FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI	BAĞLAM İLİŞKİSİ		

Yuvam Sitesi Karaova Mahallesi'nde 4477 Sokak ile Kara Sokak'ın çevrelediği geniş bir parselde yer alan müstakil konut sitesidir. Örnekleme dahil edilen konut özgün halini korumaktadır. Site içerisindeki konutlar aynı mekânsal ve cephesel çözümlemeler sunmaktadır. Konut ayrık nizamda, dar bir taban alanına oturmaktadır. Betonarme karkas sistemle inşa edilmiş konutun girişi kuzey cephesindendir. Konut koridorlu plan tipinin örneğidir. Günümüzde konutun fiziki durumu iyi olmakla birlikte ikincil konut amacıyla kullanılmaktadır (Tablo 4.48).

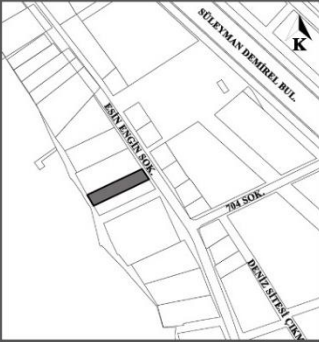
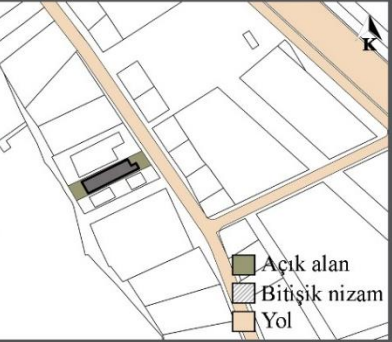
Tablo 4.49 1980 sonrası dönem konutu-Yuvam Sitesi tipolojik analizi

 1.KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Koridor, antre 2.Grup: Yaşama 3.Grup: Odalar, yemek bölümü, balkon, banyo, wc mutfak, teras
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
 KORI	 Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☒	 1 2 3
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun mimari projesine belediye arşivinden ulaşılmıştır. Konut spiral dolaşım şemasına sahiptir. Yükseltilmiş giriş terasının koridora ulaşmakta, buradan diğer

mekanlara geçilmekte, üst katta ise antre aracılığıyla mekanlara dağılım sağlanmaktadır. Konutta ortak alanlar alt katta, kişisel alanlar üst katta yer almakta, böylece kişisel-ortak halan ayrımı korunmaktadır. Erişim şemasıyla konutun en dışa dönük hacminin antre, en içe dönük hacimlerinin ise odalar, yemek bölümü, balkon, banyo, WC, mutfak ve teras olduğu tespit edilmektedir. Kıırma çatılı, asimetrik cephe düzene sahip olan yekpare kütlede giriş cephesi yönünde kütle koparılıp, üzeri sundurma çatı ile örtülmüş, böylece girişe vurgu yapılmıştır. Giriş terası ve bahçe terası çatı örtülerini destekleyen abanık kemer sütunlar, kemerli ahşap kafesli pencereler, ahşap giriş kapısı, iç bükey yarım daire şeklindeki masif balkon parapetleri ve edelputz sıvalanmış cephesi konuta özgün bir cephe karakteri katmıştır (Tablo 4.49).

Tablo 4.50 1980 sonrası dönem konutu-Tuntaşlar Evi genel bilgiler

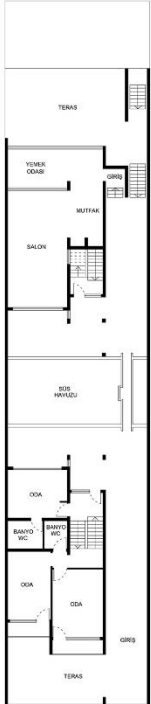
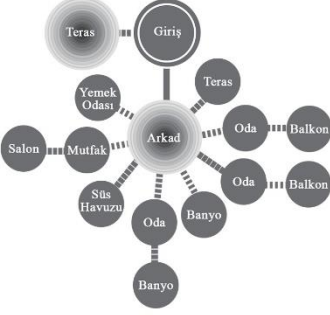
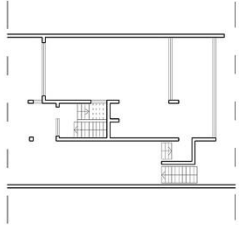
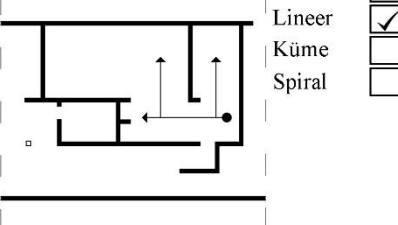
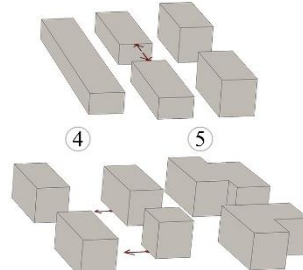
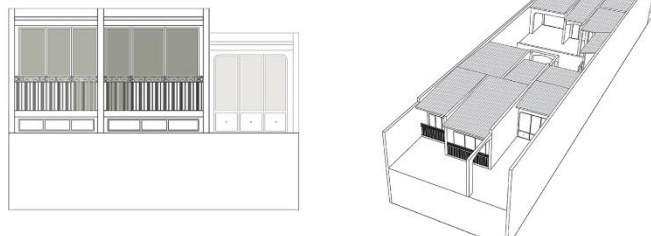
KONUT NO:4	YAPI ADI: Tuntaş Evi		MİMAR: Nafi Çil	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1985	Yavansu	516/19	217.48 m ²	1
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Betonarme Karkas	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI		
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☒ Bahçeli ☒ Teraslı ☒		
				
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ

Mimar Nafi Çil'in tasarımı olan Tuntaş Evi Esin Engin Sokak üzerinde yer almaktadır. 1985 yılında yapımı tamamlanan, geniş bir taban alanı üzerine oturan tek katlı konut sunduğu mekânsal çözümlemelerle döneminin konutlarından ayrılmaktadır. Betonarme karkas sistemle inşa edilen konut ayrık nizamda, 2 parçalı yapıdan oluşmaktadır. Konutun girişi kuzey-doğu cephesindendir. Konutta 2 parçalı yapıyı birbirine bağlayan ve geçiş görevini gören yer yer üst örtülü, arkad olarak

adlandırılabilir bir mekân olması sebebiyle koridordan söz edilemediği için koridorsuz plan tipinin örneğidir. Günümüzde ikincil konut amacıyla kullanılan konutun fiziki durumu iyidir (Tablo 4.50).

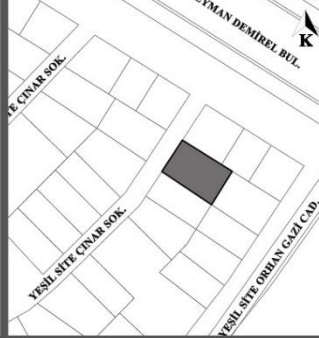
Tablo 4.51 1980 sonrası dönem konutu-Tuntaşlar Evi tipolojik analizi

 ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1. Grup: Arkad 2. Grup: Odalar, mutfak 3. Grup: Teraslar, salon, yemek odası, süs havuzu banyolar, balkonlar
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☐ Lineer ☒ Küme ☐ Spiral ☐	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun plan krokisine Nafi Çil'in 'Mimar Olmak' adlı kitabından ulaşılmış olup, kat planı üzerinden analiz edildiğinde konutun lineer dolaşım şemasına sahip olduğu

tespit edilmektedir. İki parçalı konutun yol cephesindeki yapıda yemek odası, salon ve mutfak bulunmaktadır. İki yapı bir ara mekân olan süs havuzu ile birbirinden ayrılmış olup, arkad ile geçilen ikinci yapıda kişisel odalar, bu odaların kullanabileceği banyo ve balkonlar bulunmaktadır. Konutun eğimli bir arazide yer alması sebebiyle yol cephesi tek kat, deniz cephesi iki kat olacak şekilde çözümlenmiş, eğimin olanaklarından yararlanılmasıyla güçlü bir yapı-topografya ilişkisi kurulmuştur. Konutta ortak kullanılan mekanlar yol cephesindeki yapıda, kişisel mekanlar ise deniz cephesindeki yapıda toplanarak, özel alan-ortak alan ayrımı korunmuştur. Erişim şemasıyla konutun en dışa dönük hacminin arkad olduğu, odalar ve mutfak da diğer mekanlarla bağlantısının güçlü olduğu görülmektedir. Konutun yatay yönde ezici tavrı, iki yekpare kütleyi birbirinden ayıran süs havuzuyla kırılmaya çalışılmıştır. Sundurma çatılı, süslemeden arındırılmış yalın formlu, serpme sıvalı, topoğrafya ve manzarayla olabildiğince bütünleşen konut, Akdeniz mimarisinin özelliklerini taşımaktadır. Ayrıca lama motifli, 3 bölümlü, ferforje kapısı, dikey vurgu yapan ferforje teras korkulukları konutta dikkat çeken diğer cephesel unsurlardır. Özellikle deniz cephesinde fark edilen yapı duvarındaki meyiller Nafi Çil mimarlığında sıkça görülmektedir. Bu bağlamda konut farklı mekânsal çözümlemeler sunması ve özgün cephe karakteriyle farklı bir sunum şeklidir (Tablo 4.51).

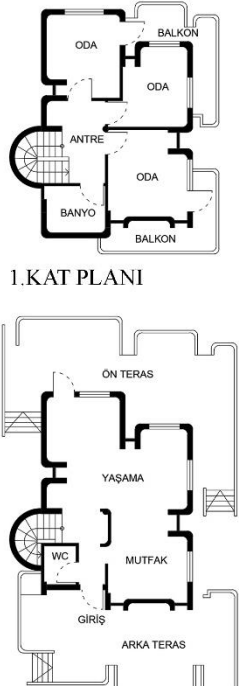
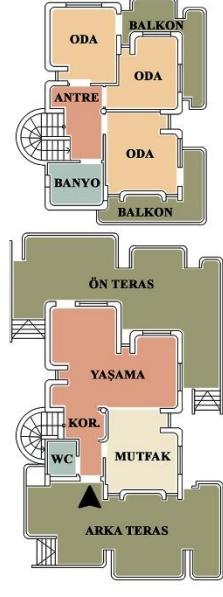
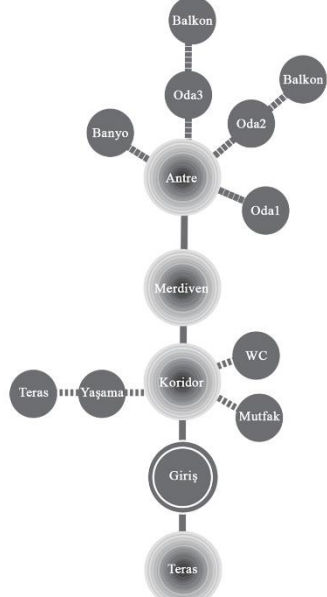
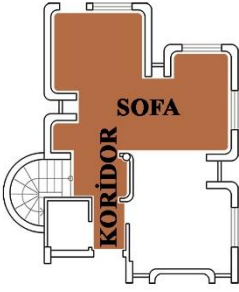
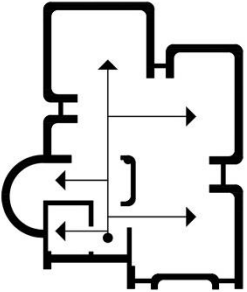
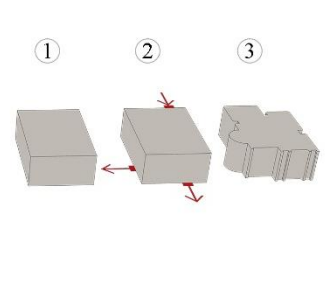
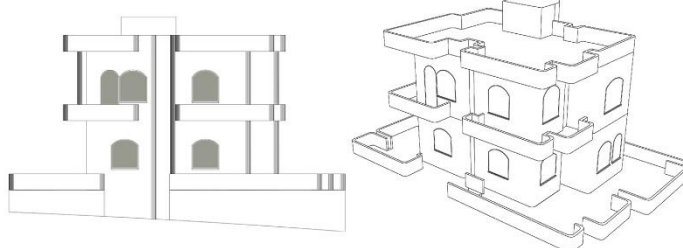
Tablo 4.52 1980 sonrası dönem konutu-Sabahattin Okşan Evi genel bilgiler

KONUT NO:5	YAPI ADI: Sabahattin Okşan Evi		MİMAR: Yalçın Yaşan	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1986	Yavansu	387/30	63.28 m ²	2
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Betonarme Karkas	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI		
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklık ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒		
				
KONUT FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

Sabahattin Okşan Evi Çınar Sokak ve Orhan Sokak’ın çevrelediği, dar bir taban alanı üzerinde inşa edilmiştir. 1986 yılında mimar Yalçın Yaşar tarafından tasarlanan konut özgün halini korumaktadır. Ön ve arka terasa sahip olan konut ayrık nizamda, betonarme karkas sistemle inşa edilmiştir. Konutun girişi kuzey-batı cephesindendir. Konut arka sofalı plan tipinin örneğidir. Günümüzde ikincil konut amacıyla kullanılan konutun fiziki durumu iyidir (Tablo 4.52).

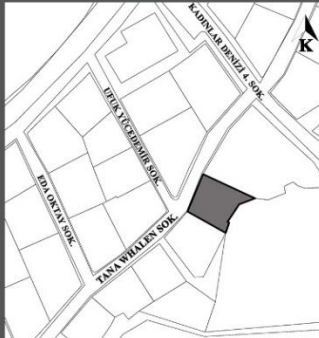
Tablo 4.53 1980 sonrası dönem konutu-Sabahattin Okşan Evi tipolojik analizi

 1.KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Koridor 2.Grup: Yaşama, oda2-3 3.Grup: Mutfak, balkonlar, banyo, teraslar, wc, oda1
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
 DAĞILIM MEKANI	 Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☒	 KÜTLE KURGUSU
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
 CEPHE DÜZENİ		GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☒ Kıрма ☐ CEPHE SUNUMU Sade ☐ Süslü ☒ CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun mimari projesine belediye arşivinden ulaşılmıştır. Konut spiral dolaşım şemasına sahiptir. Arka terastan girilen konutta koridorla yaşama alanına geçilmekte,

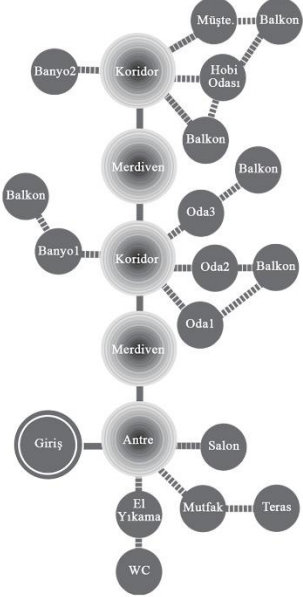
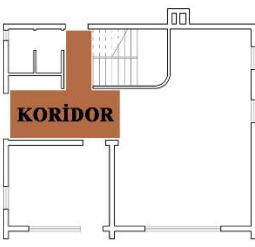
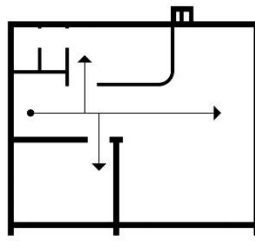
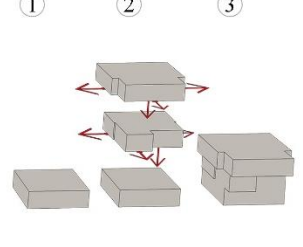
mutfak ve WC de bu katta bulunmaktadır. Üst katta ise antre ile diğer mekanlara dağılım sağlanmaktadır. Kişisel alan-ortak alan ayrımı net bir şekilde görülmekte, ortak alanlar zemin katında, kişisel alanlar ise üst katta yer almaktadır. Konutun en dışa dönük hacmi koridor, en içe dönük hacimleri ise odalar, balkon, banyolar, WC'ler ve mutfaktır. Konutun balkon ve teras beton parapetlerinin köşeleri yuvarlatılmış, merdiven evinin bulunduğu alan yarım daire şeklinde dışarı taşırılmıştır. Söveli ve kemerli ahşap pencerelerin dizilimi asimetrik cephe algısı yaratmaktadır. Konutun çatısı ise köşeleri yuvarlatılmış parapetlerin çevrelediği düz teras çatıdır (Tablo 4.53).

Tablo 4.54 1980 sonrası dönem konutu-Çanturoğlu Evi genel bilgiler

KONUT NO:6		YAPI ADI: Çanturoğlu Evi		MİMAR: Oğuz Başöz	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
1992	Kadınlar Denizi	1557/3	130.18 m²	4	
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI	
Betonarme Karkas	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒			
					
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

Çanturoğlu Evi mimar Oğuz Başöz tarafından tasarlanmış olup, 1992 yılında yapımı tamamlanmıştır. Konut Tana Whalen Sokak üzerinde yer almaktadır. Dar olmayan taban alanı üzerinde yer alan 3 katlı konut, betonarme karkas sistemle inşa edilmiştir. Ayrık nizamda, müstakil tek aile konutudur. Konuta giriş kuzey-batı cephesindendir. Bahçe içerisinde yer alan konut terasa ve havuza sahiptir. Özelleşmiş mekanlara sahip olan çok odalı konut, modern yaşama kültürüne uygun olarak tasarlanmıştır. Koridorlu plan tipinin örneğidir. Günümüzde ikincil konut amacıyla kullanılan konutun fiziki durumu iyidir (Tablo 4.54).

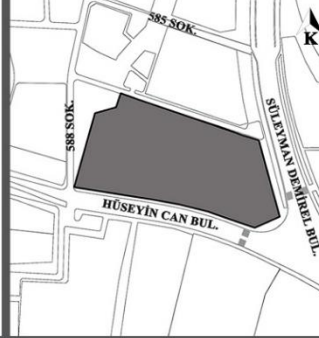
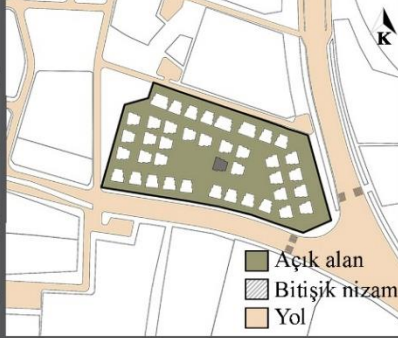
Tablo 4.55 1980 sonrası dönem konutu- Çanturoğlu Evi tipolojik analizi

 2.KAT PLANI 1.KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI BODRUM KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Koridor, antre 2.Grup: Mutfak, el yıkama, oda1, oda2, oda3, banyo1, hobi odası, müştemilat, 3.Grup: Teras, WC, salon, balkonlar
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☒	 ① ② ③
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun mimari projesine ilçe belediye arşivinden ulaşılmıştır. Konut mekân dizilimine göre spiral dolaşım şemasındadır. Konutun bodrum katında garaj ve

kalorifer dairesi yer almaktadır. Ancak bodrum katın girişi ayrıdır. Zemin katta antreden günlük kullanım mekanlarına dağılım sağlanmaktadır. Birinci katta yatak odaları yer almakta, çatı katında ise balkonla bağlantısı olan müştemilat, hobi odası ve banyo bulunmaktadır. Böylece kişisel hacimler üst katlarda yer alırken, ortak kullanımlara ait hacimler zemin kattadır. Konutun diğer mekanlarla bağlantısı en güçlü mekânları koridor ve antre iken, diğer mekanlarla bağlantısı en zayıf mekanları ise teras, WC, salon ve balkonlardır. Asimetrik cepheli konutun çatı katı çıkmaları, ahşap panjurlu pencere ve kapıları, ahşap çatkılı çatısı geleneksel Türk konutunda görülen detaylardır. Konutun ahşap çatısı birbiri ile dik yönde kesişen beşik çatıdır. Ancak masif balkon parapetlerinin köşelerinin yuvarlatılıp, oluşturulan yırtıkların yatay korkuluk profilleri ile desteklenmesi modernist ifadelerdir (Tablo 4.55).

Tablo 4.56 1980 sonrası dönem konutu-Bahçelievler Koop. genel bilgiler

KONUT NO:7	YAPI ADI: Bahçelievler Koop.		MİMAR: Erdoğan Elçi	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1994	Kadınlar Denizi	1502/1	33.80 m ²	4
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Betonarme Karkas	İkiz Müstakil Konut Sitesi	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI		
Güçlü ☐ Zayıf ☒		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☐ Teraslı ☒		
				
KONUT FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI	BAĞLAM İLİŞKİSİ		

Bahçelievler Kooperatif Evleri Hüseyin Can Bulvarı üzerinde yer almaktadır. Kooperatif dahilinde 40 adet ikiz konut yapısı, 1 adet siteye ait yapı ve havuz bulunmaktadır. 1994 yılında yapımı tamamlanan kooperatif evleri mimar Erdoğan Elçi tarafından tasarlanmıştır. Bahçe içerisinde ve dar bir taban alanı üzerinde yer alan konut betonarme karkas sistemle inşa edilmiştir. Ayrık nizamdaki konuta giriş güney

cephesindendir. Koridorlu plan tipinin örneği olan konutun günümüzde fiziki durumu iyidir ve ikincil konut amacıyla kullanılmaktadır (Tablo 4.56).

Tablo 4.57 1980 sonrası dönem konutu-Bahçelievler Koop. tipolojik analizi

2. KAT PLANI 1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI BODRUM KAT PLANI	Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	ETKİLEŞİM GRUBU 1. Grup: Koridorlar 2. Grup: Mutfak, oturma, oda2, oda3, teras1, kalorifer 3. Grup: Teras2-3, yemek, wc, duş, balkon, banyo, çamaşılık, oda1, oda4, depo
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☒	1 2 3 4 5
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☒ Asimetrik ☐ ÇATI SİSTEMİ Düz ☒ Kırma ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☐ Süslü ☒
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun mimari projesine belediye arşivinden ulaşılmış olup, detaylı analiz edildiğinde konutun spiral dolaşım şemasına sahip olduğu görülmektedir. Yükseltilmiş giriş terasından ulaşılan konutta koridor ile diğer mekanlara dağılım sağlanmaktadır. Bodrum katta depo ve kalorifer dairesi gibi teknik birimler yer alırken, birinci ve ikinci katta özel alanlar yer almakta, ortak alan-kişisel alan ayrımı korunmaktadır. Konutun diğer mekanlarla bağlantısı en güçlü olan mekânı koridor, en zayıf olan mekanları ise teraslar, yemek alanı, WC, duş, balkon, banyo, çamaşırlık, oda1 ve oda4 ve depodur. Simetrik cepheli konutun sundurma çatılı balkonları dışarı taşırılarak, tek cephesi açık olacak şekilde iki cephesinde kemerli açıklıklar oluşturulmuş ve alt kısmından payanda ile desteklenmiştir. Konutun birinci katında meyilli çıkmalar oluşturulmuş böylece daha fazla kullanım alanı sağlanmıştır. Tüm bu cephedeki hareketlere ek olarak konutun ahşap korkuluk detayları da konuta özgünlük katan diğer bir elemandır. Konutun çatısı ise yürünebilir teras ile birlikte sundurma çatıdır (Tablo 4.57).

Tablo 4.58 1980 sonrası dönem konutu-Ada Yakası Sitesi genel bilgiler

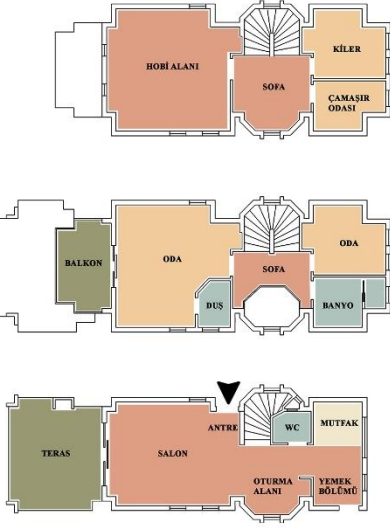
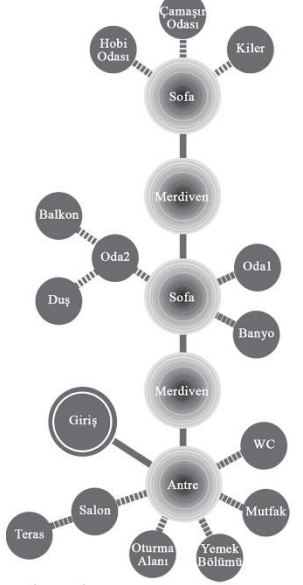
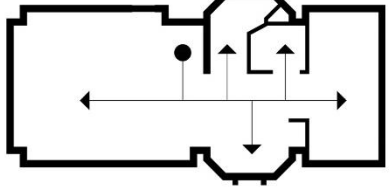
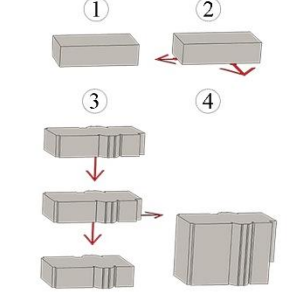
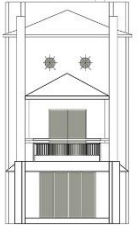
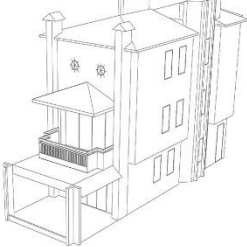
KONUT NO:8	YAPI ADI: Ada Yakası Sitesi		MİMAR: Cem Cemil Öztürk	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1995	Karaova	1903/132	68.85 m ²	3
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Betonarme Karkas	Tekil Müstakil Konut Sitesi	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ	AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☒ Zayıf ☐	Taşlıklı ☐	Avlulu ☐	Bahçeli ☒	Teraslı ☒
				
KONUT FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI	BAĞLAM İLİŞKİSİ		

Ada Yakası Sitesi'nde örnekleme alınan konut Karaova 1. Sokak ile Önder Sitesi 1. Sokak'ın sınırladığı parselde yer almaktadır. Site içerisindeki konutlar aynı arkitektonik çözümler sunmaktadır. Mimar Cem Cemil Öztürk tarafından tasarlanan

ve 1995 yılında yapımı tamamlanan site 16 adet konuttan oluşmaktadır. Ayrık nizamda betonarme karkas sistemle inşa edilen konuta giriş kuzey cephesindendir. Konut koridorlu plan tipinin örneğidir. İkincil konut amacıyla kullanılan konutun fiziki durumu iyidir (Tablo 4.58).

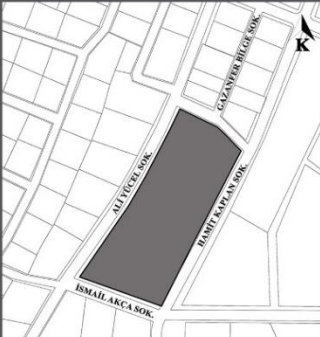
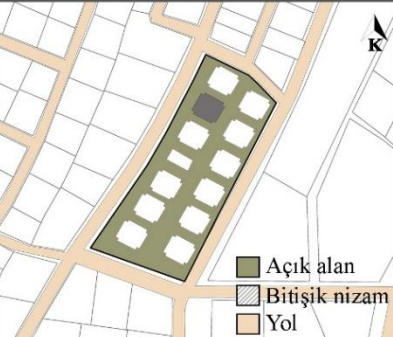
Tablo 4.59 1980 sonrası dönem konutu-Ada Yakası Sitesi tipolojik analizi

 2.KAT PLANI 1.KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Antre, sofa 2.Grup: Salon, oda2 3.Grup: Oturma, yemek bölümü, mutfak, wc, teras, banyo, oda1, duş, balkon, kiler, çamaşır odası, hobi odası
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☐ Spiral ☒ Lineer ☐ Küme ☐	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☒ Asimetrik ☐ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☐ Süslü ☒ CEPHE ÖZELLİKLERİ
CEPHE DÜZENİ	CEPHE DÜZENİ	CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun mimari projesine belediye arşivinden ulaşılmıştır. Konutun mekân dizilimine bakıldığında spiral dolaşım şemasında olduğu görülmektedir. Konut 2 adet

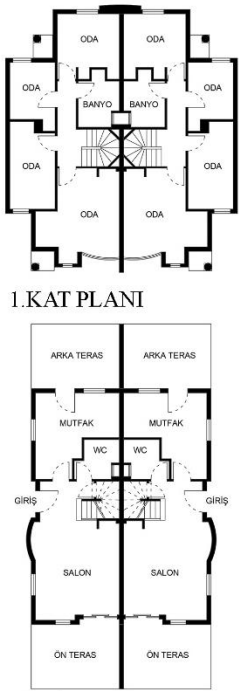
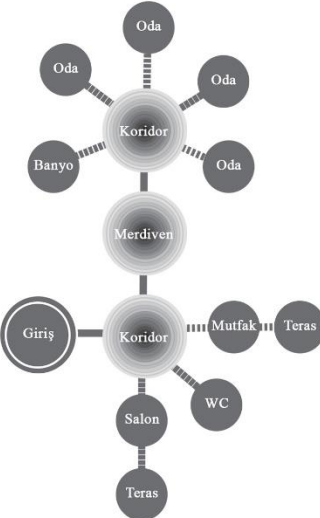
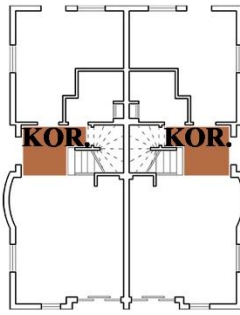
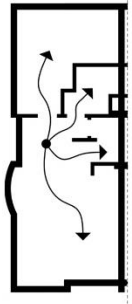
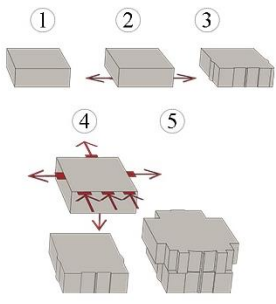
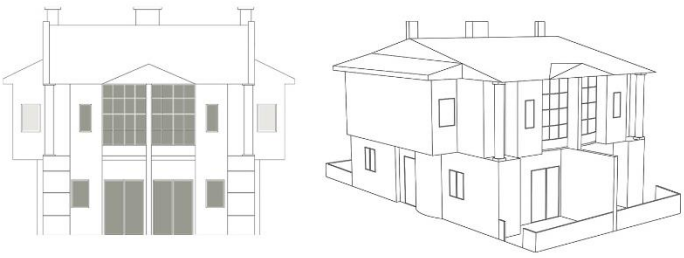
girişe sahiptir ancak asıl giriş kuzey cephesindendir. Zemin katında antre diğer mekanlara dağılım sağlarken, birinci ve ikinci katta ise sofa dağılım görevini görmektedir. Konut modern yaşama kültürü yansıtacak şekilde mekânsal çeşitlilik sunmakta fakat sofanın varlığıyla geleneksel Türk konutuyla bağlılığını sürdürmektedir. Konutta ortak alanlar zemin katında, kişisel alanlar üst kattadır. Diğer mekanlarla bağlantısı kuvvetli olması sebebiyle en dışa dönük hacim sofa ve antredir. Simetrik cephe düzenine sahip konutun dümen şeklinde pencereleri postmodern yaklaşımı yansıtmakta, köşeleri pahlandırılmış kütleler taşıyılarak cepheye özgün bir nitelik kazandırılmaktadır (Tablo 4.59).

Tablo 4.60 1980 sonrası dönem konutu-Tozkoparan Evleri genel bilgiler

KONUT NO:9	YAPI ADI: Tozkoparan Evleri		MİMAR: Mehmet Mutlu Doğan	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
1996	Kadınlar Denizi	786/360	85.44 m ²	2
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Betonarme Karkas	İkiz Müstakil Konut Sitesi	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI		
Güçlü ☒ Zayıf ☐		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☐ Teraslı ☒		
				
KONUT FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI	BAĞLAM İLİŞKİSİ		

Tozkoparan Evleri Ali Yücel Sokak ile Hamit Kaplan Sokak arasında kalan parselde yer almaktadır. Mimar Mehmet Mutlu Doğan tarafından tasarlanan ve 1996 yılında yapımı tamamlanan sitede 12 adet konut yapısı, bir adet havuz bulunmaktadır. Site içerisindeki her bir konut ikiz konut tipolojisinde ve ayrık nizamdadır. Betonarme karkas sistemle inşa edilen, bahçe içerisindeki konut ön ve arkada iki adet terasa sahiptir. Konut koridorlu plan tipinin örneğidir. Günümüzde fiziki durumu iyi olmakla birlikte ikincil konut amacıyla kullanılmaktadır (Tablo 4.60).

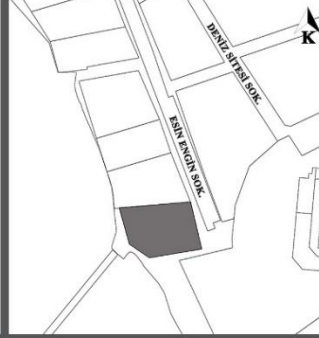
Tablo 4.61 1980 sonrası dönem konutu-Tozkoparan Evleri tipolojik analizi

 1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Koridor 2.Grup: Salon, mutfak 3.Grup: Teraslar, wc, banyo, odalar
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
 DAĞILIM MEKANI	 Merkezi ☒ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☐	 KÜTLE KURGUSU
 CEPHE DÜZENİ	GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☒ Asimetrik ☐ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☐ Süslü ☒ CEPHE ÖZELLİKLERİ	

Konutun mimari projesine belediye arşivinden ulaşılmıştır. Konut mekân dizilimine göre merkezi dolaşım şemasındadır. Konutun zemin kat planını gösterir

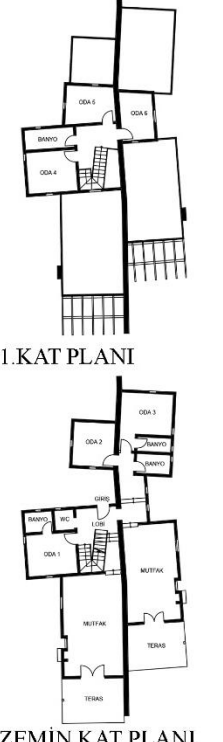
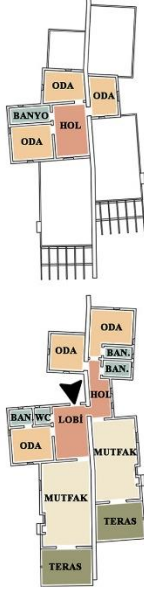
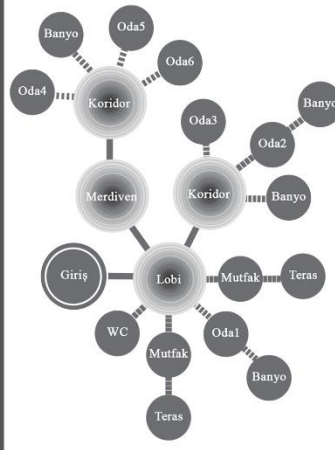
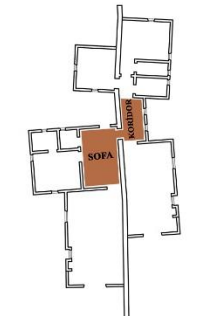
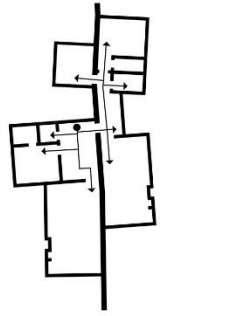
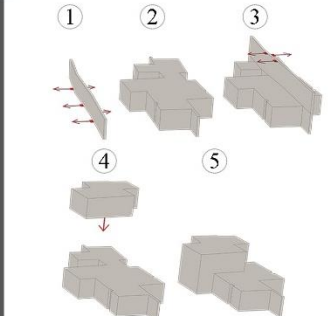
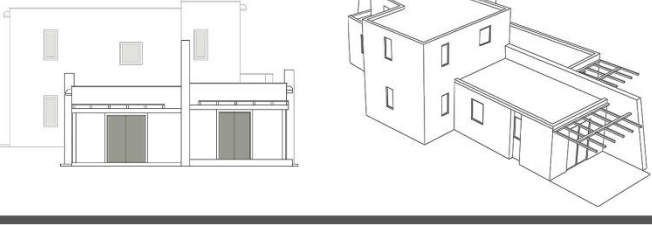
mimari projesinde tanımlı bir koridor mekânı yer almasa da dağılım görevini koridor sağlamaktadır. Konutta ortak kullanılan mekanlar zemin katında, kişisel mekanlar üst katta yer almakta, kişisel mekân-ortak mekân ayrımı korunmaktadır. Konutun en dışa dönük mekânı koridor, en içe dönük mekanları ise teraslar, banyo, WC, odalardır. Simetrik cepheli konutun köşeleri yuvarlatılmış çıkmalarında geniş ahşap kafesli pencereler açılmış, bu çıkmanın kırma çatı ile üstü örtülmüş, zeminde yarım daire şeklindeki kütle dışarıya taşırılmış ve üst katta kapalı çıkmalar oluşturulmuş, böylece cepheye modern bir yorum katılmıştır. Konutun cephesinde dikkat çeken diğer bir detay da birbirine zıt renklerin uyumunun yakalanmaya çalışılmasıdır. Konutun çatısı ise kırma çatı ve onu dik eğimle kesen sundurma çatıdır. Çatı önde kırma çatıya bağlanan sövelerle zenginleştirilmiştir (Tablo 4.61).

Tablo 4. 62 1980 sonrası dönem konutu-Fadıl Kocagöz Evi genel bilgiler

KONUT NO:10	YAPI ADI: Fadıl Kocagöz Evi		MİMAR: Şükrü Kocagöz	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ
2002	Yavansu	782/16	163.68 m ²	2
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI
Yığma-Tuğla	Tekil Müstakil Konut	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam
BAĞLAM İLİŞKİSİ	AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☒ Zayıf ☐	Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒			
				
KONUT FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

Fadıl Kocagöz Evi Esin Engin Sokak üzerinde yer almaktadır. Mimar Şükrü Kocagöz tarafından tasarlanan konutun yapımı 2002 yılında tamamlanmıştır. Geniş taban alanı üzerinde yer alan 2 katlı konut yığma sistemle inşa edilmiştir. Ayrık nizamda ve bahçe içerisindeki müstakil terasa sahiptir. Konuta giriş batı cephesindedir. Konut orta sofalı plan tipinin örneğidir. İkincil konut amacıyla kullanılan konutun fiziki durumu iyidir (Tablo 4.62).

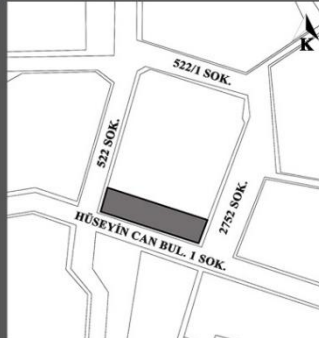
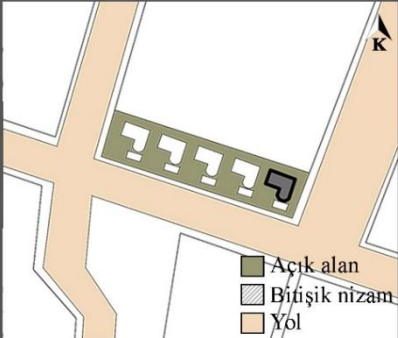
Tablo 4.63 1980 sonrası dönem konutu-Fadıl Kocagöz Evi tipolojik analizi

 1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1. Grup: Lobi, koridor 2. Grup: Mutfaklar, oda1, oda2 3. Grup: Teraslar, banyolar, WC, oda3-4-5-6
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
 DAĞILIM MEKANI	 Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☒ Spiral ☐ DOLAŞIM ŞEMASI	 KÜTLE KURGUSU
 CEPHE DÜZENİ	GİRİŞ AKSI Ortadan ☐ Kenardan ☒ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☒ Kıрма ☐ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐ CEPHE ÖZELLİKLERİ	

Konutun mimari projesine mimar Şükrü Kocagöz'ün arşivinden ulaşılmıştır. Analiz kapsamında lobi hem dağılım mekânı hem de oturma alanı görevini üstlendiği

için sofa olarak adlandırılmaktadır. Lobiye bağlanan koridor diğer mekanlar arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır. Birinci katta da koridor dağılımı sağlamaktadır. Konutun mekân dizilimi incelendiğinde küme dolaşım şemasına sahip olduğu görülmektedir. Ortak hacimler zemin katında, kişisel hacimler hem zemin katında hem de birinci katta yer aldığı için kesin olarak kişisel alan-ortak alan ayrımı söz konusu değildir. Konutun en dışa dönük hacmi koridor ve lobidir. Teraslar, banyolar, WC ile oda3-4-5-6 konutun en içe dönük hacimlerdir. Konutun bulunduğu arsaya yakın bir bölgede çıkarılan antik yapı temelleri ve eski İzmir kazılarında mimarın belleğinde yer eden konut temelleri tasarımın şekillenmesinde etkili olmuştur. Omurga etrafında yayılan konut hacimleri, mimarın dilinden ‘bel kemiği duvar’ olarak adlandırılan büyük bir antik duvar kalıntısına sonradan eklenen konut birimleri olarak anlatılmaktadır. Birçok ayrı birimi tek bir omurga ile birleştiren konut canlı bir organizma gibi her yöne dağılarak devinim yaratırken, adeta bu organizmanın gözlerini demir kafesli pencereler oluşturmaktadır. Fakat tasarımdaki bu devinim ile tamamen zıt bir uyum yakalayan konutun yalın formu, serpme sıvası Akdeniz mimarisini hatırlatmaktadır. Tüm bu tasarımsal ilkeleriyle konut farklı bir sunum şekli ortaya koymaktadır. Cephede ve plan şemasında modern barınma kültürünü yansıtan konutu mimar da ‘Anadolu’nun çağdaş yorumu ile bir Ege evi’ olarak tanımlamaktadır (Tablo 4.63).

Tablo 4.64 1980 sonrası dönem konutu-Anıl Sitesi genel bilgiler

KONUT NO:11		YAPI ADI: Anıl Sitesi		MİMAR: Mine Ayşe Şevkay	
YAPIM YILI	MAHALLE	ADA/PARSEL	TABAN ALANI	KAT ADEDİ	
2005	Kadınlar Denizi	1602/35	78.91 m²	3	
YAPIM TEKNİĞİ	TİPOLOJİ	ÖZGÜN İŞLEV	GÜNCEL İŞLEV	YAPIL NİZAMI	
Betonarme Karkas	Tekil Müstakil Konut Sitesi	İkincil Konut	İkincil Konut	Ayrık Nizam	
BAĞLAM İLİŞKİSİ		AÇIK ALAN KULLANIMI			
Güçlü ☐ Zayıf ☒		Taşlıklılı ☐ Avlulu ☐ Bahçeli ☒ Teraslı ☒			
					
KONUT FOTOĞRAFI		VAZİYET PLANI		BAĞLAM İLİŞKİSİ	

Anıl Sitesi Hüseyin Can Bulvarı 1. Sokak üzerinde yer almaktadır. Mimar Mine Ayşe Şevkay tarafından tasarlanan ve 2005 yılında yapımı tamamlanan site içerisinde 5 konut yapısı ve her bir konutun kendine ait havuzu bulunmaktadır. Ayrık nizamda betonarme karkas sistemle inşa edilen konutlar bahçe içerisinde yer alan, tekil müstakil aile konutudur. Örnekleme dahil edilen konut dar olmayan bir taban alanına sahiptir. Konuta giriş güney cephesindendir. Koridorlu plan tipinin örneği olan konutun günümüzde fiziki durumu iyi olmakla birlikte ikincil konut amacıyla kullanılmaktadır (Tablo 4.64).

Tablo 4.65 1980 sonrası dönem konutu-Anıl Sitesi tipolojik analizi

 1. KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI BODRUM KAT PLANI	 Ortak alan (sofa, taşlık, koridor, salon vb.) Kişisel alan (oda) Islak hacim (banyo, wc) Mutfak Açık alan (balkon, teras vb.)	 ETKİLEŞİM GRUBU 1.Grup: Koridorlar, oda3 2.Grup: Salon 3.Grup: Müştemilat, oda1, wc, mutfak, kiler, teraslar, oda2, oda4, banyolar, giyinme odası
KAT PLANLARI	MEKAN ORGANİZASYONU	ERİŞİM ŞEMASI
	 Merkezi ☐ Lineer ☐ Küme ☐ Spiral ☒	
DAĞILIM MEKANI	DOLAŞIM ŞEMASI	KÜTLE KURGUSU
		GİRİŞ AKSI Ortadan ☒ Kenardan ☐ CEPHE DÜZENİ Simetrik ☐ Asimetrik ☒ ÇATI SİSTEMİ Düz ☐ Kıрма ☒ CEPHE SUNUMU Sade ☒ Süslü ☐
CEPHE DÜZENİ		CEPHE ÖZELLİKLERİ

Konutun mimari projesine belediye arşivinden ulaşılmıştır. Konut spiral dolaşım şemasına sahiptir. 3 basamak kotu yükseltilmiş giriş terasından direkt koridora

ulaşılmakta, buradan günlük kullanımlara ait mekanlara dağılım sağlanmaktadır. Bodrum katında sadece müştemilat mevcuttur. Birinci katta ise banyo ve 3 adet oda yer almakta, bir odayla bağlantılı olacak şekilde giyinme odası ve banyo bulunmaktadır. Konutta ortak hacimler zemin katında, kişisel hacimler ise bodrum kat ve birinci kattadır. Konutun en dışa dönük hacmi koridor ve oda3 iken, en içe dönük hacimleri müştemilat, oda1, WC, mutfak, kiler, teraslar, oda2, oda4, banyolar, giyinme odasıdır. Asimetrik cephe düzenindeki konutta, köşeleri yuvarlatılarak dışarıya taşırılmış kütlede sütunlarla bölünen dış bükey geniş pencereler açılmıştır. Bu sütunlar ile sütun başlıkları ve giriş takı olarak tasarlanan sütunlu kemer tarihi dönemlere atıf yapmaktadır. Fransız balkonlar, dışbükey ahşap kafesli pencereler, köşe taşları, teras altında yer alan ve Türk evinin karakteristik özelliği olan saçak altı pelvazesinin modernize edilmiş haliyle konutun cephesi özgünlük kazanmıştır. Konutun ve dışarıya taşırılmış merdiven evinin çatısı ise kırma çatıdır (Tablo 4.65).

BÖLÜM 5

SONUÇLAR

Bu çalışmada, Kuşadası'nda müstakil az katlı konutların günümüze gelene kadarki tarihsel süreç içerisinde belirlenen parametreler çerçevesinde geçirdiği mimari değişim ve dönüşümler incelenerek, tipolojik değişiklikler saptanmıştır. Bu değişikliklerin tespiti yapılırken ilçede konut yerleşim alanlarının gelişimiyle eş güdümlü olarak ilerlenmiş, ilçedeki idari, sosyo-ekonomik ve kültürel değişikliklerin konut mekanına etkileri araştırılmıştır. Bu bağlamda tezde kırılma noktaları olarak belirlenen 20. yüzyıl öncesi, 1950-1960, 1960-1980, 1980-günümüz yılları arasındaki dönüşümün tespiti için çalışmadaki örneklemelerin dahil olduğu her bir dönem kendi içerisinde değerlendirilerek genel bir sonuca ulaşılmıştır.

Yapısal, Yapılaşma, Parsel ve Konumsal Nitelikler Bağlamında Elde Edilen Sonuçlar

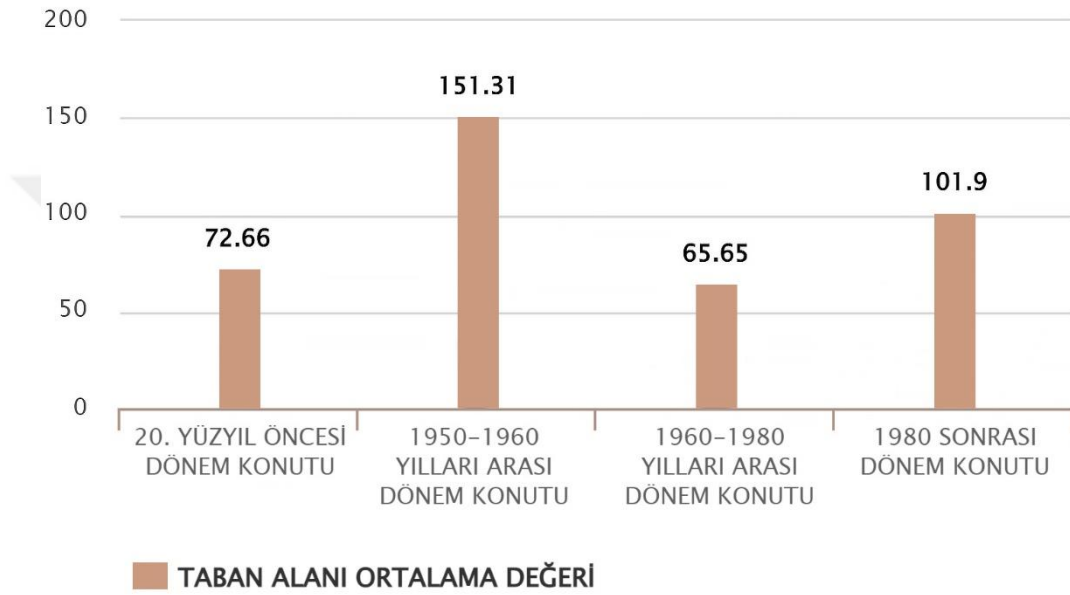
- 1950-1960 yılları arası dönem konutları ikincil konut amacıyla üretilmiş olup, çoğunlukla tek katlılardır. Dönemin konutları çoğunlukla ayrık nizamdadır ve müstakil konut şeklindedir. Konutlar bahçeye ve terasa sahiptir. Çoğunlukla betonarme karkas sistem ile inşa edilseler de yığma sistem tuğla malzemeye inşa edilen konutlar da vardır.

- 1960-1980 yılları arası dönem konutları ikincil konut amacıyla üretilmiş olup, tek veya iki katlılardır. Konutların çoğu ayrık nizamdadır. Bu dönem tekil müstakil, ikiz evler, sıra evler olmak üzere 3 farklı konut tipolojisi görülmektedir. Konutlar bahçeye ve terasa sahiptir. Çoğunlukla betonarme karkas sistem ile inşa edilmişlerdir.

- 1980 yılı sonrası dönem konutları ikincil konut amacıyla üretilmiş olup, bu dönem konutlarda kat adedi artmış bodrum ile beraber 4 kata kadar müstakil konutlar üretilmiştir. Fakat konutlar çoğunlukla iki katlıdır. Çoğunluğu bahçe ve terasa sahiptir. Bu dönemin konutları ayrık nizamda olup, bir önceki dönemle aynı tipolojiye sahiplerdir. Konutlar çoğunlukla betonarme karkas sistem ile inşa edilmişlerdir.

Konutların taban alanı kullanımlarının ortalama değeri dönemden döneme farklılık göstermiştir. Bu anlamda en verimli dönem 1950-1960 yılı aralığıdır. Bu farklılığın nedeninin, zaman ilerledikçe geniş ve yapılaşmamış parsel bulmaktaki zorlukların yanı sıra, dönemin yönetmeliklerindeki ölçütlerle ilişkili olduğu da düşünülebilir (Tablo 5.1).

Tablo 5.1 Konutların dönemlere göre ortalama taban alanı değerleri

Özetle Kuşadası'nda tekil konut, 20. yüzyıl öncesi bitişik nizamda ve az katlı üretilirken, ilerleyen süreçte ayrık nizamda bahçeli konut tipinde üretildiği görülmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri turizmin, neredeyse 1950'li yıllara kadar kentsel alanda devam eden kalıcı konut pratiklerini dönüştürmesi ve tekil konut üretiminin yaygın olarak yazlık konut şeklinde inşa edilmesidir. Bu çerçevede kullanıcının bahçeli konut taleplerine karşılık vermek üzere tercih edilen ayrık nizam, zaman içinde artan talep ve nüfus ile düşeyde de yükselmiş, tek bir aile için ya da daha çok sayıda aileyi barındırabilen apartman benzeri yazlık konutlar dahi ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla ilçe bütününde tekil konut üretim mantığının gelenekselden koptuğunu ve ülke genelindeki dinamikleri takip ettiğini söylemek mümkündür. Yapım yöntemlerinin gelenekselden betonarmeye dönüşmesi de bunu destekler yöndedir.

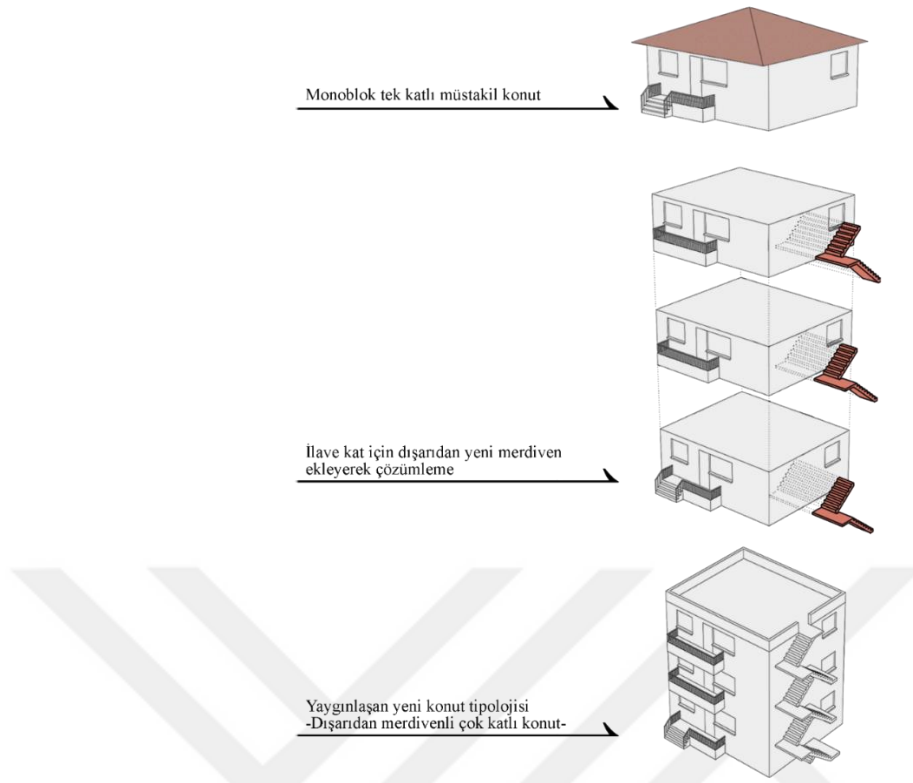
Plan Organizasyonu ve Mekânsal Nitelikler Bağlamında Elde Edilen Sonuçlar

• 1950-1960 yılları arası dönem konutlarında mekân planlaması hem modern hem geleneksel Türk konutu özelliklerini gösteren bir ara dönemdir. Bu dönem konutlar geleneksel Türk konutunun orta ve iç sofalı plan tipi ile geleneksel plan tiplerinin farklılaşması sonucu oluşan arka sofalı ve giriş holü-sofalı plan tiplerini göstermektedir. Geleneksel konutun plan tipinin tamamen değişerek sofanın yerini koridorların almaya başladığı bu dönemde, ana koridorun bir ara koridora açıldığı çift koridorlu plan tipleri yine bu dönem oluşan diğer bir plan tipidir. Konutta dağılım mekânı sofa veya koridordur. Bu dönem merkezi, lineer, küme ve spiral dolaşım şemaları kullanılmaktadır. Bu dönem konutlarda; banyo ve WC ayrımının kalkmaya başladığı görülmektedir. Ancak iki katlı konutlarda zemin katta WC, üst katta banyo yer almaktadır. Mekanlar işlevlerine göre özelleşerek salonların yemek alanı olarak tanımlı alanlar içerdiği, salonların mutfakla bir olacak şekilde açık mutfak tipinde planlandığı ve geleneksel Türk konutlarında odanın bir tarafında bulunan yunmalık yerine ebeveyn banyosunun yer aldığı görülmektedir. Ayrıca bu dönem yeni bir mekân olarak geleneksel konuttaki sofanın yerine planlanmış olan antreyle karşılaşılmaktadır. Bu dönemin geçiş dönemi olduğunu gösteren bir diğer durum, mimari projelerinde salon veya antre olarak adlandırılan birçok konutta bu mekanların sofa mekânı olduğunun tespit edilmesidir. Konutlarda bodrum kat kullanımına rastlanmaktadır. Konutların çoğunluğunun ikincil konut olarak üretilmeleri sebebiyle teraslara önem verildiği bu bağlamda terasların oldukça geniş planlandığı görülmektedir. Bir önceki dönem konutunda sıkça rastlanan çıkma ve cumbalar bu dönem yerini balkon veya teraslara bırakmaya başlamıştır. Konutlarda kişisel alan-ortak alan ayrımı korunmakta, kişisel alanlar ya üst katta yer almakta ya da ara koridorla ortak hacimlerden ayrılmaktadır. Tek katlı konutlarda kişisel alanların arka cephede, ortak alanların ise girişe yakın konumlandırıldığı örnekler de bulunmaktadır. Konutlarda diğer mekanlarla etkileşimli olması sebebiyle en dışa dönük mekân çoğunlukla koridor veya sofadır.

• 1960-1980 yılları arası dönem konutları bir önceki döneme nazaran daha fazla modern yaşama kültürüne adapte olarak planlanmıştır. Bu dönem konutlar çoğunlukla

koridorlu plan tipindedir. Ancak tanımlı bir sofa mekânından bahsedemesek de salonun, yaşamının, antrenin konut içerisindeki konumu ve işlevi itibarıyla giriş holü-sofali veya iç sofali plan tipinin korunduğu örnekler de mevcuttur. Dağılım mekânı çoğunlukla koridordur. Dolaşım şeması olarak bir önceki dönemin şemaları tekrarlanmış, en çok lineer dolaşım şeması kullanılmıştır. Bu dönem konutlarda; çoğunlukla ikincil konut olmaları sebebiyle bir önceki dönem gibi teraslar ve bahçeler cephe boyunca devam edecek şekilde oldukça geniş planlanmıştır. Konutlarda özelleşmiş mekanlar olarak bir önceki dönemden farklı olarak bar, çamaşırılık, yaz bahçesi gibi mekanlar ortaya çıkmıştır. Konutta kiler veya ambar olarak ayrı bir mekân yerine bu dönem konuta mutfakla bağlantılı olacak şekilde erzaklık katılmıştır. Yine bu dönem de bir önceki dönem gibi iki katlı konutlarda zemin katta WC, üst katta banyo yer almış fakat tek katlı konutlarda banyo-WC ayrımı tamamen kalkmıştır. Geleneksel konuttaki yüklüğün yerine yatak odalarıyla bağlantılı, içerisinde sadece dolapların bulunduğu mekanlar planlanmıştır. Bir önceki dönemde rastlanan açık mutfakla sahip örnekler bu dönemde de görülmektedir. Konutlarda salonda tanımlı bir yemek alanından ziyade yemek bölümü olarak ayrı bir mekânın planlandığı örnekler bulunmaktadır. Kişisel alan-ortak alan ayrımı korunmaktadır. Kişisel alanlar ya üst katta ya da tek katlı konutlarda konutun arka cephesinde yer almakta, ortak alanlar ise girişe yakın konumlanmaktadır. Konutlarda diğer mekanlarla etkileşimli olması sebebiyle en dışa dönük mekân çoğunlukla koridor veya yaşama-salon-antredir.

Bu dönem Kuşadası'nda özellikle Türkmen Mahallesi'nde tek katlı konutlarda ilave katlara sıkça rastlanmaktadır. İlk yapıldığı zamanlar hane halkının yaşamasına imkân tanıyan tek katlı tekil konutlara, ailelerin kalabalıklaşmasıyla daha fazla bireye yaşama imkânı sunma amacıyla, şehir için kalabalıklaşması ve konut bulmada yaşanan zorluklar sebebiyle ve gelir elde etme gibi gereklilikler doğrultusunda kat ilave edilmiştir. Bu ilave katlar için konutlara dışarıdan merdiven eklenmiş, gerektiğinde bu duruma göre her bir daireye girişler ve konut içi mekân çözümlmeleri yeniden düzenlenmiştir. Bu bağlamda tek katlı konutun dönüşümü şematize edilmiştir (Şekil 5.1).

Şekil 5.1 Dışarıdan merdivenli konutların gelişim şeması

- 1980 yılı sonrası dönem konutları ikincil konut olarak üretilmiştir. Bu konutlarda dağılım mekânı görevini koridor üstlenmekte, konutlar çoğunlukla koridorlu plan tipinde üretilmektedir. Bu dönem de bir önceki dönemin dolaşım şemaları tekrarlanmış, en çok spiral dolaşım şeması kullanılmıştır. Bu dönem konutlarda; odaların sayısının arttığı, mekanların özelleşerek hobi odası, müştemilat, lobi gibi mekanların oluşturulduğu, ebeveyn odalarında banyonun yanı sıra ayrı bir oda olarak giyinme odasının tasarlandığı görülmektedir. Konutlarda ısıtma yöntemlerinin değişmesi sebebiyle kalorifer daireleri konuta katılmıştır. Araç park yerleri düşünülerek konutların alt taraflarında garaj yerleri oluşturulmuştur. Konutlarda genellikle alt katta WC-duş, üst katta banyo yer almaktadır. Salon, yeme, oturma ve mutfağın ayrı bölümler olarak planlandığı konutların yanı sıra Salon-salomanje örnekler de bulunmaktadır. Konutlarda kişisel alan-ortak alan ayrımı korunmaktadır. Bu dönem konutların çoğunlukla 2 veya 3 katlı olmaları sebebiyle kişisel alanlar konutların üst katlarında yer almaktadır. Konutlarda diğer mekanlarla etkileşimli olması sebebiyle en dışa dönük mekân çoğunlukla koridor veya antredir (Tablo 5.2).

Tablo 5.2 Çalışmada yer alan konutların dönemlerine göre plan özellikleri

PLAN TİPLERİ		20. YÜZYIL ÖNCESİ	1950-1960 YILLARI ARASI	1960-1980 YILLARI ARASI	1980 YILI SONRASI
	Sofasız				
	Dış Sofalı				
	İç Sofalı				
	Orta Sofalı				
	Giriş Holü-Sofalı				
	Arka Sofalı				
	Koridorlu				
	Çift Koridorlu				
	Koridorsuz				
DOLAŞIM ŞEMALARI	Merkezi				
	Lineer				
	Küme				
	Spiral				

İncelemeler sonucunda, ekonomik ve teknolojik koşullara bağlı olarak yapım sistemlerinin değiştiği, 20. yüzyıl öncesinde görülen ahşap yapı malzemesi kullanımının yok olduğu yerine betonarme konutların üretildiği görülmektedir. 20.

yüzyıl öncesindeki dönemde yer alan konutlar geleneksel Türk evi mekanları ve plan tiplerine sahipken ilerleyen süreçte aile yapısının, günlük yaşam aktivitelerinin, misafir ağırlama kültürünün değişimiyle ilintili olarak mekân planlamaları değişerek modern yaşama kültürüne uygun olarak biçimlenmiştir. Bu bağlamda sofalı ve taşlıklı plan tipleri önceleri sofanın dönüşüm geçirdiği plan tiplerine, daha sonra ise sofanın ortadan kalkarak yerine koridorların olduğu plan tiplerine dönüşmüştür. En dışa dönük mekanları sofa ve taşlık olan 20. yüzyıl konutlarının yerine mekanları koridorlar aracılığıyla bağlanan konutlar üretilmiştir. 20. yüzyıl öncesinde odalar çok amaçlı kullanılmakta iken ilerleyen yıllarda konutlarda işlevlerine göre özelleşmiş mekanların oluşturulması ve konut içi mekân sayısının artmasıyla birlikte dolaşım şemaları da gelişmiş, daha kompleks bir biçim kazanmıştır. Ayrıca konutların ikincil konut amacıyla üretilmeleri sebebiyle konut mekanlarının da bu yönde işlev kazandığı söylenebilmektedir. Bu bağlamda konutlarda görülen yaz bahçeleri, bar, lobi gibi mekanlar ile cephe boyunca devam eden teras ve balkonlar bunu destekler niteliktedir. Konutlarda gece-gündüz kullanım ayrımından söz edilebilmekte, 20. yüzyıl öncesinden bu yana Kuşadası evlerinde mahremiyete duyulan saygı korunmaktadır. Ancak süreç içerisinde konutlardaki dönüşümün, plan çözümlemelerinde farklılaşmaları sağlasa da mekânsal çeşitliliği zenginleştirmedeğini söylemek mümkündür.

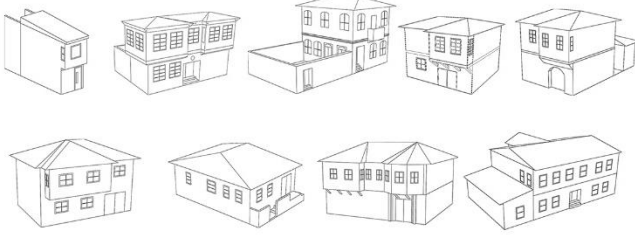
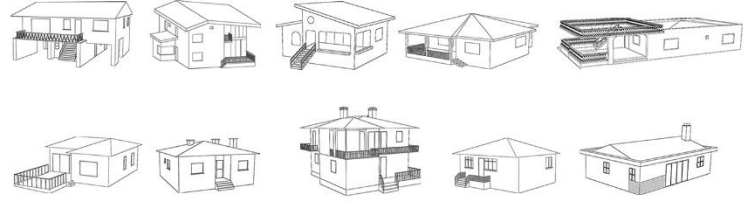
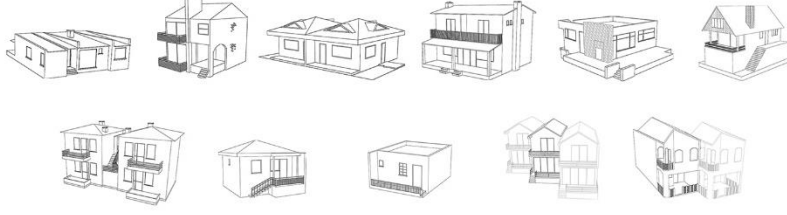
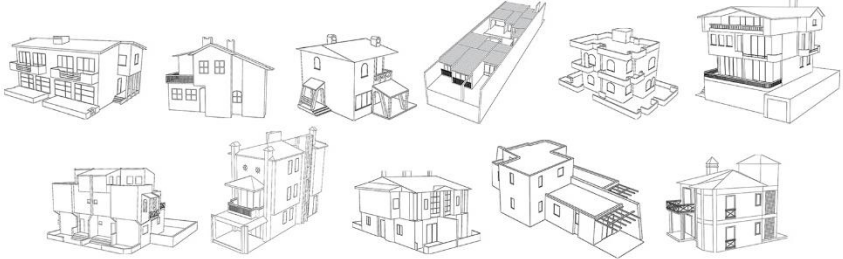
Cephe/Kütle Nitelikleri Bağlamında Elde Edilen Sonuçlar

- 1950-1960 yılları arası dönem konutlarında cumba ve çıkmalar yok olmaya başlamış, yerine açık çıkmalar/balkon ve teraslar kullanılmaya başlanmıştır. Ahşap kapı ve pencerelere ve ahşap kepenklere bu dönem çokça rastlanmaktadır. Bu dönem balkon ve teras korkuluklarında sıklıkla oymalı ahşap veya beyaz taş tırabzanlar kullanılmakta, demir ferforje kullanımı da görülmektedir. Çatı tipleri farklılaşarak beşik çatının farklı biçimleri ve teras çatı tipleri oluşmaya başlamıştır. Bu dönem konutlar süsten arınmış, oldukça yalın ve yekpare bir forma sahiptir. Konutlarda edelputz sıva, perdah sıva ve taş kaplamalar görülmektedir.

- 1960-1980 yılları arasında turizm faaliyetlerinin hız kazanmaya başlaması ve ikincil konutlara duyulan ihtiyaçların artmasıyla konutlar ticari kaygılarla hızlı, ucuz ve tekdüze yapılmaya başlamıştır. Konutlarda bir önceki dönemle benzer olarak aynı tip çatılar görülmekte, ahşap kapı ve pencereler ile ahşap kepenkler devam etmektedir. Korkuluklarda çoğunlukla demir ferforje kullanılmıştır. Ancak bu dönem ikiz konutların ve sıra evlerin yaygınlaşmaya başlamasıyla yekpare kütlenin etkisi kırılarak yatay vurgunun ön plana çıktığı söylenebilmektedir. Konutlarda edelputz sıva, perdah sıva ve taş kaplamalar görülmektedir.

- 1980 yılı sonrasında yoğun göç ve hızlı kentleşme konutların tek tipleşmesine neden olmuş, aynı cephesel özellikleri gösteren birçok konutun bir araya geldiği siteler yaygınlaşmıştır. Bu dönemin konutlarında da önceki dönemlerdeki gibi aynı tip çatılar mevcuttur. Ancak bu dönem yürünebilir teras çatı kullanımı artmıştır. Konutlarda ahşap kepenkli veya PVC doğrama pencere ve kapılar kullanılmaktadır. Korkuluklarda demir ferforje ve cam kullanımı görülmekte, beton parapetli örneklerle de rastlanmaktadır. Fransız balkonlu konutlar bu dönem yaygınlık kazanmıştır. Bu dönem konutlarda kat sayısının artmasıyla dikey vurgunun oluşmaya başladığı söylenebilmektedir. Konutlarda edelputz sıva, perdah sıva ve taş kaplamalar görülmektedir (Tablo 5.3).

Tablo 5.3 Çalışmada yer alan konutların dönemlerine göre yapı kütleleri

20. YÜZYIL ÖNCESİ	
1950-1960 YILLARI ARASI	
1960-1980 YILLARI ARASI	
1980 SONRASI	

Tespitler sonucunda, konutlardaki mekânsal dönüşümler cephenin planlamasında da dönüşümlere yol açmıştır. 20. yüzyıl öncesinde yer alan konutların çıkmalı ve bezemeli karakteristik cephelerinin yok olduğu, sade ve dönemin modalarını yansıtan konutların üretildiği görülmektedir. Ancak 20. yüzyıl öncesi konutlarının ustalık gerektiren nitelikli cepheleri, turizmin odağında, sadece rant değeri üzerinden adeta seri üretimin ürünü olan tek tip konutların üretilmesi sebebiyle cephede nitelik kayıplarına yol açmıştır.

Kuşadası'nda 20. yüzyıl öncesinden bu yana inşa edilmiş az katlı müstakil konutlar üzerinden ilerletilen çalışma sonucunda, tarihsel süreç içerisinde çeşitli dinamikler etkisindeki konut yerleşim alanlarının, özellikle ilçe kıyılarının yüksek rantta sahip olması sebebiyle bu kıyıların ikincil konutlarla dolacak şekilde geliştiği görülmüştür. İlçedeki toplumsal, ekonomik, kültürel, siyasi, teknolojik değişiklikler az katlı müstakil konutların tasarımına yansımıştır. Bugün önemli bir sayfiye yeri olan Kuşadası'nda tarihsel süreç içerisinde belirlenen kırılma noktalarına denk gelen dönemlerde yapılmış müstakil konutların geçirdiği dönüşümleri, bu dönüşümlere sebep olan dinamiklerle birlikte tespit edip belgeleyen bu çalışmanın, ileride yapılacak çalışmalara yol gösterici nitelik taşıyacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akdeniz, E. (2007). Kadıkalesi kazısı Miken buluntuları. *Arkeoloji Dergisi IX*, 1(2007). 35-70.
- Akyol Altun, D. (2008). Yeni yaşam tarzları: Kapalı konut yerleşkeleri. *Deü Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, 10(3). 73-83.
- Akyüz, G. (2007). *Turistik limanlarda emniyet analizi: Bir Ege Limanı'nda uygulama* [Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Alman Arkeoloji Enstitüsü. (1959). *Şehircilik tarihinin temel dinamiklerinden biri olarak gecekondular*. [Fotoğraf]. Beyond İstanbul. <https://beyond.istanbul/%C5%9Fehircilik-tarihinin-temel-dinamiklerinden-biri-olarak-gecekondular-893b68f112d2>
- Alsaç, Ü. (1993). *Türk kent düzenlemesi ve konut mimarlığı*. İletişim Yayınları.
- Alsaç, Ü. (1998). Mimarlıkta 1950 kuşağı. *Ege Mimarlık Dergisi*, 27 (3). 20-29.
- Anonim. (1964). *İmar ve iskan bakanlığı halk konutları standartları*. Arkitekt Veritabanı (4341). <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/306/4341.pdf>
- Anonim. (b.t.). *Kuşadası'nın demografik yapısı*. 25 Mart 2022, <http://www.kusadasikulturelmiras.com/?pnum=16&pt=Demografi>
- Arkan, S. N. (1933). *Ankara için ucuz aile evi tipleri*. Arkitekt Veritabanı (982). <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/93/982.pdf>
- Arkan, S. N. (1936). *Kömür-İş işçi uramı*. Arkitekt Veritabanı (1423). <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/124/1423.pdf>

Arkan, S. N. (1936). *Çankaya’da bir villa*. [Fotoğraf]. Arkitekt Veritabanı (1565).
<http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/134/1565.pdf>

Arkitera. (2010). *Geçmişin modern mimarlığı-9: Ankara-2*. [Fotoğraf]. Arkitera Haberler. <https://v3.arkitera.com/h56343-gecmisin-modern-mimarligi-9-ankara-2.html>

Arkiv. (b.t.). *Kemer Country Kemer Boyu Konakları*. [Fotoğraf]. Arkiv.
<http://www.arkiv.com.tr/proje/kemer-country-kemer-boyu-konaklari/8530>

Arkiv. (b.t.). *Özdemiroğlu Yalısı*. [Fotoğraf]. Arkiv.
<https://www.arkiv.com.tr/proje/ozdemiroglu-yalisi1/1002>

Arseven, C. E. (1950). *Türk Evi’nin dış şemasını öğeleriyle birlikte gösteren çizim*. [Resim]. Turkish Forum.
<https://www.turkishnews.com/tr/content/2020/06/20/turk-evinin-evrimi/>

Arthur, P. ve Passini, R. (1992). *Wayfinding-people, signs, and architecture*. McGraw-Hil.

Asatekin, N. G. ve Madran, E. (1988). *Kuşadası-Kaleiçi sağlıklaştırma-yenileme projesi*. Arkitekt Veritabanı (8406). <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/559/8406.pdf>

Ataöv, A. ve Osmay, S. (2007). Türkiye’de kentsel dönüşüme yöntemsel bir yaklaşım. *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Dergisi*, 24(2), 57-82.

Aytüre, S. (2011). *Panionion* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.

Batur, A. (1984). Ankara’nın başkent oluşu ve kentsel kuruluşu içinde (1384-1392) *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. İletişim Yayınları.

Bağdatlı, M. C., Arslan, O. ve Ballı, Y. (2018). Kuşadası ilçesinde uzun yıllar gözlemlenen sıcaklık ve yağış verilerinin küresel iklim değişikliğine bağlı olarak değerlendirilmesi. T, Birişçi ve A, Kalaycı Önaç, (Ed.), *Kuşadası peyzaj değerleri* içinde (59-76). TMMOB Peyzaj Mimarları Odası.

Baykara, T. (1996). Ulucami-Selçuklu şehrinde iskanı belirleyen bir kaynak olarak. *Belleten*, 60(227). 33-58.

Baykara, T. (1998). Türk hayatında şehir ve Cumhuriyet Devri gelişmeleri. *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 11(32). 381-408.

Baykara, T. (2000). Kuşadası'nın bir Osmanlı Devri yerleşmesi olarak temel özellikleri. A. G. Şerifoğlu, (Ed.), *Geçmişten Geleceğe Kuşadası: 23-26 Şubat Sempozyum* içinde (229-232). Kuşadası Belediyesi Çevre ve Kültür Hizmetlerinin Geliştirme Derneği.

Baysun, M.C. (1960). Mustafa Reşid Paşa'nın siyasi yazıları. *Tarih Dergisi*, 11(15). 124-125.

Bektaş, C. (1991). *Kuşadası evleri*. Yem Yayınları.

Bektaş, C. (1996). *Türk evi*. Yapı Kredi Yayınları.

Belen, N. (2004). *1900-1973 yılları arasında Kuşadası'nın sosyal, kültürel ve ekonomik tarihi* [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.

Bilgin, İ. (1996). Anadolu'da modernleşme sürecinde konut ve yerleşme. Y. Sey, (Ed.), *Tarihten günümüze Anadolu'da konut ve yerleşme* içinde (472-490). Tarih Vakfı Yayınları.

- Bilgin, İ. (1998). Modernleşmenin ve toplumsal hareketliliğin yörüngesinde Cumhuriyet'in imarı. Y. Sey ve D. Özkan, (Ed.), *75 yılda değişen kent ve mimarlık içinde* (255-272). İş Bankası ve Tarih Vakfı Yayınları.
- Bouras, C. (1983). House in Byzantium. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, (11), 1-26.
- Bozdoğan, S. (2003). *Modern yaşamak: Erken cumhuriyet kültüründe kübik ev*. 05 Nisan 2022, <https://v3.arkitera.com/diyalog.php?action=displaySession&ID=60&year=&aID=552>
- Bozkurt, S. G. (2013). 19. yüzyılda Osmanlı konut mimarisinde iç mekân kurgusunun Safranbolu evleri örneğinde irdelenmesi. *Journal of the Faculty of Forestry*, 62(2), 37-70.
- Burkut, E. B. (2014). *Osmanlı/Türk evi mekân kurgusunu modern konut mimarisinde okumak (Wright, Corbusier, Eldem ve Cansever'in konutları)* [Yüksek Lisans Tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Can, C. (1993). *İstanbul'da 19. yüzyıl batılı ve levanten mimarların yapıları ve koruma sorunları* [Doktora Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Can, K. (2010). *Kazım Paşa Evi*. [Fotoğraf]. Adalar Mimari Miras Veri tabanı. <https://www.adalarmuzesi.org/cms/projeler/mimari-miras-veritabani?sobi2Task=sobi2Details&catid=2&sobi2Id=228>
- Ceyhan, G. (2002). *Türkiye'de konut iç mekanları ve donatılarında değişim ve süreklilik* [Yüksek Lisans Tezi] İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Ching, F. D. K. (2010). *Mimarlık biçim, mekân ve düzen* (4. Baskı). (S. Lökçe, Çev.). Yem Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1996)

- Çelebi, E. (2011). *Günümüz Türkçesi ile Evliya Çelebi seyahatnamesi: Kütahya, Manisa, İzmir, Antalya, Karaman, Adana, Halep, Şam, Kudüs, Mekke, Medine* (1. Baskı). (S. A. Kahraman, Çev.). Yapı Kredi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1671)
- Dearborn, H. A. S. (1819). *A memoir on the commerce and navigation, Black Sea, and the trade and maritime geography of Turkey and Egypt* (2. Baskı). Wells and Lilly. https://books.google.com.tr/books?id=T784AAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Demirarslan, D. (2007). Batılılaşma sürecinde Türk barınma kültüründeki değişim ve konuttaki yansımaları. Z. Dilek, (Ed.) 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi* içinde (209-220). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- Düzbakar, Ö. (2003). Osmanlı döneminde mahalle ve işlevleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(5). 97-108.
- Elalmış, A. (2016). *Bizans Anaia'sı (Asia) ve çevresinin tarihsel ve kültürel coğrafyası* [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Eldem, S. H. (1954). *Türk evi plan tipleri*. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayını.
- Eldem, S. H. (1987). *Türk evi III*. (1. Baskı). Taç Vakfı Yayınları.
- Emekli, G. (2014). İkinci konut kavramı açısından turizm coğrafyasının önemi ve Türkiye'de ikinci konutların gelişimi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 23(1). 25-42.
- Enlil, Z. M. (1999). 19. yüzyıl İstanbulu'nda konut yapı gelenekleri ve kent kültürü. N. Akın, A. Batur ve S. Batur (Ed.), *Osmanlı mimarlığının 7 Yüzyılı-Uluslarüstü Bir Miras* içinde (286-295). Yem Yayınları.

- Ergül, A. (2008). Kuşadası'nda turizm hareketi. *Kuşadası Yerel Tarih Araştırmaları Grubu Dergisi, Eylül*(10). 6.
- Ergül, A. (2008). Kuşadası'nda turizm hareketi. *Kuşadası Yerel Tarih Araştırmaları Grubu Dergisi, Eylül*(11). 6.
- Ergül, A. (2008). Kuşadası'nda turizm hareketi. *Kuşadası Yerel Tarih Araştırmaları Grubu Dergisi, Eylül*(12). 6.
- Ergün, N. A. (2010). *İstanbul'da 90'lardan günümüze gelişen konut tipleri, mekân çözümleri ve tercihlerin karşılaştırmalı analizi* [Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Eruzun, C. (1989). *Kültürel süreklilik içinde Türk evi* (8580). Arkitekt Veritabanı. <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/566/8580.pdf>
- Eskin, Ş. (2009a). Kuşadası mahalleleri ve muhtarları. *Kuşadası Yerel Tarih Araştırmaları Grubu Dergisi, Mayıs-Haziran*(5). 13-14.
- Eskin, Ş. (2009b). Kuşadası mahalleleri ve muhtarları. *Kuşadası Yerel Tarih Araştırmaları Grubu Dergisi, Temmuz*(6). 4-7.
- Eskin, Ş. (2009c). Kuşadası mahalleleri ve muhtarları. *Kuşadası Yerel Tarih Araştırmaları Grubu Dergisi, Ağustos*(7). 16-17.
- Fidancı, F. (2016). *Pithos buluntuları yoluyla Kuşadası, Kadıkalesi'ndeki Bizans yapılaşmalarına ilişkin öneriler* [Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Foss, C. (1979). *Ephesus after antiquity: A late antique, Byzantine and Turkish City*. Cambridge University Press.

Galt, J. (1813). *Letters from the levant: Containing views of the state of society, manners, opinions and commerce in Greece and several of principal islands of the Archipelago*. Cadell T., Davies W. and Blackwood W. Puplishers. https://books.google.gr/books?id=Ll5kAAAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Gorbon, R. (1938). Anadolu Hisarında bir ev. [Fotoğraf]. Arkitekt Veritabanı (545). <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/62/545.pdf>

Görgülü, Ş. T. (2003). İstanbul’da çeşitlenen konut üretim biçimleri ve değişen konut alışkanlıkları. *Mimar.İst Dergisi*, 3(7). 50-56.

Görgülü, Ş. T. ve Kaymaz Koca, S. (2007). Türkiye’de barınma biçimlerinde yaşanan değişimler: Son dönemde yapılan tüketim odaklı konutlar. *Mimarlık Dergisi, Eylül-Ekim*(337), 29-33.

Görgülü, T. (2010). Türkiye’de ilk apartmandan günümüze; çok katlı konutlarda yaşanan dönüşümler. *Kent Kültür Konut Bildiri Kitabı* (1. Baskı) içinde (90-98). Yem Yayınları.

Görgülü, T. (2012). Türkiye’de “modernleşme” ve çok katlı konutlar. *Modernite ve Mimari* içinde (95-116). İlbey Matbaa.

Görgülü, Ş. T. (2016). Apartman tipolojisinde geçmişten bugüne; kira apartmanından “rezidans’a” geçiş. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (14). 165-178.

Gül, E. (2018). *Milli park nadir ve endemik bitkileri*. 15 Şubat 2022, <http://www.kusadasikulturelmiras.com/?pnum=20&pt=Flora>

Günay, R. (1999). *Türk ev geleneği ve Safranbolu evleri*. Yem Yayınları.

Güney, İ. ve Somuncu, M. (2018). Kuşadası İlçesi'nde turizmin yaşam döngüsü: Mekânsal ve toplumsal öğeler üzerinden bir değerlendirme. *Türk Coğrafya Dergisi*, (71). 101-116.

Hamilton, W.J. (1842). *Researches in Asia Minor, Pontus, and Armenia; with some account of their antiquities and geology*. William Clowes and Sons Printer. <https://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/hamilton1842bd2/0003>

Harita Genel Müdürlüğü. (2014). *İl ve ilçe yüz ölçümleri*. 03 Şubat 2022, https://archive.md/20191024132632/https://www.harita.gov.tr/images/urun/il_ilce_alanlari.pdf#selection-34.2-79.24

Hillier, B. (1996). *Space is the machine: A configurational theory of architecture*. Cambridge University Press.

İhya. (b.t.). *Atik nedir anlamı?*. 02 Mart 2022. <https://osmanlica.ihya.org/dt-2805.html>

İhya. (b.t.). *Cedid nedir anlamı?*. 02 Mart 2022. <https://osmanlica.ihya.org/cedid-nedir-ne-demek.html>

İncedayı, D. (2002). *Mimari tasarım sürecinde katılımcı yaklaşım*. Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları.

Joseph, C.A.M. (1819). *Travels in Greece, Turkey and the Holy Land in 1817–1818*. Sir Richard Phillips and Co Printer. <https://archive.org/details/travelsingreecet00forb/page/120/mode/2up>

Kağıthane Belediyesi. (b.t.). *Sadabad Sarayları*. [Fotoğraf]. Kağıthane Belediyesi. https://www.kagithane.istanbul/kagithane_hakkinda/tarih_detail/Sadabad-Saraylari/109/133/0

Kahraman, C. (2011). Kuşadası'nda arazi kullanımı. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*, (22), 27-44.

Kalaycı, İ. ve Kızılkaya, O. (2012). Osmanlı Devleti'nin iskân siyaseti ve yerleşim birimleri üzerine bir değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 361-378.

Karal, E. Z. (1997). *Osmanlı İmparatorluğunda ilk nüfus sayımı*. Başkanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

Kardaşlar, U. (2019). *Arkeolojik bulgulara göre Kadıkalesi'ndeki Bizans Dönemi üretim verilerinin değerlendirilmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.

Keleş, E. (2020). Aydın vilayetinde aşiretlerin iskânı ve sorunlar (19. yüzyılın ikinci yarısı). *Sutad, Nisan 2020*(48) 211-242.

Keyder, Ç. (2001). *İstanbul küresel ile yerel arasında*. Metis Yayınları.

Kıray, M. (1978). Apartmanlaşma ve modern orta tabakalar. *Çevre Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi, Temmuz-Ağustos*(4). 138-140.

Kıray, M. (1998). Az gelişmiş ülkelerde metropolitenleşme süreçleri. Y. Sey, (Ed.), *75 yılda değişen kent ve mimarlık içinde* (99-107). İş Bankası ve Tarih Vakfı Yayınları.

Koca, D. (2012) Türkiye'de 2000 sonrası Toplu Konut Üretimine Genel Bir Bakış. A. Cengizkan, A. D. İnan ve N. M. Cengizkan, (Ed.), *Zeki Sayar Anma Programı Dizisi/ Zeki Sayar'a Armağan: Türkiye Mimarlığı ve Eleştirisi içinde* (43-52). TMMOB Mimarlar Odası.

Koca, D. (2015). Türkiye'de çağdaş konut üretiminin yeniden okunması. *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 11(19). 19-36.

Kuşadası Belediyesi. (b.t.). *Pygela*. 25 Ekim 2021, <https://kusadasi.bel.tr/pygela/>

Kuşadası'nın eski fotoğrafları. (1 Nisan 2015). *Fotoğraf: Kuşadası-1900*. [Fotoğraf ekli] [Durum güncellemesi]. Facebook. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=10206735175440723&set=oa.1017465588263628>

Kuşadası'nın eski fotoğrafları. (12 Mayıs 2021). *Kuşadası'nda, Kadınlardanizi olarak bilinen kumsala, bitişik ve cepheli araziye "Kuşadası Bahçeli Plaj Evleri Kooperatifi" kurulması, Kuşadası'nda (belki de Türkiye'de) sahillere inşaat furçasının başlangıcı ve ilk örneğidir!*. [Fotoğraf ekli] [Durum güncellemesi]. Facebook. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=10225927126427503&set=pcb.4408860719124081>

Kuşadası'nın eski fotoğrafları. (12 Mayıs 2021). *Kuşadası'nda, Kadınlardanizi olarak bilinen kumsala, bitişik ve cepheli araziye "Kuşadası Bahçeli Plaj Evleri Kooperatifi" kurulması, Kuşadası'nda (belki de Türkiye'de) sahillere inşaat furçasının başlangıcı ve ilk örneğidir!*. [Fotoğraf ekli] [Durum güncellemesi]. Facebook. <https://www.facebook.com/photo?fbid=10225927126307500&set=g.952508484759339>

Kuşadası Kültürel ve Tarihi Mirası Koruma Derneği. (b.t.). *Pygela Antik Kenti ve limanı kalıntıları*. 25 Ekim 2021, http://www.kusadasikulturelmiras.com/?pnun=113&pt=Pygale#_ftnref1

Kuşadası Ticaret Odası. (2015). *Seçilmiş göstergelerle Kuşadası ekonomisi*. Kuşadası Ticaret Odası Arge Birimi. https://kuto.org.tr/site/assets/files/1581/secilmis_gostergelerle_kusadas_i_ekonomi_si-2015.pdf

Küçükerman, Ö. (1985). *Kendi mekanının arayışı içinde Türk evi*. (2. Baskı). Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını.

- Levi Akyüz, E. (2000). Kuşadası evlerinde mekansal örüntü ve cephe elemanları. *Geçmişten Geleceğe Kuşadası: 23-26 Şubat Sempozyum* içinde (393-404). Kuşadası: Kuşadası Belediyesi Çevre ve Kültür Hizmetlerinin Geliştirme Derneği.
- Macgill, T. (1808). *Travels in Turkey, Italy and Russia During the Years 1803, 1804, 1805 and 1806*. John Murray Printer. https://books.google.com.tr/books?id=pM8GAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Manisa, K. (2007). *İkincil konutların turizm sektöründe yeniden kullanılabilmesine ilişkin bir model önerisi*. [Doktora Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Menekşe, M. (2016). XX. yüzyıl başlarında Kuşadası'nda Girit muhacirleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42). 715-734.
- Menekşe, M. (2020). Mora Müslümanlarının hazin hikâyesi: İsyan, zorunlu göç ve iskân (1821-1832) sürecine genel bir bakış. *Journal of History School*, 13(45). 784-832.
- Mercangöz, Z. ve Tok, E. (2000). Kuşadası ve çevresindeki ortaçağ kaleleri. *Geçmişten Geleceğe Kuşadası: 23-26 Şubat Sempozyum* içinde (147-156). Kuşadası Belediyesi Çevre ve Kültür Hizmetlerinin Geliştirme Derneği.
- Mutdoğan, S. (2014). Türkiye'de çok katlı konut oluşum sürecinin İstanbul örneği üzerinden incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, (7). 1-27.
- Müller Wiener, W. (1961). *Mittelalterliche Befestigungen im südlichen Jonien*. İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü.
- Natapov, A., Kuliga, S. Conroy Dalton, R. ve Hölscher, C. (2019). Linking building-circulation typology and wayfinding: Design, spatial analysis, and anticipated

wayfinding difficulty of circulationtypes. *Architectural Science Review*, 63(1), 34-46. <https://doi.org/10.1080/00038628.2019.1675041>

Nergiz, F. (2005). *Minimalist mekanların tasarım özellikleri ve görsel niteliklerinin mimarlığın bazı temel öğeleri aracılığıyla konut tipolojisi kapsamında incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Nore, J.W. (1831). *New plotting directions for the Mediterranean Sea, Adriatic, or Gulf of Venice, the Black Sea, Grecian Archipelago, and the Seas of Marmara and Azof.* J. W. Norie and Co Printer. <https://play.google.com/books/reader?id=eOUQC3oyWdEC&pg=GBS.RA1-PA248&hl=tr>

Onar, S. (b.t.). *Kuşadası Rumları ve Rum eserleri*. [Bilgi sayfası]. Kuşadası Kültürel ve Tarihi Mirası Koruma Derneği. http://www.kusadasikulturelmiras.com/FileUpload/as907491/File/kusadas_i_rum_lari_ve_rum_eserleri.pdf

Onar, S. (2011). Johannes Aegidius Van Egmont van de Nijenburg ve John Heyman'ın Kuşadası izlenimleri. *Kuyeta Yerel Tarih Dergisi*, Nisan(27), 18-20.

Osmanlıca Türkçe Sözlük. (b.t.). *Dizdar*. 06 Mart 2022. <https://www.osmanlicaturkce.com/?k=dizdar&t=%40>

Osmanlıca Türkçe Sözlük. (b.t.). *Muytab*. 06 Mart 2022. <https://www.osmanlicaturkce.com/?k=muytab&t=%40>

Ödekan, A. (1992). *Baltalimanı Sahilsarayı*. [Fotoğraf]. İslam Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/baltalimani-sahilsarayi>

Ökçesiz, M. (b.t.). *Kuşadası Türk İslam tarihi*. [Bilgi sayfası]. Kuşadası Kültürel ve Tarihi Mirası Koruma Derneği.

<http://www.kusadasikulturelmiras.com/?pnum=89&pt=T%C3%BCrk-%C4%B0slam++Tarihi>

Öncel, A. D. (2010). Apartman dairelerinin iç mekân düzeni ve plan tipleri. *Apartman: Galata'da yeni bir konut tipi* (1. Baskı) içinde (263-306). Kitap Yayınevi. <https://doi.org/10.4000/books.ifeagd.1589>

Öner, E. ve Uncu, L. (2000). Kuşadası'nın gelişiminde coğrafi çevre özelliklerinin etkisi. *Geçmişten Geleceğe Kuşadası: 23-26 Şubat Sempozyum* içinde (1-12). Kuşadası Belediyesi Çevre ve Kültür Hizmetlerinin Geliştirme Derneği.

Özgünel, C. (1983). Batı Anadolu ve içerlerinde Miken etkinlikleri. *Belleten*, 47(187), 697-744.

Özgür, H. (2000). Kuşadası'nda çarpık Kentleşmenin kısa tarihi ve turizm üzerine etkileri. *Geçmişten Geleceğe Kuşadası: 23-26 Şubat Sempozyum* içinde (557-567). Kuşadası Belediyesi Çevre ve Kültür Hizmetlerinin Geliştirme Derneği.

Özüekren, Ş. A. (1996). Kooperatifler ve konut üretimi. Y. Sey (Ed.), *Tarihten günümüze Anadolu'da konut ve yerleşme* içinde (355-365). Tarih Vakfı Yayınları.

Paintmaps. (2022). Türkiye vektörel siyasi haritası (renkli, 3b gölge efektli). [Resim]. Paintmaps. <https://paintmaps.com/tr/vektorel-haritalar/217/Turkiye-haritasi-vektorel>

Paintmaps. (2022). *Aydın haritasını renklendirin*. [Resim]. Paintmaps. <https://paintmaps.com/tr/harita-grafikleri/11c/Aydin-harita-grafigi>

Pococke, R. (1745). *A Description of the East and Some Other Countries*. W. Bowyer Printer. https://books.google.com.tr/books?id=GuVBAQAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Pulat Gökmen, G. (2011). Türkiye’de apartmanlaşma süreci ve konut kültürü. *Güney Mimarlık*, (5), 12-16.

Sağdıç, O. (1988). *Kuşadası*. Santur Yayınları.

Sağlam, H.S. (2021). UNESCO dünya miras geçici listesi bağlamında Kuşadası eleştirisi ve var olmamış bir Ceneviz kolonisi: Scalanova. *Kent Akademisi Dergisi*, 15(2), 452-480. <https://doi.org/10.35674/kent.982332>

Salt Araştırma. (1932). *Evkaf apartmanı*. [Fotoğraf]. <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/128506>

Sarılioğlu, C. (2008). *Historiyografik bir sorunsal olarak: “Türk evi” (1928-1995)* [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Sarohan, Ö. (2018). Kuşadası peyzaj değerleri. T, Birişçi ve A, Kalaycı Önaç, (Ed.), *Kuşadası peyzaj değerleri içinde* (225-234). TMMOB Peyzaj Mimarları Odası.

Schröder, B. R. (b.t.). *Saraybosna’da Türk evinden detay*. [Fotoğraf]. Fotocommunity. <https://www.fotocommunity.com/photo/detail-of-the-turkish-house--betnia-ramos-schroeder/21161570>

Ses Gazetesi. (2021). *Uydukent’in 26 yıllık elektrik sorunu çözüldü*. [Fotoğraf]. <https://www.sesgazetesi.com.tr/haber/7552083/uydukentin-26-yillik-elektrik-sorunu-cozuldu>

Sevin, V. (2002). *Anadolu’da tarihi coğrafyası* (1. Baskı). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sey, Y. (1998). Cumhuriyet döneminde konut. Y. Sey ve D. Özkan, (Ed.), *75 yılda değişen kent ve mimarlık içinde* (273-300). İş Bankası ve Tarih Vakfı Yayınları.

Sey, Y. (1998). Cumhuriyet döneminde Türkiye’de mimarlık ve yapı üretimi. Y. Sey ve D. Özkan, (Ed.), *75 yılda değişen kent ve mimarlık* içinde (25-39). İş Bankası ve Tarih Vakfı Yayınları.

Sey, Y. (2007). Yeni vatandaşların barındırılması: Konut politikaları ve toplu konut. Holod, R., Evin, A. ve Özkan, S. (Ed.), *Modern Türk Mimarlığı 1900-1980* içinde (159-181). Yalçın Matbaacılık.

Sokszínú Vidék. (30 Temmuz 2016). *A jurta is lehet álmaink Otthona*. [Fotoğraf]. <https://sokszinuvidek.24.hu/kertunk-portank/2016/07/30/a-jurta-is-lehet-almaink-otthona/>

Strabon. (2000). *Antik Anadolu coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XIV)* (4. Baskı). (A. Pekman, Çev.). Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Sunalp, A. A. (1999). *19. yüzyıl Galata ve Pera apartman-konutlarında orta sofa-hol tipolojisinin gelişimi* [Doktora Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Sözen, M. (1984). *Cumhuriyet Dönemi Türk mimarlığı*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Şahin Çandarlı, A. (2016). Türk çadırı üzerine. *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16, 25-39.

Şavkay, M. (2015). *Tarihi görünümleri ve belgeleriyle Kuşadası*. Kanyılmaz Matbaacılık.

Şen Elmalı, D., Sarı Midilli, R., Sağsöz, A. ve Al, S. (2014). 1960-80 Cumhuriyet dönemi Türk mimarlığı. *Turkish Studies Dergisi*, 9(10), 541-556.

Şimşir, B. N. (1989). *Rumeli’den Türk göçleri* (1. Baskı). Türk Tarih Kurumu.

Tabak, S. (1997). *İzmir Şehri'nde mülki idare ve idareciler* [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.

Tanyeli, U. (1998). *Yeni topluma yeni konut, üç kuşak Cumhuriyet*. Tarih Vakfı Yayınları.

Tekeli, İ. (1985). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kentsel Dönüşüm. *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi* (4. Cilt) içinde (456-475). İletişim Yayınları.

Tekeli, İ. (2009). *Konut sorununu konut sunum biçimleriyle düşünmek*. Tarih Vakfı Yayınları.

Tennent, J. E. (1829). *Letters from the Aegean*. J. And J. Harper Printer.
https://books.google.com.tr/books?id=t0kMAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q=scalanova&f=false

Texier, C. (2002). *Küçük Asya coğrafyası, tarihi ve arkeolojisi*. (A. Suat, Çev.). Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı. (Orijinal çalışma basım tarihi: 1882)

Thompson, C. (1767). *Travels through Turkey in Asia, the Holy Land, Arabia, Egypt, and other parts of the world: Giving a particular and faithful account of what is most remarkable in the manners, religion, polity, antiquities, and natural history of those countries, with a curious description of Jerusalem, as it now appears, and other places mentioned in the Holy Scripture*. A. Napier Printer.
<https://books.google.sm/books?id=VIItCAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false>

Tournefort, J. P. (1741). *A voyage into the levant*. Midwinter D., Ware, R., Rivington, C., Ward, A., Knapton, J., Knapton, P., vd. Printer.
<https://archive.org/details/Travel18thTournefort/page/n487/mode/2up>

Tuğaç, Ç. (2021). Tarihsel gelişim süreci içinde Anadolu'daki yerleşimler ve konut tipolojileri üzerine bir değerlendirme. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 6(1), 223-248. <https://doi.org/10.26835/my.892537>

Tuğlacı, P. (1985). *Osmanlı Şehirleri*. Milliyet Yayınları.

Turner, W. (1820). *Journal of a tour in the levant: In three volumes*. Murray J. Printer. <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=gri.ark:/13960/t7wm2ns5b&view=1up&seq=152&skin=2021>

Tut, G. (2013). *Neoliberal ekonomide turizm ve rant: Kuşadası kruvaziyer limanı özelleştirmesi örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Trakya Üniversitesi.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2020). *Kruvaziyer istatistikleri*. Ulaştırma ve Alt Yapı Bakanlığı Genel Müdürlüğü. http://atlantis.udhb.gov.tr/istatistik/istatistik_kruvaziyer.aspx

Ulusoy, C. (2006). *Kuşadası'ndaki ikincil konut alanlarının turizme girdi sağlayacak bir kaynak olarak değerlendirilmesi amaçlı kentsel tasarım projesi Kadıkalesi örneği* [Yüksel Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Uşma, G. (2021). Anadolu'daki geleneksel Türk evlerinin plan, cephe ve süsleme özellikleri bağlamında incelenmesi. *Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 6, 227-259. <https://orcid.org/0000-0002-7293-123X>

Uzunarslan, Ş. (2002). *Erken Cumhuriyet Dönemi konutlarında mekân ve mobilya* [Sanatta Yeterlilik Tezi]. Mimar Sinan Üniversitesi.

Üçer, N. (2011). *Tarihi dokuların sürdürülebilirliğinde turizm kaynaklı değişimlerin etkileri: Kuşadası Dağ ve Camii-Kebir Mahalleleri örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Ünal, M. (1979). Türkiye’de apartman olgusunun gelişimi: İstanbul örneği. *Çevre Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi, Temmuz-Ağustos(4)*. 71-77.

Vbenzeri. (2020). *Akaretler sıraevler*. [Fotoğraf].
<https://www.vbenzeri.com/mimari/akaretler-siraevler>

Vural, Z. B. (2017). *Yüksek katlı konut üretiminin kent ile ilişkisinin sosyal ve mekânsal boyutlarıyla irdelenmesi* [Uzmanlık Tezi]. İller Bankası Anonim Şirketi.

Yenel, S. (2012). *Konut yerleşmelerinde değişimin irdelenmesi: İstanbul* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Yenen, M. (1954). *Türk şehirleri ve Türkiye’de şehircilik*. Arkitekt Veritabanı (2777).
<http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/206/2777.pdf>

Yergün, U. (2002). *Batılılaşma dönemi mimarisinde, yapım teknolojisindeki değişim ve gelişim* [Doktora Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Restorasyon Anabilim Dalı. (2017). *Kuşadası saha çalışması içinde* (19-27). Kuşadası Belediyesi.

Yılmaz, F., Gültekin L., Acar, S., Meydan, M. C., Işık, M., Kazancık Bilen, L. vd. (2019). *İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması sege-2017*. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü.
<https://bebka.org.tr/wp-content/uploads/2021/07/I%CC%87lc%CC%A7elerin-Sosyo-Ekonomik-Gelis%CC%A7mis%CC%A7lik-Siralamasi-Aras%CC%A7tirmasi-SEGE-2017.pdf>

Yücel, E. (1990). Tarihi çağlarda Kuşadası. *Türkiyemiz Kültür ve Sanat Dergisi, Şubat* 20(60), 46.

Yücel, A. (1996). İstanbul'da 19.yüzyılın kentsel konut biçimleri. Y. Sey, (Ed.), *Tarihten günümüze Anadolu'da konut ve yerleşme* içinde (298-312). Tarih Vakfı Yayınları.

Yücel, A. (2007). Çoğulculuk iş başında: Türkiye'nin bugünkü mimarlık manzarası. R. Holod, A. Evin ve S. Özkan (Ed.), *Modern Türk Mimarlığı 1900-1980* içinde (125-156). TMMOB Mimarlar Odası.

Zeylan, K. P. (2009). *19. yüzyıl sonrası Türkiye'de toplumsal değişimlerin konut mekanına etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Werry, F. P. (1861). *Personal memoirs and letters*. Charles J. Skeet Puplicher.
[https://books.google.com.tr/books?id=SWABAAAAQAAJ&printsec=frontcover
&source=gbs_ge_summary_r&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.tr/books?id=SWABAAAAQAAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)